

Vatra veche

Vatra veche

3

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul VII, nr. 3 (75), martie 2015 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Gheorghe Vrăneanțu, „Sătească II”

TU UNDE-AI RĂMAS?

E, Doamne, târziu
sau încă-i devreme,
secundele nu se desprind
din ceas,
timpul rămâne în urmă –
Tu unde-ai rămas?

E, Doamne, devreme
sau e prea târziu,
ora e încă atlas –
minutul unde rămâne,
Tu unde-ai rămas?

E, Doamne, târziu,
e devreme...

umbra e singurul ceas –
eu nu mai am umbră,
Doamne,
Tu unde-ai rămas?

Iași, 27 februarie 2015

NICOLAE BĂCIUȚ

Vatra veche dialog cu Aurel Rău

Tu unde-ai rămas, poem de Nicolae Băciut/1
 Vatra veche dialog cu Aurel Rău, de Valentin Marica/3
 Vatra veche dialog cu Ilie Șandru, de Nicolae Băciut/5
 Grigore Vieru, ideea cea înaltă, de Valentin Marica/8
 Poeme de Lazăr Lădăriu/11
 Teologie și artă literară în proza lui Mihail Diaconescu/12
 Literatura bună moare (?), dar nu se predă, de Dumitru Hurubă/13
 Poeme de Dorina Brândușa Landen/15
 Eseu. Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/16
 Despre fericire, Despre iubire, de George Baciu/17
 Poeme de Dumitru Ichim/18
 Neajunsuri tolerate, de Gheorghe Moldoveanu/19
 La catedră. Vasile Voiculescu, părinte, unde să te cauț?, de Camelia Budan/21
 Colțul negativist, de Dărie Ducan/22
 A fi tu însuși în fața establishmentului, de Dărie Ducan/22
 Filtre. Descântec de plâns... (Adrian Botez), de Octavian Constantinescu/23
 Poeți în Arania. Dresorul de fluturi (Adrian Păpăruș), de Adrian Munteanu/24
 Așipind semințe (Lăcrimioara Iva), de Adrian Munteanu/24
 Cronica literară. În apărarea asfințitului (Valentin Marica), de Nicolae Băciut/25
 Modernitatea discursului liric (George L. Nimigeanu), de Marin Iancu/26
 Viața ca un vânt pe la spate (Răzvan Ducan), de Ioan I. Nistor/27
 Convergențe (Eugen D. Popin), de Iulian Dămăcuș/29
 Evadarea din melencolie (Mircea Stâncel), de Constantin Stancu/30
 O noapte cât o mie de nopți (Horia Bădescu), de Lucian Gruia/31
 Prin Maramureșul lui Mihai Hafia Traista, de Rodica Lăzărescu/33
 Așa a fost să fie, de Ilie Șandru/34
 Confirmarea (Dan Chiriace), de A.I. Brumaru/35
 Reverberație și interioritate (Ioan Barb), de Lőrinczi Francisc Mihai/35
 Un impresionant roman de dragoste (Iuliu Ionaș), de A.I. Brumaru/37
 De la chioșcari la vesternizare (Dorin N. Urtescu), de Ion Dodu Bălan/38
 Liliacul mereu înflorit (Elena Buică), de Domnița Neaga/39
 Disoluția personajului în teatrul lui Camil Petrescu (Nicolae Munteanu), de Mircea Moț/40
 Cuvânt însoțitor (Horia Dudiță), de A.I. Brumaru/41
 Poeme de Menachem M. Falek/42
 Documentele continuității. Note și comentarii la Romanul Marii Uniri (Mihail Diaconescu), de Aurel V. David/43
 Constatăre, poem de Răzvan Ducan/45
 Convorbiri duhovnicești cu Țoan al Banatului, de Luminița Cornea/46
 Pâinea iubirii, de Gheorghe Nicolae Șincan/48
 Stări, momente și personalități (Iuliu-Marius Morariu), de Luminița Cornea/49
 La obârșie, la izvor (Doina Dobreaanu, Vasile Dobreaanu), de Dumitru Hurubă/50
 Dialog cu sociologul Mirela Bănică, de Stelian Gomboș/51
 Patericul egiptean, de Valentin Marica/52
 Minunile vremurilor din urmă (Ieromonahul Trifon), de Valeriu Tănăsă/53
 Gânduri scrise pentru semenii (Ion Petrică), de Monica-Maria Condan/54
 Oameni pe care i-am cunoscut: Gad Calmanovici, de Veronica Pavel Lerner/55
 Sare pe rană, poeme de Melania Cuc/56
 Starea prozei. Pe o bancă, de Cornel Cotuțiu/57
 Starea prozei. Dracul gol, de Grigorie M. Croitoru/58
 Mesteacănelul, de Alexandru Decebal Seul/59
 Ancheta „Vatra veche”: Muzeul Memorial „B.P. Hasdeu”, de Luminița Cornea/60
 Poeme de George Popa/61
 Poeme de Mihai Oprisor/62
 Nicolae Rotaru – 65. Absențe cu vechime/63
 Marin Iancu 65. Între singurătatea bibliotecii și catedră, de Mircea Popa/66
 Poeme de Mihai Mercicaru/67
 Carte poștală din Canada. Călător român, între români, la Montreal, de Anica Facina/68
 Cartea iertării. Document tătar, de Güner Akmolla/69
 Nicolae Băciut, „Sămânță fără nume” Traducere în limba tătară crimeeană de Güner Akmolla/70
 Poeme de Veronica Stănilă. Prezentare Cornel Galben/71
 Biblioteca Babel. Octavio Fernández Zotes, traducere de Elisabeta Boțan/72
 Vatra veche dialog cu cineastul Ben Todică, de Cristina Mihai/73
 Jurnal de călătorie. Am văzut sfârșitul lumii, Alexander Bibac/74
 Întoarcerea la Saint Gervais, de Octavian D. Curpaș/75
 Biblioteca Babel. Perre Brandao, Traducere de Ion Roșioru/75
 Scena. Livada cu vișini, de Cristian Ioan/76
 Eugeniu Ștefănescu – Despărțire în martie, de Nicolae Băciut/77
 A murit Mihai Olos, de Ștefan Jurcă/78
 Alexandru Vlad, de Nicolae Băciut/78
 Ultimul romantic în muzică: Eugen Doga, de Ileana Costea/79
 Poeme de Mihaela Aionesei/80
 Literatură și film. Lumea care uită că moare, de Alexandru Jurcan/80
 Interviu. Aurel Vlaicu văzut de Justin Capră, de Daniel Mișu/81
 Iustin Capră, poem de Daniel Mișu/81
 Lumea lui Larco/82
 Curier/83
 Colecția Lucian Pop (Maeștri ai picturii românești), de Nicolae Băciut/87
 Proză de Paul Louis Lampert/88

Corneliu Baba, „Autoportret cu personaje”

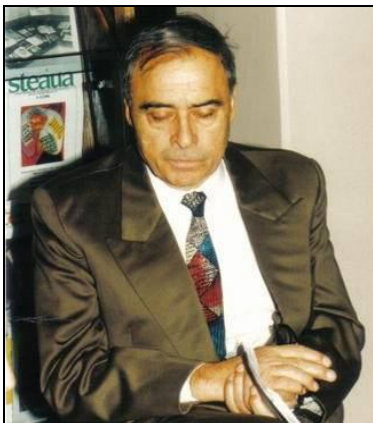
Ion Vlasiu, „Procesul”

Sabin Bălașa, „Fiica mării”

**Ilustrația numărului:
 lucrări din colecția Lucian Pop, Târgu-Mureș
 (Maeștri ai picturii românești)**

Vatra veche dialog Aurel Rău

„Scriitorul să nu se împrăştie, să rămână la sunetul prim pe care i l-au şoptit ursitorile”

- *Ne trebuie puţin ca să fim fericiţi... Finalul prozei Visul din volumul dumneavoastră Oameni de aer este un dicton, poate venind şi el din esenţa transilvanităţii: Cât de puţin ne trebuie ca să fim şi bogaţi şi fericiţi...?*

- Este adevărat, trebuie să vedem ce am făcut însemnat numai al nostru, în timpul nostru, şi care e un adaos la experienţa înaintaşilor. Trebuie să leg ce discutăm acum de o formulare a unui poet din care am tradus, *Konstantin Kavafis*, mare poet grec interbelic, autorul unui poem despre *oraşul ideilor* care poate să existe în mintea fiecărui scriitor. Vorbind despre un poetul tânăr, care e nemulţumit de cât de puţin a scris, poetul din Alexandria Egiptului cuprinde totul într-un fel de fabulă şi îi spune: ai făcut mare lucru scriind 2-3 versuri bune, astfel reuşeşti să devii *cetăţean al oraşului ideilor*. Ce lucru, să fii *cetăţean al oraşului ideilor*, chiar prin puţinul tău, numai al tău, dar care să fie adevărat şi valoros!

- *L-aţi publicat în Steaua şi pe George Călinescu, cel care a scris despre primul dumneavoastră volum, despre Mesteacănul, apărându-vă pentru lipsa de emfază.*

- Am avut între colaboratori la *Steaua* şi mari figuri ale criticii literare din perioada interbelică, personalităţi de referinţă în cultura română. Aşa s-a întâmplat să fie şi *G. Călinescu*. Nu întâmplător. Am căutat să obţinem asemenea colaborări, şi

pentru ceea ce făcea revista atunci ni se răspundea favorabil, pot fi date multe exemple. Scriitorii de factura marelui critic amintit au simţit posibilitatea de o manifestare ceva mai deschisă în paginile revistei noastre din Cluj. Alături de *Călinescu* publica şi *Tudor Vianu*, de asemenea *Perpessicius...* şi, să răspund la întrebare, am fost onorat că autorul *Cronicilor optimistului* a scris şi despre începutul meu literar. Criticul era preocupat de actualitate, după ce avea perspectiva uriaşă a literaturii române, din *Istoria* lui mare, acest monument literar important pentru acum şi pentru viitor. Era preocupat de ce se întâmplă cu începuturile poetice ale unor tineri mai puţin înfeudaţi şablonului şi dogmei furibunde, dar încă numai începători, având ca apanaj al tinereţii o anumită curăţenie spirituală, o puritate a gândirii intelectuale. Din păcate, cărţile noastre, ale mele, ale lui *Ion Brad*, poate ale lui *Andriţoiu*, ca să amintesc nume de poeţi despre care a scris *Călinescu*, aparţinând anilor 60, poartă multe *tare*, dar criticul căuta cu bunăvoinţă ceea ce este promisiune, ceea ce se poate dezvolta, cu perspectivă de frumuseţe. I se întâmpla scrisului meu, acesta foarte de înecut, să poarte unele semne de mai bine, ceva care să devină definitoriu, parcă un echilibru între fondul iniţial, al ideii, şi expresia artistică. S-a vorbit mai târziu şi de tendinţa spre clasicitate în scrisul meu, componentă ţinând de un specific transilvan, privind altitudinile la care ne simţim obligaţi să vedem

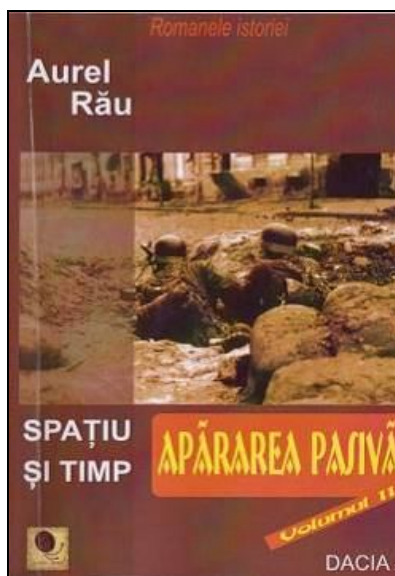
lucrurile schimbătoare ale căutărilor în cuvânt. Şi totodată să ţinem seama de solidaritatea lucrurilor, chiar dacă ele sunt numai în imagini şi în elementul friabil, fragil, al impresiei. Vin acestea din rocile, din piatra tare care este sub pământul ardelean, din înălţimile cu care pământul românesc se uită în lume...

- *Titlurile cărţilor dumneavoastră ţintesc altitudinea: Turnul cu ceas, Jocul de-a stelele... Spuneţi despre George Călinescu că a privit cu o bunăvoinţă când s-a apropiat de tinerii scriitori, lucru rar în ziua noastră care se întrece în lecturi critice deformate.*

- Se priveşte înapoi cu mânie. Graba face ca unele demersuri critice să găsească această cale de a purta o mânie faţă de tot ce a fost în trecut; care devine o cecitate. Să nu vezi într-o ceaţă, care e trecutul, şi relieful, lucrurile distincte care au individualitatea lor, e o culpă. Asistăm poate la o mergere foarte înceată înspre judecata critică dreaptă, fără patimi. Undeva există o prelungire din secolul XX, din marile momente conflictuale ale istoriei omenirii. Suntem, în continuare, în găsirea păcii după cel de al doilea război mondial şi acum după 20 de ani de la abolirea regimului comunist. Aceste viziuni limitate sau grăbite, ce simplifică şi nu merg la specific, nu văd întotdeauna valorile, sunt tot tributul, oricât ar părea de ciudat, plătit celui de-al doilea război mondial. Oricât de supăraţi ar fi pe trecut nişte oameni care nu l-au studiat în toate faţetele şi implicaţiile, uneori oameni care abia învaţă mersul în literatură. Dar poate nu vorbim numai de ei. O depăşire a unor prejudecăţi, o ieşire dintr-o gândire nedreaptă şi imatură este poate şi ediţia *Baconsky*, la care m-am referit mai înainte. Unde lucrurile sunt privite, într-o interpretare aplicată la condiţiile timpului, din perspectiva valorii la care autorul a ajuns. Este firesc ca, odată cu deschiderea de aripi specifică noilor generaţii, să putem vedea inteligenţa făcându-şi datoria ei, bunul-simţ în cultură, obiectivitatea, nu ideile preconceptuate, seriozitatea pe care o dă întotdeauna o înţelegere dinlăuntru, şi formaţia intelectuală.

- *Dialogăm sub ochii cărţilor... În jurnalul său, André Gide →*

VALENTIN MARICA

consemna că o singură dramă îl interesează, lupta ființei cu ceea ce o împiedică să fie autentică. În lupta ființei pentru a se ști mereu autentică, ce rol poate să aibă locul nașterii scriitorului, locul de pornire în lume?

–Un rol decisiv, desigur, care stă în interiorul unei deveniri, construind personalitatea. Se construiește noua personalitate pe datele prime ce vin genetic din istoria culturală a omenirii și, în felul acesta, e important dacă un om nu uită elementele prin care a perceput întâi lumea, care au participat la viziunea și înțelegerea despre lucruri, lume, societate, modernitate, valorile tradiției. Urmărind literatura română, vedem la marile personalități rolul important de care vorbiți, cel al punctului de pornire. Întotdeauna există un corp important de coordonate și valori care decid o formă sau alta de participare în corul mare al creațiilor din cultură. Avem exemple din Ardeal, cu pornirile înspre viața literară din medii pur intelectuale, prin Blaga sau Goga, Cioran, mediul preoțesc, sau avem tot atât de interesante zbucliri din lumea directă, țărănească, unde este forța tradiției și sinteza aceea mare a trăitului, viului, îmi vine-n minte Pavel Dan.

Mie mi se întâmplă ca ivirea în lume să fi avut loc într-o familie țărănească. Într-o perioadă am fost complexat, în copilărie sau primii ani de liceu, pentru că trebuia să renunț la atâtea cuvine care îmi erau familiare, pentru altele, doar din limba generală, elaborată. Am constatat că fiecare cuvânt aproape trebuia să-l înlocuiesc cu altul, ca venit dintr-o altă țară. Din ani în care a fost depășit de mult acest complex, mă întorc cu nostalgie spre unele din acele cuvinte proaspete, încărcate de putere și înțelegere a destinului uman. Au o forță în ele și o materialitate care poartă mai fidel trăsăturile unei străvechimi, până la originile noastre daco-romane, sau sunt împrumuturi recente, uitate ca atare. Sunt atâtea localisme frumoase despre care s-ar putea crede că ar putea fi recuperate. Dacă aş putea lua lucrurile de la-nceput, parcă m-aş lua după vreo 20-30% din aceste bogății, de care ne dezicem prea grăbit în lucrarea literară. Asta ca să laud puțin localismul, vorbind cu duioșie despre Valea Bârgăului de unde eu am pornit în lume.

–Cuvintele revin într-un fel de ritual. În poemul Ritual din volumul Ritualuri, spunei: Ca și zeii, cuvintele-mbătrânesc / dar nu mor niciodată... Sunt reveniri, ca și anotimpurile, nunta, nașterea, semănatul...

– Arheologia caută în pământ și mereu găsește valori, obiecte de aur sau de bronz, dar la un moment dat se vor termina aceste obiecte descoperite cu mijloacele științei. Rămâne arheologia din cuvinte.

Constat vrăjit câtă mărturie și identitate se află în cuvinte, în expresivitatea darnică a lor. Ne gândim și la o limbă comună, care a fost și a tracilor și a latinilor și a grecilor, foarte-foarte de mult. Mereu vom găsi semne particulare care duc spre ceea ce știm din Homer sau din Virgiliu, în vorbirea țaranului plugar, a omului care luptă cu sapa în relația cu pământul, sub stele, în Transilvania, dar a oricărui ins, în România și în lume.

– Constantin Noica vorbea despre lăbărțarea preocupărilor. Nu era de acord cu Hasdeu, Pârvan, Blaga care își ramifică preocupările. Puteau avea notorietate, mergând pe o singură linie. Ați scris poezie, proză, eseuri, pagini de critică și istorie literară, publicistică, jurnal de călătorie. Lăbărțarea preocupărilor?

– L-am publicat pe Noica, număr de număr. Cum scria un capitol dintr-o carte, acesta devenea un articol la *Steaua*. Articolele dintr-un an, adunate de vrăjitorul-autor, deveneau o carte. Vreo 3 cărți s-au născut la *Steaua*. Se apropiase de *Steaua*, a fost de multe ori în casă la mine, împreună cu Nicolae Mărgineanu, un alt intelectual universitar din Ardeal care a avut necazuri în comunism și

Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară, la alegerea președintelui US, 27.09.2013, cu Ioan Pinteș și Mircea Măluț

care era și el un om al ideii, în discuții despre literatura și filozofia Transilvaniei. Trebuie să luăm partea frumoasă din ce a spus eseistul filosof, scriitorul să nu se împrăștie, să rămână la sunetul prim pe care i-l-au șoptit ursitorile.

La *Blaga*, acest sunet prim a fost cel al poeziei, dar poezia este toată existența. *Blaga* care a fost cu privirile întoarse spre existență, cu un dar filozofic, nu putea să nu sondeze în adâncimile existenței și cu alte instrumente decât ale imaginii și ale formei poetice. Conceptul, dar și metafora. Este un mare poet în filozofie și totodată este poetul gânditor, pentru că poezia filozofică la *Blaga* nu vine din cărți, ci vine din fondul adânc de percepții cu viziunea pornită din cântec. În felul acesta, *Blaga*, mergând pe mai multe drumuri, urmează același drum al sunetului prim dat de ursitori, dar cu mijloace diferite. Fără filozofia lui *Blaga*, poezia lui *Blaga* ar fi ciuntită, la fel fără eseul lui. Toate sunt găuri pe fluierul pe care degetele lui *Blaga* joacă și scot sunetul unic. Este scriitorul total, cu o viziune unitară asupra culturii, existenței și asupra cuvântului literar. E ca la *Goethe*, care vorbește de fenomenul originar. Se pornește dintr-o singură formă a plantei originare și se ajunge la toate formele de plante. Până la urmă, toate formele acestea pe care le studiază gândirea contemporană, care uneori sunt descoperiri, caută să restabilească această legătură. Urcarea de la *unic* la *diversitate* devine însăși minunea care este manifestarea omului prin creativitate intelectuală.

Cluj, 3 martie 2010

NOTĂ:

Interviul a fost înregistrat pe casete-audio, în Casa scriitorului de pe strada Octavian Goga din Cluj, nesupus întrebărilor prestabilite. Partea a II-a a interviului este o *Carte Radio de Poezie*, versuri de Aurel Rău în lectura autorului.

Aniversări - 80 (II)

– **Apropierea de frații de dincolo de Prut a avut episoade memorabile? Ce n-ar trebui uitat în relațiile cu basarabeni, nu doar cu cei din lumea literară? De ce credeți că ardelenii sunt mai atașați de basarabeni decât românii din alte provincii istorice?**

– După ce s-a rupt „gardul de sârmă” de pe Prut, în 1990, s-au întâmpnat într-adevăr câteva episoade memorabile în relațiile românilor de pe cele două maluri ale acestui râu, chiar dacă el încă și acum „*curge între noi și plânge*”. Primele dintre aceste episoade memorabile au fost Podurile de flori de pe Prut. Am luat parte și eu la două ediții, la cea dintâi, din mai 1990, de la Cotul Miculinți, și cea de a doua, din 1991, de la Stâncă Costești, când de la Toplița au plecat 11 autobuze. Când au văzut cum soseau unul după altul, toate cu numere de HR, poliția a intrat în alertă, crezând că dau năvală secuii peste cei adunați acolo!

Memorabilă cu adevărat a fost prima ediție, cea din 1990, când zeci de mii de români s-au adunat pe cele două maluri, la locul numit Cotul Miculinți, chiar în dreptul satului lui Grigore Vieru, Pererita. Atunci poetul a trecut pe malul drept cu singura barcă ce era acolo. S-a întâmpnat ca barca să ajungă exact în locul în care mă aflam, așa că eu am fost cel care l-a luat în brațe și așa putea spune că îmbrățișați am rămas până la moartea sa tragică din ianuarie 2009. Nefiind vreun pod, la un moment dat, mulțimile de pe cele două maluri au intrat în apă și s-au întâlnit la mijlocul râului: strigăte, îmbrățișări cu ochii înecați în lacrimi, între oameni care s-au întâlnit pentru prima dată. Erau așa de mulți încât apele râului aproape nu se mai vedeau!

Un alt moment memorabil s-a întâmpnat tot în 1990, în Basarabia, unde Parlamentul de la Chișinău a hotărât ca ziua de 31 august să devină sărbătoarea națională „*Limba noastră cea română*”. Manifestările închinete acesteia s-au desfășurat timp de o săptămână, încheindu-se vineri, 31 august, când în Piața Marii Adunări Naționale a avut loc un grandios spectacol de sunet și lumină, iar Limba română, în chip de domniță, îmbrăcată în straie strălucitoare, a sosit într-o caleașcă aurită, flancată de călăreți, în timp ce peste imensa

Vatra veche dialog

Ilie Șandru

„E greu, tot mai greu să vorbești astăzi despre sentimentul istoriei, cu atât mai mult despre patriotism și naționalism”

mulțime răsunau versurile lui Dumitru Matcovschi: „*Sărmană limbă cum ai fost strâmbată / De farisei, de lepre, de năluci...*”!

Memorabile au rămas și întâlnirile noastre cu scriitorii basarabeni, la Uniunea Scriitorilor din Chișinău, ori la Casa Limbii Române „Nichita Stănescu”, în frunte cu fostul președinte al uniunii, academicianul Mihai Cimpoi, cu actualul președinte, poetul Arcadie Suceveanu, cu Grigore Vieru, Leonida Lari, Leo Butnaru, Nicolae Dabija, Iulian Filip, Ion Hadârcă, Nina Josu, Dumitru Matcovschi, Valeriu Matei, Ion Vătamanu, Gheorghe Vodă.

În ce mă privește, am avut și am strânse legături și cu alți români basarabeni, unele dintre acestea fiind cu părinții numeroșilor elevi basarabeni pe care i-am avut la liceul din Toplița, altele cu redactori de radio și televiziune, ori din presa scrisă, precum: Liliana Armașu, Ianoș Țurcanu, Alecu Mocanu, Ion Negrei, Gheorghe Bologan; cu intelectuali de renume: Ion Ungureanu, Ion Varta, Vlad Ciubuciu; cu cadre didactice și cu oameni simpli din localitățile din nordul Basarabiei (Corjeuți, Tabani, Trinca, Briceni, Edineț). De pe urma acestor legături s-au născut cărțile de publicistică pe care le-am scris: *Basarabia iarăși și iarăși...* (Editura APP București, 2003), *Inima Timpului* (Editura Nico, Târgu Mureș, 2010), *Jurnal de Basarabia* (Editura Nico, Târgu Mureș, 2011).

La ultima întrebare îmi este ușor să răspund. Ardelenii și basarabeni sunt mai atașați unii de alții pentru că i-au

apropiat suferințele pe care le-au îndurat de-a lungul vremii. Pe coperta a patra a cărții *Basarabia iarăși și iarăși...* am consemnat un adevăr de netăgăduit: „*Istoria Basarabiei este una tragică, scrisă cu lacrimi și cu sânge, ca și istoria dureroasă a Ardealului...*”. Să nu uităm că un ardelean mare, bardul de la Rășinari, poetul Octavian Goga, a scris nemuritoarea poezie *Vorbeau azi noapte două ape*, în 1912, cu ocazia comemorării unui veac de la răpirea Basarabiei, în care este redat, cu mijloacele artistice specifice, adâncul tragism al celor două râuri românești: *Prutul și Mureșul*. Primul rostea, pe un ton de bocet: „*În taina apelor afunde / Un țintirim de veacuri port, / Mi-e albul înspumatei spume / Mai trist ca giulgiul unui mort...*” Iar Mureșul i-a răspuns tot la fel: „*În valul meu de veacuri plânge / Același vaier stins și mut, / Mai multe lacrimi decât sânge / Nisipul meu a cunoscut*”. Plângea și inima poetului: „*Nedumerirea mă supune / Când rostul patimii v-ascult, / Căci inima nu-mi poate spune, / Pe care să vă plâng mai mult*”.

– **La 80 de ani, scriitorul Ilie Șandru se simte confortabil în fila de dicționar care îi este dedicată. Ce lipsește din ea?**

– Aș spune că sunt chiar foarte mulțumit că numele meu a apărut în două dicționare: primul *Scriitori români mureșeni*, al regretatei Ana Cosma, editat la Târgu-Mureș, în anul 2000; cel de al doilea, *Dicționarul General al Literaturii Române*, literele S/T, al Academiei Române, apărut la Editura Univers Enciclopedic, București, 2007. Sigur, în general datele biografice sunt ogândite corect, ca și titlurile volumele de autor și edițiile îngrijite, dar numai până la datele respective: în primul, până în 2000, în cel de al doilea, până în 2005. De atunci s-au mai adăugat la cărțile de autor încă zece volume, iar la edițiile îngrijite, trei. Asta este situația. Ea se va putea modifica doar dacă va mai apare altă ediție. Deocamdată e bine și așa, fiindcă s-ar fi putut foarte bine să nu existe o filă de dicționar cu numele Ilie Șandru.

– **V-ați lăsat cel mai adesea sedus de proză. Care v-au fost modelele, care teme preferate?** →

NICOLAE BĂCIUȚ

– Da, într-adevăr, m-am lăsat sedus de proză. Nici nu am încercat alte genuri literare. Doar ziaristica, însă și aceasta este, de fapt, tot o proză. Am început timid, cu reportaje, care sunt așa, un fel de struțo-cămilă între gazetărie și proza propriu-zisă. De altfel, trebuie să spun că nici nu aveam de gând să public vreodată un volum. Însă așa cum deseori în viață se întâmplă ceva... Iar acel ceva a fost o discuție cu un bun prieten, încă din anii de școală, tot cadru didactic, care, la un pahar de vin, mi-a pus o întrebare surprinzătoare: „*Mă, tu ai scris mii de articole în viața ta* (Lucram ca redactor la „Informația Harghitei”). *De ce nu scrii o carte?... Am rămas năuc. Nu am știut ce să-i răspund. Nu m-am așteptat la o asemenea întrebare. În cele din urmă am bolmojit ceva, că una e gazetăria, alta este literatură... Dar întrebarea colegului meu mi s-a agățat de creier și am tot rumegat-o. Ba mi-am amintit că în urmă cu mulți ani, ca elev, luasem și niște premii pentru niște „creații proprii”. Dar teama pentru cuvântul scris și folosirea sa pentru a produce o creație literară a fost mare. Fiindcă literatura nu este altceva decât o artă a cuvântului. Așa s-a întâmplat că debutul meu literar să fie târziu, la 60 de ani.*

Cât privește modelele și temele preferate, așa putea spune că dacă am avut totuși un model acesta nu este altul decât Camil Petrescu. Literatura sa „autentică” m-a pasionat întotdeauna. M-am molipsit de „deviza” lui privitoare la autenticitate, anume ca scriitorul „*să exprime în scris, cu sinceritate, ceea ce a simțit, ceea ce a gândit, ceea ce s-a întâmplat în viața lui și a celor pe care i-a cunoscut...*”. Din această convingere s-au născut cele două monografii: **Pe urmele lui Octavian C. Tăslăuanu și Patriarhul Miron Cristea**. Același lucru e valabil și în ce privește proza propriu-zisă, atât proza scurtă, nuvelele și povestirile, cât și romanele. Toate sunt inspirate din întâmplări reale. Iar eroii lor sunt, în cea mai mare parte, oameni care au trăit în realitate. Astfel, realitatea se împletește mereu cu ficțiunea.

- E o frustrare că, în ciuda atâtor apariții editoriale, proză, publicistică, memorialistică, activitate editorială, culturală – nu ești membru al Uniunii Scriitorilor?

– Nu este deloc o frustrare. Poate a fost cândva, atunci când mi-am depus dosarul în urmă cu mulți ani. Dar se

știe că timpul se dovedește a fi cel mai bun doctor pentru rănile sufletești. Mi-am dat seama că ușile acelei uniuni nu se deschid pentru toți „neisprăviții”. Așa că m-am vindecat definitiv. Pe undeva poate așa putea vorbi de o frustrare doar când îmi aduc aminte că sunt membri ai U.S. niște indivizi și individe care au scris câte o singură carte și aceea una de amintiri... Însă la români se vede că „*năravul din fire, n-are lecuire*”! E valabilă afirmația în toate și pentru toate... Între timp, am devenit membru al Ligii Scriitorilor din România, care este așa, un fel de „Formula II-a” (la automobilism), sau „Liga II-a (la fotbal). Dar e bine.

– Care sunt particularitățile vieții de scriitor la Toplița? Și geografice și etnice și administrative.

– Aș spune că nu numai viața de scriitor e grea la Toplița, ci, în general, viața de intelectual. E grea mai mult în sensul spiritual. Nu este deloc ușor ca într-un orașel precum Toplița (Chiar dacă este el „botezat” municipiu, artificial desigur) să-ți păstrezi cu adevărat condiția de intelectual și să nu te lași scufundat în gaura neagră a anonimatului, să te îneci în mediocritate, să rămâi doar cu numele intelectual. Asta este, din păcate, soarta celor mai mulți dintre cei care sunt absolvenți ai învățământului superior, deci se pretind a fi intelectuali. Spun aceasta în deplină cunoștință de cauză. Chiar dacă în Toplița există un număr destul de important de cadre didactice, ingineri, economiști, medici etc. foarte puțini participă la o manifestare spirituală, la un spectacol de teatru, atunci când se mai întâmplă și așa ceva. Cei mai mulți dintre aceștia nu mai cunosc alt traseu decât cel casă – școală, sau casă – birou și retur.

Ca scriitor, situația este și mai ingrată. Fiindcă nu te poți izola, simți nevoia să te întâlnești cu niște prieteni, ori, mă rog, cu niște confrăți, să discuți, să faci schimb de idei, poate în cadrul unui cenaclu literar sau, pur și simplu, la un „pahar de vorbă”. „Prieteni de pahar” nu e greu de găsit într-un orașel ca Toplița, dar atât!..

Pe de altă parte, trebuie să recunosc că peisajul geografic din jurul orașului este unul încântător. Natura, cu minunățiile sale, poate să te inspire în ceea ce privește crearea unor descrieri de natură. O ieșire în mijlocul naturii, în peisajul montan

Nicolae Băciut, Ilie Șandru, Răzvan Ducan, Darie Ducan, Dumitru D. Silătră, 29.12. 2010

din jur, este reconfortantă și, de multe ori, te îndeamnă spre masa de scris. În ce mă privește, mai ales după pensionare, mă refugiez deseori la Bilbor, satul acela „*frumos ca-n povești, aninat pe crestele Carpaților*” al lui O.C. Tăslăuanu, de unde, de fiecare dată, mă reîntorc cu rezervoarele pline.

– Primul Patriarh al României, Elie Miron Cristea, a plecat de aici. Conduceți Fundația Culturală „Miron Cristea”. Ce reprezintă pentru cei de aici moștenirea Elie Miron Cristea?

– Da, întâiul Patriarh al României și al Bisericii Ortodoxe Române s-a născut în Toplița Română, la 18 iulie 1868, într-o familie țărănească, care își are rădăcinile adânc înfipte aici, la poalele Călimanilor. S-a ridicat prin propriile puteri în viață, bazându-se doar pe darurile pe care Dumnezeu le-a sădit în ființa sa. Așa cum scrie regretatul Vasile Netea, a plecat de acasă „*cu cioareci și cu suman, fără neamuri suspuse, fără un nume consacrat, fără avere și fără protectori*”. Și a ajuns „*păstor cu turmă mare, păstorul Neamului*”! Întâiul Patriarh al României!

La Toplița, memoria Patriarhului este totuși prezentă și menținută cu cinste prin voința toplițenilor și a câtorva instituții importante. E vorba, mai întâi, de Mănăstirea „Sfântul Prooroc Ilie”, monument istoric din 1847, ctitorie a Patriarhului Miron Cristea, care a reclădit o veche bisericuță de lemn din Stânceni-Meștera în grădina casei părintești din Toplița, iar în 1928 a fost sfințită ca mănăstire. Aici, în fiecare an, la 20 iulie, are loc sărbătoarea hramului, la care se adună mii de credincioși veniți de pe Mureș, de pe Câmpie, din Bistrița-Năsăud, din Maramureș și chiar de peste munți, din Neamț și Suceava. În incinta mănăstirii, →

există un muzeu cu numeroase obiecte bisericesti vechi, icoane și cărți valoroase etc. În cadrul muzeului este amenajată și o Cameră memorială „Miron Cristea”. De asemenea, Biblioteca mănăstirii, care cuprinde aproape 15.000 de volume, are în rafturile sale numeroase volume din Biblioteca Patriarhului, sau despre el.

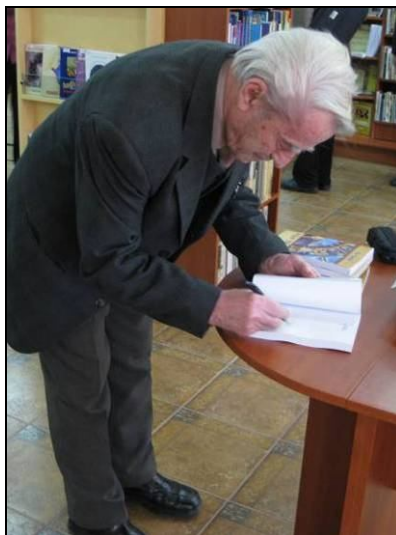
De aproape un sfert de veac, la Toplița își desfășoară activitatea și Fundația Culturală „Miron Cristea”, pe care o conduc. Din inițiativa acesteia și în organizarea ei, din 1998, la Toplița se desfășoară anual Zilele Miron Cristea, o amplă suită de manifestări cultural-științifice și religioase, între care o sesiune internațională de comunicări științifice, cu participarea unor importante personalități din țară și de peste hotare. De asemenea, cea mai importantă școală gimnazială din Toplița: Școala Gimnazială nr. 8, poartă numele Patriarhului Miron Cristea.

Așadar, la Toplița, memoria Patriarhului Miron Cristea este vie. Iar la aceasta mă bucur că mi-am putut aduce modesta contribuție, prin cele două volume monografice *Patriarhul Miron Cristea*, ediția I, 1998, ediția a II-a, revăzută și adăugită, 2008; retipărirea Tezei de Doctorat „**Mihai Eminescu – viața și opera**”, cel dintâi studiu complet asupra vieții și operei lui Eminescu, din care un exemplar se află la Centrul Internațional „Mihai Eminescu” din Chișinău; prin numeroase studii și articole apărute în diferite publicații, precum și comunicări științifice prezentate la diverse sesiuni științifice, între care ultima fiind Sesiunea Internațională de Comunicări Științifice din decembrie 2014, organizată la Timișoara, în cinstea Marii Uniri din 1918.

– **De ce are nevoie provincia pentru a nu fi copleșită de „imperialismul” cultural al Capitalei? Dar cei care locuiesc în zone în care românii sunt minoritari? Vă simțiți protejați ori neglijați?**

– Greu de răspuns la o asemenea întrebare. Fiindcă nu suntem noi cei dintâi care să fim preocupați de această chestiune. Dar cred că nu s-au găsit răspunsuri multumitoare. Părerea mea este că fenomenul „imperialismului” cultural al Capitalei practic nu poate fi contracarat de provincie. Fiindcă

Bucureștiul a fost și rămâne un adevărat magnet pentru foarte mulți intelectuali de valoare, pentru creatorii din diferite domenii de activitate, inclusiv scriitorii, mai ales cei din generațiile tinere, care sunt convinși că numai în București se pot afirma. Și cam au dreptate. Asta în ciuda faptului că și în provincie au fost și sunt oameni de valoare, care

Autograf la Chișinău, 16.2.2010

s-au afirmat, au fost și sunt scriitori de valoare, care au scris opere literare: proză, poezie, teatru, critică și istorie literară, cu nimic mai prejos decât cei din Capitală. În același timp, cred că trăim și cu niște idei preconcepute în această privință, ca fiind „un dat” ce nu poate fi altfel decât așa. Nu știu ce să spun. Poate s-ar impune o discuție mai largă pe această temă.

Cât privește cea de a doua întrebare, care se referă la românii minoritari în Covasna și Harghita, ca unul care cunosc bine situația și am scris mult despre ea, vă pot răspunde scurt și clar: nu ne simțim nici protejați, nici neglijați, ci pur și simplu **abandonați**, lăsați la cheremul „majoritarilor” unguri-secui, mai bine zis la cheremul politicienilor care s-au urcat azi în spatele lor, cum scria Emil Dandea.

– **Erori de apreciere se fac mereu. Judecata de gust e nesigură. Oricine poate greși. Păcătuiesc nepedeșiți și editorii și criticii – spune Valeriu Gherghel. Care credeți că va fi destinul operei dvs?**

– La întrebarea aceasta e ușor de dat un răspuns, citându-l pe Eminescu: „*Poate vrun pedant cu ochii cei verzui, peste un veac, /*

Printre tomuri brăcuite așezat și el, un brac, / Aticismul limbii tale o să-l pună la cântari, / Colbul ridicat din carte-ți l-o sufla din ochelari / Și te-o strânge-n două șiruri, așezându-te la coadă, / În vreo notă prizărită sub o pagină neroadă.” Și tot ar fi bine, fiindcă ar putea fi și mai rău.

– **La 80 de ani, Ilie Șandru e activ – și în viața culturală și la masa de scris. Care sunt visele restante ale lui Ilie Șandru?**

– Ei, Doamne, se mai poate vorbi oare de vise la vârsta mea? Dacă e vorba doar de cele „restante” acestea sunt cu nemiluita, dar ele vor rămâne pentru totdeauna doar... vise. Am amintit deja că eu am îndrăznit să public prima carte de autor abia la vârsta de 60 de ani. Adică vârsta pensionării. E drept că am mai lucrat încă 18 ani și în toată această perioadă am încercat să mai recuperez ceva din timpul pierdut. Nu am reușit și nici nu voi reuși, cu toate că într-o perioadă de 20 de ani am scris și am publicat aproape tot atâtea cărți. Aș fi putut scrie încă cel puțin pe atâtea!

Așadar, la vârsta aceasta, de octogenar, chiar dacă mai sunt, cum spuneți, activ, sunt fiindcă încă Dumnezeu văd că nu mă prea are la suflet, așa că, cel puțin deocamdată, m-a lăsat în pace, în privința chemării...

Scriind aceste rânduri, mi-am amintit de o glumă. Undeva, la o mănăstire, stătea la soare un călugăr bătrân. Intrând episcopul locului în mănăstirea aceea l-a văzut și a trimis pe cineva să-l întrebe cine e și ce face acolo? Cel trimis s-a dus, s-a interesat și s-a întors ca să-i pună episcopului că e un călugăr bătrân și nu face nimic, stă la soare. Episcopul l-a trimis înapoi să-l întrebe câți ani are? A spus că are 100, i-a spus trimisul episcopului. Acesta l-a trimis iarăși înapoi, să-l întrebe ce are de gând să facă? Trimisul s-a întors cu răspunsul: Preasfințite, mi-a spus că vrea s-o-ncepă pe a doua!.. Eu la cea de a doua încă nu mă gândesc!.. Singurul gând pe care îl am acum este legat de buna organizare și desfășurare a celei de a XVIII-a ediții a Zilelor Miron Cristea, care va fi în iulie, când, după cum știți, la Toplița își vor da întâlnire mulți oameni importanți, personalități ale culturii și științei, din țară și de peste hotare, așa cum s-a întâmplat la cele XVII de până acum.

Grigore Vieru, IDEEA CEA ÎNALTĂ

Ceea ce afirma Gheorghe Grigurcu despre Bacovia, în monografia *Bacovia – un anti-sentimental*, căruia complexitatea i se ascunde într-un suflu al simplului (1) ne devine punct de referință în aprecierile asupra operei lui Grigore Vieru; într-un câmp actual polarizat al receptării operei poetului. Simplitatea scrisului vierean, curgerea lui soteriologică, întemeierea cuvântului (o rescriere a genezei limbii) în simbioza celest-telurică a ființei lirice sunt aspecte ale complexității, aprecieri mai rar întâlnite în exegeza autorului *Tainei care mă apără*. Aspectul, deloc neglijabil, apare reliefat în pagina critică a lui Mihai Ungheanu, ce deslușește în simplitatea operei lui Grigore Vieru și în impresia de persistență a unei singure teme, de fapt o diversificare literară într-o sinteză aparte: „Grigore Vieru pare la prima vedere poetul unei singure teme și al unor mijloace simple și lipsite de variație. Dificultatea este de a-l analiza, atunci când pare inanalizabil. În realitate, scrisul lui Grigore Vieru este bifurcat și diversificat(...) Derutanta simplitate a mijloacelor ascunde sensuri grave.” (2)

Noua lectură pune în evidență intensitatea ideatică și nuanțarea la nivelul expresiei a liricii vierean „într-un vers sculptat, plin de forță și noblețe clasicistă, înfrâgezit deopotrivă cu rouă și auroră romantică, sentențios și direct, ca un verdict judecătoresc, înmuiat în milă creștină și în rugă adevărată adresată Domnului.” (3)

Sentimentul continuu al frustrării ființei, al zbaterii în nenorocul istoriei, se dimensionează, deodată, în *fatum* și creație lirică, omul și poetul – *Stropit de slavă/ca de sânge* – coexistând în profunde interiorizări, sensuri ale reîntemeierii lumii potrivnice, ale „mutării” teluricului (*Patria noastră de jos*) în învelișuri celeste (*Patria noastră de Sus*), printr-un testament al luminii. *Eu lumina o presor*, se confesează poetul în *Casa mea*, amintind de versurile lui Ioan Alexandru din poemul *Imnul sacru: dar steaua lui* (a pruncului!) / *Și maica din care fost-a rupt/ Vor lumina cum se cuvinte.*”

Sus: Nicolae Busuioc, Dimitrie Poptămaș, Ilie Șandru. Jos: Nicolae Băciuț, Grigore Vieru, Cornel Moraru, la Chișinău

Într-un poem-generic al creației vierean, *Descrierea lacrimii*, închinat *Preafericitului Părinte Teoctist*, între un timp abrupt, nefast, și timpul speratelor armonii eterne, omului și poetului, le este dată viețuirea pentru a învinge răul istoriei și al vieții, căutând, dureros, până la jertfă, căi de învingere: „Eu știu de la cei sfinți/ Că Dumnezeu/ Ne urăște cum suntem/ Și ne iubește/ Cum ar dori să fim./ Doamne, cum/ Trebuie să viețuiesc eu/ În lacrima ochiului meu,/ Ca să birui fiara?!/ Și cât de multă/ Ar trebui să fie/ Jerfa sângelui nostru/ Ca să nu ne zbatem/ Atât de singuri./ Atât de la marginea lumii?!” (4)

Astfel de versuri-generic aparțin unor numeroase pagini din literatura basarabeană, venind din cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „ne lăudăm și în suferințe, bine știind că suferința aduce răbdare, și răbdarea încercare, și încercarea nădejde.” (Romani 5,3)

În poemul *Seism* din „Imne și blesteme”, Dumitru Matcovschi i se adresează, ca și Grigore Vieru, prin sublimul rugăciunii, Creatorului Suprem: „Îndepărtează, Doamne, nenorocul/ De-această țară, de acest pământ...” (5), sau, cerând ocrotirea divină în situații-limită ale suferinței, în finalul poemului *Plânge-m-aș*: „Doamne sfinte, mă păzește, / Azi mie tare, tare greu.” (6) Același superlativ al suferinței, marcat prin repetiție poetică, apare la Grigore Vieru în poemul *Litanii pentru orgă* din antologia de autor *Strigat-am către tine*: *Doamne, atât de singur./ Atât de singur/ N-am fost niciodată!* Invocarea divinității însoțește zbaterea ființei exilată în nenorocul istoriei, marcând, în puritatea comuniunii cu divinitatea, semnul ce-i sublimează eului liric înfrigurarea singurătății. „...singur într-o chilie / în care nu mai e loc / decât pentru tine și

Dumnezeu”, scrie Nicolae Dabija în *Început de singurătate*. (7) Nenorocul istoriei naște în „regimul sufletec” al basarabeanului o mișcare închisă. „*Întreaga literatură basarabeană – de la Hasdeu până la autorii sfârșitului secolului XX – consemnează academicianul Mihai Cimpoi – poartă pecetea acestei puternice marcări ontologice: înscrierea pe traiectele umbroase ale mișcării închise.*” (8)

Încătușarea ființei în absurdul vieții, împingerea ei în umbra nedreaptă a istoriei, mărginirea, își caută, compensatoriu, *dezmarginire* prin lumina cuvântului, prin ființa poeziei. Încărcătura ființei istorice se revarsă – ca dat al autoapărării – în încărcătura lirică, cea care poate elibera, sublima, ființa încarcerată istoric. Aflat între lumi, *Poetul* devine o insistentă – dramatică – interogație, verificându-și, astfel, Sinele. Recluziunea ființei istorice naște ecloziunea ființei întru poezie, deschiderea eului liric în *virtuți interioare*. (9) Dacă istoria, prin nenorocul ei, urzește ființa „din lacrimi și sudoare”, aceeași ființă se reîntemeiază, în interioritate lirică, prin forța unei istorii spirituale invincibile, amintindu-ne de arhaicitatea spirituală, ca tărâm al rezistenței, din *Plugarii* lui Octavian Goga: „*Când doarme plugul pe rotile, / În pacea serilor de toamnă,/ La voi coboară Cosânzeana,/ A visurilor noastre doamnă,/ Vin crai cu argintate coifuri/ Și-n aur zânele bălaie; Atâta strălucire ncape în bordeiașul vost' de paie.*” (10)

La Grigore Vieru, interioritatea devine matricea întăririi ființei Duhului, care, mai târziu, în exterioritate, va traversa conflictualitatea istoriei, cu *căpcăunii / care înjunghie Steme și călăii / care vor pune pe trunchi/ capul Limbii Române*. (11) Un fond spiritual indestructibil este conștientizat de *Poet*, aparținând, antropologic, ființei lui lirice: „*Nu poți să smulgi din aer/ Al mierlei cântec spus./ De vorba mamei gura-mi/ S-o depărtezi nu poți./ Nu poți din ape smulge/ Un soare oglindit./ De mine chipul mamei/ Să îl desparți nu poți.*” (12) Lăuntricul absoarbe înfățișările pure ale lumii prin credința în „existența sufletului” și cuprinderea ei într-un limpede *credo* liric în poemul *Urcarea la cer*. În →

VALENTIN MARICA

ideea de *reîntemeiere* existențială, de „febră a eternității”, Grigore Vieru, în poemul *Urcarea la cer*, îi cere Creatorului unic o reordonare/ mutare a lumilor în armonia cosmică, ceea ce criticul Ion Pop numea, vorbind despre *Poemele luminii* ale lui Lucian Blaga, „*sumă de elemente perfect integrate într-o rotunjime originală*” ca parte constitutivă a oricărei lirici, „*raportul dintre eul individual și marele univers...*” (13) Ceea ce la Lucian Blaga este iubirea de *flori, ochi, buze, morminte*, la Grigore Vieru este iubirea creștină, confraternă, integratoare cu *sufletul păsării*, al *stejarului verde*, al *copilăriei*, al *cântecului*, părți ale *Marelui Tot*: „*Cred, Doamne, / În existența sufletului. / În urcarea sa la cer/ Cred./ Dar sufletul păsării,/ Sufletul câprioarei?! / Și cel al furnicii/ Și cel al stejarului verde/ Și cel al copilăriei mele/ Și cel al cântecului nostru – / Sufletul lor/ Tot la ceruri se urcă?! / Dacă nu, atunci/ Ce să caut eu acolo, / În nesfârșirea albastră/ Fără sufletul lor?! / Dacă tot sunt toate/ În puterile Tale, / De ce n-ai muta/ Patria noastră de jos/ În Patria noastră de Sus?!*” (14) O imagine asemănătoare apare în poemul testamentar *Rămas-bun*, al lui Valeriu Gafencu, cuprins în volumul *Sfântul închisorilor* apărut la Editura „Reîntregirea” din Alba Iulia, 2007, p. 307: „*și-am vrut/ Neamul să-l mut/ De-aici, de jos, / La Domnul Iisus Hristos.*” Poezia înnoirii lăuntrice prin descoperirea paradisiacului sufletesc – poezia martiriului, ca ridicare a suferinței la biruință, la „împăcare îngerească” – îi este familiară lui Grigore Vieru.

În coliziunea cu lumea ca spațiu concentraționar, destructibil, ființa își caută indestructibilitate în lumina patriei cosmice, *Patria de Sus*, în care devine ființă reflexivă, concentrată pe numirea „*tiraniei*” *marginii*, dar și pe eliberarea din constrângeri. Sentimentul *marginii*, ca împovărare, devine obsesiv pentru ființa ce se reîntemeiază în lumina patriei cosmice, prin puritatea lăuntrică și ruga către Creatorul unic. Pentru poet, marginea e zădărnicierea ființei, înstrăinarea ei, cântecul de leagăn trecut în descântec, ca în poemul *La o margine*: „*Când pe lume-am apărut/ La o margine de Prut,/ Lângă râul pătimit,/ O străină m-a răpit/ Și astfel mă legăna:/ „Nani, nani, nani-na,/ Peste Prut trăiesc jandarmi,/ Să*

crești mare, să îi sfarmi!/ Peste Prut trăiesc potăi./ Iar nu frățiorii tăi!”

Mersul înspre centru (*înspre nemargine, mijloc*) esențializează ființa, îi sporesc *căile de învingere. Iubirea, cântecul, pâinea*, ca teritorii ale *marginii* locuite de poet se esențializează în corespondente superioare ale trăirii, cele ale centrului, *mijlocului: credința, speranța și dragostea de semeni*. În amplificarea tensiunii lirice, dinspre *margine* spre *mijloc*, verbul *a locui* este esențializat prin sinonimul *a trăi*. Dacă *marginea* ca dat al locuirii este ambiguă, este a unei iubiri, a unui cântec, a unei pâini, trăirea în *mijloc* are accente de identificare, îi aparține vădit poetului: *credința mea, speranța mea, dragostea mea* pentru voi: „*Locuiesc la marginea/ Unei iubiri./ La mijlocul ei/ Trăiește credința mea./ Locuiesc la marginea/ Unui cântec./ La mijlocul lui/ Trăiește speranța mea./ Locuiesc la marginea/ Unei pâini./ La mijlocul ei - / Dragostea mea pentru voi.*” (15) *Credința, speranța, dragostea* ilustrează *împărăția* valorilor pure, lăuntricul ființei autentice, soluții izbăvitoare de ieșire din situații-limită, precum cele invocate de Nicolae Steinhardt în *Jurnalul fericirii*: a ieși „*dintr-un univers concentraționar, din mrejele unui proces kafkian, dintr-un joc de tip domino, labirint sau cameră de anchetă, din teamă și panică, din orice coșmar fenomenal.*” (16) Energia interioară, energia purității Sinelui, *aidoma slujbei demiurgice* din „*anatomia duhului nostru*”, după expresia lui Lucian Blaga (17), edifică ființa. Ca motto al poemului *Cu viața, cu dorul*, Grigore Vieru invocă universul folcloric: „*Cine mă vede cântând/ Crede că n-am niciun gând...*”, amplificând, apoi, în poem, coexistența ființă-veșnicie: „*M-am amestecat cu cântul/ Ca mormântul cu pământul./ M-am amestecat cu dorul/ Ca sângele cu izvorul.*” *Patria cosmică și pacea divină* sunt refugiile eului liric pândite de nimicniciile timpului ce lovește „*în creștet cu placatul*”, ca mințile să rățăcească, ceea ce Ioan Alexandru numea, metaforic, *ceasul greoi*. Peisajul lăuntric al poetului primește vibrația veciei prin măreția suferinței și sacralitatea ei: „*...din suferință-și ia ființa/ Vecia-n care credem și cântăm.*” (18) Imuabilul cosmic înfruntă timpul degradărilor

contingente. „*Vin lepădații,/ vin renegații/ cu toată furia*”, în timp ce eul liric se retrage, apărându-se, în liturgia cosmică: „*Cineva sus pe coastă/ Spală fața Lunii/ Cu lacrima noastră.*” Poetul se identifică cu timpul cosmic, echinocțial, deasupra timpului aflat sub semnul solstițiului (19): *Toate se schimbă în viață,/ Numai izvorul nu.*” Prin elementele Marelui Tot, ființa poetului se încarcă în plenitudinea luminii. Deasupra timpului istoric, degradat, a înserării, se ridică ziua cosmică fără de sfârșit, ca în finalul poemului *Izvorul*: „*Veșnic tânăr și bun, / Sună sub dealuri străbune./ „Bună seara”, îi spun,/ „Bună ziua”, îmi spune.*” (20)

Zguduirea ființei în nenorocul istoriei își caută liniște în liturgicul sufletesc, venind din cel cosmic, ca în întreaga poezie a martiriului românesc. „*Doamne, dă-mi și mie pacea Ta cerească...*”, scria Nichifor Crainic, nutrindu-se, în *Cântecul potirului*, din dumnezeirea revărsată pe pământ: „*Podgorii bogate și lanuri mănoase, / Pământul acesta, Iisuse Cristoase,/ E raiul în care ne-a vrut Dumnezeu./ Privește-te-n vie și vezi-te-n grâne/ Și sânge-ră-n struguri și frânge-te-n pâine,/ Tu, viață de-a pururi a neamului meu.*” Aceași sacralitate pulsează în *viața de-a pururi* numită de Ioan Alexandru în poemul *Imnul sacru*: „*Pe temelii de foc ne-am strâns columna/ Casei și sămânța în valurile noului pământ/ Le-am pogorât spre tainică urzire./ Sacre sunt toate ape și lumini...*” La Grigore Vieru, imuabilul valorilor pure, liturgicul sufletesc și cel cosmic, sacralitatea lucrurilor atinse prin libertatea spiritului, în căutarea reordonării lumii, sunt relevante în constituirea unei poezii echinocțiale: „*Și apele unde sunt/ Limpezi de sufletul nostru?! / Și sufletul unde e/ Limpezit de tremurul apei?*” Versul vine din *ordo universalis*, din întâlnirea dintre uman și transcendent, după principiul chipului și asemănării; ceea ce fiind în Dumnezeu este și în om: „*Doamne sfinte, plânge-ne! / Nu-ți suntem noi sângele?!*” sau „*Te cauți, Doamne, de-o viață./ De-o viață/ Caut ființa Ta. Nu știam/ Că sălășluiești/ În cântecul nostru...*” (22) Celestul se răsfrânge în teluric, teluricul devine receptacul al celestului, al fiorului cosmic: „*Al cui e cerul, / Liniștea lui? / Când stelele care cad/ Sunt stelele noastre, →*

/ De jale căzând”, scrie poetul în *Iubito*, preluând aceeași imagine poetică în *Ce tânără ești!*: „Curând/ Va asfinți soarele/ Și va avea îndureratul/ Meu chip. / Ape îl vor sorbi, / Pământul l-o coperi.” Asistăm la cununia cer-pământ, amplificând matricea paradisiacă în care dominantă este „fără de moarte”. Edificatoare sunt versurile din *Poem în munți*: „La munte izvorul/ Din cer izvorăște. / Ca sufletul mamei,/ Ca sfântul ei grai/ În care te vâr/ Fără de moarte. / Acolo, iubito, / Cetina leagănă/ Mireasma pletelor tale. / Dulcea suflare a lor/ Apropie cerul de pământ. / Și eu în/ Adâncu-i cel rodnic/ Ca-n lumina ochilor tăi/ Fără de moarte mă văd.”

Lirica lui Grigore Vieru devine răsfrângerea divinului peste vremelnicie, fixarea rădăcinii ființei în unduirea trupului cosmic generativ (rodnic!), în adâncimea înaltului, cu „pecețile” dimensiunii românești existențiale, aidoma celor conturate de Mircea Vulcănescu (23). Dacă Grigore Vieru nu a cunoscut, la timp, pecetlirile de trăire românească din opere reprezentative, literare și filozofice, sau le-a cunoscut doar în parte, cu siguranță a intuit acel „ceva” irepresibil al lăuntricului ființei românești. În prefață la *Dimensiunea românească a existenței*, Mircea Vulcănescu îndemna „să descoperim ceva care este în noi”. Pentru Grigore Vieru, „fața proprie” a celui „ceva” este intrarea omului în cosmocentric, prin trecerea *semnelor de recunoaștere*, cum le numea Mircea Vulcănescu, (pământul, sângele, trecutul, legea, limba, datinile, cugetul, credința, virtutea, durerile, bucuriile, stăpânirile și asupririle), în valori ale „sufletescului”. Prin aceste „peceți”, ființa lirică își exprimă modulațiile – în formularea ei *ca verb*(24) – dinspre *ființa neîmplinită spre ființa săvârșită*: „Se aude sunând/ Ora clară a dimineții (...) // flori/ Care vor povesti copiilor noștri / Istoria luminii și-a învierii. / Va fi un soare al tuturor...” (25)

Întâmpinând lumina, poetul întâmpină veșnicia, absorbind, ca și Lucian Blaga, cântecul lumii. Pentru Lucian Blaga, în poemul *Biografie* din volumul „Laudă somnului”, lumea e cântare: „...mă ispitesc singur să cred/ că lumea e o cântare...” „Făcând tăcere în sine – argumentează criticul Ion Pop, cu

referire la Lucian Blaga – ființa umană se deschide de fapt cântecului universal, expresie de dincolo de cuvinte, a deplinei armonii a Totului. Realitate transindividuală, cântecul e, ca și tăcerea, solidar cu începuturile tuturor lucrurilor și aparține intimei lor substanțe, constituind, am putea spune, liantul care le face să comunice în sânul aceleiași unități. El este un alt nume al povești evocatoare de obârșii uitate – iar contextele în care apare (sugerează aproape întotdeauna întoarcerea spre rădăcinile ființei, către adâncul din care purced toate ale lumii, către un timp fără timp, frate cu eternitatea.” (26) În poemul *Sus* al lui Grigore Vieru, eul liric, în plenitudinea armoniilor Totului, devine cântec șoptit, soteriologic, ca element doveditor al debarasării ființei de contingent: „În munții cu brazi/ Alb răsărit. / Orice necaz/ M-a părăsit. // Am văzut veșnicia - / Era singură. / Tăcută/ Ca laptele mamei.” În peisajul lăuntricului, acolo unde ființa se reîntemeiază, cântecul e taină – „Să cânti într-o pâine/ Nu e ușor” (27) – e semn dominant al păcii liturgice – „Iar eu mai cânt / Nimica alt’ nu cer...” (28) – preluând „miezul vorbeii” și al „suflerii” poetului în reverberația unor stări de puritate: „Ceea ce, îndepărtat, / Sună în cântec/ Sunt cuvintele noastre. / Dar cântecul? / Sărbătorile lui?” (29) Cântecul e imuabilul, „contraponderea” când *distructivul* atentează la armoniile eului: „Suflet scăzut,/ Idee înaltă. / Dar/ Încă-i frumos în cântec.” (30)

NOTE:

- 1.Gheorghe Grigurcu, *Bacovia - un antisentimental*, Editura Albatros, București, 1974, Colecția „Contemporanul nostru”, p.198.
- 2.Mihai Ungheanu, Prefață la Grigore Vieru,

La bustul lui Grigore Vieru din Târgu-Mureș, la aniversarea a 80 de ani de la naștere. Dragoș Burghilea, Nicolae Băciuț, Lazăr Lădariu

- Văd și mărturisesc*, Editura Minerva, 1996. Apud textul preluat în revista *Limba română*, nr.1-4 (163-166) 2009, ianuarie-aprilie, Chișinău, p. 110 și 112.
- 3.Mihai Cimpoi, *Grigore Vieru: Moarte intru adevăr*, în „Critică”, vol.8, *Prăpastia lui Pascal*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2009, p.107.
  - 4.Vezi Grigore Vieru, *Strigat-am către tine*, Volum antologic de autor, Ed. Litera Internațional, București - Chișinău, 2002, p.332
  - 5.Vezi Dumitru Matcovschi, *Imne și blesteme*, Chișinău Hyperion, 1991, p. 164.
  - 6.Idem, *Ibidem*, p. 62.
  - 7.Nicolae Dabija, *101 poeme*, Ed. Biodova, Colecția „Ideal”, București, 2009, p.62.
  - 8.Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Ediția a II-a, Editura Arc, Chișinău, 1997, p. 10.
  - 9.Împrumutăm termenul dintr-o mărturisire, cu o altă temă de cât cea prezentă, a eminescologului Dumitru Irimia. Vezi revista „Limba română”, *Dumitru Irimia – promotor al identității românilor*, Chișinău, nr. 1-2, 151-152, 2008, p. 40.
  10. Octavian Goga, *Poezii*, Reproducere prin procedee anastactice a ediției apărute în 1905, Editura C.N.I. Coresi S.A., București, p.8.
  - 11.Poemul *Discurs electoral, Strigat-am către tine* (vezi Note 4), p. 170
  - 12.Poemul *Versuri albe*, în *Strigat-am către tine* (vezi Note 4), p. 138.
  - 13.Ion Pop, *Lucian Blaga – Universul liric*, Editura Cartea Românească, 1981, p.6
  - 14.Poemul *Urcarea la cer*, în *Strigat-am către tine* (vezi Note 4), p. 244.
  - 15.Poemul *Locuiesc* din Idem, p. 111
  - 16.N.Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, ediția a VII-a, Editura Dacia, Cluj, 2001, p.9.
  - 17.Lucian Blaga, *Censura transcendentă*, 1933, p.209.
  18. Poemul *Glontele internaționalist*, în volumul *Strigat-am către tine* (vezi Note 4), p.163.
  - 19.În Eminescu-modele cosmologice și viziune poetică, Ioana Em. Petrescu delimitează un timp al echilibrului etern, echinoxial, și unul al stagnării, al degradării, care își pierde caracterul cosmic sub semnul „punctului de solstițiu”. Vezi op.cit., Editura Minerva, București, 1978, p. 55-56; 122-123.
  - 20.Poemul *Izvorul*, în *Strigat-am către tine* (vezi Note 4), p.41.
  - 21.Poemul *O ceață caldă*, în *Strigat-am către tine* (vezi Note 4), p. 66.
  - 22.Poemul *Auzi-ne*, în *Strigat-am către tine* (vezi Note 4), p. 245 și poemul *Te caut, Doamne*, *Op.cit.*, p. 257.
  - 23.Mircea Vulcănescu, *Op. cit.*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1991.
  - 24.Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei*, Editura Humanitas, București, 1996, p. 53.
  - 25.Poemul *Descrierea luminii*, în *Strigat-am către tine* (vezi Note 4), p. 251.
  26. Ion Pop. *Op.cit.*, p. 234.
  27. Poemul *Într-o piută, mierla...*, în *Strigat-am către tine* (vezi Note 4), p. 112.
  28. Poem (fără titlu), *Op.cit.*, p. 114.
  29. Poemul *Iubito*, *Op. cit.*, p. 100.
  30. Poemul *Litanii pentru orgă*, *Op. cit.*, p. 132

De aici aud

Doar de aici aud bine
flautul amăgitor al amintirilor,
de departe privind lumea,
bolnav, parcă, de toate
durerile vremilor
odată cu anii mei duse;

sabia luminii
încă mai împunge cerul
în prezența tăcerii
prin care, uscată,
adoarme iarba-nserării,
de acele mărgele de rouă plânsă;

din muțenia peșterii,
noaptea iese
cu pași ușori de piscică,
după ea trăgând miresmele adâncului;

prin nerostirea cuvintelor
mai am timp de citit
Psalmii lui David,
însoțit de duhurile
unei cântări de demult,
și ea de departe venind,
odată cu pleopa noptii
lăsându-se.

Cu sângele asfințitului se scrie poemul

Doamne, cum, peste noi, ninge
tăcerea
prin sufletul nostru de-aseară,
cu mirosuri de treceri spre lună,
în nevăzute corăbii,
fulgi mari duc amintirile,
păpădiile iernii din inimi
cu a lor halucinantă migrație;

de-aseară căutăm mormântul
trecutei vrei
pe care cândva am văzut-o
murind în aurul apusului,
printre aromele zăpezilor vâslind,
acolo unde cuvântul cu-ncetul se
coace,
cu trupul lui firav în cer îngropat
viața noastră salvând-o
din cartea încă nescrisă;

acolo auzim cum și tăcerile cântă
și, cu sângele asfințitului,
se scrie poemul.

În casa iluziei singur mă-nchid

S-aud iar vocile
de departe venind,
din subpământuri de demult,
amenințătoare uragane, vuind;
o frică bănuie

prin oboseala frunzelor,
tresărind, amare,
de-atâta așteptare;

în brațele brumei
ce va veni,
în apele-nserării
îngerul se scandă,
cu ochii lui de cer pur
umplând așteptarea,
când, de sub tălpi,
iarba iarăși ne strigă;

s-aud iar vocile
de departe venind,
clopotele viitoarei nopti
povestesc, cu glasuri prelungi,
pe sub mari arcuri de triumf trecând;

în casa iluziei
singur mă-nchid.

Cu roua tăcerii-n spinare

Cu roua tăcerii-n spinare,
viitoarea dimineață se va trezi,
ieșind din placenta nouă a noptii,
precum lumina din oul cel mare
al începutului;

deocamdată,
târâș noaptea pleacă –
miriapod al timpului
și-al văzduhului trist,
însoțind stolul găzelor cerului,
din găoacea târziului ieșind –
păsări negre ale întunericii;

potolirea ceții va putea avea loc
doar în ochiul oglinzii privind-se;

în zâmbetul stelelor târzii,
născându-se,
răsăritul se rumenește.

Când cerul ninge cu stele

Uitat pe acest mal stau,
cu singurătatea mea de vorbă;

din ce în ce mai rar se-ntâlnesc
câte două singurătăți laolaltă,
doar una tovarășă-i

cu umbra ei tremurată
prin sărbătorile căderii zăpezii,
când cerul ninge cu stele;

tot mai rare-s și bucuriile
cele simple, de o singură zi,
tot mai de departe zâmbind
peste ai noștri ani duși,
când peste cei morți
cerul plânge cu stele;

tot mai departe-i și timpul
acela de care, albiți de ani,
ne mai amintim,
din când în când măcar,
că am fi putut fi
păpădii de omăt, fericite,
în mâna Domnului,
când cerul ninge cu stele.

De aici pot vedea totul

Stau pe muntele singurătății,
de aici pot vedea totul:
fantomele dimineții
purtând în cărcă
norii grei ca pe o cruce,
a răzbumare vin, împotriva noptii
trecute,
paiațe de fum cu legitimații de rouă;

văd cum marea încă visează
când, singură și ea, trece vremea
desculță prin ape,
cu ceasul în mână,
cu urmele noastre demult pierdute;

văd trecuta vară departe,
mai există doar în tabloul memoriei,
oglundindu-se în răcorosul păr al serii,
tot mai gârbovită
de-o vreme încoace;

văd cum în țeasta somnului zilei
zac fluturii vremii apuse,
cum ziua scuipe frunze de sânge
prin lumina târzie a nostalgiceii
toamne;

stau pe muntele singurătății,
de aici pot vedea totul:
văd altă seară cum vine cu noaptea în
brațe –
o mare, neagră monedă de smoală,
cu pași ușori lovind eternitatea
din pântecul cerului;

văd sub bolți de catedrale
în ochii sfinților închizându-se timpul
și rege-i încă în dimineață soarele
în evantaiul de raze al cerului.

LAZĂR LĂDARIU

TEOLOGIE ȘI ARTĂ LITERARĂ ÎN PROZA LUI MIHAIL DIACONESCU (VI)

Lectorul poate astfel constata dezvoltarea istorică a conceptului moral, precum și a modului cum el păstrează componente stabile.

Modul în care eroii lui Mihail Diaconescu gândesc asupra datoriei, a dragostei față de aproapele, asupra frumuseții, măreției și ordinii la scară cosmică, asupra sensului existenței umane, în general, și al celei românești, în special, asupra jertfei sau asupra tradiției este diferit în funcție de epoca istorică în care aceștia trăiesc. Este și diferit exprimat epic.

Romancierul păstrează totuși ca pe un fir roșu esența celor gândite de cei din vechime. Fenomenele spirituale sunt diferite. Dar ele au o esență comună. Și ea se manifestă diferit în contexte variabile. Fenomenalizarea esenței spirituale este o preocupare artistică și speculativă fundamentală în romanele diaconesciene.

Analiza teologului ne familiarizează cu dezvoltările teoretice din romanele lui Mihail Diaconescu abordate dintr-o riguroasă perspectivă speculativă, luminând astfel complexa alcătuire intelectuală a unor personaje literare de o mare varietate.

Referindu-se la antropologia creștină ortodoxă, căreia îi rezervă un capitol special, Dumitru Radu amintește pentru început esența acesteia: „*omul este încununarea creației lui Dumnezeu. El este sinteza (subl. Dumitru Radu) întregului cosmos, altfel spus – este macrocosmos în microcosmos, creat de Dumnezeu Însuși, printr-un act special, după chipul și asemănarea Sa* (Facerea I, 26-27; II, 5 și 7). *Omul este indestructibil legat de natură, dar scopul său este supranatural*”.

Dumitru Radu arată cum este articulată această antropologie în gândirea părintelui Dumitru Stăniloae și, poate, mult mai important pentru cititorul nefamiliarizat cu teologia dogmatică și antropologia creștină ortodoxă, cum apare ea și se dezvoltă la scriitorii patristici dacoromani Leontius Byzantinus și Ioan Maxentius, personalități prezentate pe larg de Mihail Diaconescu în tratatul său monumental și fundamental *Istoria literaturii dacoromane*.

Ambii scriitori sunt străluciți reprezentanți ai Școlii literare de la Tomis din secolele V-VI ai erei creștine.

Trebuie să subliniem aici, încă o dată, importanța faptului că romancierul nu s-a mărginit să-i evoce doar în opera sa epică, respectiv în romanul *Depărtarea și timpul*, ci a repus în circulație, în variate comunicări științifice de specialitate, prezentate în țară și în străinătate, dar mai ales într-un tratat de istorie literară, gândirea și logica demonstrațiilor în care aceștia s-au angajat.

Sunt erudiți din primele secole ale mileniului întâi, care pentru unii păreau cele mai lipsite de lumină. În acest sens, sintagma „*mileniul întunecat*” se dovedește a fi total inadecvată.

Cei doi gânditori și scriitori tomitani cred cu tărie în dubla natură a lui Iisus Hristos, divină și umană, și combat monofizismul, care susținea doar natura Lui divină.

Teologia enipostazierii, a preluării firii umane în ipostaza Logosului, are o semnificație dogmatică fundamentală. Are, de asemenea, o importanță fundamentală pentru antropologia creștină ortodoxă. Are o importanță fundamentală și pentru umanismul creștin ortodox.

Dumitru Radu ne introduce în vasta problemă a umanismului creștin ortodox. El afirmă că în Ortodoxie „*omul este totdeauna și oriunde un cine, niciodată un ce, atât prin sufletul său nemuritor, cât și prin trupul său unic, irepetabil în istoria umanității, și, mai ales prin relațiile lui indestructibile cu semenii, cu Dumnezeu și cu întreaga Sa creație. În acest sens, omul este o existență personală unică și irepetabilă. Este un cine între alți cine (...). Numai din perspectiva umanismului creștin teocentric, mai exact – hristocentric, putem vorbi în mod adecvat despre valoarea și marea demnitate a omului*” în lume și în istorie.

Marii teologi din Școala literară de la Tomis sunt precedați de Sfântul Irineu de Lyon (de Lugdunum; c. 130-202). Chintesența gândirii sale antropologice este afirmația că „*gloria lui Dumnezeu este omul viu*”.

Gândirea antropologilor creștini este opusă de părintele Dumitru Radu crizei spirituale a secolului al XX-lea. Este un secol pe care teologul îl

caracterizează drept „*cel mai cinic, cel mai antireligios, cel mai sălbatic, cel mai sângeros din istoria umanității*”.

De aceea, concluzionează el, „*noul umanism*”, „*umanismul hristocentric*” promovat de Mihail Diaconescu în scrierile sale, umanism care ilustrează valorile „*promovate de teologia dogmatică și teologia morală ortodoxă*”, este una dintre „*cele mai înalte culmi ale situației sale artistice, religioase, morale, civice și patriotice*”.

Desigur, nici comentarea devierilor morale nu este ocolită în opera romancierului și, ca o consecință, nici în analizele teologului.

Dintre aceste analize, vom menționa aici doar referirile la minciună ca expresie a răului.

După cum bine observă părintele Dumitru Radu: „*Sunt multe note sarcastice și satirice risipite prin romanele lui Mihail Diaconescu. Din păcate, încă nu avem studii sistematice despre variatele ipostaze ale umorului în aceste romane*”.

Sarcasmul, ironia, caricaturizarea, satirizarea, grotescul sunt rezervate doar devianților morali. Între ei, minciinosul este sever incriminat de scriitor.

Minciinosul este considerat o întrupare a diavolului însuși. Un astfel de personaj, creionat cu măiestrie și chiar cu plăcerea de a-l devoala, este un imaginar intelectual de vârf al secolului al XVII-lea, prezentat în paginile romanului *Marele cântec*.

Leonachi Carastriga, „*magistrul de ars magica la curtea măriei sale Antonie Vodă Ruse*”, este o persoană abilă în demonstrații, erudită, subtilă, dar ticăloasă până la ultima fibră a ființei.

MIHAELA VARGA

Ocean întors

LITERATURA BUNĂ MOARE(?), DAR NU SE PREDĂ!

(I)

După un sfert de veac de libertate și democrație cu nuanțări condimentate cu momente și situații harababură autentică, în care păruielele de tot felul au cam dominat scena literaturii, ar trebui, totuși, să avem imaginea cât de cât clară a câtorva scriitori și scrieri de valoare certă în domeniu. Spun *ar trebui* având în vedere că, de regulă, am avut și (mai) avem o critică literară verosimilă, sinceră și responsabilă, iar cititorii, cu încredere în păreriile ei, au purces la lectură. Așa îmi spun eu cu un fel de entuziasm naiv, dându-mi seama imediat că lucrurile nu stau chiar așa, tocmai pentru că, pe această importantă filieră a *consacrării*, au fost promovați, prea adesea și cu o oarecare agresivitate și cam în spirit de gașcă, o serie de autori care n-au confirmat, dimpotrivă clacând victorios după primul sau cel mult al doilea volum propriu publicat, chiar primit și comentat sub forma vreunui greu explicabil *laudatio*. În acest fel, critica literară așa-zisă și acceptată „de întâmpinare” a demonstrat în repetate rânduri, și de-a lungul sfertului de veac postdecembrist, că, din păcate, și-a făcut datoria sub oblăduirea preafelicitei idei că nu trebuie să dea socoteală nimănui, „analizaților” rămânându-le șansa supraviețuirii prin propriile forțe, cele ale cărților publicate. Ce a ieșit și ce au prevăzut unii *prooroci*, mai buni de gură decât de comentarii docte, a început să se vadă și să se simtă. Arealul postdecembrist al criticii literare a fost și continuă să fie populat cu inși transferați peste noapte din zona anonimatului în cea a comentatorilor „avizați”, astfel că, într-un timp relativ scurt, rafturile s-au umplut de producții literar-maculaturice, autorașii s-au emancipat în *autori* care de care mai „celebru” pe plan local, în vreme ce numărul iubitorilor de literatură stupefiați de noua literatură evolua invers proporțional cu fenomenul. În aceeași plasă a aprecierilor, prea des superficiale – din nepricepere, rea voință, indiferență, ori necunoaștere? – au căzut victime chiar și unele jurii

cu pretenții uriașe și marcate de-un subiectivism acerb, comandat sau nu, acordând premii unor autori care nu numai că n-au convins, nu numai că nu s-au simțit măcar stimulați, și obligați – nu-i așa? –, dar au publicat, poate cam în grabă, volume după volume alunecând pe o pantă lipsită de griji a valorii mai mult ipotetice decât reale. Însă, cu fiecare carte publicată, ei au devenit tot mai importanți, atât de importanți, încât eliminarea unei virgule dintre subiect și predicat declanșa un scandal uriaș cu intervenții acide și, nu rareori, porcoase, din partea unor congeneri. Per ansamblu, depozitul de laude nu a dat semne de epuizare, alimentat fiind de noi și noi apariții „docte” pe tărâmul creației și criticii literare. În schimb sau în paralel, autori de valoare incontestabilă, care și-au și demonstrat-o în timp, au fost comentați „în fugă”, sau fiind ignorați pur și simplu. Motivele, cel puțin în ce mă privește, continuă să fie neclare. Pentru că nu făceau parte dintr-o gașcă anume? Pentru că nu erau agreați/publicați de cutare revistă literară? Pentru că revista nu era suficient de importantă? Mister, să zicem.

Se înțelege și știm că această chestiune nu e deloc nouă și nici ținând, neapărat, de perioada de după '89, însă, la nivel de final de secol XX, și început de secol XXI, pretențiile vizavi de critica literară, de aprecierile sale și de valoarea scrierilor comentate, sunt – sau ar trebui să fie! – cu totul altele și, în orice caz, binișor de tot mai... măricele. Din păcate, prosternarea și lingușirea – din ce motive oare? – au dominat, iar procesul continuă, piața așa-ziselor consacrați. Pe de altă

parte, ca să fiu obiectiv, este îmbucurător faptul că apar nume noi în literatură, că o seamă de autori tineri se strofocă să-și demonstreze valențele creatoare, că dau din coate să argumenteze prin producții de carte că mersul lumii literare nu s-a oprit în '89, că au obligația și răspunderea urcării pe Golgota istoriei literare nu cu telesaunul laudelor gratuite, ci cățărându-se sprijiniți de creația proprie de valoare. Sigur că e greu, cu atât mai mult dacă raportăm situația la declinul în care se află de câțiva ani încoace cartea tipărită și impactul ei asupra cititorului actual, context în care o literatură corespunzând doar cantitativ dezideratului contemporan, moare, este adevărat, „pre limba ei”, dar patrimoniul național și istoria literară, precum și noi, cititorii, în ultimă instanță, cu ce ne alegem? Unde și cu ce se greșeste ca să nu existe câțiva *piloni* (autori și cărți) pe care să se sprijine sfertul de veac literar scurs din 1989 până azi?

Au fost și continuă să fie destule voci care afirmă că, la noi, se publică puține titluri și că tirajele sunt mici. Nimic mai adevărat, constatarea fiind absolut firească și corectă, numai că suntem obligați să avem în vedere cel puțin un aspect, semnificativ totuși: cartea nu se mai caută, nu se mai citește ca în alte vremuri, iar ruptura-prăpastie dintre scriitor și cititor este nu numai evidentă, ci și în evoluție distructivă. Cauzele sunt multiple și tot mai cuprinzător mondiale, însă, chiar dacă le-aș reduce la nivel autohton, suferința n-ar fi mai mică, fiindcă virusul inapetenței la lectură nu are leac, ci, dimpotrivă, contactul cu un subprodus literar-valoric taie pofa oricui de lectură. În acest sens, iar adevărul cu pricina se poate ușor verifica, mulți autori (genul literar nici nu contează), prezentați și comentați de-a lungul anilor de critica literară „de întâmpinare” ca fiind de viitor – cum spuneam ceva mai înainte – sau chiar de mare viitor, au dovedit prin volumele publicate că au fost bine și corect fixați în peisajul istoriei noastre literare, dar și mulți (poate chiar cu mult mai mulți), au dispărut în anonimat. Din acest unghi privită situația, importanța și responsabilitatea criticii literare au fost și rămân pe „baricada” luptei pentru supraviețuire, însă nu sinucigându-se (și ea) în actul întâi, →

DUMITRU HURUBĂ

Mediocritatea din marele spectacol *Înșelarea cititorului*, cu analize și comentarii vădit subiective și fără prea mare legătură cu „obiectul” comentat. Astfel, citindu-le „opera”, poți avea lesne impresia că unii autori dintre cei ridicați în slăvi pentru merite pe care și doresc salivând pavlovian, sunt cu probleme debilitare, că tangența lor cu creația și valoarea este o utopie sau, cel mult, fragmente dintr-o cutare emisiune de televiziune populată cu vietăți bine garnisite cu trivialități corporale și verbale.

Lărgind aria de referință, din punctul de vedere al celor spuse până- aici, rezultă că, nu doar cantitativ, ci și calitativ, cel mai reprezentativ deceniu postbelic, nu încape discuție, a fost și rămâne cel cuprins între anii '60-'70, care, de altfel, și conduce detașat într-un clasament, fie el alcătuit ad-hoc. Să amintesc, fiindcă veni vorba, de câțiva autori: Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, Ion Horea, Gellu Naum, Veronica Porumbacu, George Lesnea, George Țârnea, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Grigore Hagi, Anghel Dumbrăveanu, Gheorghe Tomozei, Marin Sorescu, Cezar Ivănescu, Mircea Ivănescu, Constanța Buzea, Ileana Mălăncioiu, Romulus Vulpescu, Mircea Ciobanu, Gheorghe Grigorecu, scriitorii care au rămas și rezistă bine în literatură ca nume de referință care au îmbogățit zestrea noastră literară și au consolidat o perioadă literară orișicâtuși mai eliberată de proletcultism și, indubitabil, mai fastă din fostul sistem, comunist, care a supraviețuit cu sincope până la vizita în Coreea și China a fostului dictator Nicolae Ceaușescu și celebrele Teze din iulie 1971. Sigur că, într-un ansamblu mai larg și mai binevoitor al perioadei, îi putem numi și pe Ion Gheorghe, Gheorghe Pituț, Corneliu Șerban, Constantin Abăluță, Vlaicu Bârna, Constantin Chiriță, Radu Cosașu, Ioan Grigorescu, Toma George Maiorescu, Tudor George, Nicolae Țic, Nicolae Velea, Eugen Jebeleanu etc. – de care, generațiile de cititori mai vârstnice, își mai amintesc – fără ca lucrurile să se schimbe în rău... Așa cum nu dăunează literaturii cu nimic adăugarea și a altor nume de scriitori de care, măcar în unele

cazuri, și poate pe nedrept, ne amintim rar, din ce în ce mai rar: Adi Cusin, Gabriela Melinescu, Nicolae Ioana, Ioanid Romanescu, Slavco Almăjan, George Alboiu, Gheorghe Pituț, Teodor Pică, Sorin Mărculescu, Cristina Tăcoi, Vasile Vlad, George Almosnino, Ioana Bantaș, Aurelia Batali, Vasile Petre Fati, Valeriu Mircea Popa ș.a. Toate-acestea având în vedere că, de fapt, „obsedantul deceniu”, sau, mai aproape de noi, *postoptzecismul* și chiar celebrul *optzecism*, n-a lăsat literaturii române decât câteva nume de referință neatinse de morbul proletcultismului, cărți și autori care și-au impus memoria prin timp ca osatură a literaturii de după cel de-al doilea război mondial.

Această afirmație se bazează pe faptul că, imediat după război și, prin extensie, până către anul 1960, creația literară autohtonă a „explodat” datorită câtorva autori (vreo câțiva noi-nouți) foarte prolifici, îngăduiți și recomandați de critici literari la fel de proletcultiști, nerușinați și chiar scabroși, ca și ei, câțiva chiar bine „sovietizați”.

Aceasta pentru că, așa cum versifica **George Lesnea** (în paranteză fie spus, cel mai fidel și mai talentat traducător al poeziilor lui Serghei Esenin): „*Partidul e-n toate/ E-n cele ce sunt/ și-n cele ce mâine vor râde la soare/ E-n pruncul din leagăn/ Și-n omul cărunt,/ E-n viața ce veșnic nu moare.*”

Cam pe același palier se înscrie și Mihail Sadoveanu publicând, în anul 1945, volumul cu titlu semnificativ propagandistic *Lumina vine de la răsărit*, reportaje-elogiu după o vizită efectuată în URSS.

Iar dacă astfel stăteau lucrurile, era normal și de neconceput ca o literatură agresiv subordonată, de-voie-de-nevoie, materialismului dialectic și realismului socialist să nu fi ținut seama de politica partidului și de ramificațiile „în toate” a ideologiei sale, deci inclusiv în literatură. Destui autori-poeți, înlocuind cuvântul *iubită* cu *patrie*, și adaptându-și titlurile de volume situației, s-au salvat cumva ca... scriitori. Aurel Baranga (*Ninge peste Ucraina*), Sergiu Dan (*Unde începe noaptea*), ambele apărute în 1945; Ion Bănuță (*Cetatea tăcerii*), Mihai Beniuc (*Un om așteaptă răsăritul*), Ion Popescu-Puțuri (*Prima noapte la Doftana*), Ștefan Tita

Sorin Ilfoveanu, „Flori de toamnă”

(*Cântece de suferință și biruință*) – 1946; George Demetru Pan (*Ion poartă pacea-n desagă*) – 1947; Zaharia Stancu (*Desculț*), Radu Boureanu (*Sângele popoarelor*), Victor Tulbure (*Vioara roșie*), Mihail Davidoglu (*Flăcăul de pe Ceanul Mare...*) – 1948; Dan Deșliu (*Lazăr de la Rusca...*), Emil Dorian (*Steagurile inimii*), A. Toma (*Cântul vieții*), Victor Tulbure (*Holde*, cuprinzând și *Balada tovarășului căzut, împărțind „Scânteia” în ilegalitate*), G. Călinescu (*Kiev, Moscova, Leningrad*), Petru Vintilă (*Oameni și faptele lor*), Mihail Sadoveanu (*Mitrea Cocor*) – 1949; Eugen Jebeleanu (*Poeme de pace și luptă*), A. G. Vaida (*Scânteii în beznă*) etc. – 1950; Dan Deșliu (*Minerii din Maramureș*), Ion Călugăru (*Oțel și pâine*), Vladimir Colin (*Soarele răsare în Deltă*) etc. – 1951; Ion Brad (*Cincisutistul*), Dumitru Mircea (*Pâine albă*), Marin Preda (*Desfășurarea*) – 1952; Alexandru Andrișoiu (*În Țara Moșilor se face ziuă*), Veronica Porumbacu (*Ilie Pintilie*), Cicerone Teodorescu (*Un cântec din ulița noastră*), Constantin Ignătescu (*Mitru al Joldii*), Aurel Mihale (*Ogoare noi*), Mihai Novicov (*Pentru literatura vieții noi*) – 1953; Maria Banuș (*Despre pământ*), Mihai Beniuc (*În frunte comuniștii, Partidul m-a-nvățat*), V. Em. Galan (*Bărăgan*) – 1954; Victor Tulbure (*Laudă patriei*), G. Călinescu (*Am fost în China nouă*), Titus Popovici (*Străinul*), Marin Preda (*Moromeții*), Al. I. Ștefănescu (*Soare de august*) – 1955; Tudor Arghezi (*Cântare Omului*), Laurențiu Fulga (*Oameni fără glorie*) – 1956 etc., etc.

O RETORICĂ A CERCULUI

I

Binecuvântează această țară prea vastă
umbra drapelului degerat pe cerul de iarnă

și lanul de zăpadă adormit
în vâscoasa noapte a septentrionului.
Această mulțime copleșitoare
cu aerele și automobilele ei
oameni ca promoroaca
și versiunea lor despre umanitate.

Binecuvântează
pe cei ce te jefuiesc și epuizează
plini de promisiuni de fericire
și libertăți de schimb
câștigându-te
la jocul viril al vânătorii fără sânge
învăluindu-te cu iubirea lor
fierbinte ca o gură de pușcă.

Binecuvântează oamenii mici
încununați în piețele publice
proclamațiile lor implacabile
și toate amărăciunile
ce-ți povărnesc trupul.

O, nu-ți fie teamă
restul zilelor tale sunt asigurate
o grenadă amorsată
se odihnește alături de tine!

II

Nu contează că eu sunt
pe malul celălalt
și-ntre noi e un fluviu-n vârtoare.
Sufocați de ziua de azi
singuri în fața zilei de mâine
trebuie să pornim împreună
cu mizerabilele noastre datorii
spre o nouă aventură.

III

Bătrâni solitari ori tineri frumoși
sălbatici
se rotesc în propriul lor spațiu –
viziunea unui nesfârșit vals al vieții –
eu niciodată în cercul meu
ci între.

Cazi și te ridici din înăuntru spre în
afară
și din afară spre înăuntru
urci și cobori os cu os
scara marii siderurgii a răbdării
puținele bucurii colorate
nu mai sunt
decât prin analele istoriei
celor ce și-au zidit cu răbdare lăcașul.

Pentru a-ți salva pielea
important este să te așezi în cerc
acesta este rostul educației.

IV

Ca niște lăcuste lungi
s-au înmulțit negustorii veacului
n-au uitat să-și rădă în barbă
de palmele noastre crăpate
umplute cu o bunăstare abstractă.
Iată-i sosind carnali și zemoși
și-n timp ce ne vorbesc
despre țara abundenței
mergem în neștire în cerc
nici înainte nici înapoi.
I-au scăpat din vedere
pe cei izbiți de vremuri
pierduți într-o furtună de zăpadă
în munți străini printre copaci
pe ramurile cărora foiesc visele.

Ei ne iubesc mai mult
căzuți la pământ –
cetățeni de bună credință
gâfâind a neputință într-un prezent
care durează de când moartea.

V

Nu e nevoie să apleci capul
să te privești în netulburatele ape
vei vedea doar un alt chip
lipsit de umbră și culoare
doar ochii îl precedă –
expresie a întregii ființe –
fixând în limpezime această clipă
ori străfulgerarea unei iluzii.

Dar iată că alți ochi
mereu deschiși te pândesc
mii de ochi – faruri sparte
pietrificate în sterila oprire
privesc deodată din fântâna
în care se zbenguie prea mult cer
și unde tăcerea e atât de adâncă.

O nălucă străbate cercul cerului
și te privește cu tristețe
în oglinda lui spartă.

VI

Timpul seceră grâul
nu-i vom cunoaște niciodată
îndeajuns spicul
nu-i vom gusta niciodată îndeajuns
sămânța.
Liturgia verii desfrunzește arborii
stinge-n noi orice lumini
și-abia ne-ajunge umbra pe pământ

când rugurile iernii
ne scriu pe epidermă linii lungi.

Vine noaptea
și dacă aștept trează
aud foșnetul orelor
în trecerea lor liniștită.
Jumătate vin și jumătate se duc
dar mie îmi trebuie timpul întreg.

VII

Secvența zburătoare a păsării
se topește în cer
în tine se-nalță disperate
păcatele temerile
faptele bune și
o mână de cleștar – așteptarea
zdruncină din temelie
pe ceilalți și viețile lor.

VIII

Poate suntem mult prea liberi
prea neînduplecați ori
ne lipsesc sentimentele
pentru a renaște iubirea
din inocența copiilor
plămădind oameni din zăpadă.

Dar cum poți să fii liber
când te pomenești
față în față
cerc în cerc
cu moartea?

IX

Iată-i sosind o dată cu zăpada
solitari și sălbatici
sinucigași ai marilor ghețari
cu sudoarea strălucind
la nările celor care conduc șirurile
se-adună unul câte unul
înainte de căderea întunericului.

Unii mor
mor concret
ceilalți se sfășie între ei.

Pentru noaptea aceasta s-au născut
cu sângele lor să ne stropească
chiar dacă ar trebui să piară.

Dorm cu mâinile ca niște buchete
un somn atât de greu că pare o bornă
în delirul rece al iernii
piatra crăpată de ger se umple de lună
rană închisă în cicatricea sa perfectă.

X

Mă învârtesc
nemulțumită printre nemulțumiți
nu spun nimic nimănui
și plec gândindu-mă
în ce epocă bezmetică trăim.

DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

Eseu

AMURGUL IUBIRII (XXIX)

Principiul secundar e principiul realității, a cărui realizare exemplară este știința occidentală. În ceea ce privește mecanismul aparatului psihic, pulsunile nu depind decât de forța lor și de principiul plăcerii, neavând nicio legătură cu realitatea. Alături și oarecum înainte de principiul realității, acest principiu guvernează funcționarea psihicului uman. Freud crede că evoluția proceselor psihice este reglată automat de principiul plăcerii: activitatea psihică este declanșată de fiecare dată de o tensiune dezagreabilă sau penibilă și scopul ei este de a diminua această tensiune, înlocuind o stare neplăcută cu una plăcută; pulsional căutăm excitația, apoi, instinctual, căutăm diminuarea tensiunii. Principiul plăcerii, care cere satisfacerea imediată și necondiționată a tendințelor instinctuale, este atotputernic în primele faze ale dezvoltării copilului. Dar, treptat, odată cu maturizarea, începe să se impună principiul realității, principiul plăcerii rămânând în continuare dominant la nivelul inconștientului, respectiv al sinelui.

Etapetele evoluției psihice reprezintă la Freud maniera în care o identitate sexuală se înscrie în corp ca identitate de gen.¹⁰ Schema freudiană dezvăluie legăturile dintre identitate și sexualitate, arătând că mișcarea de constituire a subiectului este consecința frustrării, a restrângerii și a pedepsei și că legătura dintre obiect și intenția sexuală este fragilă. Experiențele strict individuale ale satisfacerii configurează mai târziu dorința astfel încât fac din om o ființă nepereche și fantasmatică. Diferit de instincte, pulsunile nu sunt legate de condiții de satisfacere specifice și au plasticitate nelimitată, sunt mereu gata să găsească

substitute pentru obiectele și scopurile lor. Teoria psihanalizei impune ideea conform căreia sexualitatea poate funcționa fără să fie legată de genitalitate: sexualitatea este singurul „instinct” a cărui satisfacere poate fi diferită, adică nefixată de un obiect precis și exclusiv. De fapt pulsunile noastre sexuale ratează mereu scopurile lor și sunt deviate de la obiectele lor. Pulsunile noastre corporale sunt „traiecte întrerupte”, traiecte care nu sunt prescrise interior sau predefinite, ci se întrerup în fața evenimentelor care le obligă să revină asupra istoriei lor. De aceea dorința noastră nu este o nevoie, adică nu este identificabilă pornind de la ceea ce o satisface; nevoile pot fi satisfăcute, dar dorințele niciodată. Este destul de greu să discerni cu precizie în societățile moderne care bunuri sunt destinate să satisfacă nevoi și care sunt destinate să satisfacă dorințe. Cu această supralicitare și suprasolicitare a dorințelor, filosofii morale se împacă greu și ascetismul lor pretinde reducerea dorințelor la nevoi. Stoicii spuneau că numai înțeleptul este fericit, căci el nu dorește decât ceva de care nu se poate lipsi, astfel încât are întotdeauna ceea ce dorește. Dar modernitatea a crezut mai degrabă că celui care nu dorește nimic îi lipsește totul. De altfel, „maestrul bănuielii”, Nietzsche și Freud, ne-au prevenit că a renunța la satisfacerea dorințelor înseamnă a te condamna la resentiment sau refulare. Formula unei înțelepciuni moderne nu mai cere să-ți concediezi dorințele, dar nici nu acceptă să le cultivi indistinct, ci pretinde doar să le ierarhizezi și armonizezi. Atare soluții se află deja în spiritul unui platonism subtil. Astfel, Noica, un neoplatonic târziu, de la a cărui clasicitate te-ai aștepta la un îndemn sec spre asceză, poate spune foarte frumos (într-o tonalitate nietzscheeană): „Nu-ți restrânge dorințele, dublează-ți-le!”. Spiritul psihanalizei are însă tendința să meargă mai departe, pentru că știe că dorințele sunt aproape imposibil de domesticit, că tot ceea ce putem spera să facem este să găsim o modalitate rezonabilă de a trăi cu ele cu stil...

AUREL CODOBAN

Note

10. Sexualitatea nu are obiect intrinsec și de aceea nu este atât de simplă pe cât s-ar părea. (Observația de mai târziu a lui Lacan este că identitatea sexuală are caracter fragmentar și contradictoriu.) Scopul sexualului nu este doar procrearea biologică, ci și plăcerea individuală. Genitalul și sexualul nu se suprapun: plăcerea sexuală poate fi obținută cu orice parte a corpului; ea include impulsuri care n-au nicio legătură cu sexualitatea (preludiile presupun părți ale corpului care nu sunt genitale), iar trăsăturile sexuale asociate cu perversiunile sunt calități comune sexualității tuturor. Sexualitatea astfel înțeleasă începe odată cu nașterea. (Care este și prima traumă suportată de om: în timpul vieții intrauterine există o comunicare corporală directă între făt și mamă; stadiile ulterioare ale existenței noastre duc la o serie de frustrări datorită distanței între dorință și împlinirea ei. De aceea mereu apare în conștiința umană amintirea paradisului pierdut care poate fi identificat cu comoditatea perfectă a vieții embrionare intrauterine. Străduința societății moderne de consum este de a produce comoditatea, de a refăce situația embrionară a omului.) Pentru Freud, copilul e un „pervers polimorf” - el obține plăcerea sexuală prin stimularea indistinctă a oricărei părți a trupului său. Atingerea unui obiectiv și scop specific presupune un proces lent de învățare. Fazele dezvoltării psiho-sexuale implică mai multe zone, în succesiune. Primul stadiu este cel oral, întrucât satisfacerea este legată de hrană și sânul e primul obiect al dorinței; înțărarea înseamnă alungarea din paradis. Al doilea stadiu, cel anal, are legătură cu controlul sfincterelor și cu ideile de ordine restrictivă: curățenie, dezgust și învinovățire, dar și creație și dar. Al treilea stadiu, falie, începe pe la 3-4 ani, odată cu descoperirea posibilității stimulării zonei sexuale pentru copii de ambele sexe, care cred că pot face un copil mamelor lor sau pot ei înșiși face unul pe cale anală. Tot acum apar neliniștile în legătură cu diferențele de anatomie sexuală. Pe la 5-6 ani, copilul intră în faza complexului lui Oedip. Atât pentru băieți, cât și pentru fetele mama este obiectul iubirii incestuoase. Ei încep să se teamă de tată, această teamă luând la băieți forma fricii de castrare. Fata descoperă că ea este deja „castrată”. Acest fapt conduce la o dezvoltare diferită a băieților și a fetelor, dar ea nu este simetric complementară. În vreme ce băieții dezvoltă teama imaginară de castrare, fetele pot deveni ostile mamei, dar nu se pot identifica cu tatăl, nici nu pot să-și orienteze agresiunea spre el. Reprimarea complexului lui Oedip pune capăt sexualității infantile. Ideile și impulsurile asociate cu stadiile oral, anal și falie sunt reprimare (negate, izolate în inconștient). Ele există însă latent la nivelul structurii libidoului. Ca urmare a unui complex Oedip nerezolvat, libidoul se poate fixa la stadiile anterioare ale copilăriei sau poate regresa la un nivel fixat timpuriu. (Vezi *Trei eseuri asupra teoriei sexualității*, 1905.)

DESPRE FERICIRE

Am văzut fericirea rătăcindu-se și am acceptat s-o privesc ca pe-o problemă. Fiindcă ea îmi părea a fi un fruct al unui ceremonial ucis între genunchii nerușinați ai nopților clandestine de nuntă.

Căci nu e posibil să dai oamenilor fericirea ca pe-un algoritm. Cine ar fi capabil să întemeieze fericirea pe rațiune? Să o clădească după o logică anume? Ea există și nu există în același timp. Ea este imperceptibilă asemenea unei grămezi de umbre fără liniște și fără imititate.

A vorbi despre fericire atâta vreme cât omul este o ființă nedefinită mi se pare un nonsens. Conștientizarea propriei existențe te duce la absurd. Iar absurdul și fericirea sunt de nedespărțit. Ele nasc durere în trup și tulburare în suflet.

Iată de ce, fericiți sunt cei ce au plăceri. A trăi sub semnul plăcerii, înseamnă a trăi sub tutela înclinației. Iar înclinația, este mai puternică decât datoria și singura care conduce lumea.

Și pentru aceasta spun că rațiunea nu e decât un slujitor al spiritului, căci ea transformă înclinația în necesar și dorința în obsesie.

Viciul, ca suspin al fericirii, naște sufletul cărnii. Îl înalță spre adevărata conștiință, a reflexelor nealterate oferindu-i suplețe și subtilitate. Esența viciului e profunzimea umanului. O formă de răzvrătire împotriva infidelității certitudinilor.

Și pentru că orice dorință, orice viciu înseamnă constrângere, fericirea e ca o amenințare care apasă făcându-te să te miști, să gândești, să iubești, să plângi, să urăști. O simți palpitând asemenea unei stridii aruncate pe nisip și răzvrătită de scurgerea valurilor mării. Vrei s-o salvezi, dar obișnuința cu care-ți compătimesti destinul, te oprește. La marginea timpului care mai crede că *exercițiul înțelepciunii în această lume rămâne imperfect*.

Ce sens ar avea pentru noi un eveniment care expiră în actualitatea sa, datorită osteneții gândului? Unde ar mai fi dulceața perversității? Inocența ideii înregistrează doar băltoaca certitudinilor predicată în biserica rațiunii, în vreme ce

scandalul lăuntric al senzației te copleșește ca pe un sfânt al Imediatului.

Nu suntem fericiți, pentru că suntem prea raționali...

Fugim de caverne, ne plagiem cu nerușinare oftatul verbului, devenim asasinii moralității, suntem locuitorii unui univers oficial...

Trăim Nefericirea care ne-a înfeudat limpezimea destinului hărăzit. Bâlciul vremii ne perpetuează condiția primitivă: *de ființă bipedă, gânditoare și cu limbaj articulat*. Adică o paiață cu globule roșii, desenată când euclidian, când neeuclidian pe o margine de hârtie pe care imposibilitatea unei soluții o aruncă la coș.

Trăim Nefericirea, fiindcă suntem incapabili de Fericire. De luciditatea afectivă a viciilor. Ne întoarcem cu spatele spre plăcere ca niște caricaturi meschine și rânjind a îndoială și plictis nu mai știm nici măcar să ne răstignim. Ne e frică să supraviețuim Nefericirii, să ne trădăm neputința...

Și când credem că am trăit, ultima filă a capriciilor minții ne rostește arta de a putrezi.

Fericiți aceia decompuși în muguri de simțuri! Fiindcă viciul e cuminenția sufletului și singura cale de a trăi minciuna rațiunii și adevărul inimii...

DESPRE IUBIRE

Vorbesc despre tine fiindcă vreau să te populez. Căci, privindu-te am înțeles de ce ți-ai oprit sensul pentru a te contempla. Nu ai nimic de primit în

Iosif Iser, „Nud pe fotoliu”

afara aplauzelor. Te-ai oprit în tine însăși ca o poftă ce nu se poate satisface. Să te iubesc? Iubirea înseamnă supunere față de inimă. *Asemenea pietrei, supusă nu pietrelor, ci templului*.

M-am grăbit înspre tine pentru a te atinge. Dar aveam nevoie de rădăcini și de ramuri. Asemenea copacului ce-și îmbrățișează cerul disprețuit de sămânța-i avortată în omagiul iubirilor ei.

Nu te osteni să mă cunoști. Sunt o potecă înspre câmpii, la răsăritul zilei. Mă frângi sub călcâii ori de câte ori nisipul îți devastează pașii ce te poartă înspre niciunde ca niște sclavi tăcuți. Oare ai devenit soldatul care datorează viața imperiului? Ori curtezana obosită de ea însăși? Spre a te oferi tribut instinctelor mele scandalizate de obrăznicia buzelor tale în care se sinucid nopțile de logodnă.

Să te iubesc? Dorința de iubire este iubire. Căci nu poți dori decât ceea ce nu există încă. La marginea esenței mele ți-am acceptat posesiunea ca pe-un ritual de viol al cărui ceremonial e o iluzie. Nu te neliniști. În timp ce caravana ta se istovește, saharele gesturilor devin nodul diversității tale.

Te accept așa cum ești, o corabie ce-și eliberează, după ce a acostat, încărcătura, îmbrăcând în culori vii portul, în vreme ce căpitanul își amintește gustul iubirii atunci când își sărută soția.

Da, te iubesc, femeie, născută dintr-un căscat al diavolului. Fiindcă datorită ție am învățat să alunec înspre destrăbălare sau sfințenie, dar niciodată înspre mine. Iată de ce-mi iubesc imperfecțiunea...Căci e mult mai bine să merg către pasiune, către dulceața dezvălului tău la care nici Dumnezeu n-ar putea privi fără să-și piardă inocența.

GEORGE BACIU

IUBIREA

Părea
că umbra cântecului ar fi fost
ce-ar fi putut să treacă-n
vlăstarul meu din alte vieți
însingurarea albă de mesteacăn.

– Iubire,
'nainte de lumină ce ai fost?
Pe apa ta din care n-a gustat vreun
nor,
Cel fără de-nceput
din chipul Lui răsfrânt
te-a plăsmuit să-mi fii
și salcie și înger păzitor?
Iubire, cine ești, tu știi?
– Sunt crucea ta
și chiar când te-ai ascunde în pământ,
pe lemnul tău în ziua de Florii
îmi voi deschide, fără chei,
un roi întreg de motocei.

ICOANĂ DE LUT

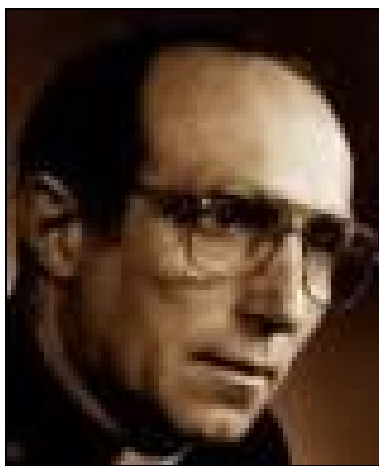
Cu trei degete –
cel mare,
arătătorul și mijlociul,
Tatăl
se juca de-a omul
cum ar face olarul
îngânându-și pe roată
un cântec de nuntă,
dar mult mai trist ca pustiul.

Fiul
văzând aripile Duhului
zise: „Tată,
fă-i și omului
dintr-o întorsătură de pământ
aripi
ca Duhului Sfânt!”

...dar Tatăl
nu a vrut să-I spuie
că aripa
n-ar putea strânge ciocanul
să-i bată morții
palmele-n cuie.

SPĂLAREA PICIOARELOR

Doar picioarele, Chefa.
În rest, ești curat ca efa
de făină,
ca valurile mării.
Nimeni nu spală
lespedea verde a sării
cu lacrimi ascunse
în lumină.

Ca măslinul este trupul tău,
ca ochiul de copil când dă să se culce.
Nu speli albastrul de smochină
să fie mai dulce.

În inima ta e curat
ca-ntr-un altar de grăunț,
ca într-un cântec
prin care se merge desculț.
Șuvoiul ce curge pe piatră
nu o-nălbește, ci o-nvață să cânte.
Cuvintele Mele să nu te-nspăimânte
când de plecare
norul prin ele tristețea-și va duce.
Măinile Mele vor rămâne pe cruce,
până la sfârșit de veac, bătute în cuie,
dar tălpilor tale voi da cheile
tuturor cărărilor
fiecare inimă s-o descuie.
Chefa,
o să-ți spal numai picioarele,
ce-mbrățișarea Mea
peste cântecul mărilor
o va duce,
așa cum numai soarele
va ști să-Mi coboare
umbra adormită pe cruce.

SCRISOARE CĂTRE DUMNEZEU

Părintelui meu Ion Buga

Oare scrisorile mele se pierd
sau răspunsul ce-ai da căutării
o fi poate mai greu?

„Unde plecați de acasă?”
am întreat pe frații mei.
Mi-au zis: „Mergem și noi
să ne căpătuim cu vreun dumnezeu
mai acătării,
dumnezeu de-al oștirilor,
cum toate neamurile-și făcură,
puternic, măreț,

cu aur și-argint în armură,
cu fulger și trăznet în mână,
un dumnezeu care-și cunoaște
meseria
să țină în hăț de scriptură
împărăția,
nu unul ca al tău.
La ce folos e-un poet
de smochin
și de crinii sălbatici vorbind,
de vrăbii, de mări și de munți,
că s-a făcut de răs printre toți
dumnezeii
de când s-a născut într-un grajd!

De pomină, cum se sfădea cu fariseii
și cu cei mai subțiri saducei
ce-ar fi putut să-l școlească
s-ajungă cel mai de frunte
stăpân peste toți dumnezeii!

Nici măcar n-a putut să învețe
că la nunta
fiului său ca-mpărat
nu i-a venit niciun prinț, niciun rege,
nicio crăiasă
și tot striga pe la răspântii de uliți:
„Ospățul e gata, intrați-mi în casă,
șchiopi, ciungi și gloate betege!”

Tu nu vezi că logica ta nu-i curată?
Cum poți să fii și dumnezeu și Tată?
Nici îngerii nu l-au găsit prin ceruri
și-și târau aripile-n glod, pe pământ,
întrebând pe ciobani
de nu cumva l-au văzut pe la stână?
Nu s-a sinchisit de nașterea L0ui,
nici duhul cel sfânt să coboare pe-
acolo,
chiar magii-și pierdură steaua din
mână...”

***

Scrisoarea e albă,
iar buchile
copitelor de asină
spre Betleem înfloresc către Tine
tot cu albul și de-a albul
rotund de colind și lumină.

În noaptea aceasta
Fecioara Curată
ține în brațe pe Fratele meu.

Tată,
numai prin ochii Lui de copil
ești cu adevărat Dumnezeu.

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

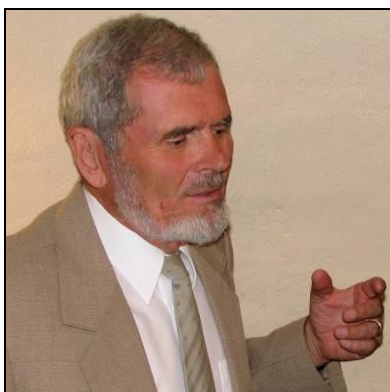
NEAJUNSURI TOLERATE

În repetate rânduri am pus în discuție neajunsuri ale limbii române. De data aceasta am în vedere un neajuns provocat de limitarea înțelegerii corecte a realităților desemnate prin cuvinte.

Cuvîntul *a tolera*, împrumutat, de peste două secole¹, din fr. *tolérer*, trebuie să fi avut de la început sensurile din franceză sau apropiate acestora: „a suporta cu indulgență; a permite în mod tacit; a nu împiedica”. Sigur, cuvîntul putea fi împrumutat și din latină, unde *tōlēro*, *-āre* însemna „a suporta, a îndura; a întreține, a hrăni; a potoli”, dar și „a trăi, a persista”, sensuri care, mai ales primele, se regăsesc în cuvîntul francez, dar în Moldova și Muntenia influența franceză era mai puternică², influența latină manifestîndu-se îndeosebi în Transilvania³.

Trebuie să aducem aici în discuție și pe *toleranță*, pentru a cărui origine se invocă lat. *tōlērantiā*⁴, germ. *Toleranz*, cu sensuri apropiate de al fr. *tolérance*, „dispoziție de a admite la alții moduri de a gândi, de a acționa, sentimente diferite de ale noastre; favoare făcută cuiva în anumite circumstanțe”, dar și pe *tolerant*, pentru care se face trimitere la fr. *tolérant*, explicat de dicționarele franțuzești ca „indulgent în relațiile sociale și îndeosebi în materie de religie (s.n.)”.

În sensurile pe care le au cuvintele franceze în discuție identificăm originea sensurilor din limba română, cel mai analitic prezentate în *Dicționarul universal ilustrat al limbii române*, Editura Litera Internațional, București 2010, realizat de Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu. Am indicat acest dicționar

pentru cei doritori de detalii, ca să nu le mai prezentăm aici.

În vocabularul limbii române există și cuvîntul *a îngădui*, ce figurează în seria de sinonime a lui *a tolera*. Împrumutat din maghiară, *engedni*, cuvîntul este mult mai vechi⁵ decît *a tolera*.

Cele două cuvinte caracterizează registre diferite ale limbii române; *a îngădui* este specific limbii populare, *a tolera* – celei culte, literare. De aici apar și posibilele deosebiri de nuanță între sensurile celor două cuvinte, probînd că folosirea unui cuvînt în locul altuia este condiționată de context.

Cine pune cap la cap spectrul semantic al lui *a tolera* cu al lui *a îngădui*, dezvoltate și în cuvintele din aceleași familii, va constata, pe lîngă apropierea dintre ele, firești, și deosebiri, iarăși firești. Dintre deosebiri, cea mai importantă e, cu siguranță, folosirea lui *a îngădui* la diateza reflexivă cu valoare reciprocă. În enunțul *să ne îngăduim (unul pe altul; unii pe alții)* înlocuirea lui *a îngădui* cu *a tolera* nu e posibilă; *să ne tolerăm unul cu altul* e un enunț incorect în limba română. Se poate spune *să ne tolerăm unul pe altul*, dar sensul comunicării este cu totul altul, ideea de reciprocitate fiind absentă; *cu altul* este un sociativ, indicînd implicarea simultană în acțiune, pe cînd *pe altul* este obiect al acțiunii. Fiecare ocupă, *pe rînd*, poziția de obiect sau de subiect; *nu simultan, ci succesiv*; o poziție o neutralizează pe cealaltă.

În zicala românească *voinic tînăr, cal bătrîn – greu se-ngăduie la drum* sensul „a se înțelege, a se accepta” respinge actualizarea lui *a tolera*. Prezența reflexivului *se* lîngă *a tolera* este posibilă doar în cazul cînd se dezvoltă valoarea impersonală, ca în *s-au tolerat multe*, enunț care îl acceptă și pe *a îngădui*.

Să mai spunem că dictonul latinesc *Quod licet Iovi non licet bovi* se traduce în românește prin *Ce e îngăduit lui*

*Jupiter nu e îngăduit boului*⁶ sau și prin *Ce e permis lui Jupiter nu e permis boului*. Încercarea de a înlocui pe *a îngădui* sau *a permite* cu *a tolera* e sortită eșecului. În schimb în varianta *Nu e permis (îngăduit) lui Jupiter ce e permis (îngăduit) boului* înlocuirea e posibilă.

În secolul al XVIII-lea, se impunea o doctrină economică liber-schimbistă reprezentată de formula *laissez faire, laissez passer*. Această concepție s-a impus cu timpul și în celelalte domenii ale vieții sociale, pretinzînd un sistem extrem de permisiv, mult peste ceea ce societatea timpului, intolerantă, era dispusă să accepte, un sistem în care forurile conducătoare trebuia să se abțină de la orice intervenție, manifestînd „o îngăduință vecină cu dezmățul”⁷.

În exemple ca cele menționate, *a îngădui, îngăduință, îngăduitor* se potrivesc de minune, pe cîtă vreme *a tolera, toleranță, tolerant* sînt incompatibile. Explicația cea mai bună ne-o oferă analiza zicalei *voinic tînăr, cal bătrîn – greu se-ngăduie la drum*. Atît *a tolera* cît și *a îngădui* presupun un autor și un obiect. În zicala citată reflexivul reciproc pune subiectul și asociatul pe aceeași poziție, ceea ce e imposibil de acceptat în cazul lui *a tolera*. Aceasta se verifică și în cazul proverbului *prostul cu prost cît trăiește lesne se îngăduiește*. Relația dintre Jupiter și bou este de incompatibilitate, reciprocitatea este anulată în oricare dintre formulările date, de aceea nici nu se pot tolera, care ar impune reciprocitatea; unul poate fi tolerat, celălalt – tolerant.

Neîndoielnic, ideea de *toleranță* este veche, din moment ce latinii vorbeau despre *tōlērantiā* și *tōlēratiō*, „toleranță, răbdare”, actualizînd o atitudine general umană, dar conceptul *toleranță* s-a impus în cultura europeană în secolul al XVII-lea, pus în circulație de J. Locke în *Scrisoare despre toleranță*, în contextul încercărilor de restaurare a păcii în Europa zdruncinată de conflictele religioase timp de aproape un secol. Ideea, generoasă, a lui Locke, a →

GHEORGHE MOLDOVEANU

¹ Prima atestare aparține lui D. Stamati (*Dicționaraș românesc cu cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*, Iași, 1851), dar cu siguranță cuvîntul exista în limba română de mai multă vreme. Întîi: dicționarele înregistrează cuvintele care sînt deja folosite, iar cei interesați simt nevoia să le explice; de observat că în titlu se vorbește despre cuvinte „greu de înțeles”. Apoi: în 1837 Gh. Săulescu folosea în a sa *Hronologia și istoria universală* cuvîntul *tolerant*, cu aceeași origine și din aceeași familie de cuvinte.

² La sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea în cele două principate erau deschise, chiar de nobili francezi refugiați, școli în limba franceză, ceea ce a făcut ca apoi tinerii să-și continue procesul de formare în Franța.

³ Tinerii români de aici plecau la studii la Viena sau la Roma, unde limba latină era obligatorie în școli.

⁴ Cu aproximativ același sens latinii se foloseau și de *tōlērātiō, -ōnis*.

⁵ Cuvîntul apare în *Psaltirea Hurmuzaki*, manuscris din secolul al XVI-lea.

⁶ Să facem precizarea că latinii au preferat cuvîntul *bos, bovis* pentru joc; corespondeau prozodic și eticheta o categorie de oameni, cărora azi li se spune *plăvani* sau *bovine*, nume comun pentru boi, azi din ce în ce mai rari ca animale de tracțiune.

⁷ I. Berg, *Dicționar de cuvinte și expresii celebre*, ediția a II-a, Editura Științifică, București, 1969, p. 241.

toleranței reciproce, în toate sectoarele vieții sociale, a fost interpretată în practica socială ca atitudine binevoitoare a celor puternici față de cei slabi, a celui ce se consideră superior față de toți ceilalți. Această atitudine este ușor de regăsit în multe situații.

Vom ilustra cu fapte oferite de istoria noastră.

După răscoala din 1437, românii din Transilvania au rămas fără nici un drept. Nu erau nici măcar recunoscuți ca popor, erau *sine natio, plebis*, tolerați prin bunăvoința celor ce formau *Unio Trium Nationum*. Prima rază de lumină părea să apară prin *Diploma leopoldiană*, prin care se promiteau celor ce vor adera la biserica greco-catolică drepturi egale cu ale națiunilor privilegiate. Episcopul Ioan Inocențiu Klein, primul român din Dieta Transilvaniei, a cerut autorităților respectarea promisiunilor, dar Dieta a răspuns că episcopul „cere ceea ce clerului și plebei valahe, după firea ei prea bine cunoscută, nu i se cuvine niciodată”⁸, că nu trebuie să se vorbească despre *nations valachicae*, ca Inocențiu Klein, ci despre *Valachorum, ori plebis valachicae*.

Nenumărate au fost memoriile adresate de episcop Curții de la Viena pentru căutarea dreptății. Răspunsul se raporta cam la aceeași idee, formulat o dată clar: „este foarte greu a rezolvi această cerere, ca valahii, cari pînă acum au fost considerați numai ca tolerați, nu ca recepti în acel principat, să fie incorporați națiunilor ungare, săcuiești și săsești”⁹.

În anul 1871, pentru evitarea momentelor de „animozitate” și „diversiune”, pentru „moderație” și „adevărată toleranță creștină”, Iosif II dă așa-numitul edict de toleranță, prin care se acorda libertate religioasă protestanților și ortodocșilor din Imperiul Habsburgic. Erau prevăzute chiar și „reguli îndreptătoare” în chestiunea toleranței. Curînd consilierii catolici ai Cancelariei Aulice și unii membri ai Consiliului de Stat aveau să-și exprime temerea că „prin renunțarea la criteriul confesional pentru accesul la funcții și înlocuirea cu recrutarea pe baza meritelor, catolicii își puteau pierde poziția privilegiată în favoarea protestanților”¹⁰. Despre ortodocși nici

nu se discuta. Așa se face că s-au păstrat în vigoare legi și privilegii ce confereau catolicilor drepturi suplimentare, iar catolicismului statut de religie dominantă¹¹.

S-au schimbat astăzi lucrurile, s-a schimbat modul în care se privesc diferite popoare în concertul european?

Se vorbește foarte mult despre toleranță. Poate chiar prea mult! Despre toleranța cui față de cine, față de ce? Românii vorbesc despre toleranța occidentalilor, care adesea au dat dovadă de toleranță îngăduind românilor abateri de la norme de comportare, dar impunîndu-le standarde pe care ei înșiși nu le respectă, introducînd în judecată parametri inexistenți mai înainte. Sînt tolerați indivizii, din rîndul cărora se selectează cei ce încalcă norme sociale condamnate oriunde¹², dar, din cauza indivizilor certați cu legea, nu e acceptat poporul căruia indivizii îi aparțin, chiar dacă i se recunosc pașii făcuți în sensul respectării cerințelor impuse. Se reproșează românilor intoleranța față de țigani (fie-mi permis să folosesc acest cuvînt, mult mai ancorat în realitatea românească și mai adecvat decît *rom(m)*, fad), dar se respinge ideea că problema acestora a devenit europeană, lăsînd-o doar în seama românilor, intoleranți. Se promovează ideea libertății omului de a trăi oriunde îi place pe pămînt, dar se inventează mereu alte și alte bariere. Poate îndreptățite, din anumite perspective. Dar aceasta promovează în rîndul românilor nu toleranță (cum să fie un român tolerant cu un francez, german, englez?!), ci îngăduința,

încercînd să înțeleagă ce provoacă atitudinile respective.

Cer îngăduința cititorului față de cele scrise aici. E dreptul lui să fie sau nu de acord cu mine, dar sensurile celor două cuvinte aduse aici în discuție s-au impus prin contribuția tuturor vorbitorilor de limbă română, pe parcursul multor generații. M-aș bucura dacă îngăduința, așa cum, îmi place să sper, s-a conturat aici, ar înlocui toleranța. Nu cuvîntul, ci atitudinea. Spre deosebire de toleranță, îngăduința presupune, pretinde respect. Aceasta e diferența, deloc de neglijat dintre cele două cuvinte, între cele două atitudini. Am citit deunăzi o scrisoare apărută în anul 1986 în publicația *Libertatea*, de la New York. Autoarea, Ioana Aioanei, îi reproșea regelui Mihai I greșelile făcute din momentul 23 august 1944, cînd a capitulat în fața rușilor, dîndu-le țara pe mîină, pînă la abdicare; îi reproșea că aceste greșeli au făcut-o să-și piardă respectul față de rege, față de ideea de rege, punîndu-l alături de străinii care au contribuit la decăderea României, străini „pe care i-am tolerat pe motive umane sau politice, și care au conspirat împotriva noastră, fiindcă nici un „român adevărat” nu ar fi fost în stare să-și trădeze neamul și Patria de dragul privilegiilor sale personale...”¹³.

Avem în vedere nu credința autoarei că toate relele României s-ar datora străinilor, din păcate încă răspîndită, ci ideea de toleranță și îngăduință, sinonime în prima parte, diferite în cea de a doua, din cauza instaurării lipsei de respect.

Pot eu deveni cetățean european, rămîinînd totodată român? Întrebarea nu e lipsită de sens.

Toleranța m-ar face să mă simt mereu european de rang inferior, în pericol de a-mi pierde identitatea etnică și culturală, deși sînt convins că nimeni nu ar pretinde unui francez, german, englez etc. să-și renege identitatea pentru a fi european. De altfel, cred că în aceasta constă măreția ideii de european: pe trunchiul comun al valorilor generale își află locul valorile locale, îngăduindu-se, armonizîndu-se, punîndu-se în lumină unele pe celelalte.

Dacă în imensa orchestră care se cheamă Europa eu mi-aș putea găsi locul, armonizîndu-mă, nu negîndu-mă, ar fi și meritul meu, dar, cu siguranță, și meritul celor care îmi recunosc particularitățile și țin seama de ele, exploatînd virtuțile și estompînd, pînă la eliminare, stridentele.

Cred că aceasta e *îngăduința*, iar îngăduința fără respect nu e de conceput.

conducerea episcopului Ioan Bob, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2007, p. 54.

¹¹ Situația de la 1900, anul apariției primei ediții a lucrării lui A. Bunea, era sugerată de autor într-o notă de subsol de la p. 117: „Cît de tare seamănă stările de atunci cu cele de azi”.

¹² Nu consider că atitudinea prim-ministrului Australiei Kevin Rudd este intolerantă atunci cînd pretinde celor ce vin în Australia, indiferent de unde, să se adapteze: „Asta e, vă convine sau nu. Sînt sătul de îngrijorarea acestei națiuni în privința ofensării unor indivizi sau a culturii acestora [...]. Vorbim mai cu seamă ENGLEZA, nu spaniola, libaneza, araba, chineza, japoneza, sau orice altă limbă. În consecință, dacă doriți să fiți parte a acestei societăți, învățați limba! [...] Vom accepta credințele voastre fără a vă întreba de ce. Tot ce vă cerem este să o acceptați pe a noastră și să trăiți cu noi în armonie și bucurie pașnică [...]. Dacă nu sînteți fericiți aici, atunci PLECAȚI. Nu v-am obligat noi să veniți aici. Voi ați solicitat să fiți aici. Așadar, acceptați țara pe care VOI ați dorit-o”. Se cheamă franchețe, care nu respinge îngăduința.

⁸ Augustin Bunea, *Din istoria românilor. Episcopul Ioan Inocențiu Klein (1728 – 1751)*, ediția a II-a, realizată prin confruntarea cu manuscrisul original de Ioan Chindriș și Niculina Iacob, Editura Napoca Star, 2012, p. 81-82.

⁹ *Ibidem*, p. 104.

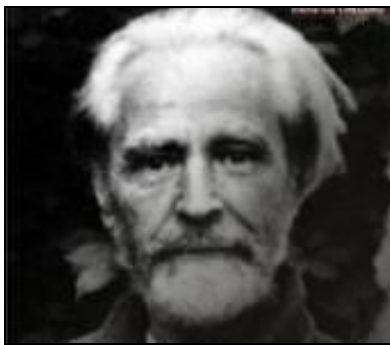
¹⁰ David Dumitran, *Un timp al reformelor. Biserica Română din Transilvania sub*

La catedră

VASILE VOICULESCU. PĂRINTE, UNDE SĂ TE CAUT?

Ceea ce la alți poeți (Arghezi, Blaga) e întrebare, îndoială, contestare, la Voiculescu devine însăși condiție de existență. O existență de neconceput fără Dumnezeu, fără credința în atotputernicia și eternitatea cu care adevăratul creștin tinde să se contopească după încetarea vieții lui pământești. Se poate constata cu ușurință că religiozitatea creației sale beneficiază de două atribute esențiale și care conferă o individualitate și o valoare indiscutabile: existența în interior în esență a credinței și continuitatea consecventă a acestei lirici de-a lungul unei vieți întregi de scriitor. Poetul este convins ca și Dante că prin dragoste se deschide o poartă spre cosmos și divinitate.

Sensibilitatea religioasă este prezentă în întreaga creație a lui Vasile Voiculescu „poet al stărilor lăuntrice înainte de orice Voiculescu este unul din marii imagiști ai liricii românești, asociind facultatea trăirii pe registrele stării abisale cu puțința de a le incorpora în imaginii derutante” (Ion Apetroaie). Poetul aspiră neîncetat la puritate și liniște, la perfecțiune morală și spirituală. Formele perfecțiunii sunt sugerate prin intermediul metaforelor, iar eul liric apăsător de contradicții și tenebre generează imagini țâșnite la modul expresionist din crâmpie ale unui peisaj potopit de fumul vremii. Încă din primul volum de poezii publicat în 1916, regăsim întrebarea „Părinte unde să te caut”: „Părinte unde să te caut și pentru ce te ascunzi mereu/ Pe urma ta în brazda vieții alerg de la începutul lumii.../ Cu hidrele în fundul mării, cu viermii orbi în noaptea humii./ Cu șerpii... m-am târât alături apoi m-am înălțat cu greu.../ De am zăbovit atât pe cale tu știi de la începutul lumii/ De-a lungul vieților pe tine te caut doar, părinte al meu”. În aceste versuri pline de trăire și patos, identificăm această căutare a lui Dumnezeu pe care o trăim cu toții în etapa inițială a existenței. Acest monolog nu conține argheziana pendulare între credință și tăgadă. Poetul este sigur că-l va găsi pe Dumnezeu, că lutul sterp al sufletului său se va împlini cu rodul nemuririi. Trăiește bucuria Rusaliilor, privește altarul larg al firii și i se pare că-i vede pe magii ce urmăresc o stea strălucită „și cum li se varsă din suflet prisosul sfinteii bucurii, bătrânii magi de odinioară păreau acuma trei copii”. Ca

și Nicolae Steinhardt, Voiculescu aude glasul clopotelor și știe că acestea comunică tainic cu Dumnezeu. În toate volumele sale în „Părgă”, în „Poeme cu îngeri” și în „Destin” apare mereu această constantă preocupare față de fiorul religios. El speră că se va întâlni cu îngerul nădejzii, dar parcă întâlnește un biet războinic căzut într-o bătaie. Lirismul său se obiectivează și prezintă suferința cosmică a lui Iisus în „Grădina Ghetsimani” ne ajută să asistăm la suferința celui care ia asupra sa păcatele omenirii: „Iisus lupta cu soarta și nu primea paharul/ Căzut pe brânci în iarbă se împotriva întruna”. Fiorul divin se răsfânge și-n tulburătoarea poezie „L-am lăsat de a trecut”: „L-am cunoscut de cum l-am zărit/ Trimis înadins de soartă/ Mi-a trecut pe la poartă/ Și nu s-a oprit/ Era cu părul ca aurora/ Aripile cu pene de lumină/ Lance de țară/ La picioarele tuturor/ Prin pulbere și tină. Suia din prăpastii? Cobora din stânci/ Acoperit de mister/ Cădeau peste el umbre mari și adânci/ Ca peste toți cei ce vin din cer/ Nu purta sabie/ N-avea în mână crinul/ Rătăcind pe stradă/ Și-a aruncat ochii la mine în ogradă/ Unde năpădisese cucuta și pelinul”.

Trăirea intensă a credinței se relevă însă mai bine ca oricând în felul în care poetul percepe natura. Aceasta este o creație a lui D-zeu și fiecare vers al poetului aduce ceva din incandescența psalmilor lui David. În acest sens, fiindcă ne aflăm aproape de marele fluviu Dunărea, voi încheia cu una din cele mai frumoase poezii ale lui Voiculescu: „Pe decindea Dunării, la vale/ Printre triste miriști cu ciulini/ Trece în baltă, legănat agale/ Un chervan cu coviltir de rogojini./ În tot câmpul niciun fir nu-i verde/ Mișcă vântul albe colilii/ Drumul lung în zări pustii se pierde/ Sub un cer de mari melancolii.” Dacă psalmii lui Arghezi exprimă drama unei naturi umane duale „austice”, sfâșiată lăuntric între tendințe opuse – materie și spirit, credință și revoltă, la Voiculescu relația dintre real și ideal se înscrie pe traiectul unui singur sens, al unei opțiuni limpezii:

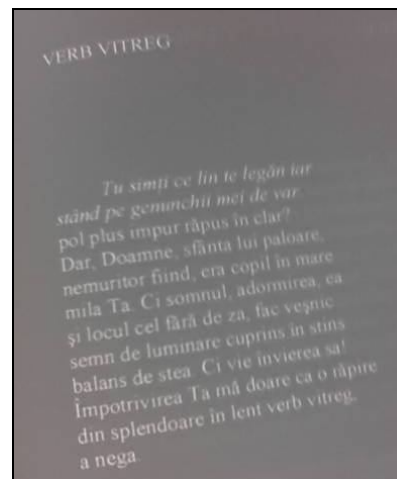
spre ideal. Omul e văzut mai ales ca o făptura telurică: „strop de nisip, pietre grele” aspirând spre opusul său, spiritul pur. Poetul își dorește dumnezeiasca stare de la început: „Am căzut, fiindcă m-ai smuls tu din tine pentru că m-ai zvârlit, am căzut”. Foamea de divinitate ca expresie a unei gândiri poetice particulare ia uneori forme directe concret biologice. Frecvent în poezia religioasă apare biblicul Iisus asociat cu tema durerii. Un exemplu în acest sens este poezia „Iisus din copilărie”, în care apar notații pline de candoare despre flori, lacrimi și atmosfera sărbătorilor: „Vineri te prohodeam apoi de-a bine/ Biserica era slavă de fum și pară/ Vădanele boceau morții pe afară/ Mama mă strângea la piept cu suspine/ Și muream și noi cu tine/ Până ce duminica înviam iară”. Poetul plasează îngerii în decorul rustic autohton creând imagini pline de concretețe și plasticitate. În cunoscuta poezie „L-am lăsat de a trecut” apare un înger cu părul ca aurora și pene de lumină care își târăște aripile în noroi și trece pe lângă ograda năpădită de cucută și pelin. Această imagine surprinde natura umană duală care refuză parcă să identifice elementul sacru. Cu toate că îngerul se apropie de noi vrând parcă să ne ușureze suferințele, noi nu știm să comunicăm cu el. Prin aceste versuri ale sale, Vasile Voiculescu ne face să vedem cât de aproape este Dumnezeu, cum îl putem regăsi în tot ceea ce ne înconjoară. Plante și animale, cer și pământ se află într-o totală armonie. Cuvintele poetului sună la fel de calm ca și replicile din cărțile sfinte: „Vreme este să te naști și vreme este să mori. Vreme este să sădești și vreme să smulgi ceea ce ai sădit. Vreme este să rănești și vreme să tămăduiești. Vreme este să dărâmi și vreme să zidești. Dar am văzut sub soare că în locul dreptății este fărâdelegea și în locul celui cucernic cel nelegiuit. Adu-ți aminte de ziditorul tău în zilele tinereții tale înainte ca să vină zilele de restriște. Înainte ca să se întunece soarele și lumina și luna și stelele și ca norii să mai vină după ploaie. Atunci este vremea când străjerii casei tremură și se închid porțile care dau spre uliță și se domolește huruitul morii și capul se face alb ca floarea de migdal mai înainte ca să se rupă funia de argint și să se spargă vasul de aur și să se strice ulciorul la izvor și să se sfărâme roata fântânii.... Și peste toate acestea fiul meu să fii cu luare aminte scrisul de cărți este fără sfârșit, iar învățătura multă este oboseală pentru trup.”

Prof. CAMELIA BUDAN

Colțul negativist

Verb vitreg este un poem al Constanței Buzea, apărut în volumul *Netrăitele* (I), Editura Vinea, 2004. Poemul este un psalm eufonic, o rocadă suplă asupra unor destinatari evazivi. *Pol plus impur răpus în clar*, legănat pe genunchii poetei, e o transfigurare a copilului în geometric dar cu temperarea în eufonic. Acest cifru personal, chiar și într-o cheie de lectură fără biografic, ar sugera negocierea matematică asupra copilului, negocierea sa genetică. După această clarificare stearpă a referentului, avem o irizare de psalm tradițional până la *cuprins în stins/ balans de stea*. Aici, poeta introduce a doua necunoscută. Și raportul devine intangibil. Cel raportat și cel la care se raportează sunt în curs de definire, de închegare. Și, totuși, nu

putem vorbi despre un sindrom acneic, ci despre o procedură purgatorială. *Împotrivirea Ta mă doare ca o răpire/ din splendoare în lent verb vitreg/ a nega*. Negativismul se recunoaște în această încălecare de negații, de negări ale negației, care și în limbajul comun fac dintr-o greșeală de exprimare un hău metafizic. Sublinierile irizează contrastul plus încă ceva: concentrația. Nu există senin în poem, ci numai convulsia durerii, egalată de foarte puțini în literatura română. Negarea negației, prin niște simboluri motorii, poate părea o soluție prolixă dar, așa cum soluție înseamnă și ieșire, împăcarea cristică se împlinește în gest, în acțiune, în verb. Punerea în negativ îi conferă o contradicție nu neapărat necesară acestui poem dar, în mod cert, o perspectivă de mărire a concentrației. Se poate apoi negocia cum se

comportă poemul în această bacteriologie semantică. Ulterior, scoasă grila de lectură negativistă, poemul nu va mai fi același ca înainte de negativism. Va persista în cadență. Poezia Constanței Buzea e, de la un capăt la altul, excepțională.

DARIE DUCAN

A fi tu însuți în fața establishmentului

A merge pe cont propriu e cel mai frumos lucru care i se poate întâmpla unui adevărat artist. Nu în aceeași direcție cu *establishment*-ul culturalo-politic, nici împotriva lui zi de zi. Poate doar când i se acutizează spoiala și stridența. Omul trebuie să fie azi sistemul imunitar mut al operei sale de mâine. Din păcate, nu cunosc doi oameni în România care să facă *asta*. Doi

Georgeta Năpăruș, „Portret fără chip”

scriitori. Acest pact important cu sine. Am suficient spirit critic, destul talent pentru a vedea asta. Dar mai ales distanța necesară. Și, peste toate, tristețea observației. Când avem curaj, îl avem doar ca să preluăm noi puterea. Imediat, următoarea mișcare îl invalidează.

Lipsește ceva fundamental, poate limfa. Mereu depindem. Ne deprindem să depindem. Eu continui să cred că valoarea individuală și valoarea creației trebuie să fie determinanți imperativi pentru libertatea personală. Nu văd asta la oameni foarte talentați, uneori la oameni geniali.

Nu voi vedea niciodată originalitate în a-l lauda unanim pe Mircea Ivănescu (care e un poet bun dar e un mult mai mare traducător). Postfactum. (Mă plictisesc foarte tare unanimitățile și le suspectez de făcătură.) În schimb, mi s-ar părea original să citesc o carte a unui tânăr critic despre Vasile Alecsandri. Una prin care să modifice puțin (măcar puțin) receptarea sa. Asta înseamnă forță critică, să schimbi ceva neatins de o sută de ani, nu să adaugi unei unanimități de fond o divergență la nivel de vocale și consoane într-o rimă de anumit tip. Când, oricum, autorul era consacrat la momentul intrării tale în hora critică. Nu e suficient, trebuie *intangibil*.

Am tot mai puternic sentimentul că tot mai puțini (spre *nimeni*) se ocupă

cu adevărat de literatura română – nu în sensul specificului național, ci al apartenenței. Nu patriotic și stupid, ci obiectiv și organic. Liniile conductoare chiar când nu sunt ale establishmentului, răspund establishmentului. Și, astfel, devin establishment.

Establishment-ul e canonul contemporan. Privații fac guvernul (desigur, nu cred în etatizarea culturii), într-o corupție dezolantă. Nu vreau să spun cum numea Roland Barthes asta. *Bizantimentul* nostru e un sirop mai concentrat. În clipa când gustăm, provoacă diabet, iar diabetul orbire. *Tezăantitezăantiteză*.

DARIE DUCAN

Paris, 20 februarie 2015

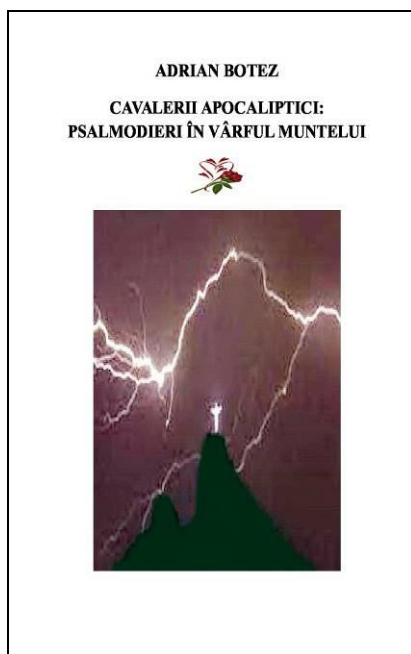
Filtre

DESCÂNTEC DE PLÂNS CU INIMA LA GURĂ

Volumul domnului Adrian Botez, „*Cavalerii Apocaliptici: Psalmodieri în vârful muntelui*”, nu este unul de poezie obișnuită. Spiritul ludic, bine temperat (un fel de râsu-plânsu' mai „*particular*”), pare să-și fi ocupat un loc bine meritat, în creația acestui autor original, aparte, cu un parfum așa de particular, încât critica ar putea numai cu greu să-l circumscrie unui „*curent*”, unei „*tendințe*”, sau „*scoli*” literare anume. Titlul volumului nu este peiorativ, așa cum am fost tentat să cred, la prima luare de contact cu cartea, contaminat fiind eu de lecturi mai vechi (vezi Topîrceanu, cu al său roman „*Minunile Sfântului Sisoe*”, unde putem citi, negru pe alb, „*Și iată, și iată, pe vârful muntelui ne-am așezat...*”) – ci el reprezintă un strigăt de alarmă, o prevestire a unor realități cu adevărat de apocalipsă, trecute, însă, printr-un filtru special, cu parfum ușor ludic, ușor autoironic, dezbărat de impresie.

Volumul, alcătuit, în mare parte, din poezii cu formă fixă (sonete „*clasic-italiene*”: 4+4+3+3), conține, însă, și destule versuri/poeme fără rimă, dar pline de o muzicalitate de soi, cu care autorul ne-a obișnuit deja, ba chiar „*balade*”, pe care ai fi tentat să le consideri inspirate din versul popular, dacă n-ar fi cu totul și cu totul altceva, anume spirit ludic auctorial, condensat în ziceri memorabile, sentințe ușor de înghițit și de acceptat, în această formă, plină de invenții semantice, de metafore absolut proaspete (vezi „*Balada genurilor*”): „*...lorderie lordereasă/ hematomul de mireasă/ amantlăcuri de mătasă/ au căzut stele pe casă/ am băut lumină grasă...*”

Așa cum a fost structurată, în patru mari capitole, respectiv: „*I. Psalmodieri în vârful muntelui: Cavaler al soarelui privirii*”, „*II. Spital: Cavalerul, Moartea și Diavolul*”, „*III. Leac frumuseții: Cavaler Iubirii*” – și, în fine, „*IV – Doar Herald Focului*” cartea nu este ușor de citit, solicitând nu numai auzul muzical, ci și inima și mintea lectorului, căci e adresată, simultan,

tuturor acestor facultăți umane. În mare parte, „*concluziile*” din sonete spun adevăruri dureros resimțite, tragic trăite, din greu plătite, de conștiința poetică, veșnic trează: „*un vârf de munte este pisc de cântec/ de-aceea m-am oprit – oprindu-mi lume:/ jertfesc minunea – pieptu-adânc mi-l sfârtec*” (Psalmodieri în vârful muntelui)

Peste toată durerea lumii, resimțită, uneori, patetic - apare, însă, un fel de cântec ghiduș, schițat numai, dar perfect detectabil, o luare în răspăr a propriei realități și vieți, a propriului destin de om lucid, într-o lume nebună și debusolată. Autorul înfrânează, cât poate, această tendință, o reprimă, parcă, fără succes: „*PRICINAȘI Îmi frec – cotul meu de/ cotul Morții – până ies/ flăcări/cu aceste flăcări între noi/ venim – eu și Moartea/ pricinași – să ne împace/ Dumnezeu*”

Uneori, însă, această joacă de-a lumea și de-a deslușitul rostului Creației capătă accente mai serioase, ca în „*Ultimul ceai*”, unde, după „*mărturisirea*” autorului, „*am citit până la rădăcina cititului – am scris / până la rădăcina scrisului: și ce s-a întâmplat – și / oare ce s-a schimbat în cerurile – în zilele și / nopțile și-n înșiruirile acestei / lumi?*”

Îmblânzirea verbului poetic, domesticirea, îndulcirea lui, până la parabolă, apare, însă, cu atât mai pregnant, într-o poezie absolut remarcabilă, după părerea mea, dedicată de autor. În mod explicit, lui Marin Sorescu (căruia, însă, **nu-i**

plătește niciun fel de tribut!) - anume poemul „*Era unul*”, un fel de poveste a creării lumii, spusă, însă, ca un basm, ca o relatare a unei întâmplări banale, „*de la mine din sat*”.

Alteori, ghidușia se manifestă în inventarea unor idei-metafore: „*...gându-n lampă se termină...*” (Baladă sanchie), ori a unor sonorități „*cu totul osebite*”, prin muzicalitatea desăvârșită, în cântec-joc: „*... strai de plai verde de nai / înșorite ploii de mai / strai de munte – strai de frunte / cu buciul de gânduri multe / strai de flori cu trei miori...*” (Letopiseț de primăvară).

Punctele cardinale ale acestor cântece și jocuri rămân, însă, serioase, grave: **Dumnezeu, Creația, Moartea, Suferința, Nordul** (ca o prefigurare a Lui Hristos și a Morții / Transfigurare), **Logos-ul, Golgota, Hristos, Marele Întuneric** etcaetera etcaetera, căci penelurile cu care acest veritabil „*pictor prin cuvinte*” descrie lumea sunt multiple, paleta sa de verbe și imagini, inepuizabilă.

Neputința mea de a descrie ar fi trebuit să mă oprească de la a comenta - nu m-a putut opri, însă, bogăția de sunete, lumini și culori, dar și de umbre și cotloane, ale acestei adevărate lumi, descoperite nouă, cu farmec și patimă, de către autor.

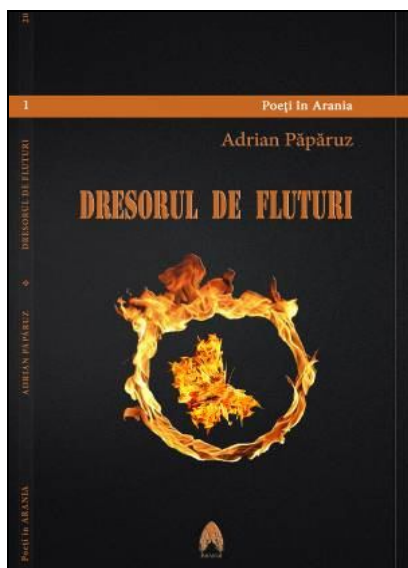
Ar fi, încă, foarte multe de spus, despre unele tendințe aproape „*eretice*”, din punct de vedere social – „*simțul enorm și văzul monstruos*”, asupra unor nedreptăți „*post-revoluționare*”, despre care e imposibil să taci, căci, nu-i așa, vorba poetului pus, aici, în „*judecată*”: „*o viață întreagă m-am antrenat pentru / acest neant – somptuos și / savant / în toila luminii – neînțelegătoare omeniri / întregi refuză a se / arunca*” (O viață întreagă).

Mă opresc, însă, aici, îndemnându-vă, fără sfială, a citi, căci veți descoperi, cu siguranță, ceva care să vă placă, în mod deosebit, fiecăruia (oricât ați fi de diferiți de acest Poet, ca structură interioară!).

OCTAVIAN CONSTANTINESCU

Adrian Botez, *Cavalerii Apocalipsei: Psalmodieri în vârful Muntelui*, Ed. Rafet, Rm. Sărat, 2014.

POEȚI în ARANIA Dresorul de fluturi

Editura Arania, fondată în anul 1991 de scriitorul Daniel Drăgan, deschide cu volumul „Dresorul de

fluturi” de Adrian Păpăruz colecția sa de poezie. O colecție care îi va găzdui, în 96 de pagini, cu un format specific, de 11x20, doar pe aceia care vor demonstra că au atins un palier valoric cert și pentru care poezia nu este doar o îndeletnicire de week-end. Primul condeier care este prezentat degustătorilor de poezie este Adrian Păpăruz, un autor care bate, răbdător, încrezător și peste măsură de prolific, la porțile consacării.

O detașare izvoditoare de imagini inedite, presărate cu generozitate, o acuitate a privirii, o (auto)ironie decentă, abia detectabilă, o estompare a tensiunii cotidiene sub identitatea martorului ce ignoră duplicitatea și întoarce obrazul opus pentru a fi lovit, fără a părea că resimte durerea, de furtunile ce îi doboară pe cei mai mulți dintre ceilalți trecători (prea grăbiți și lipsiți de consistență), o privire ațintită cu prioritate spre reacția partenerei de cuplu căreia îi

analizează acele vibrații ce contribuie la modificarea propriei structuri lăuntrice, o melancolie cu accente contemporane, deși se compune din segmente cu structură ce și-a probat rezistența de veacuri, un răgaz în care se caută la răstimpuri și de unde se insinuează regretul, cu greu estompat, de a nu izbuti să iasă din rând, un timbru particular pe care și l-a construit fără senzația efortului, cu mirarea de a se rosti, acestea toate par să alcătuiască ființa poetului Adrian Păpăruz.

Spun „par”, deoarece iau în calcul doar ceea ce a propus până în acest moment care marchează, cu certitudine, pragul unei reale maturizări. Ușurința și plăcerea transformate în pasiunea cu care scrie, conștient că acesta îi este drumul, pot aduce în viitor alte registre, alte surprize.

Le așteptăm cu interes.

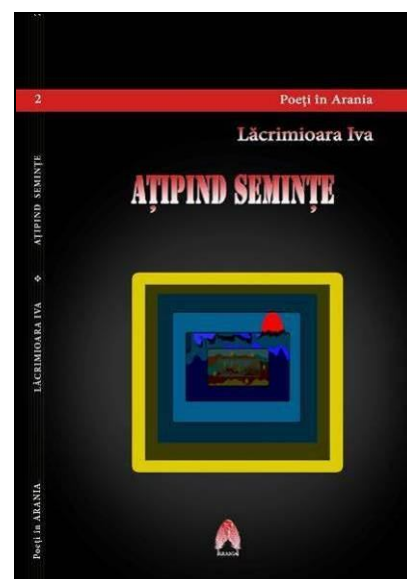
ADRIAN MUNTEANU

AȚIPIND SEMINTE

Al doilea volum al colecției „Poeti în Arania” propune o poetă cu timbru particular. Volumul “Ațipind seminte” (titlu care aproape s-a impus imediat cum am intrat în imaginarul poetei), solicită punctarea câtorva caracteristici care o detașează pe Lăcrimioara Iva de timbrul inert și de locurile comune sesizate prea adesea la masa mare de condeieri care nu reușesc să iasă din mulțime.

În primul rând creează un adevărat frison renunțarea la introduceri decorative a căror singur rost ar fi fost acela de a ocupa cât mai mult spațiu grafic, dar care subțiază energia întregului, a vibrației care trebuie să vină din adânc: „Îngerul meu are un zbor.../un „zborșchiopătat”/ Offf, precis i-a ieșit/ în cale/ un păcat ascuțit!/ Doamne, câte păcate/ se preling/ printre degetele sufletului!” De cele mai multe ori poeta alege calea dialogului imaginar cu personaje din imediata apropiere a gândului stârnit în momentul conceperii discursului, cele ce rămân în memoria autoarei și, evident, au contribuit la conturarea profilului său de azi. Evocând ființe ce rămân vii, chiar dacă ele sunt acum doar în sertarele memoriei, poeta le definește

profilul, rostul și devenirea și le încarcă cu semne ce devin efigii pentru eternitatea autoarei. Dialogul rămâne astfel crud, fără contrafaceri, iar întrebările retorice cărora singură le găsește răspund o definesc pe autoare ca structură cu o bogăție interioară remarcabilă: „Dacă plouă/ îngerii folosesc umbrela?/ Dacă ninge/ îngerii-copil se bulgăresc/ și fac îngerii de zăpadă?/ Au mănuși speciale pentru aripi?***Atâtea oițe și căprițe s-au dus în lumea de/ dincolo.../ Acolo există îngeri-păstori?” Numai că această încărcătură nu dă senzația unei căutări tensionate, amăgitoare și distorsionate. Poezia este concepută într-un moment în care frământările fără leac sunt așezate în paliere ale unei curgeri estomplate, dar echilibrate ca urmare a unor decantări produse în timp, sub valul cărora se întrevede albia săpată adânc, modificările din conștiință, reținute cu dibăcie în tipare care apropie construcția de modelul unor profiluri statuare: „Amprente de aripi/ de pe cer/ sunt ale lui Goya/ sau ale lui Caravaggio?/ Vibrațiile pietrei/ sunt ale lui Rodin/ sau ale lui Brâncuși?/ Prin ochii păsărilor/ lumea are un stol de dimensiuni./ Păsările știu diferența/ până și a visului de realitate./ pe când eu/ stau pe o piatră, privesc cerul/ și-mi dau seama/ că nu

sunt expertă/ în nimic./ În ni-mic!/ Doamne, ce n-aș da să fiu pasăre!”

Lăcrimioara Iva are capacitatea de a defini noțiunea de **simplicitate rodnică**, necăutată, nu săracă, ci cu o neașteptat de bogată eflorescență de nuanțe, și emoționează peste limitele obișnuite printr-o **sinceritate dezarmantă a discursului**. Cu acest volum, poeta a ajuns în momentul eliberator al concluziilor finale: „Poți să fii mort/ chiar și atunci când trăiești/ dacă nu faci ceea ce vrei tu”.

Aș adăuga: ceea ce trebuie să știi că poți.

ADRIAN MUNTEANU

Dacă e să-l credem pe autor, pe cel din „Frigul visului”, cea mai recentă carte a lui Valentin Marica, prin cuprinsul ei se regăsește în Țara lui Leru-i ler, ținut imaginar, iar dacă e să acceptăm definiția de dicționar, „Ler” ar însemna și „vreme” și „timp” și „floarea vârstei”, deși termenul a intrat în conștiința publică mai ales prin rezonanța sa eufonică în care se regăsește în special în colinde.

Dar dicționarul ne mai oferă și alte înțelesuri – pentru că avem și trimiterea spre un mit arhaic, preroman, în care „Ler” poate fi identificat cu Dumnezeu sau cu un împărat fabulos. În astfel de circumstanțe, putem accepta și „Țara lui Leru-i ler”, în creșterea sintagmatică a Lerului, fie ca un teritoriu al lui Dumnezeu, fie al unui împărat fabulos.

Aplicate poeziei lui Valentin Marica, sensurile din „Țara lui Leru-i Ler” nu pot circumscrie decât un spațiu religios, al credinței, al lui Dumnezeu.

Pentru că, în esența ei, poezia lui Valentin Marica e profund religioasă, „de la origini (debut) și până în prezent”.

Valentin Marica poate fi situat într-un orizont în care se înscriu poeți de la Vasile Voiculescu la Daniel Turcea și Ioan Alexandru. Distanța lui Valentin Marica, între aceștia, e asumarea programatică a temei religioase și nu doar declarativ.

Pe verticala poeziei sale, Valentin Marica vrea prezență

dumnezeiască deopotrivă în ceruri și pe pământ. „Prelungire în Dumnezeu/ A vieții pe care o trăiesc –/Acesta e numele/ Îndureratei mele iubiri./ În lacrimă numele mi-a putrezit./ Renăscând în pământul/ Pe care l-am regăsit./ Frate îmi este cel/ Care numele îmi înțelege./ Îndrăgindu-l ca pe numele său”. (*Grigore Vieru, Cel care se-apropie*), mai spune poetul, ca motto al cărții, în încercarea de a da identitate numelui propriu, sugerând afinități electice, filiații.

E suficient însă să înșirăm câteva dintre titlurile cărților lui Valentin Marica pentru a avea argumentul irefutabil al poziționării sale ontologice: **Metanii, Vecernii, Cruci în deșert, Ziua canonului, În naosul, râului, Schitul numelui, Îndurarea amiezii, În apa Duhului, La fântâna îngerilor, Tăcerea magilor, Metanii peste strigătul arborelui.**

În această „Țară a lui Leru-i Ler”, poezia lui Valentin Marica se vrea dialog cu Dumnezeu, iar prin poezie, afirmă poetul, „îl lăsăm pe Dumnezeu să ne vorbească”. (**Întâmpinare**) urmându-i parcă și prin aceasta lui Grigore Vieru, cel care spune că scrie „*pentru că vreau să-l văd pe Dumnezeu de aproape*” (*Idem, 7*)

De altfel, poezul se definește pe sine în acest spațiu al regăsirii întru Dumnezeu, *pentru a nu rămâne „ființă pe dinafară”, și pentru a scădea din „deșertăciunea lumii”.* (*ibidem*)

Poetul enunță acum cu claritate un program poetic pe care l-a urmat fără a-l numi din start: „caut, prin vers, (...) *mărimea lui Dumnezeu.*” Pentru a „spune, în curată bucurie, precum Claudel: *Dumnezeu există! Eu l-am întâlnit!*” (*ibidem*)

„Pentru a rămâne în grația divină, susține totodată poetul, pe urmele lui Kierkegaard, trebuie să te zbați, să înduri, să ajungi la conștiința păcătoșeniei tale. Visul nu e doar neted, ci și înfrigorat...” (*ibidem, 8*)

Aici avem și justificarea metaforei integratoare din titlu: visul e înfrigorat, deci există „frigus visului”, dacă se dorește ajungerea la „conștiința păcătoșeniei”.

Acest volum vine pe un teren bine cunoscut, străbătut, umblat, cu viziuni noi sau recurente, ca recitiri, rescrieri, reînțoarceri în Ler, în „floarea vârstei”, ca o recuperare pentru noi înțelesuri. Tensiunea dramatică a mesajului cărții e în

creștere, autorul vrând să simtă această carte „ca pe o cămașă pe care s-o îmbrac într-o noapte a Învierii, în care să-mi pună în mâini o lumânare aprinsă Cezara și eu să afl, măcar foarte puțin, cum este Cerul”.

„Cartea aceasta vine din harfa trupului străpuns”, ne mai lămurește autorul, cel care a tradus în cuvinte întâmplările care țin de propria sa devenire întru ființă.

În același timp, poezia lui Valentin Marica, la fel ca viața lui, e o rană deschisă. Nu o existență a unui lamento continuu, ci una care caută leac de vindecare în „lumina dumnezeiască”. Poetul Valentin Marica a perceput reverberant și gândul lui Ioan Alexandru, cel care spunea într-o conferință publică susținută la Brăila, la primul Festival Național de Poezie Creștină „La început a fost Cuvântul”, în 1991, că: „Singurii poeți care au rămas sunt poeții creștini, pentru că au obiect! Poezia modernă nu mai are obiect. Nemaivestind Învieria lui Christos, ce să mai vestești, ce să mai spui?”

Frigul visului e o poezie de stare, una care poate consacra încă o maladie a spiritului. E o poezie care vine dintr-un exercițiu îndelung al răbdării și consolării, al uitării și neuitării.

„Frigul visului” e o carte care vestește Învieria lui Hristos. E deopotrivă rugă și spovedanie, e o carte a smereniei și invocației psalmice, întru lauda Celui de Sus.

Sentimentul religios al ființei vine însă la Valentin Marica din sentimentul românesc al ființei, care dă și sens istoric credinței, fără urmă de trufie și de orgoliu național.

Stilistic vorbind, se remarcă textura rafinată a versurilor, într-un registru al simbolurilor canonice, din care derivă și semne ale unei simbolistici proprii.

Autorul scrie și ceea ce am putea numi „poezie ocazională”, dedicată unor momente, evenimente, personalități culturale. El scrie inspirat de contexte cu potențial emoțional, convertind nu o dată „clipa cea repede” în „clipa cea fără de sfârșit”, echivalând totodată scrisul cu documentul de istorie literară, cel al scrisului înfrigorat, de mână, pe cale de dispariție sub presiunea facilităților de elaborare a textului literar. →

NICOLAE BĂCIUȚ

→ Multe dintre textele sale sunt dedicate și neștiuților ascultători ai săi de la radio, ori celor care, în Zoreniul natal, „nu opresc veșnicia”, ori celor care nu surpă demnitatea românească la Sfântu Gheorghe și Miercurea Ciuc, precum și unor apropiați ca Emilia, Emilian Cosmin, Cezarei Codruța, sau unor nume sonore cu care și-a intersectat existența, de la Tamara Rebreanu, Dan Rebreanu, la Solomon Marcus, Grigore Vieru, Valeriu Matei, Mircea Tomuș, Daniel Drăgan, Irina Petraș, Olimpiu Nușfelean, Nicolae Șincan, Lazăr Lădariu, Dimitrie Poptâmaș, Răzvan Ducan, ca o reverență în cordialitate și solidaritate.

Unele poeme nu au doar destinație prioritară, ci au și locul și timpul lor, fie că sunt scrise în drumurile cotidianului acaparator, fie în locurile sfinte ale creștinătății.

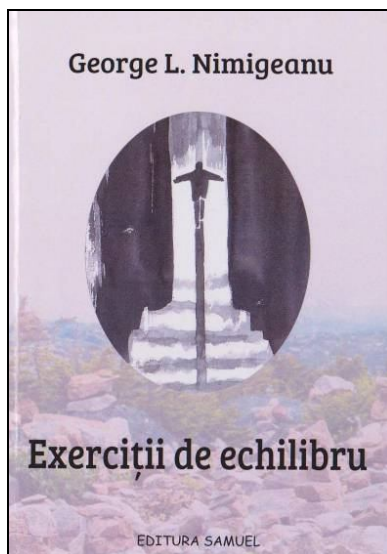
Cartea mai are o componentă, cu tentă polemică, una care vine din revoltă, frustrare, nedumerire, interogație. „Erori de apreciere se fac mereu. – afirmă Valeriu Gherghel (*Vatra veche* 1/2015). Judecata de gust e nesigură. Oricine poate greși. Păcătuiesc nepedepsiți și editorii și criticii și vulgularii profani. Numai Dumnezeu e infailibil”. Acest punct de vedere se potrivește de minune și în cazul lui Valentin Marica, poetul nefiind însă nici optimist, nici încrezător în critica cu gâtul înțepenit și cu fața încruntată, nedispusă să privească și spre „fericiți(i) cei cu rana deschisă”.

Poezia lui Valentin Marica merită un alt orizont de întâlnire nu doar cu cititorii, ci și cu critica literară. Chiar dacă, această carte spune autorul că „Nu o întind spre mâinile criticii literare”. (*Întâmpinare*)

Iar Poezia lui, ca să folosesc un titlu de carte a lui Nichita Stănescu, își cere „Dreptul la timp”. Iar timpul e de partea ei. Stau mărturie și referințele critice extrase de autor în finalul cărții, ca un fel de Postfață.

Voci critice care vin să confirme cea dintâi judecată critică a poeziei lui Valentin Marica, aparținând poetului ieșean Mihai Ursachi: „Este ceea ce se cheamă poezie frumoasă, topită în lumina copilăriei și decantată în lacrima fiului risipitor.”

De remarcat, nu în ultimul rând, ținuta editorială, grafica copertei, și acestea sporind prestanța și eleganța acestei noi cărți a lui Valentin Marica.

Talent foarte solid, ajuns la o maturitate poetică deplină, George L. Nimigeanu oferă printr-o statornică evoluție lirică o viziune unitară asupra existenței, temele pe care mizează (trecerea inexorabilă a timpului, destinul omului în univers, ființa umană în raport cu universul și cu ea însăși, izolarea și singurătatea, iubirea și moartea) impunând, ca atare, un stil propriu, o formulă poetică modernă, capabilă să surprindă viziuni esențiale în imagini atent stilizate. Născut la 3 ianuarie 1938, în comuna Tereblecea din fostul județ Rădăuți al României Mari, actualmente pe teritoriul Ucrainei, **George L. Nimigeanu**, pe numele său adevărat Nimigeanu Gheorghe, întâmpină, ca deportat în Bărăgan, o serie de lungi și nedrepte privațiuni, reușind cu mari dificultăți să-și definitiveze studiile gimnaziale și liceale, după care devine student al Facultății de Educație Fizică și Sport din cadrul Universității „Al.I. Cuza” din Iași. După un debut publicistic ce s-ar fi produs cu aproape o jumătate de secol în urmă, în 1968, în ziarul „Tribuna Sibiului”, cu poezia *Vârsta incandescentă*, George L. Nimigeanu, stabilit de ani buni în orașul Mediaș, are un parcurs literar dens și surprinzător de egal în sine, de la *Colinele singurătății*, volumul său de debut (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983), cu un cuvânt înainte semnat de poetul Ion Mircea, trecând prin *Fotograf de ocazie* (1990), *Târgul de fluturi* (1994), *Desene pe apă* (1994), *Semne particulare* (1995), *Ființa întrebării* (1996), *Viață de rezervă* (1998), *Pe streășina veacului* (1999), *Vinovat de*

sinceritate (2001), *Tămăduirea de sine* (2002), *Semințele focului* (2004), *Ale vieții sunt toate cuvintele* (2005), *Aerul din cântecul pierdut* (2006), *Pietre de râu, pete de sânge* (2006), *Lumina de la Început* (2006), *Jocul oculului al țărâmului cu marea* (2006), *Fața nevăzută a durerii* (2006), *Întotdeauna viața pune întrebări* (2007), *Noblețea tăcerii* (2008) sau *Zodia nedreptății* (2010), până la acest din urmă volum de poezii (*Exerciții de echilibru*, Editura Samuel, Mediaș, 2014), al 24-lea ca număr în cariera sa literară, apărut în excelente condiții grafice asigurate și de colaborarea cu pictorul Vasile Popovici. Operă de meșteșugar, cu multe elemente înnoite („răstălmăcite”), „în sensul reactivării forței creatoare ascunse în cuvinte și care a stat în latență prin închiderea textului în cutie”, după cum observă Maria Radu în deosebit de pătrunzătoarea sa prefață la *Exerciții de echilibru*, în structura volumului poemele noi se alătură celor vechi, cele trei secțiuni ale sale (*Ora exactă*, *Lumina mersului pe apă* și *Tablouri neînramate*) având la bază o „structură bipolară” de tipul relațiilor de opoziție de genul celei existente dintre viață și moarte sau dintre adevăr și eroare, de unde și o posibilă configurare a semnificațiilor unor elemente din imaginarul poetic propus. Bunăoară, încercarea de trecere dintr-o lume spre o altă perspectivă, de ieșire din „realul măsurabil” al „orei exacte” înspre un alt „câmp referențial”, sugerează proiecția ființei înspre un *acolo*, ca imagine a unei „treceri” eliberatoare, trecerea prin pragul morții, dinspre *mărginire* la *nemărginire*: „*Singur, cu o ceașcă de cafea ... goală... în față, / caut, în zaț, o fereastră... poate... / poate... mi se vor arăta fețele nevăzute... / ale tăcerii...*” (*Căutând o fereastră*). Zăbovind asupra poemelor din această primă secțiune a volumului *Exerciții de echilibru*, ne e dat să descoperim, ca sugestie a *trecerii* pe care ființa și-o asumă în efortul său de desăvârșire, cum metafora drumului se identifică cu șirul de trecere înspre „lumea căutată a absolutului”, în fond, o succesiune de *exerciții de echilibru*, ca tot atâtea *exerciții spirituale*. Lumea apare aici în cele două ipostaze ale sale, omul, pregătit să devină „un om nou” (Mircea Eliade), pendulează între realul măsurabil al „orei exacte”, perceput ca spațiu →

MARIN IANCU

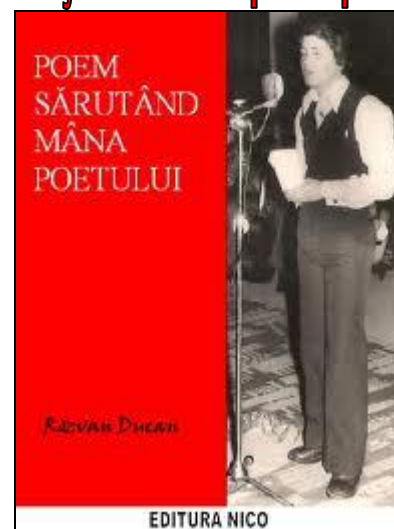
desacralizat al „acestei hulpave civilizații a friicii în care fățarnicia și minciunile / se hârjonesc în rang... de politică... de stat”, și „lumea căutată a absolutului” (Maria Radu), pentru a cărei împlinire providența e implorată să intervină mântuitor. Versurile capătă pregnante tonalități meditative, reflexive („*Veacul nostru s-a scos la mezat pe taraba incertitudinii, / înscăunații, băgoși, declară că zilele fericii bat... / bat la ușă... La... ușa cui?*”, cu toate inflexiunile adânc dramatice pe care îl imprimă gândului interogația din final: „*Doamne, oare mai poate fi salvat veacul... / veacul acesta... scos la vânzare... / pe taraba minciunii... și a trădării?*...” (Veac la mezat).

Dacă în această primă secțiune a volumului poezia este percepută ca mod de cunoaștere și intuiție a absolutului sau, alături, ca mister revelator al misterului din univers, în buna tradiție a lui Ion Barbu și a lui Lucian Blaga, „absolutul căutat fiind mai degrabă exprimat printr-o paradigmă a Adevărului”, în ultimele două secțiuni ale volumului (*Lumina mersului și Tablouri neînramate*) poetul își alcătuieste o estetică a poeziei „ca mistică a luminii”. „Două sunt cuvintele pe care le scot din contextul filosofic în evidență, conchide Maria Radu în eseu ce precede versurile volumului *Exerciții de echilibru: direcția* pe care la George L. Nimigeanu se concretizează prin metafora *Sensului unic* („*Piepțiș... ostenind către ținta fierbinte... / pe care sub cerul înalt și... plin de morminte, / de Sfântă Lumină... și Haruri Preasfintei... / viața... e mereu... mereu... înainte*”). În afara prezenței unor asemenea formule ale contrastelor, marcată ca realitate dramatică a omului cu timpul, cu moartea, criza existențialului apare sugerată la George L. Nimigeanu și prin metafora plurivalentă „rană vie” sau „răni deschise” („*În zvonul surd al pașilor pierduți, / sângele dușii mei... moși neștiuți... / În clătinarea ierbilor, sub vânt, / i-aud... cum, greu, respiră... sub pământ...*” (Rană vie), după cum între cele trei ființe („ființa poetică”, „ființa strămoșească” și „ființa christică”) legătura în „spațiul trans-subiectiv al intervalului” (drum, cale), „cărare de jertfă”, se realizează prin sânge: „*în zbucium de noapte... stingher licărind, / veghea pe unde cu somnul*

mă-mbie, / cu flacăra noimei c-abia mă cuprind, / cărare de jertfă suind... în pustie...” (Joc de lumini). În această „extensie a identității de sine”, ultimele două cicluri, fără modificări mari ale registrului poetic și ale rețelei imagistice, poetul apare în ipostaza depășirii impasului existențial și descoperă glasul Adevărului, în care fereastra face trecerea înspre acea lume misterioasă a vieții ce trece prin moarte: „*Ferestrele deschise... în vecii... / Și-n praguri... viața... unduindu-și ramul...*” Imaginea parcurgerii noului drum către lumea de dincolo („*mersul pe jos*”) este însăși poezia, cântecul, cuvântul: „*Lumina mersului pe ape, / în pleoapa mea, lărgește zarea... / cu o vecie mai aproape / de Adevăr...*”

Sintetizată paradigmatic printr-o poezie a elanului ascensional și al spiritualizării, traseul ființei umane creatoare în efortul său de recuperare a esențelor originare își recâștigă orientarea ascendentă: „*Dezbrăcat până la suflet / de toate deșertăciunile, să alergi / prin necuprinderile soarelui... celei păzite / de trandafirii colțoși... ai speranței... și / mușcat de spini, urmele tale, sângărând, / să rodească lumină... / pentru sărbătorile lui mâine...*” (Cu inima-n palme) Urcarea devine esențială, ordinea naturii găsimu-și temeii în termenii Cântec, Cuvânt și Lumină sursă de energii creatoare („*Ca pe un rang de noblețe, / răs-plânsul vieții în suflet purtându-l, / uneori auzi înflorind / un cântec de pasăre măiastră / pe marginea astral a cuvintelor.*” (Prețul iluminării), cântecul sau „limba păsărilor” plutind „pe deasupra lumii”, luminând și însuflețind nemărginirea, „*Între ochi și privire – / Cântecul... ușă de rai...*” (Portret posibil). Configurat în ultima secțiune a cărții, noul nucleu poetic este întregit de imaginea „tablourilor neînramate”, acestea sugerând o serie de arhetipuri, valori imuabile, de la imaginea mamei la Patria Mamă („*Dealul – Valea... sufletul meu...*”), în strânsă legătură cu Dumnezeu, Fiul, Tatăl, Bunicul, Limba, Lumina. În acest context, poemul din final (*Scrisoare deschisă*), un dialog între poet și Dumnezeu, își găsește pe deplin semnificația unui „**exercițiu mistic** al afirmării în posibila Mântuire” (Maria Radu): „*Nu ne pierde, Doamne!... Tu poți stinge răul!... / Și... mai poți întoarce ... timpul... înapoi*”.

Viața ca un vânt pe la spate

Nu neapărat la *Viața ca o pradă* a lui Marin Sorescu ne-am gândit, la stabilirea titlului de mai sus – evident, parodiat! –, ci la versul lui Mihai Eminescu – din *Epistolă deschisă către homunculul Bonifacius* –, unde geniul tutelar al neamului românesc spune răspicat: „Cărui Joe i-a dat viață, răsuflând pe dinapoi...”. Cu alte cuvinte, existența cotidiană daco-română a devenit – ne place, nu ne place să o spunem! – un fel de fâșială de prost-gust (pardon, am vrut să scriu „de prost miros”), iar rapsodul lui – pe lângă alți indivizi curajoși – se face și talentatul poet Răzvan Ducea.

În textul de debut al volumului (*Poem sărutând mâna poetului*, Ed. Nico, Tg. Mureș, 2012), *Poem sărutând mâna poetului* – cel care conferă titlul de ansamblu, se vehiculează ideea recunoștinței cvasi-imperative a artei față de Creator, moment căruia îi succed *despărțirea* de cel care l-a zămislit și *izolarea* în spațiul metafizic al Parnasului beletristic: „*Poemul sărută mâna binefăcătorului său / și apoi își ia zborul într-un spațiu metafizic / pe care și-l construiește singur*”. *Poetul* se sinonimizează – oare, nu prea tranșant spus? – cu Ziditorul veritabil („*Asemenea flăcării* luate imediat / de pe mormântul lui *Iisus Cristos* (sic!) de la Ierusalim, / în Noaptea de Înviere”, *subl. ns.*), iar *arta* care nu vulnerează pe nimeni, se investește cu o pregnantă funcție cathartică: „*flacăra poemului nu arde, ci purifică*”, (*subl. ns.*). Ideea aceasta, mai ales în partea secundă a ei, e →

IOAN I. NISTOR

veche de când lumea, dar tratarea ei, categoric personală. De aceea, nimeni să nu se încrunte prea tare, la lecturarea titlului prezentei recenzii.

După o „absență” de aproximativ un sfert de veac – am prefațat, în 1994, volumul de versuri al lui Răzvan Ducan, *3,14ramida lui Ducankamon* –, am constatat, nu fără interes și reală satisfacție, dispariția progresivă, discretă, a podoabelor de limbaj (nu de puține ori stridente), ceea ce – firește! – s-a soldat cu o dicțiune poetică mai densă, mai substanțială și – de ce nu? – mai serioasă, impresionându-ne, nu de puține ori, edulcoratul ton de lamento al stihurilor. De exemplu, *vânt la cules* reprezintă o metaforă mai amplă, extrem de personală și de plastică, ce face cinste dlui Ducan, în timp ce *gândaci în insurecție*, ce poate lesne trimite un nevizat la Topîrcianu și Gîrleanu, nu-și escamotează *dorința de escaladare a înfinitizimului ontic* („Gândaci” – prin ironie (*insurecție*)). De aici și *edulcoratul ton lamento*, mai sus – invocat.

Și, din moment ce tot ne-am apucat – în maniera lui Jean-Pierre Richard, cel din *Poesie et profondeur* – „să ciopârțim” elementele componente ale discursului poetic ducanian, să punem pe tapet un epitet extrem de inedit și șocant, ca *bronz de bălegar*, selectat din zona de viețuire a poemului *Mușchi de primăvară*. Efectul derivă aici din fericita alăturare a unor incompatibilități semantice, după cum, în cazul lui *cer decolmatat*, boarea lirică vine dinspre contiguitatea (+ concret) (+abstract).

Excelent mi se pare întregul poem *Brownian, 2010*, indiscutabil „post-modernist”, în care se parodiază cu mult har și haz existența prozaică și cea culturală, într-un izbutit continuum *trecut - prezent*: „Nici scripta nu-i mai manent (sic!)/ Și nici manent nu-i la fel,/ Riga Crypto umblă-n cărje,/ Laponă nu-i Enigel.// Și nici ergo nu este,/ Cel cogito care-a fost,/ Vedi Neapole-i degeaba/ Și poi mori fără rost.// Chiar și cel memento mori/ A devenit un răs de curcă./ Boii sunt puși după car,/ În boi carul se încurcă”. Sau: „S-a deștelenit și satul/ De ce avea mai de preț,/ Bunul simț e pus în troaca/ Porcului de la coteț”. Ludicul remarcabil, după cum lesne se poate observa, ascunde, în fond, multe decepții, multe insatisfacții ontice. E și firesc, din moment ce din popor a dispărut înălțimea finalității

de altădată, iar lenea și apatia absorb în bulboana lor urât mirositoare o națiune întreagă dezbinată, dezorientată, abrutizată și haotică: „Crește apatia-n semeni/ Lângă firul lor de plumb.//Înălțimi nu mai tentează,/ N-ajung târâtoare-n stea./ Circumvoluțiuni din creier/ Munții-i fac de acadea” (Idem). Se risipește până și înțelepciunea funciară a națiunii („Nu se naște vreun Pepelea/ fără duplicatul cui”), oamenii, deși se înghesuie (pur formal!) în lăcașurile de cult, devin din ce în ce mai intoleranți, îndepărtându-se flagrant de morală creștină, transformându-se astfel în niște simple „morminte văruiate”, astfel încât nu biciul lui Juvenal din mâna poetului se cuvine să rețină atenția cam turmentată, ci subiacentele pâraie de regret: „Nimenea nimic nu iartă.” // „Lumea e în centrifugă”. *Normalul* se *anormalizează* într-un spațiu anapoda, grotescul devine constanta fundamentală a balamucului cotidian sempitern, care-și pune cele mai neașteptate și mai țipător colorate țoale de carnaval, până și verigile de oțel picând din lanțul ontic autohton, nu prea îi pasă nimănui, deși consecințele sunt incalculabile. “Se nasc fetițele femei,/ Uitând să fie domnișoare...”. Sau: „Ascultă părinții, seara,/ De la copii, povești cu sex.” Se pare că singurul vinovat este... Divinitatea, ce râde cu gura făcută pungă, când ne „fotografiază” normal..., cu capul în jos. “Aparatu` foto-i vina/ Boala-i este confirmată,/ Lumea sa din fund de ochi/ O trăim nerăsturnată.”

Să revenim, însă – nu fără scuzele de rigoare! –, la demantelarea discursului liric ducanian, pe care o începusem ceva mai sus. Titlul *Calea, adevărul și toamna* se fundamentează pe același ludic de netăgăduibilă calitate, în urma inspiratei parodieri a unei enumerări de însușiri, făcută de însuși Mântuitorul: „Eu sunt Calea

Teodor Hârșia, „Cusătoreasă”

Adevărul și Viața”. Dacă *Viața* e substituită cu *toamna* – când totul regresează biologic –, înseamnă că *începutul sfârșitului* a și îmbobocit deja în grădina unei națiuni damnate de istorie.

Admirăm, *aequis viribus*, grefa metaforică de natură ironică, „veșnicie ruptă-n fund”, personificarea derivând din asocierea dezinvoltă a unei abstracțiuni („veșnicie”) cu concretețea derizorie, „plebee” („ruptă-n fund”). *Ergo*, pe plaiul mioritic de azi, totul se maculează în culoarea lichidă a ridicolului, până și cele mai grave lucruri (în mod firesc) se transfigurează în niște veritabile *mascarade* de gust îndoielnic. Un *ludic teribil* (nu și *teribilist!*) ne întâmpină cu brațele deschise în apreciablele poem *Cred că lumea a căzut în acid și apoi a ieșit*, integral citabil și citibil. De exemplu, între lexemele „mânăncă” și „carbide” se plasează vocabula „virgulă”, încă din primul distih, pentru evitarea *cacofoniei*. Adică, a „*sunetului rău*”. În cel de al treilea distih, aceeași vocabulă *virgulă* – ce ipocrizie șarmantă zace *sub repetiție!* –, autorul se preface că evită *cacofonia* (de acum), *existențială cotidiană*, la joncțiunea lexemelor „multe” și „îndoieli”, a căror alăturare nu prezintă defel pericolul...”*sunetului rău*”. Adică al fâșâitului nechibzuit! Se mai repetă o dată vocabula în cauză, tot atât de discuit-bizantin, în distihul al patrulea, atrăgându-ne chiar atenția – dacă suntem mai greoi la minte! – asupra *răului* care se ițește la tot pasul, dintre faliile *binelui*: „Învierea-i departe, *moartea* mereu *virgulă* nouă” (subl.ns.). Deci, cumplita *Moarte* se cuvine despărțită de *Viață*, („Morții cu morții, iar viii cu viii!”), printr-o *virgulă coitatoare de dezastru ontic*, din moment ce existența banală a devenit, în România de azi, o *teribilă cacofonie*. Adică, un „pârț” emis de „curocefalii” din ce în ce mai mulți, asemenea „rinocerilor” lui Eugen Ionescu.

De unde atâta pesimism, dle Răzvan Ducan?! Dacă tot credeți că nu există speranța resurecției (?): „*Învierea e departe, moartea* mereu *virgulă* nouă” (subl.ns.). De asemenea subtilități, doar marele Nichita Stănescu mai este în stare, poet pe care Ducan l-a îndrăgit dintotdeauna. Obsesia thanatică – aproape →

permanentă – , pe cuprinsul actualului volum se explică și prin faptul că, bolnav fiind, în pragul unei operații pe cord deschis, dl. Ducan a pierdut orice speranță de supraviețuire. Se înșală, însă, dând dovadă de asemenea „cugetări”, dar matur fiind, se va preocupa, în continuare, de insolubilele probleme ale metafizicii. **Alcam causam** – în ceea ce privește destinul colectiv -, îi reamintesc o vorbă a lui Miguel de Unamuno (cel din *Sentimentul tragic al vieții*): „Cine nu și-a trăit viața nu poate muri”. Cât despre el, **tanto maggio**, considerăm că nu am greșit prea mult - cu vreun sfert de secol în urmă -, atunci când l-am numit, în pofta tuturor nedumeririlor, „copil teribil”. Dl. Răzvan Ducan nu și-a trăit însă, viața cum trebuie, fapt pentru care e condamnat... la viață. Să-i mulțumească lui Unamuno, nu nouă! Desigur, nu cultura, inteligența, talentul ieșit din comun ne-au reținut atenția acum, ci gustul mai accentuat pentru filosofie și sociologie – din pricina vârstei, în primul rând – și *intertextul ludic*, care înseamnă deja un solitar pas înainte și încadrarea în eșalonul de avangardă al *postmodernilor*.

Apreciam, în egală măsură, *ironia amară*, nu atât ca element de recuzită al *postmodernismului*, ci (și) ca semn pertinent al *inteligenței* pe care i-o știam de vreo câteva decenii bune.

Într-un atare context, un titlu ca *De moarte și facturi nu poți scăpa niciodată*, nu actuala realitate sofisticată, autohtonă, ne mai salvează, ci tocmai levantina (în sensul bun al cuvântului) prelucrare a unui citat din *Zodia Cancerului sau vremea Ducăi-Vodă*, romanul lui Mihail Sadoveanu, se capacitează în a înviora puțin atmosfera: „În țara asta, numai birul și moartea sunt singure! („agrăiește” nostalgic Scarlat Ruset). Nu mai e nevoie, Măria-Ta, să-ți „vopsești părul pe cap, și mărul din piept”, căci cine te cunoaște, te cunoaște oricum...”.

Grefa metaforică din poemul „*El locuiește...*” („el locuiește în cochilia de prejudecăți a lumii...”) se dovedește a fi extrem de originală și aerisită, chiar dacă marele Lucian Blaga „nu strivește corola de minuni a lumii” („*Eu nu strivesc corola de minuni a lumi...*”). Ceea ce se degajă din versul ducanian pare, **pro certo**, îngrijorător: *alții* creează mereu un

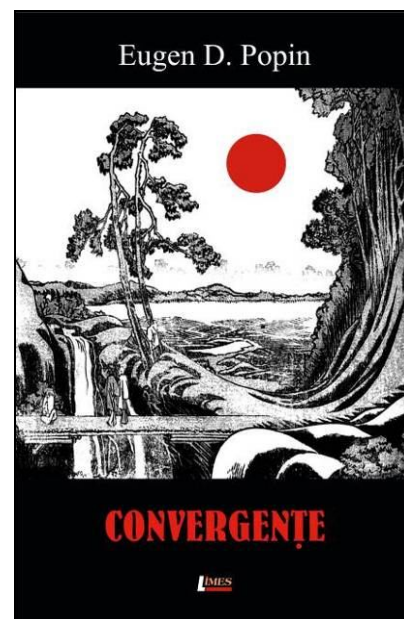
spațiu locativ neadecvat pentru înțelept, el trebuind să accepte, din partea mai-puțin-deșteptilor din jur, orice samavolnicie căci – după cum spune chiar Martin Heidegger, într-un studiu din volumul *Originea apei de artă*, *Poetic locuiește omul* – suntem nevoiți să acceptăm întotdeauna un *spațiu locativ* eșafodat de către alteritate. **Per conclusio**, câți sunt acolo sus, cei care-ți dau seama că trebuie resetat sistemul conviețuirii zilnice? Iar dacă în *Eliberarea omului* ne întâmpină niște versuri de zile mari, în maniera lui Jorge Luis Borges, textul poetic *Eu* postulează că *Autorul* își edifică *spațiul locativ* din: a) *îmbinarea vechiului și a noului*; b) *vulnerarea anomaliilor anvironante*; c) *divin și statornic*; d) *lumini și umbre*; e) *orgoliu și modestie*. **Ars poetica?** Cu siguranță, DA.

De altfel, dl. Ducan o și demonstrează, nemulțumindu-se doar să „înșire cuvinte goale/ Ce din coadă au să sune”. „**La conscience du gouffre**” a lui Jean-Pierre Richard e clar vizibilă în *metafore simbolice* de tipul: *toamnă, iarnă, apus, somn, vând, lup, frunză* (care „cade”), *praful alb, oase, lesa, râul, câinele, păcatele, trecerea* („marea trecere a lui Blaga sau „traversarea” lui Sorescu?), *(a) gătui, sicriu, raclă, catafalc, ducă, umbră, (a) (se) găta* (cu semnul de *a se prăvi*), *carii, necaz, gălbinare și fum*.

Proaspătă și șocantă este și *grefa metaforică*, „dorul de ducă”, probabil o pastişare a „bolii-spre-moarte” a danezului Sören Kierkegaard, însă mult mai mult apreciem păunesciana *speranță-în-mai-bine* („să mai pot urca dealul unor ani”) din poemul *Dezvirginarea inimii*.

Versurile poemului *O dată la 4 ani* devin semnificative nu atât prin aderența lor la realitatea imediată, cât și prin exprimarea fără perdeaua epitetului, grefei metaforice, simbolului sau a aluziei cronice: „Culorile României profunde/ Se flutură ipocrit/ În numele fiecărei culori amintite/ Și astfel fiecare culoare în sine se vrea/ Promisa culoare roz./ Dar viața în roz nu e văzută/ Decât prin ochelarii lor de cal”. Versurile sunt remarcabile, pline de polenul maturității biruitoare.

Dl. Răzvan Ducan scrie foarte bine și, **in principio**, prezentul volum marchează un însemnat pas înainte în evoluția artei sale literare.

Chiar dacă în carte nu sunt menționate cele patru anotimpuri, acestea se identifică prin acel *kigo*, cuvânt sezonul, care accentuează relația dintre creator și timp, precum: „doi fluturi”, „cupele brândușelor”, „rațe sălbaticе”, „libelula ostenită”, „pajiștea înflorită”, „o floare a soarelui”, „lanul de porumb”, „greieri cântând”, „arbori fără frunze”, „promoroacă”, „omăt viscolit” etc...

Desigur haijinul trebuie să încerce evocarea clipei, a momentului, a secvenței de viață, de aceea micropoemul se scrie sub impresia momentului, așa cum am impresia că au fost concepute multe tristihuri din acest volum. Nu doresc să cern paginile de față prin sита exigențelor, a regulilor scrierii acestui gen de poezie, ci mai degrabă de a semnala printr-o lectură de plăcere, printr-o călătorie poetică reușită alături de scriitorul Eugen Popin*, care trece cu bine debutul în poezia de sorginte japoneză cu aceste *Convergențe*. (Ed. Limes, Cluj, 2014).

Iată o secvență de *primăvară* în care austerul, singurătatea se îmbină cu ludicul: „doi fluturi/pe cumpăna fântâniei – / cerdacul pustiu” (p.10) sau contradicția/opoziția: „păclă mohorâtă/ peste pajiștea înflorită” (p.21), un spectacol tragic la care se ajunge treptat: „în liniștea amiezii/ roi de viespi/ în jurul mielului sfâșiat”, (p. 17) un spectacol romantic ce ne amintește de povestea Luceafărului... „mijesc zorile –/ la izvor luceafărul/ și căprioara setoasă” (p.19), un tablou inedit cu „struguri în floare” (p.26): →

IULIAN DĂMĂCUȘ

„în pod-gorie/ struguri în floare/adună razele dimineții” – care sugerează în același timp mișcarea/viața în natură, vizibilă doar pentru poet..., liniștea toamnei în care se mai aude ca un ecou al verii, ciripitul păsărilor: „ciripit molcom/ străbate orezăriile/de-acum pustii” (p.16), amorțirea iernii: „pe roata morii/ incremenită de mult/ ciori zgribulite”, precum sugestivă e prezentată căderea fulgilor prin folosirea vocalelor – u, e, i – alături de dentala -l –: „fulguie lin –felinarele pâlpâie/ asemenea lunii” (p.61), fiind cât mai aproape de austeritate, simplitate, printr-un text fragmentar, aluziv, aceste alte reguli ale tristihului haiku: „cătunul e troienit/ anul pe terminate - /cerul același” (p.67).

Nu trebuie uitate și alte exigențe ale micropoemului precum: evitarea comparației, metaforei, a pronumelui personal..., dar treptat, dacă perseverează, autorul va depăși aceste „restricții” pentru că i-a înțeles esența și modul de exprimare, pentru că este un poet care „deschide smerit”(p.81) porțile poeziei!

*Eugen D. Popin – poet, traducător și editor (n. 1951 în orașul Ciacova, Timiș), membru al U.S.R, membru al Uniunii Scriitorilor Germani, R.F.G, redactor al mai multor publicații, printre care și revista de cultură „Alternanțe”.

Evadarea din melancolie sau moartea ca ordine desăvârșită

Mircea Stâncel are ambiția de depăși limita liricii sale, abordează o zonă a realității dure, tranșant, în cartea *dincolo de melancolie* (Alba Iulia: Colecția revistei de cultură „Discobolul”, 2013. Carte finanțată de Consiliul Județean Alba prin Biblioteca Județeană „Lucian Blaga”), versuri ale unei discipline existențiale asumate. Poemele sunt scrise aparent simplu, titluri cu litere mici, finalul deschis, doar pauza de trecere la o altă stare, teme ale zilei într-o locație impusă... Temele omului obișnuit care tânjește după fericire într-o lume mult mai complexă decât își poate imagina. Volumul este un poem continuu, deschis și închis totodată pentru că poetul lasă poezia să curgă spre limita de sus a destinului.

Așadar, poetul reușește cu acest volum să iasă din spațiul tristeții și deprimării, să evite criza personală acceptând realitatea cu ambiție și deschidere. Se tratează de căderile

zilnice, normale, prin poezie, prin luciditate, prin așteptare ca loc de reevaluare și detentă. Energia poeziei sale vine din ambiția de a pipăi poemul ca pe un lucru real și sigur, o monedă de schimb pentru acapararea proprietății unice, irepetabile a sufletului. Sinele care ne modelează timpul, trupul și care se modelează.

Direcțiile din care se alimentează poezia lui Mircea Stâncel sunt multiple, de la simbolism și modernism la realism și nihilism, de la absurd la romantism, toate bine egalizate prin catalizatorii postmodernismului. Diferența o fac lucrurile apropiate, aproape banale, relațiile nevăzute, misterul unei tristeți care s-a metamorfozat. Sunt influențe ale școlii de la revista „Discobolul”, acea negare a existenței prin culori dure și limbaj bine cântărit promovată de Aurel Pantea sau de ceilalți poeți din cercul de la Alba Iulia. Poetul le depășește prin experiența proprie și prin acceptare dreptului său de proprietate așa cum l-a primit. Simbolul dreptului de proprietate invocat adesea în aceste poeme, intitulate *poeme topografice* subliniază sinele care ne deosebește și care merită acceptat, prețuit și pus în valoare în viață, ca viață pe malul Mureșului și malul veacului...

Sunt două cicluri care marchează materia lirică a volumului: *arbore genealogic și interogatoriu în amurg*. Întoarcere și salt, întrebări care nu s-au pus, întrebări care ni le punem, întrebări venite târziu când reperele topografiei lirice indică un spațiu ale suferinței discrete.

Care sunt proprietățile poetului? Iubire, spațiul strict determinat al existenței, poemul înfrunzită, cântecul care face legătura cu sinele, corpul ca

revoltă, sângele ce pune în mișcare ziua, casa părintească care rezistă prin vreme, levitația interzisă, locul exact unde vine poemul și speranțele, prietenul, **moartea ca ordine desăvârșită**. Exemplele pot continua, sunt la îndemâna fiecărui om, dar Mircea Stâncel le face să fie altfel. Poezia face diferența.

În volum sunt unele poeme exemplare: “Nu mi-a spus nimeni ca într-o zi vine ea”/ atâ de decisă, atâ de neiertătoare, atâ de învingătoare,/ cu toate străzile bine fixate pe piept,/ cu toate nopțile călcate în picioarele pure/ cu degetele ei desenate de michel-angelo,/ cu toate aromele tipărite pe pielea ei aurie,/ cum a găsit strada asta atâ de ascunsă? (a venit ea să se facă văzută).

Fraza poemelor curge liberă, cuvintele se leagă cu dezinvoltură, imagini și asocieri speciale, un limbaj eliberat de teroarea extraordinarului bine alcătuit și regizat. Cititorul descoperă noi peisaje ale realității: *în trupul meu întâmplările își ling atent rănilor; toate cămășile sunt moarte de o jumătate de secol; am văzut mari catastrofe și o basculă de profeți mincinoși; e vremea unui alt timp, e timpul unei alte vremi; zăpada se așează netulburată peste fostele urme, peste fostele vicii; lumea se luminează doar cu morminte (!, de reținut); consumatorii de imagini curate; pământul se ridică la cer, cineva spune că pe o scară mare cerul va coborî; etc.*

Ciocnirea de realitate, ieșirea din melancolie, este întâmpinată cu bărbăție: “Adevărul, cum vă spuneam, este o femeie ușoară,/ este o desfrânată care-și îndoapă iubiții cu paturi pline,/ ea scuipe îndelung peste armata perdantului/ și se urcă mereu în carul celui care câștigă,” *certitudini incerte*).

Poemul topografic este un ciclu care se repetă, novația pe care o face Mircea Stâncel cu această nouă tehnică de a spune poezia altfel, este una reușită, specială și îi aparține, cititorul, aparent, este mirat de revenirea ei, dar efectul este unul pertinent: destinul ne hălește pe toți!

„Cineva îmi presează casa de la țară cu călcâiul/ și brusc apar crăpături în pereți, în geamuri,/ e numai var și sticlă pe podele, // nu am cum să-l depistez pe omul ăsta,/ deși stau la pândă, întreb vecinii/ și ei nu știu nimic,/ aprind toate becurile să-i văd pașii, / deschid porțile șurii dar nimic,/ nu-mi răspunde nimeni;” (*poem topografic*).

Mesajul poemelor este unul →

CONSTANTIN STANCU

deschis, discursul se destinde la final: „între timp toamna alungă oamenii din cimitir cu mânușile în mâini” (*poem topografic*).

Al. Cistelean scrie despre poezia lui Mircea Stâncel: „Partea cea mai consistentă (și liric și dramatic) a volumului e chiar cea care face reportajul acestei agonii a singurului loc paradisiac prin care a trecut poetul. Acesta e, de fapt, și sâmburele iradiant al cărții, cel din care răsare nostalgie ca agonie”.

Aurel Pantea remarcă despre poezia lui Stâncel: „Atenția la metamorfozele spiritului poetic, din imediata contemporaneitate, nu-l determină pe Mircea să cadă în minimalisme îndoielnice. Cotidianitatea, atât cât este prezentă în poemele sale, este suspectă de inautenticitate, coruptă și înstrăinată de adevăruri originare”.

Casa, unică și specială, este locul unde evadează din realitate, puterea de regenerare și locul ce pot relega căderile și tensiunile zilnice în viața unui om. Casa indestructibilă, care te poartă, ca o arcă, peste timp și neant.

„Unde găsesc cimentul etern, indestructibil,/ dar mai ales, unde găsesc cărămida fără fisuri,/din care sunt făcute cetățile medievale/ dar mai ales meșterul, genialul de el,/ cel care își topește iubita din nou/ în toate zidurile, // în toate moleculele de ciment/ în mortarul ce îngheață pentru totdeauna;/ unde mai găsesc cofrajul acela ce înghite timpul » (*casa cu o mie de crăpături*).

Mircea Stâncel este la maturitatea creației sale, o face fără compromisuri, cu stări exemplare, cu o dârză continuitate care sparge echilibrul vieții moderne și recuperează dimensiunile eternității - cel puțin pentru sine, se confirmă.

Un volum prin care poetul s-a eliberat de melancolie și a intrat în structura materiei care ne ține, sprijinindu-se pe o spiritualitate fără compromis, conform viziunii sale bine argumentate.

Să-l cităm pe poet: „cu cât mai multă imaginație, cu atât sângele poate zbura mai sus (*o pată de sânge*).

Corneliu Michăilescu, „Peisaj”

O NOAPTE CÂT O MIE DE NOPTI

Coperta recentului roman publicat de Horia Bădescu la Editura Limes (Cluj-Napoca, 2011), reprezentând un manuscris desfășurat circular, sugerând timpul reversibil (desen Ionela Micodiu, în proiectul lui Cristian Cheșuț) și titlul cărții, *O noapte cât o mie de nopți*, sugerează o atmosferă de basm. Caracteristica principală a basmului o reprezintă timpul magic și întâmplările fabuloase. De altfel, însuși Timpul devine personajul principal al cărții pe care o prezentăm. Profesorul Maxențiu, unul dintre eroii romanului, afirmă: „poate că timpul este, zic, altceva decât ne place nouă să credem. Poate că nu noi locuim în timp, ci timpul ne locuiește și-atunci fiecare dintre noi viețuiește într-o altă durată și s-ar putea ca ziua de astăzi a dumnitale să fie alta decât a mea! S-ar putea să trăim în zile diferite, ba chiar în ani diferiți.”

Personal, interpretez această afirmație în sensul că Timpul abstract, categorial, este nemanifestat și înglobează toate posibilitățile. Când se materializează într-un personaj, dobândește aspecte concrete, specifice, subiective. Personajele, chiar dacă se află în același loc, trăiesc în timpuri diferiți. Timpul apare, în acest roman al lui Horia Bădescu, cea mai importantă componentă a sufletului, sau cadrul predestinat în care acesta se manifestă. Moartea nu reprezintă sfârșitul existenței, ci sufletul își pierde memoria, adică timpul subiectiv, individual, se reintegrează în marele timp abstract, nemanifestat (tot astfel se resorb în absolut, diferențialele divine blagiene, în momentul extincției). Viziunea horiabădesciană asupra timpului confirmă mitologia greacă în care trei *moire* urzesc și taie firul vieții (Lachesis, Clotho și

Atropos). Din platonism se poate reține că înaintea reîncarnării, sufletul bea apa râului Lethe și își pierde memoria, adică uită cunoștințele dobândite în starea de grație, când, eliberat de trup, trăia contopit cu gândul zeului.

Aventura temporară concretă se petrece în spațiu. La Horia Bădescu, spațiul este comun, locul de întâlnire al diverselor personaje. Dar timpul curge diferit pentru fiecare. Nu e vorba de un timp sacru și unul profan, ca la Mircea Eliade (*Mitul eternei reînțoarceri*), ci de un timp fabulos, magic, care nu mai curge liniar. Prin această caracteristică, timpul, în concepția lui Horia Bădescu se apropie de timpul circular, sacru, teoretizat de Mircea Eliade și reprezentat de desenul manuscrisului de pe coperta cărții (timpul acesta, în care sfârșitul coincide cu un nou început, poate fi simbolizat de Șarpele mitic Uroborus, care își devora propria coadă).

În desfășurarea epică a romanului, se petrece o călătorie în vis, cu un tren fantomă. Mircea Eliade, în *Încercarea labirintului și în Drumul spre centru*, afirmă că, indiferent de spațiul fizic parcurs, călătoria se desfășoară în interiorul nostru, spre noi înșine, spre centrul ființei. Localitatea în care se petrece acțiunea, Siniștea, parcă accentuează supoziția. Denumirea include *sinele*, care în termenii lui Constantin Noica reprezintă mai mult decât eul, adică ordinea și libertatea în care eul se încadrează când se regăsește pe sine, în devenirea într-o ființă (*Rostirea filosofică românească*, Ed. Științifică București, 1970). Cam în acest sens se desfășoară călătoria personajelor din trenul imaginar al romanului, ca o căutare de sine într-o eliberare și împăcare cu sine („pe mine mie redă-mă” – spune Eminescu). Pentru aceasta, personajele trebuie să treacă importante probe inițiatice, de cele mai multe ori, dureroase. Să urmărim succint încercările prin care trec personajele lui Horia Bădescu și în ce manieră ajung acestea să se regăsească pe sine.

Personajului principal, Serafim Onul (care, conform numelui său, pare să întruchipeze îngerul păzitor al omului, sau Omul cu majusculă, care o salvează pe Elina de la viol), își începe călătoria ca urmare a unei telegrame enigmatice, pe care nu se știe cine i-a trimis-o (destinul?) și prin care este chemat în localitatea Siniștea (să-și regăsească sinele), ca să preia valiza cu cărți, pe care i-o lăsase moștenire misteriosul domn Milian. În valiză, Serafim descoperă, la loc de cinste, →

LUCIAN GRUIA

cartea de căpătâi a defunctului, o copie târzie a manuscrisului *Alf lailah na lailah*, dăruită de Nuredi Al Bassani califului Ali Al Mansur și pe care proprietarul scrisese cu cerneală verde: „Proviziile s-au terminat, burduful cu apă-a secat, drumul pare fără sfârșit și Călăuza s-a rătăcit. Cum vei mai ști încotro ai plecat, dacă mergi cu pas sigur sau clătinat?”. Menționarea *Călăuzei* mă duce cu gândul la filmul cu același titlu, al regizorului Tarkovschi, în care se desfășura o călătorie similară, prin circumvoluțiunile cerebrale ale creierului (prin memorie). După o noapte de dragoste, în compania Elinei, Serafim vrea să plece, dar ninsoarea apocaliptică troienise drumurile și autobuzele nu mai circulau. Ștergerea peisajului, sub troienele de zăpadă, este similară ștergerii memoriei, reiterării timpului subiectiv individual, în cel abstract. Elina îi spune că va trece un tren care va opri lângă canton, unde drumul intersectează calea ferată, pentru că la Siniștea nu e nicio gară. Și într-adevăr, trenul misterios sosește. Acum începe călătoria care, până la urmă, se petrece în visul lui Serafim.

În trenul fantomatic, Serafim cunoaște mai multe personaje ciudate, care pot reprezenta diverse ipostaze ale propriului său eu.

Două din personajele cărții, domnul Manu (a cărui aventură o descrie doamna Olimpia, îngrijitoarea acestuia) și Eulampia (a cărei istorie tragică o relatează Salomia), ajung să se împace cu sine, numai prin extincție. În aceste cazuri, modelul concret nu se poate suprapune peste cel absolut decât în abstractul temporal nemanifestat.

Misteriosul Manu își cumpărase un telefon și aștepta zadarnic, în fiecare zi de naștere, să fie apelat. Când se petrece minunea, bătrânul îi spune Olimpiei că din aceea clipă „Ziua mea de-abia începe.” A doua zi, Olimpia îl găsește mort iar telefonul nu avea cablu pentru a putea fi introdus în priză.

Eulampia era o fată ștearsă, nebăgată în seamă de nimeni, nici măcar de părinții ei. „Anonima” începe să se privească într-o fântână „fără fund” și acolo vede o fată care devenea tot mai frumoasă, pe zi ce trece. Eroina îi zicea Salomiei: „Vezi... asta-s eu și nimeni nu vede!” Iar despre chipul văzut în adâncuri: „O să mă duc într-o zi să mi-l iau înapoi.” Și după dispariția ei, oamenii descoperă în fântână o fată răpitor de frumoasă, îmbrăcată în hainele Eulampiei.

Profesorul Maxențiu va trăi succesiv doi timpi diferiți, al său și al altuia. După ce va primi cadou un ceas de

buzunar (într-o prăvălie săsească din centrul vechi al Sibiului), al cărui ochi, gravat pe capac, îl privea halucinant (ceas mecanic, care pornește de la sine în momentul intrării în posesia sa și nu se mai oprește până când nu se va debarasa de el), eroul va trăi timpul celuilalt, al fostului proprietar. Se regăsește pe sine, după ce uită întâmplător sau mai degrabă vrea să uite, ceasul tulburător, pe masa restaurantului gării unde băuse o cafea cu rom, în așteptarea trenului fantomă, de la miezul nopții.

Colonelul Zagura trăiește și el două perioade temporale diferite. Una fabuloasă, în timpul detenției sale la Poarta Albă (sub regimul comunist), apoi, reintegrându-se în viața normală, la Tulcea, se regăsește pe sine, deși sub o altă identitate. În prima perioadă, regăsim iarna apocaliptică, în deltă, unde eroul evadat din pușcărie este salvat de la moarte de lipoveanca Uzlina, cu prețul propriei ei vieți. Ca și în cazul sosirii lui Serafim la Siniștea, iarna absolută echivalează și acum cu o ieșire din timpul individual.

Calistru, pictorul, se va regăsi pe sine, după întoarcerea de la Paris, în țara natală. Urmărind niște afișe, de pe stâlpi, pe care scria „Il y a des jours quabd on este trop seul / Sunt zile în care ești mult prea singur” și pe care simte că parcă i-ar fi adresate, urmărindu-le traseul, ajunge într-un impas dosnic unde simte „o teribilă senzație de vid și de frig, de pustiu visceral, de spaimă cuibărită în străfundul stomacului. Ca și cum puistiul ar fi venit peste mine și m-ar fi înghițit. O jale nesfârșită, un urât copleșitor, care nu erau ale mele dar care mă invadaseră odată cu spaima teribilă, de care mă izbeam ca de un zid nevăzut ce-mi interzicea să mai fac un singur pas.” Și pictorul va picta chipul copleșitor al spaimelor absolute, dar la expoziție colecționarii, deși foarte impresionați, se tem să cumpere tabloul. Autorul, ca să se elibereze de angoasa insuportabilă, revine acasă.

Doctorul Velciu – șef de promoție – renunță la cariera de asistent universitar sau medic la spitale mari din Capitală și alege un spital pârilit de provincie, unde fiica decanului, care-l îndrăgise probabil pentru viitorul său, nu-l urmează. Aici, din cauza dotării tehnice precare, nu-și poate practica meseria, dar se străduiește mult, până când izbucnește epidemia de vărsat negru și încep să moară oameni. La un joc de poker, având ca partener un personaj ciudat, cu ochi fascinanți (similari cu ai ceasului din cazul lui

Maxențiu), acesta, îi propune să mizeze pe tot potul. După ce doctorul câștigă, partenerul îi spune că a câștiga totul poate însemna, în alt context, a pierde totul. A doua zi, epidemia se retrage misterioasă, așa cum a izbucnit, luând cu ea cea mai de preț victimă, iubita perfectă a medicului.

În finalul romanului, Serafim care adormise în tren, se trezește în patul din locuința Elinei, aflând că în Siniștea nu există cale ferată și nu poate trece niciun tren. Astfel, poveste se încheie circular, ca și manuscrisul desenat pe coperta cărții, accentuându-se încă o dată că aventura vieții (marea călătorie) se desfășoară în interiorul nostru.

Mai trebuie menționat faptul că și povestirea reprezintă aceeași modalitate de a te regăsi pe tine însuți: „fiindcă a povesti înseamnă, deopotrivă, a te povesti și povestindu-te te afli pe tine însuți” (Milian); „Suntem făcuți din amintiri. Trăim ieri cu iluzia că e astăzi.” (Roli Fischer);

„Și eu nu știu că dacă memoria e restul vieții sau viața e restul memoriei!” (Maxențiu).

Prin actul povestirii intrăm pe tărâmul cuvântului omenesc demiurgic, similar ca efect, în planul imaginarului artistic, cu logosul divin, creator în plan fizic.

Faptele și cuvintele omenești se petrec în cadrul timpului subiectiv, dar par dictate de un model/prototip din timpul abstract, relație care înseamnă destin: „Sunt lucruri pe care le faci pentru că trebuie, nu se mai poate altfel. Ele fac parte deja din trecutul tău atunci când se-ntâmplă iar întâmplarea e deja viitorul care vine cu o zi mai devreme.”

„Sunt istorii care se termină cu adevărat odată cu ultima vorbă! Povești care nu se spun decât o singură dată și într-un singur fel! (Velciu) (...) Sau altele care se sfârșesc înainte de a începe. Povești care nu se spun niciodată! (Serafim)(...) Numai că acelea sunt povești pentru morți! Viața se cumpără cu vorbe” (Zagura) (...) și moartea poate fi cumpărată cu vorbe! (Serafim) (...) sunt lucruri care n-au nevoie de vorbe ca să existe! Sunt lucruri acolo în lăuntru nostru, care, nu-i așa?, nu pot fi spuse și totuși, totuși...” (Serafim)

Poveștile care se sfârșesc înainte de a începe și cele care nu se spun, îmi par că aparțin timpului nemanifestat, la care accedem numai prin extincție. Că viața și moartea se pot cumpăra prin vorbe, mi se pare cel mai frumos omagiu adus creației literare/artei cuvântului.

PRIN MARAMUREȘUL LUI MIHAI HAFIA TRAIȘTA

Venit din magicul ținut al Maramureșului istoric, Mihai Hafia Traișta este un artist polivalent – scrie poezie (cu formă fixă, dar și în vers alb), proză, într-un amplu registru (pentru copii, umoristică, istorică, religioasă, fantastică), teatru, practică jurnalismul, semnează eseuri, studii literare și recenzii, traduce, desenează, face ilustrație de carte. Se împarte între cele două limbi – ucraineană, în care s-a născut, și română, în care trăiește, între Taras Șevcenko și Mihai Eminescu, între „Naș holos” (Vocea noastră) și „Mantaua lui Gogol”.

Fin cunoscător al limbajului regional, al portului popular, al obiceiurilor și tradițiilor locale, al legendelor și cântecelor din spațiul natal, dar și al psihologiei omului simplu din mediul rural, dotat cu umor subțire, posesor al unei tehnici pe care și-a însușit-o printr-o practică îndelungată, modelat pe calapodul scriitorilor ardeleni, moralizatori prin definiție, Mihai Hafia Traișta știe să-și țină cititorul cu sufletul la gură...

Este ceea ce se întâmplă și în volumul apărut la finele lui 2014, *Aproapelui cu ură**, ce reunește 17 povestiri, două *nuvele cinematografice* și mini-romanul „Castelul din Rónaszék”.

Poveștile lui sunt despre copilărie, despre oamenii simpli ori despre fantasmalele locului, toate profilate pe fundalul Maramureșului natal.

Câteva dintre prozele scurte se cantonează în mirificul tărâm al copilăriei, având în centru naratorul implicat, copilul de câțiva anișori ce-și scoate la păscut, cu toată candoarea vârstei, „turma de nuci verzi” ori încearcă să prindă, cu privirea, „iepurașii strălucitori ai razelor de soare ce săreau de pe o frunză pe alta”. „Copilul” său, personajul-narator al lui Mihai Hafia Traișta, este plămădit din același aluat din care era făcut și *copilul universal* al humuleșteanului – ca și acela se urcă în cireș îmboldit de pofta fructelor. Altă dată, fură un ou de la baba Rozalia pentru a-l pune sub cloță ca să aibă și el un cocoș precum al vecinei ori își împletește bici din

brăcinarul bunicii. Prozele grupate sub genericul „Amintiri cu bunici” stau cu cinste alături de evocările lui Delavrancea ale luminoaselor figuri din îndepărtata-i copilărie – Bunicul și Bunica.

Altele sunt monologuri, bine articulate din punct de vedere psihologic și susținute de o subtilă stăpânire a graiului local, amintind de țărani sorescieni din „La Lilieci”. „Nici moartea nu mai e ce a fost...” – monologhează pe marginea subiectului un bătrân: „Ehe, cândva oamenii respectau moartea! Se pregăteau pentru ea, mai ceva ca pentru nuntă... Păi la mine, spre un iezeemplu, slava Domnului! e pregătit totul. Cămeșa de sărbătoare țesută din bumbac, și pieptar din pânură neagră, și gaci noi-nouți, și așternut mândru înflorat, și pânză albă cum îi zăpada... totul nou-nouț mă așteaptă în ladă, iezaect cum a pus răposata Mărie, fie-i țărâna ușoară! așa și stă... Da’ uitasem să vă spun de opinci... Din piele de porc mistreț, da’ ce piele... Mi le-a făcut bătrânul Toderăș, Dumnezeu să-l odihnească! De copârșeu nici nu mai pomenesc! Din scândură de stejar de trei țenti, și-atât de tihnit stai în el de nu-ți vine să te mai ridici, Ilie Stolaru mi l-a făcut, iartă-l, Doamne, și pe el! «Nene Mihai – îmi spuse, – așa copârșeu am să-ți fac, de o să mă pomenesci și peste o sută de ani», și cruce din lemn de stejar mi-a cioplit.” Moș Ion împletește în vorbele rugăciunii „dialogul” său cu animalele pe care le îngrijește („Pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi... Musai să merg mâine după sare, măcar două, trei droburi să aduc, că pe astea în două zile le lingeti, linge-v-ar găzdușagul de hoțomanii moșului.”). Chinuită de „visul acela înăbușitor și urât”, baba Rozalina încearcă să-și despovăreze conștiința de adulterul din tinerețe („Dar el dădea pe acasă atât de rar și atunci pentru o zi, două, iar felcerul îmi făcea ochi dulci, ce era să fac?... Eram tânără și aveam poftă trupești, dar cu sufletul numai pe el l-am iubit...”), un altul se află într-un continuu monolog interior adresat victimei sale („Crezi că mie mi-a fost ușor să ridic mâna asupra ta?... Eh, nu mi-a fost ușor, de fel nu mi-a fost ușor să săvârșesc asemenea păcat de moarte. Dar ce altceva îmi rămăsese de făcut?...”), un fost soldat bea, cântă și se asigură că face numai ce vrea el

(„Sergentul Grigoare a Lupului se duce acasă când vrea el, nu când vor alții, așa să știți!”) ș.a.m.d.

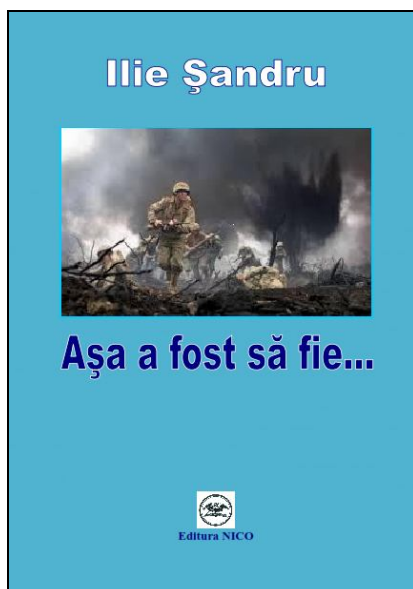
Mihai Hafia Traișta are darul ori știința rară de a spune multe în cuvinte puține din care cititorul reconstituie trecutul personajului: din câteva propoziții, aflăm, de pildă, că sergentul Grigoare a Lupului a luptat la Budapesta și și-a pierdut un picior în război. La fel de concis, dar extrem de sugestiv este și tabloul frontului („Ați călcat pe pământul așternut cu morți și cu trupuri sfărtecate?”; „Nimeni nu mă chema atunci din iadul războiului, când îmi fluierau gloanțele pe lângă ureche, și cădeau bombele de ziceai că-i sfârșitul lumii, urlau motoarele și nechezau caii, trosneau căruțele răsturnate și se văitau de moarte răniții...”).

În multe dintre scrierile sale scurte nu se întâmplă nimic – totul s-a petrecut cândva, demult, dar evenimentele vechi continuă să aibă repercusiuni în conștiința oamenilor. Acum personajele doar își retrăiesc trecutul, chinuite de remușcări ori cuprinse de nostalgie, într-un mut dialog cu sine ori cu celălalt. Măria a Gorunului e prinsă între două sentimente contradictorii – agasată de insistențele lui Pătru Moroșanu, pe care, în tinerețe, l-a iubit și l-a așteptat să se întoarcă de pe front, dar el și-a petrecut tinerețea cu „cățeaua de Dochîța” („Iar vine la pețit! Bată-l drumul țarului, să-l bată de băbălău!”), dar nerăbdătoare să apară cât mai iute pețitorul întârziat →

RODICA LĂZĂRESCU

Așa a fost să fie

Cartea aceasta am purtat-o cu mine aproape o viață întreagă. A fost așa, ca un fel de umbră de care nu te poți debarasa. Eroul principal, Ioan Nimereanu, este un personaj real, ca de altfel multe dintre personajele cărții. L-am cunoscut în urmă cu aproape o jumătate de veac în stațiunea Căciulata, de pe Valea Oltului. S-a întâmplat să stăm împreună în aceeași cameră. Era inginer pensionar. În timpul războiului, ca ofițer în rezervă, a luptat pe frontul de răsărit. În Kiev a cunoscut o ucraineană frumoasă, pe care a adus-o în țară, iar la sfârșitul războiului a luat-o de soție. KGB-ul n-a stat degeaba, a descoperit-o, a arestat-o, a acuzat-o de pactizare cu inamicul și a trimis-o zece ani în Siberia. După ce și-a ispășit pedeapsa, a revenit acasă, la soțul său, chiar dacă nu aveau copii. Întâmplarea aceasta m-a impresionat mult. Mi s-a înfipt încă de atunci în minte că ea poate constitui un „miez” pentru o carte. Au trecut anii, subiectul

mă tot îmboldea, însă degeaba. Lipsea ceva, lipsea „scânteia” care să aprindă cărbunii...

S-a întâmplat însă ca, prin 2007, amicul meu, col.(r) Dumitru Stavarache să-mi trimită volumul „*Jurnal (1941-1945) – Așa cum a fost*”, al maiorului

Ioan Costăchel, care a luptat în cel de al Doilea Război Mondial, pe frontul de răsărit. Volumul a apărut la Editura „Artpres” din Târgoviște, în 2006, sub îngrijirea lui Dumitru Stavarache și Teodor Vasiliu. După ce l-am citit, am realizat imediat că am găsit drumul spre viitoarea carte. L-am integrat pe eroul meu, Ioan Nimereanu, între personajele reale și evenimentele petrecute pe frontul din Rusia. De aceea, prima parte a cărții este inspirată din însemnările lui Ioan Costăchel. Aș putea spune chiar, precum Camil Petrescu, că Jurnalul lui Ioan Costăchel a fost împrumutat, cu amănunte cu tot, eroului principal, Ioan Nimereanu. Astfel, însemnările sale, lapidare, au devenit literatură. În rest, totul e o lume fictivă și imaginară, fiindcă eroii trăiesc o altă viață în carte, decât cea reală. În plus, acestora li s-au adăugat personaje noi, fictive, existente doar în paginile cărții.

ILIE ȘANDRU

→ („De afară se auzi scârțâitul porții, a început să latre câinele. Inima bătrânei începu să bată mai repede, iar în suflet i se făcu primăvară.”)

Excelând în mânăuirea limbajului, de la regionalismele pe care uneori simte nevoia să le explice în note de subsol („Țucă-l baba de mușat, că tare hireș mai îmblă de zici că-i jâндar...”), la zicători și proverbe meșteșugit puse în gura personajelor (Măria a Gorunului se dovedește un izvor nesecat de expresii: „să se vâre sub piele, ca satana sub mânăstire”; „munca-i place, ca măgarului fuga”; „se strâmbă la mine ca miercurea la vineri”; „a belit ochii la mine ca vițelul la poarta cioplită”; „pagubă-n hribe!”) și până la plasticitatea sudălmilor – Mihai Hafia Traista reușește performanța, în prozele foarte scurte, să-și construiască personajele pe schelet lingvistic și mai puțin pe fapte. Oralitatea este marea lui realizare.

Maramureșul, toposul povestirilor sale, este spațiul interferențelor etnice, prin urmare și în proza lui Mihai Hafia Traista își duc traiul laolaltă români, ucraineni, unguri, ruși, evrei, polonezi, țigani, într-o armonie amintind de scrierile lui Slavici. Laib și Rifca, de pildă, se poartă omenos cu puilul de român Andrei Surduc,

rămas orfan de mic. Ceea ce nu înseamnă că locul ar fi unul lipsit de violențe – un tânăr își răzbină părintele mort, dar răzburarea nu are drept cauză diferențele etnice, ci lăcomia cărciumarului. Bogătașul Petru Klontz angajează un ucigaș pentru a-l omorî pe „calicul” de Maxim Surduc, fiindcă îl depășise la învățătură pe Iacob, „«loaza» de fiu-său”; bărbații din familia lui Dumitru Iufurko aprind șoproane cu fân și omoară oameni „de dragul răului” etc. Ură, invidie, lăcomie, răutate gratuită, dar în niciun caz conflicte interetnice.

Ca și în scrierile lui Liviu Rebreanu, flăcăii se însoară cu fetele cu pământ („Tot pe Ana ai fi luat-o! Ana avea pământ, Petre!...”), ca și la Slavici, prozele au o „învățătură”, cei căzuți sub povara unei patimi plătesc cu viața ori cu libertatea, dând prilejul unor remarci moralizatoare prin chiar ironia lor: „A treia zi, prin fața cărciumii lui Șchiopu, trecea înmormântare, oamenii din sat, mai mult din datorie creștinească, îl conduceau pe Ion a Cuțițașului pe ultimul său drum. Șchiopu, rezemat de ușa cărciumii, zâmbind amar de trist, șopti:

– Ce zici, a Cuțițașului, nu intri la o halbă?...”

Întâmplări ciudate și inexplicabile („Ranița soldatului”),

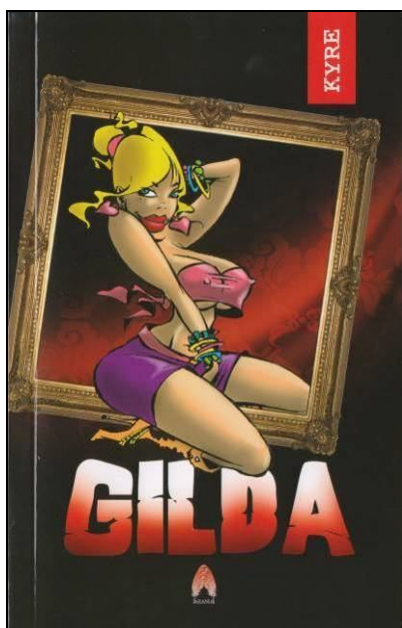
personaje care sunt și nu sunt („Femeia în mov – poveste cu o necunoscută”), reîntâlnirea cu iubita de mult moartă care-l ajută pe protagonist să treacă *dincolo*, precum în „Ultima revedere”, personaje oscilând între cele două lumi (Dunca Petru a fost *dincolo* fără să fie mort, și povestește cum e pe-acolo: „E așa o liniște, o simți în suflet, nu te apasă nicio grijă, uiți de toate câte ai pățimit pe aici pe la noi”) completează tematica prozelor incluse în volumul supus acum atenției cititorilor.

Morți străni, întâmplări misterioase, pe care scriitorul le notează asemenea vechilor cronicari, începând cu anul 1901, se petrec și în castelul din Rónaszék, „ori de câte ori noaptea de Sfântul Andrei pică vineri, 13 decembrie, după stilul vechi”, atunci când „Darka iese din mormânt și cere un suflet pentru viața ei curmată înainte de soroc. De fiecare dată ucide pe cineva din castel...”

Lăsăm cititorului bucuria întâlnirii cu Mihai Hafia Traista și prozele sale, nu înainte de a ne aminti două versuri dintr-o poezie a sa: *Doamne, dă-mi o cruce, cât o fi de grea / numai dă-mi puterea ca s-o pot purta*. Se pare că ruga i-a fost ascultată!

* Mihai Hafia Traista, *Aproapelui cu ură*, Editura RCR Print Editorial, 2014.

CONFIRMAREA

Școala de la Victoria, o reuniune literară mirobolantă a unor juni porniți, prin anii 90, de sub streășina Făgărașilor (și lansați, tot pe atunci, de revista brașoveană *Astra*, atunci încă exista, iar eu o coordonam), a revenit în actualitate și trăiește, astăzi, prin reprezentantul ei cel mai de seamă, **Kyre** (Dan Chiriac), autor în 2012 al volumului de proze **Bolundu** și, de curând, al „*manuscrisului*” **Gilda** (Editura Arania, Brașov, 2014), un *similiroman*, aș spune, redactat în maniera fragmentarismului din secolul nostru transmodern.

Cartea îmbină, într-o sinteză insolită, procedura, ca să zic așa, inițiatorului român al absurdismului în literatură, Urmuz, cu cele mai vivace procedee din scriitura europeană a sfârșitului de veac XX: ingineria textuală, textuarea generaționistă, ironia provocatoare, rescrierea etc.

Convenția, canonul pe care se întemeiază neobișnuita scriere a lui Kyre e aceea a manuscrisului rătăcit și regăsit, petrecut apoi prin avataruri stranii și lipsit în final de o identitate certă, părăsit dinadins într-o seducătoare ambiguitate. Acest manuscris atribuit și el unui ambiguu autor, Dromichaites Polilogeia („o uluitoare poveste de dragoste”, subliniază el), este tipărit, deodată cu povestea, cu relatarea destinului său capricios (va fi fost investigat între timp și interpolat de „reputatul literat” P.T. Velicitaru), de către un

anume Dumitru Carnecrudă, probabil editorul, dublat într-o pseudopostfață de un Alexandru cel Bun, înzestrat de autor cu aceeași sarcină. Dar dincolo de acest joc beletristic, de scriitura ludică se înfiripă de fapt o ingenioasă lucrare ideistică a echivocurilor, pe care aș compara-o cu concettismul italian al secolelor 16-17. Întâlnim adică aici ceea ce teoreticianul cunoscut al curentului cu pricina ar numi metoda de a produce un strat lingvistic ambivalent, mai degrabă o disimulare a limbajului. Se nasc în felul acesta o ambiguitate lingvistică, echivocuri pline de spirit; ne aflăm, cu alte cuvinte, în lăuntru unor adevărate labirinturi verbale, în fața unei exprimări verbale pline de rafinament și subtilitate. În termeni de care psihosociologia literaturii nu e străină s-ar putea zice că asistăm acum la o remarcabilă disimulare a comportării individuale: o trăire (cum s-a mai spus) pe două planuri – „intim-personal” și apoi „public-social”. O încercare adică de a nu te lăsa absorbit în banalitatea mare a lumii; dizolvat, mai exact, în locurile comune ale acesteia.

Dacă, mai departe, am apela la eseistul francez al „rătăcirii”, din care acela face deopotrivă cauza și temeiurile provocatoare ale creației (mă refer, se înțelege, la Maurice Blanchot), am putea enunța că acest mod de a textua - labirintic, punând în joc echivocurile, ispita ambiguului –, este deja căutarea povestirii ce se caută pe sine – o cale, ar spune el, pe care cine să o deschidă de nu cumva tocmai scriitura impredictibilă pe care o impune numai scrierea autentică, iar nu făcătura mimetică? Se caută pe sine și-și spune, ca în **Gilda**, că, iată, ea există, că e deja la putere: se înfățișează, povestește. Aci așadar, în romanul Gildei, în poemele ce-i sunt dedicate apoi în finalul cărții, în falsele prefață și postfață, nu contează atât rigoarea atrăgătoare a intrigii, – pe urmă, desigur, ceea ce s-a numit adevărul personajelor, realismul cadrelor, înrămarea în peisajul social etc. –, cât eliberarea, derobarea, de materia concretă lesne recunoscută: povestirea fără personaje tipice, execrarea evenimentialului superficial, a consecuției de episoade mediocre din existența curentă.

Să nu uităm umorul: e peste tot, invadează textul, se ivește de pretutindeni în uimitoarea carte.

Provine, mai întâi, din mimarea scriiturii automate, ca la suprarealiști, ca la absurdiști, de la, să zicem, Urmuz la Ionescu ori Samuel Beckett; sau e, mai încolo, umorul acela de situație, un umor însă de calitate, diferit de ceea ce ar putea fi comicăria, grimasa. E un umor conceptual, dacă se poate zice așa, umor cu resorturi intelectuale. De altfel, în paranteză fie spus, umorul și ironia, poate și batjocura, una subtil camuflată, au stat deja la inițierea, la întemeierea Școlii de la Victoria (care, iată, a reînviat și continuă acum cu **Bolundu** și **Gilda**).

Ca joc al spiritului, umorul nu e menit exclusiv sancțiunii, demoliției, el lasă precumpănitor loc (precum în **Gilda**) și bucuriei; ludicul și gaudicul așadar se caută, sunt aci frați de același sânge. Sigur, satira însoțește și ea umorul: ar fi, cum am spus și cu altă ocazie, instanța lui vigilă, luciditatea lui necoruptă – îl va lăsa, ca în romanul acesta al lui Kyre, să-și termine jocul, intervenind apoi, însă aproape insesizabil, cu judecata, cu rectificarea.

Repet în încheiere ce am spus recenzând și prima carte a lui Kyre, **Bolundu**: cu proza lui Dan Chiriac marcăm încă o realizare consistentă în literatura română de azi, despre care, nădăjduiesc, se va mai vorbi.

A.I. BRUMARU

Reverberație și interioritate

Văd scriitorul ca pe un aristocrat ce se plimbă printr-o livadă de piersici în pargă, în tumultul mustului care gâlgâie în fruct, umplut cu soare prin miracolul divin, plâsmuind livezi eterne prin irezistibila plăcere de a scrie și de a crea. Ioan Barb este acest nobil al cuvântului care așterne verbul direct pe papirusul inimii. Scrierea sa este luciul frumosului din spatele oglinzii primăverilor apuse, care debordau de floare, un mai al trecutului mai apropiat sau mai îndepărtat, din care loc ferit, unde au fost decantate adâncurile amintirii, ies cuvintele prin streșinile ființei în lumea văzută. Poetul, mereu poetul, cântă în proză. Este asemenea macilor din lanul de grâu. Expresivitatea poetică mărește valoarea prozei. Este o amforă lirică din care curge o →

LÖRINCZI FRANCISC-
MIHAI

licoare aleasă, până în deltele memoriei. Poetul miezuiește în prozatorul Ioan Barb. Din rod în rod, din povestire în povestire, te regăsești în ipostazele personajelor și te identifici. Simți cum devii scriitorul care scrie, cu condeiul în mâini te simți ca la audiția unui concert într-o galerie de peșteră. Prozatorul își organizează povestirile pe pânza unui orizont local pe care îl cunoaște foarte bine și în care spațiu se mișcă într-un mod confortabil. Locarea povestirilor, spațiul în care acestea se statornicesc, declarat precis sau insinuat este regiunea Țării Hațegului, Valea Streiului și poalele Retezatului. Acest orizont îi este amprentat în suflet, o întregă lume în mișcare în haloul interior al inimii. Din multitudinea de experiențe încearcă să extragă figuri reprezentative pentru a le suprapune pe o hartă a sufletului. Realizează o cartografiere a unui ținut sub imperiul rememorării, o matrice a amintirii ca formă de păstrare a valorii, o anamneză a originilor. Fără memorie, fără reamintire totul se dărâmă, pierе în uitarea fără de întoarcere. Trăim atâta timp cât ne putem aminti: *această lume iscată în adâncul din tine este o lume ce-a existat. Numai că ea trebuie să fie scoasă la lumină.* Spațiul labirintic interior ține de mecanismele memoriei, agentul dinamic ordonator. Povestitorul convertește amintiri, experiențe trăite, existențiale, într-un ținut ales al cuvântului.

*Orașul scufundat*¹³ este ca acel palat minoic ale cărei ruine răvășesc de frumusețe și uimire și astăzi fundul mării Egee. Scriitorul face un periplu prin adâncimile nevăzute ale omului, o călătorie de redescoperire, contemplare sub cireșii înfloriți ai amintirii. Ca într-un archaeus eminescian scriitorul Ioan Barb te invită pe poarta conacului de la poalele Retezatului, pe nebănuitele căi ale baronului Nopcsa, pe insula scufundată Ada Kaleh, cu specific turcesc, prin intermediul lecturării unei scrisori aflate într-o carte, înspre lăuntru tău, în camera salabo. Te invită să te regăsești pe tine în ceilalți. Introspecția este tehnica folosită de autor pentru a aduce la suprafață o lume de curând căzută în uitare, atmosfera unui salon nobiliar dintr-un conac unguresc, particularitățile

și păcatele unui sistem totalitar și formele de rezistență (în *Simple suspiciuni dintr-o toamnă târzie*), care dezumaniza omul, suferințele și umilințele îndurate de adevăratul gospodar, chiaburul, după naționalizare (în *Tulipan*), creionarea unor persoane: Niculae (*Noaptea unui proscris*), Belu, oameni căzuți în patima băuturii (*Pentru învinși nu este loc între îngeri*), o incursiune în arborele genealogic, în hățișurile familiei, unde se ferecă și se desferecă probleme, dar rămân mereu în lojele subconștientului frânturi de viață care sfișie conștiința, nedezlegate, cuvinte nerostite, chipuri de ființe dragi (*În spatele regretelor e veșnic toamnă*), descrierea unor persoane din timpul serviciului militar de la unitatea din Brașov, atmosfera de teroare care plutea, cutumele care nu s-au schimbat în decenii, umilirea la care erau supuși soldații (*Neînțelesul joc al rătăcirii*).

Este o proză cu accente realiste care se suprapune principiului autenticității, concept fundamental al esteticii, având accente romantice pentru că "identitatea profundă a ființei umane nu poate fi stabilită după aparența ei corporală și fizionomică"¹⁴.

Prozatorul creionează personaje care se mișcă în real, *figures in motion*, între granițe robuste, descrie situații autentice, erodate de viața cotidiană, dar nu sunt definitiv

pierdute, asemenea personajelor dostoevskiene, pentru că în interiorul lor sălășluiește sâmburele divin. Din simbolistica utilizată am surprins în imaginea satului pe care o sculptează povestitorul, viața familiei Helinger, pe unul dintre membri acesteia, Mutu, un copil surdo-mut din naștere, dar care are înclinații native pentru desen, adevărați talanți tăinuți cu grijă de marele Dăruitor și Discernător al vieții: *Mutu desena pe trotuarul de beton din fața porții. Desenele lui ni se păreau foarte frumoase. Ne minunam și ne întrebam cum îi vin ideile, cine îi pune în minte acele adevărate împărății din lumea poveștilor pe care nu i le-a povestit nimeni niciodată. Atunci îmi spuneam că Dumnezeu coboară în fiecare copil și aduce cu el lumea poveștilor pe care o deschide cu o cheie cum deschizi poarta unei cetăți. Și acestui mut, care nu era decât un copil cu trăsături de om mare, i-a adus Dumnezeu poveștile, poruncindu-i poate unui înger să i le talmăcească, odată cu lăsarea serii.* Lumea este mult mai largă decât o putem cuprinde cu rațiunea, cu simțurile. Autorul propune un zbor interior, privirea cu un al treilea ochi, dincolo de zăgăzurile telurice. O spune, la un moment dat, explicit: *Amintește-ți de oameni și de locuri, amintește-ți de cei bogăți, dar mai ales de cei umili, de cei pentru care nu este nicio speranță. Căci lumea cea adevărată este lumea umilă care stă în ființă prin îndurarea lui Dumnezeu.*

Descoperă lumea miraculoasă de dincolo de pântece, aerul ozonat de la înălțimea adâncimii sufletului uman pe care ne-o oferă povestirile din *Orașul scufundat*, avându-l ca autor pe Ioan Barb, membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Sibiu.

Călcați cu încredere pe *covorul fermecat* și deprindeți-vă cu *gustul zborului* și fiți convinși că atunci când cineva are de spus un lucru esențial, pereții nu rezistă¹⁵.

Cuvintele pe care prozatorul le-a așezat în gura unui personaj sunt grăitoare pentru rodirea într-o frumusețe: *În viață, cele mai frumoase sunt femeile și cuvintele. Numai să nu le stricăm singuri.*

¹³ Ioan Barb, *Orașul scufundat*, Editura CENACLUL DE LA PĂLTINIȘ, Sibiu, 2012.

¹⁴ Liviu Petrescu, *Studii transilvane, etic și estetic în proza transilvăneană*, Editura Viitorul Românesc, București, 1997, p. 110.

¹⁵ Constantin Noica, *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, Editura Humanitas, București, 1990, p. 46; p. 70.

UN IMPRESIONANT ROMAN DE DRAGOSTE

Cum prin noua carte a lui Iuliu Ionaș, **Celor iubiți** – un impresionant roman de dragoste – se împlinește, am impresia, un ciclu dintr-un memorabil destin auctorial, o privire sintetică asupra creației narative a venerabilului autor nu e aci de prisos. Scriitorul s-a impus hotărât cu **Cozmeștii** (2001), „un mare roman de familie”, „o construcție epică sprijinită pe caractere tăiate în piatră, puse în împrejurări de cumpănă”, „o mare frescă de epocă: amplă, de un simfonism monumental” (Ion Itu). Deopotrivă, însă, cronică de familie și *bildungsroman* (romanul de formație și acela de familie potrivit-se în esență). Materia narațiunii, ca și modul de tratare a acesteia, defineau încă de atunci (redactarea romanului a început cu decenii în urmă și cartea părea sortită soterului) o vocație scriiturală fără rest, înscriindu-l pe prozator pe linia epică tare a ardelenilor, de la Pavel Dan și I. Agârbiceanu la Liviu Rebreanu, dar și pe aceea – ca să schimbăm meridianul – câștigată pentru roman de succesii balzacieni (un Roger Martin de Gard, un Zola la francezi), modelele severe, cum se știe, prin care romanul românesc (de la Duiliu Zamfirescu la, până mai ieri contemporanul nostru, Petru Dumitriu) va ieși glorios din întârziatul și miorișarul pășunism autohton. E vorba deci – spuneam și cu altă ocazie – de o altă strategie, de o altă, așa-zicând, mizanscenă prozastică: pe scurt, de o altă conceptistică în construcția prozei, mai precis a romanului. Cu alte cuvinte, romancierul își va asuma acum un riguros program – printre altele, investigarea prin literatură a istoriei (cu toate libertățile pe care și le ia aceasta ca psihoistorie), cercetarea apoi și tratarea ca lucrare epică a fenomenologiei erotice, a cuplurilor adică sub lucrarea fatidică a erosului – eros absorbant, dar și iubirea aceea care pune lumea în ordine. Între aceste liniamente ale scriiturii – drama istoriei pe de o parte și drama iubirii pe de alta – există, cum ar spune un teoretician francez al romanescului (e vorba de Jean Ricar-

dou), o „iremediabilă” succesivitate a fragmentelor, a momentelor intrigii. Așa cum – spre a intra pe un scurt traseu teoretic – nu există povestire fără descriere, simetric vorbind, nu există descriere fără povestire (v. Gerard Genette) – narațiunea fiind aceea care dă unitate și coerență întregului epic: fiind inclusă în orișice povestire, descrierea (care la prozatorul nostru e, iată, remarcabilă) va da naștere prin ea însăși povestirii. Așadar, dacă descrierea (în care Iuliu Ionaș, repet, excelează) delegă, spre a spune astfel, greutatea semnificației pe seama detaliilor (vezi, de exemplu, în **Celor iubiți**, descrierea pe mai multe paliere a feminității, spre a se invoca în chipul acesta noima iubirii), întreruperile, dacă s-ar ivi, ele nu contează – spre a realiza în felul acesta, în realitatea literară, iluzia, altfel spus, spre a reface realitatea ficțiunii; curgerea, fluiditatea grea de ape a fluviului narativ nu-și uită, va să zică, drumul către delta promisă.

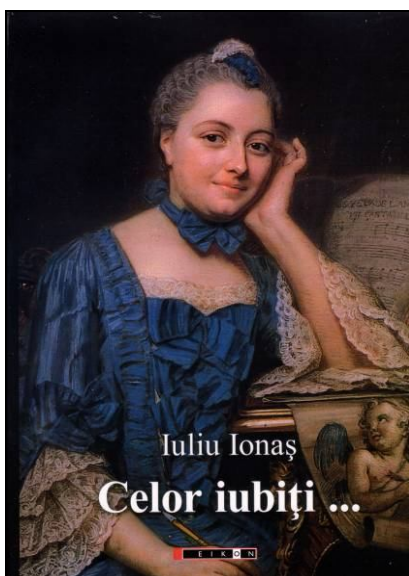
Romanele de după **Cozmeștii**, începând cu **Ocrina** și sfârșind (deocamdată) cu răscolitorul **Celor iubiți** (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2015), înfățișează cupluri la care, cum spuneam, chemarea și ispitirea iau aspecte adesea învolburate, devastatoare, deja nebuloase, absorbante (vezi Paul Scortesco), dezvăluie totdeodată jocurile întunecate (blestemate chiar, cum s-a spus, în **Ocrina**) dar și luminoase ale pătimirii (când intervenția rațiunii critice scoate, ca în romanul **Împotriva destinului**, eroii de sub sorți și de sub vremi, refuzându-le în același timp abandonul ori dezertăunea și dezangajarea).

Celor iubiți este un mare roman de dragoste (într-o vreme în care specia a devenit, la postdecembriști, trivială,

frecvent pornografică). Unde este, însă, iubire este și feminitate, iar autorul se va fi întrecut pe sine, zugrăvind femeia: femeia iubită, femeia care iubește. Sunt în cartea de față a lui Iuliu Ionaș (ca și de altfel în romanele de dinainte) chipuri, portrete de femei, de la femeia prudă ori catilinară, cu instinctul păduros și imprecaut, la aceea cu pasiunea luminată de cultură și inteligență. Femeile din **Celor iubiți** – o Minerva, o Aneta în viața frământată, dislocată din albie ori sabotată de istorie, a lui Cornel Pădurean, apoi Vetii, Anca, Lara în periplul amoros – nici acesta liniar, neagrăsat – al lui Nucu – nu sunt totuși numai portrete, conturate în tușe inspirate, chipuri feminine de neuitat, ele sunt deja, într-un inventar al fenomenologiei erosului feminin (cu particularitățile ori diferențele defnitorii), prototipi – exemplarele, modelele desăvârșite.

Descrierea și nararea procesului feminității par a fi, în noul său roman, temele travaliului scriitural al lui Iuliu Ionaș. Un proces care, se înțelege, se inițiază și se împlinește în dinamica amoroasă, odată cu împunsătura în carne a săgeții lui Eros. Sunt mai multe perspective, mai exact ursite, sub care evoluează femeia în erotică. De regulă, Iuliu Ionaș o pune să aleagă, să opteze, între pasiune și calmul dialogului, al dezbaterii (așa proceda, de nu mă înșel, și Camil Petrescu), nerefuzându-i nicidecum femeii raționale, cultivate în canoane, rătăcirea în poftă. Dar de ce ne-am teme de poftă?, se mira, se întreba mai degrabă un gânditor francez în secolul trecut. Ele și-ar pierde puterea odată ce încetăm a le diviniza. Însă patima, pofta chiar divinizată și păstrându-și forța întregă nu scurtcircuitează, la Iuliu Ionaș, tabloul, dramatic totuși, convulsionat, liber iar nu constrângător, al relației amoroase. Explicația ar fi – ca să ne întoarcem la eseistul evocat mai sus (Denis de Rougemont) – convocarea peste tot în întâlnirile erotice ale protagoniștilor romanului a ideii „fidelității în căsnicie”. Ideea, cuprinsă în rândurile următoare, este tocmai ceea ce dă statornicie și bucurie cuplului Nucu-Vetii, și confirmă, justifică *happy-end*-ul romanului **Celor iubiți**, această nouă carte a lui Iuliu Ionaș: *Fidelitatea își este propria sa garanție împotriva infidelității, prin simplul fapt că ea creează obișnuința de a nu mai despărți pofta de iubire. Căci dacă pofta merge repede și în orice direcție, iubirea merge încet și greu, angajează o întregă existență și necesită chiar această angajare pentru a-și dezvălui adevărul.*

A.I. BRUMARU

De la chioșcari la vesternizare

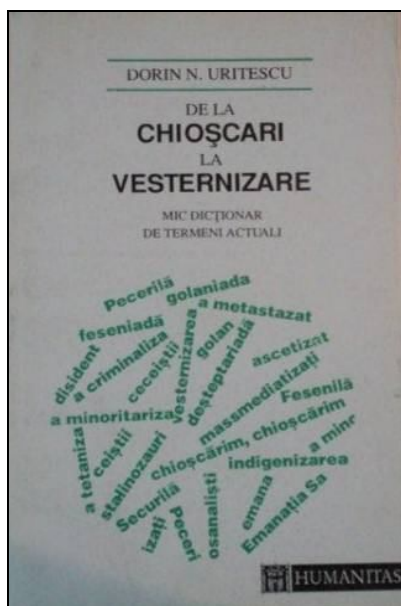
Revenind asupra unei lecturi făcute mai demult

Una dintre cărțile cele mai valoroase ca ținută științifică și curajoasă ca tematică și conținut, apărută după 1989, o surprindere stilistică originală a unor aspecte lexicale jurnalistice, cu notă literară, mai ales în articolele-pamflet, este **De la chioșcari la vesternizare** – mic dicționar de termeni actuali de Dorin N. Uritescu (Editura Humanitas, 1993) cu o introducere elogioasă a prof. univ. dr. Gh. Bulgăr, binecunoscutul filolog.

Titlul, ingenios ales, sugerează cu putere expresivă că în perioada postrevoluționară au apărut „chioșcarii”, palide elemente ale unui capitalism autentic răvnit și, ironic, dorința spre occidentalizarea noastră, prin care am înțeles, timp de 40 de ani, în dictatura socialistă, *Vestul*.

Cele 80 de mini-capitole sunt incitante prin formularea lor. De pildă: **A bisturia** *cangrenele vieții sociale*; **Democratura**: între «dictatură» și «despot luminat»; **Doctorizații** *noștri*; **Emanajia Sa**; **Securilă**, **Fesenilă**, **Peceriă**, conțin comentarii stilistice de o rară frumusețe.

Renumitului lingvist, lui Dorin N. Uritescu, nu i s-a recunoscut, cum ar fi trebuit după cele tipărite, calitatea de teoretician a literaturii (concepțe și teorii în domeniu, categorizări, definiții originale, noi), întrucât cele 22 de volume tipărite sunt rezultatul unei cercetări moderne, interdisciplinare. Astfel, *Dinamica limbii române*, Editura S.A.I.D., București, 2008, este un studiu stilistic camuflat de titlul cu notă lingvistică, ceea ce lămurește în cuvânt înainte prof. univ. dr. Rodica Zafiu: „Domnul profesor Dorin N. Uritescu inventariază în această carte un număr impresionant de asemenea transformări (schimbarea formei și a sensului unităților frazeologice în presă și în literatură s.n. I.D.B.) [...] devieri evidente: *fie greșeli – confuzii involuntare – , fie inovații cu scop ludic și expresiv [...] unele modificări ale expresiilor și locuțiunilor sunt gratuite și contraproductive [...] excesul de inventivitate devine manierism stilistic [...]. În mostrele de umor*

involuntar și innobilare forțată a frazeologismelor, ar putea figura un fragment din Anatolida lui Ion Heliade Rădulescu, în care expresia a dus la sapă de lemn se amplifică retoric: «redus, precum se știe, într-o informă sapă / De lemn foarte ingrată».”

Revenim la volumul *De la chioșcari la vesternizare* și subliniem observațiile stilistice binevenite (după analizele semantice, lexicale, etimologice pertinente) de la sfârșitul fiecărui mini-capitol.

Dăm câteva exemple: „[...] în contextul: «după-amiază, am cerut d-lui [...] să organizeze defluirea minerilor [...] în timpul nopții să facem această defluire» (România liberă, 22 ianuarie, 1991, p. 2); [...] S-a obținut astfel perechea antonimă **afluire – defluire** care are avantajul creării unei opoziții semantice de mare expresivitate și concizie.”; „... «Dar dumneavoastră, în loc să-l numiți politic, să-l tratați politic (manifestarea opoziției, s.n. D.N.U.) **l-ați criminalizat**» (Z, februarie, 1991, p. 3); [...] **a criminaliza** concretizează cu mai mare forță expresivă sensul: «a considera **criminal**». Ne aflăm, fără îndoială, în fața unui nou element lexical din categoria acelor care redau cu virulență un fapt»; [...] textul următor: «or, partidele de extremă sunt partide care **fragilizează** o democrație» (Zig-Zag, nr. 7, 1990, p. 8)

Trebuie să recunoaștem verbului (a) **fragiliza**, cu sensul a slăbi, adăugarea unei certe note de intensitate la exprimarea acțiunii arătate.”

De remarcat faptul că preluarea cuvintelor nou formate de către scriitori în limba română, în cărți tipărite ulterior pe teme de lingvistică și stilistică, totodată cuprinderea volumului semnat de Dorin N. Uritescu în bibliografiile selective a acestora, asigură discursului științific al autorului, lingvistic și stilistic deopotrivă, o valoare științifică incontestabilă. De pildă, un singur exemplu: „**defluire** s.f. – Retragere, scurgere rapidă - «După masă am cerut d-lui [...] să organizeze **defluirea** minerilor [...] în timpul nopții să facem această **defluire**» [...] (din **de** - + **afluire**; D.N. Uritescu, C.V., p. 15)” (Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente*, Ediția a II-a, Editura Logos, 1997, p. 81; și în Florica Dimitrescu (coordonator), Alexandru Ciolan, Coman Lupu, *Dicționar de cuvinte recente*, Ediția a II-a, Editura Logos, 2013, p. 183) dar reluat și de: „**deflui** vb. intr., a curge în jos, a răspândi în direcții divergente a unor trupe, grupate într-un spațiu restrâns, (p. ext.) a unor mase de oameni” (Florin Marcu, *Dicționar actualizat de neologisme*, Editura Saeculum I.O., București, 2013, p. 238, col. I).

În comentariul *O valoroasă propedeutică pentru analiza poeziei*, publicat în *Vatra veche*, 2014, nr. 8, cu privire la volumul semnat de Dorin N. Uritescu *Pentru o lectură adevărată și o percepere corectă a temei* Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2014, am subliniat aprecierea făcută de George Toma Veseliu în introducerea cu titlul *Analiza unui text literar. De la o retorică a tropilor la ultimele achiziții moderne ale percepției artistice*, cuvinte care rezumă cu sobrietate valoarea științifică a volumului în discuție.

Văzând că și alți critici ai cărților semnate de Dorin N. Uritescu apreciază pe lângă faptul că este un eminent specialist în lingvistică și pe acela că este un desăvârșit critic și teoretician al literaturii, am considerat necesar să revăd cărțile scrise de această personalitate a culturii noastre și să evidențiez ceea ce nu s-a făcut suficient până acum, adică ținuta de critic și cea de teoretician al literaturii – deocamdată atât, urmează să analizez și celelalte cărți tipărite de acest surprinzător de priceput analist-filolog.

ION DODU BĂLAN

LILIACUL MEREU ÎNFLORIT

„Din umbra porții înserării, întorc privirile spre semenii mei rămași în urmă și îi învălui cu același zâmbet pe care optimismul mi l-a așezat pe față”, mărturisește Elena Buică în *Cuvânt înainte* din recenta sa carte, *Liliacul înflorit la poarta înserării*, apărută la Editura Anamarol, București, 2014.

Titlul cărții, poetic prin excelență, conține două metafore legate prin prepoziția simplă „la”: *liliacul înflorit* și *poarta înserării*, care fac referire la ființa spirituală și la cea biologică, ambele trăitoare sub același înveliș de lumină, zâmbet și tină, numit Elena Buică.

Stirpea țărănească a autoarei și descendența dintr-o familie de buni gospodari nu se dezminț. Grija pentru ceea ce lăsam în urmă, ca semn al scurtei noastre treceri prin această lume, e încrustată adânc în sufletul nostru național. Este o grijă care ne frământă pe fiecare în parte, și cred că nu i-a dat pace multă vreme nici Elenei Buică, dar abia în ultimul deceniu aceasta a avut răgazul să o convertească în cuvânt scris, să-i dea formă și consistență prin cărți cu caracter memorialistic și nu numai. Consider că i se potrivește cel mai bine genul acesta de literatură (unii zic că nu este literatură!), pentru că oferă autoarei posibilitatea de a comunica și a se comunica pe sine cu toată zestrea sufletească cu care a fost dăruită. Iată o scurtă profesiune de credință exprimată magistral: „Am preferat ca scrierile mele, în bună măsură, să fie clădite pe un suport autobiografic căruia să îi adaug noi valențe, pentru a satisface atât nevoia de autenticitate, cât și posibilitatea ca fiecare cititor să se poată regăsi și să poată fi stimulat să participe după ființa sa”...

Cartea *Liliacul înflorit la poarta înserării* cuprinde cinci părți, fiecare dintre ele purtând un subtitlu: Partea I – *Întâmplări din tainițele vieții*; Partea a II-a – *Rânduri izvorâte din adâncul inimii*; Partea a III-a – *Cuvântul frumos rostit*; Partea a IV-a – *Frumoasele vacanțe*; Partea a V-a – *Comentarii critice*. Autoarea motivează includerea fiecărei părți și rolul acesteia în ecuația întregului, având apoi grijă să ne potrivească pașii cu îngăduință și răbdare, cu blândețe și înțelepciune pe drumul de lectură al cărții.

Pendulând între două lumi și între două culturi total diferite (română și canadiană), Elena Buică a optat pentru

o exprimare artistică în limba în care s-a născut, pe care o stăpânește atât prin ereditate, cât și prin formație profesională.

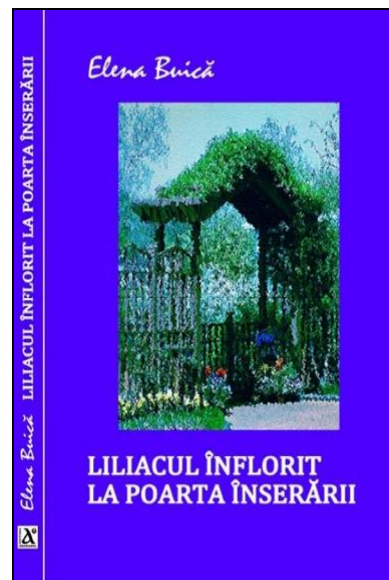
Frumusețea locurilor natale asupra cărora se apleacă cu pioșenie, frumusețea sufletului românesc căruia i se închină cu adâncă reverență, obiceiurile străbune, calitățile și defectele unui popor mereu încercat de vitregiile istoriei, care parcă și-a pierdut în anii din urmă identitatea, întâmplările pline de savoare ai căror eroi sunt consătenii scriitoarei, dorul de tot și de toate nu puteau fi exprimate decât în graiul românesc.

Partea întâi a cărții ne introduce într-un univers straniu, un „teren minat”, cu întrebări existențiale, cu previziuni care se adevăresc, o lume a semnelor, a întâmplărilor pe care le putem presimți, dar nu le putem gestiona în favoarea noastră. Superstiții, prezicătoare, chiromanție, predestinare, soartă, acceptare, resemnare, taină, viață, moarte sunt cuvintele-cheie ale acestei prime părți a cărții, una aparte în arhitectura întregului edificiu livresc.

Misterul în care este cufundată lumea umană ar trebui sporit, nu elucidat, după cum ne-ar sfătui încă o dată Lucian Blaga. Fără mister, viața nu ar avea niciun farmec. La ce mi-ar folosi să știu clipa morții, de pildă? Acesta este apanajul lui Dumnezeu. Noi suntem creați după chipul și asemănarea Lui, dar nu suntem El! Dacă ne-a trimis în lumea asta, are El o socoteală cu fiecare dintre noi! Treaba noastră ar fi să ne bucurăm de privilegiul ce ni s-a dat. Suntem, însă, oameni, ființe raționale, și este firesc să ne punem întrebări, și tot atât de firesc ar fi să le și aflăm răspunsurile. Dar le vom afla vreodată oare?

Meditația asupra vieții și a morții, specifică sufletului românesc, întâlnită în aproape toată literatura noastră populară și cultă, este tema principală a primei părți a cărții aflate în discuție.

Rânduri izvorâte din adâncul inimii pun în lumină nu numai calitățile, faptele, realizările artistice și de orice tip ale unor personalități culturale sau oameni simpli, din România sau Canada, a căror traiectorie s-a intersectat cu aceea a scriitoarei, cât mai ales calitățile omului E. Buică: observația fină, curajul, spiritul de dreptate, judecata critică, bunățatea, puterea de a se autocenzura. Nu de puține ori autoarea clocotește văzând nedreptățile, reaua-credință, suficiența, mediocritatea, lașitatea, lipsa de orizont a unor semeni, dar are puterea de a trece peste acestea, *zâmbind vieții* și propunându-și să vadă numai partea

frumoasă a lucrurilor, fără să-și coboare pana de scris în mocirlă, mizerie, abjecție... Această imagine, voalat sugerată, de a privi partea plină a paharului, este o lecție de viață, pentru a ne împăca și a ne armoniza cu noi înșine și cu universul.

Spiritul fin de observație o face pe Elena Buică să vadă realitatea românească așa cum este ea. Autoarea constată, cu fiecare revenire în România, o evoluție lentă a societății, vede că țara se mișcă totuși, se construiește mult, civilizația începe să pătrundă și în universul rural, unde apar case cu baie și grup sanitar în interior. Capitala rămâne însă asaltată de *maidanezi*, problema câinilor vagabonzi nefiind soluționată. Venind din afara țării, doamna Elena Buică are o anumită perspectivă asupra a ceea ce se întâmplă în viața noastră politică, putând fi considerată drept un bun analist politic: *Ceea ce depinde de guvern ne insuflă o revoltă înghițită cu amar de care nu vom scăpa curând. Poporul, aflat într-o confuzie totală, îi va vota cu sârg și în viitor tot pe aceștia!*

Văzând neîmplinirile care sunt mai multe decât realizările, autoarea trăiește momente de revoltă abia stăpânită, dar și de calmă resemnare: *...viața asta este uneori căinească și pentru oameni, și trebuie s-o ducem așa cum este, fiindcă altă lume mai bună decât asta nu mai există!*

Viața țăranilor teleormăneni s-a schimbat odată cu societatea. Limbajul acestora, plin altădată de arhaisme și cuvinte populare, acum este colorat de neologisme, de multe ori folosite ca nuca-n perete: *Maică, n-avem neam de bolbotine în obor (fructe în curte-n.n.), fiindcă nu ne-a ajutat timpul* →

DOMNIȚA NEAGA

probabil...! Conectați la canalele de televiziune, țărani sunt informați, cunosc personalitățile politice *bune sau rele*, sunt *pro* sau *contra*, în funcție de partidul cu care simpatizează sau ai căror membrii sunt. Umorele și ironia acidă își fac loc în relatările scriitoarei, strălucind însă în povestirile adevărate: *Descurcările – oameni de nădejde; Orgolioșii; Clevetitorii...*

După o trecere în revistă a schimbărilor din viața țaranului român din Câmpia Dunării, scriitoarea construiește o galerie vie de portrete. Sunt persoane și personalități pe care le-a cunoscut în diferite împrejurări, oameni care au impresionat-o prin calitățile lor de excepție, și față de care s-a simțit datore cu câteva rânduri de suflet.

Sunt portrete luminoase, complexe, finețea observației mergând până în cele mai mici detalii.

Atât de dragi îi sunt acești români din țară sau din Canada, încât, în bunătațe și generozitatea ei, Elena Buică le-ar fi făcut statui de ceară, dacă i-ar fi stat în putință.

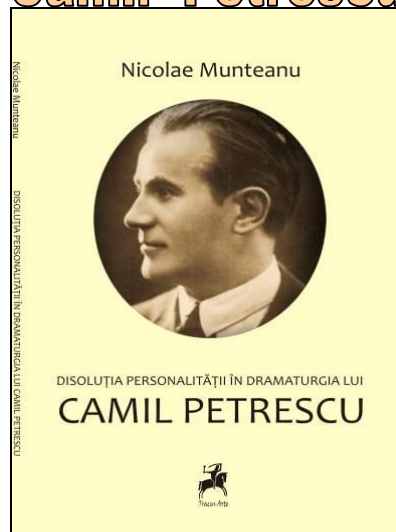
Atâta dăruire, atâta devotament, mai rar!... Ligya Diaconescu, *omul făclie*, și fiica sa, doctorița Andrada Victoria, ambele de la Starpress Internațional; Anca Petrescu – arhitectul Casei Poporului; câteva figuri reprezentative din neamul Buică; Consulul României în Toronto, Antonella Marinescu; frații Iacob și Florin Oprea; profesorul de pedagogie-psihologie, Silvestru Moraru, și nu în ultimul rând, Herman Victorov, un român cu chip de erou legendar, un etalon de *împlinire a vieții prin muncă respectând principiile morale*.

Celelalte părți ale cărții cuprind câteva impresii de lectură, cronici literare, recenzii de cărți ale confrăților: Herman Victorov, Constantin T. Ciubotaru, Adrian Erbiceanu, George Roca, George Stroia, Gabriela Călușiu Sonnenberg; Notele de călătorie în Las Vegas (Nevada, U.S.A.) și Viena (Austria, Europa); Comentarii critice referitoare la cărțile de până acum ale acestei românce care face cinste neamului românesc.

Elena Buică vine târziu în literatura română, dar ritmul în care scrie ne dă certitudinea că în următoarele două decenii ne va prinde din urmă și ne va depăși pe mulți dintre noi, cei care am debutat cu patru decenii înapoi.

La mulți ani, Stimată Doamnă, și la cât mai multe cărți, într-o nesfârșită bucurie a sufletului care o scrie și a celui care o citește!

Disoluția personajului în teatrul lui Camil Petrescu

Prozatorul și publicistul Nicolae Munteanu a publicat la binecunoscuta editură Tracus Arte un documentat studiu despre Camil Petrescu, mai exact despre condiția personajului în teatrul autorului *Sufletelor tari*.

Intitulată semnificativ *Disoluția personajului în teatrul lui Camil Petrescu*, lucrarea prof. Nicolae Munteanu se dorește în primul rând o abordare lucidă și sistematică a operei dramatice, cu atât mai mult cu cât disoluția personalității „reprezintă preocuparea capitală a dramaturgiei și poate a întregii opere literare a lui Camil Petrescu” (Caius Dobrescu).

Inițial lucrare pentru obținerea unui grad didactic, *Disoluția personalității în teatrul lui Camil Petrescu* reușește să evite simplitatea didactică, autorul optând pentru un fin și elevat demers analitic, „sistematic și rezumativ”, ca să folosesc cuvintele aceluiași Caius Dobrescu din cronica la volum publicată în urmă cu câteva luni în *Observatorul cultural*. Nicolae Munteanu este sedus de jocul fin al ideilor, rigoarea ce caracterizează omul și scrisul concretizându-se în pagini de mare finețe, autentic spectacol al interpretării, în care speculația, atent controlată, se întâlnește cu argumentul foarte clar susținut și corect formulat.

Un prim capitol, *O perspectivă istorică și conceptul de teatru la Camil Petrescu*, lasă, până la un punct, impresia că autorul a încercat să se achite de obligația pe care o presupunea forma inițială a lucrării. Nicolae Munteanu trece dezinvolt prin teatrul Greciei din Antichitate,

vorbește despre teatrul latin în câteva propoziții, insistând că acest teatru nu se ridică, prin funcția sa, la nivelul calitativ al teatrului grecesc, urmărind apoi manifestările teatrale de la noi, pentru a insista asupra conceptului de teatru la Camil Petrescu, reținând esențialul în legătură cu creația dramatică a autorului fascinat de jocul ielilor.

Nicolae Munteanu reia ideea absolutului despre care s-a vorbit atât de mult în legătură cu opera lui Camil Petrescu, dar o face cu o evidentă detașare și justificată ironie, ce amintesc perspectiva prozatorului cu accente postmoderniste din romanul *Atacul feromonilor*.

Un capitol *Esența conflictului și disoluția personalității* e prilej pentru Nicolae Munteanu să își exprime la modul convingător punctele de vedere asupra specificului teatrului camilpetrescian, apelând la argumente solide și la o serie de lucrări de referință ce se motivează firesc în orizontul intelectual al analistului. Analiză și sinteză, capitolul propune o perspectivă nuanțată asupra dramaturgului, în formulări ce rețin fără îndoială atenția cititorului.

De un interes cu totul aparte rămâne capitolul *Eros și Thanatos*, cu accente eseistice de foarte bună calitate, un studiu ce contează independent ca argument în plus pentru disponibilitatea interpretativă a lui Nicolae Munteanu, care supune textul unei perspective adecvate, capabilă să-i evidențieze profunzimile și sugestiile mitice.

Doct, dovedind multă siguranță, Nicolae Munteanu prezintă niște (necesare) concluzii privind specificul artei dramatice a lui Camil Petrescu, pentru a-și încheia volumul cu câteva *Concepte operaționale didactice*, un mic dicționar în ultimă instanță, a cărui prezență în unitatea cărții ar putea ridica semne de întrebare. Era justificat într-adevăr acest dicționar didactic? Cunoscându-l pe Nicolae Munteanu, cred că fragmentul nu este decât doada unei sincerități a autorului care, transformând lucrarea de grad într-o carte, se simte obligat să lase un semn spre amintirea genului de lucrare cum sunt astăzi atât de multe, dar din care foarte puține se transformă în creații autentice, vii și personale.

MIRCEA MOȚ

CUVÂNT ÎNSOȚITOR

Pe nava iubirii, când vântul suflă prea tare, cine este atât de înțelept să mai coboare pânzele?

Când pornești în căutarea iubirii, ia inima ca ghid și lasă rațiunea să se odihnească.

(Meditații din noua culegere de aforisme **Cu dragostea nu-i de glumit**, de Florea Dudiță)

Niciun tratat despre iubire, despre arta amorului, o extensie a acelei **Ars amatoria** ovidiene (prototipul nostru european) nu ar putea începe mai nimerit decât cu această propoziție de debut al romanului medieval al lui **Tristan** (în versiunea lui Bedier): *Cinstite fețe, v-ar plăcea să ascultați o poveste minunată de iubire și moarte?* E un „model de frază începătoare”, „trăsătura caracteristică a unei arte desăvârșite care ne transpune chiar de la începutul poveștii în starea de așteptare pătimășă din care se naște iluzia romanescă”, ne încredințează francezul Remy de Gourmont care, fermecat de temă, o și așază, de aceea, în deschiderea minunatei sale cărți, îndelung elaborată, **Iubirea și Occidentul**.

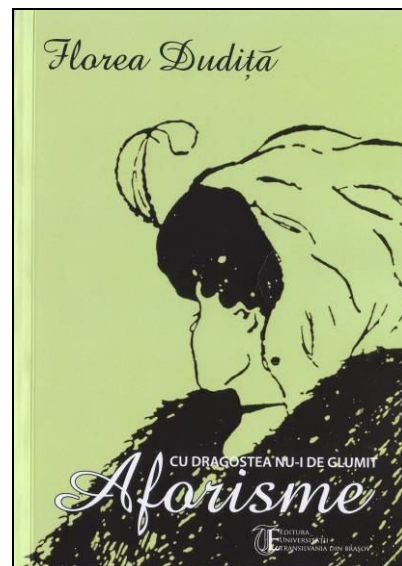
De ce însă iubirea și moartea? Spre a-i da iubirii, aproape întotdeauna, o notă de gravitate, deja de fatalitate. Amoururile fericite, e convins eseistul francez, nu au intrat în istorie; nu au făcut istorie. Produc doar emoții mărginite, fără cutremur. Vechile legende, cântecele memorabile, un folclor de durată au fost născocite mai cu seamă de iubirile letale; orișicum nu de acelea mărunte, perisabile, derizorii. Creațiile remarcabile s-au inspirat de regulă nu atât din plăcerea simțurilor, nici de fericirea așezată de cuplu, de amorul împlinit. Nu iubirea pură și simplă va fi fost aceea care le-au inspirat, cât mai degrabă pasiunea iubirii. Iar pasiunea implică suferință: aceasta e ideea principală, notează Gourmont.

Așadar, aci se inițiază privirea aceea gravă, noroasă deseori – amară însă și devastatoare la câte un Schopenhauer – aruncată iubirii în mai toate scrierile ce i s-au dedicat în secol pe continentul nostru. Cel puțin în acelea care contează, badineriile în speță, câte vor fi fost, pierzându-se, cum se cuvenea, în uitare.

Maestrul aforismului românesc, Florea Dudiță, schimbă în noua sa

carte (așa cum sugerează, *a contrario*, chiar titlul, **Cu dragostea nu-i de glumit**) perspectiva. Reluând lectura unor scene din lunga și neconținută viață a amorului, autorul elaborează, în duhul veacului, sub comandamentul inteligenței critice: sunt chemate adică acum în lucrare **umorul și ironia**. Pune va să zică aspectele inerte și mute, inexpressive prin repetiție și rutină, ale sentimentului sub întrebare (așa cum ne și avertizează etimologic elinescul *eironeia*). Le va trata totdeodată, însă discret, cu umor – unul, cum ziceam și cu alt prilej, ferit de comicăria trivială (obișnuită în, să spunem, desuetele „brigăzi de agitație”, sau în serialele de gen, un exemplu cunoscut ar fi, de pildă, **Tanța și Costel** de I. Băieșu, interpretat însă de mari actori: Octavian Cotescu și Coca Andreescu etc.), umor adică de extracție intelectuală, cărturărească.

„Când pornești în căutarea iubirii, ia inima ca ghid și lasă rațiunea să se odihnească”, sună unul dintre aforismele cărții de față. Numai că, din contra, în **Cu dragostea nu-i de glumit** (Editura Universității Transilvania, Brașov, 2014) rațiunea nu se odihnește, dar, iată, lucrează, demonstrând poncifele, prejudecățile, truculențele, stridențele, intemperanțele, cotidiene ori în spectru larg socio-culturale. Nota sapiențială – o cerință a maximei, a scriiturii moraliste – se insinuează în mai toate textele. Nu lipsește metafora decentă, o undă de poezie. Câteva exemple culese din carte nu sunt de prisos: „El trăiește fără nicio grijă, iar ea nu este mulțumită de nimic. Căsnicia lor are șanse să fie durabilă”, „Armonia are șanse să se instaureze în căsnicia în care indiferența reciprocă este pașnică și indiferentă”, „Reușita și trăinicia căsniciei constau în a deschide ochii înainte de căsătorie și în a ști când să-i închizi după”, „În căsnicie, ca și în dragoste, gingășiile zilnice sunt ca frunza copacilor. Fără frunze, copacii se usucă”, „Când se face o declarație de iubire veșnică, pentru orice eventualitate, se pune și data!”, „O declarație de dragoste, dacă e bagatelizată, arată ca un înger cu aripile smulse”, „Dezamăgirea în căsnicie provine din convingerea, atât a soțului cât și a soției, că se pot înșela mult timp”, „Înainte de căsătorie, logodnicul a spus că este barman, iar după căsătorie, soția a aflat că este profesor de liceu”. Și tot așa.

Despre ironie, care cred că este, în mai tot cuprinsul volumului de față, călăuză deopotrivă conceptuală și scriiturală, Florea Dudiță dă seama, încă de pe pagina de gardă (ca *motto*), cu românul Lucian Blaga (marele nostru poet și filosof a fost, se știe, și un strălucit autor de aforisme), pentru care această lucrare a gândirii, ironia, „este modul cel mai rafinat de a expune defectele altora”. Se subînțelege de aici că ironiei i se alătură, în chip subtil însă cu necesitate, satira: instanța vigیلă, cum am numit-o altădată, care, la terminarea jocului unei demonstrații, a unei judecăți sau replici încărcate de umor, intervine cu rectificarea, cu corecția. Într-una din cărțile sale anterioare, Florea Dudiță ne oferă în această ordine o definiție aforistică – surprinzătoare și elocventă totdeodată: „Umorul este atmosfera încărcată electric, ironia este fulgerul îndepărtat, iar satira este trăsnetul”.

Urmându-și proiectul editorial – împlinit de altfel în toate cărțile tipărite până în prezent –, acela de a-și însoți textele cu imagini memorabile din pinacoteca universală, Florea Dudiță va ilustra **Cu dragostea nu-i de glumit** (volum alcătuit aidoma antecedentelor pe o structură lexicografică) cu grafica lui Aurel Jiquidid, întemeietorul, după opinia mea, al caragialeologiei plastice, al narațiunii grafice. Utilizate în **Miticisme**, o fenomenologie ironică (din perspectivă caragialiană) a românescului, desenele lui Aurel Jiquidid caracterizează astăzi, în paginile acestei cărți, ironico-satiric, aspecte din biografia fabuloasă a Amourului.

A.I. BRUMARU

Pe drum

L-am văzut pe Mesia pe drum
de la Latrun la Ierusalim,
purta cămașă lungă albă;
o barbă despărțită în două de vânt,
acoperindu-i gâtul
pe cap turban,
ochi stinși.

L-am văzut pe Mesia în drumul lui,
târându-și picioarele, necedând
plictiselii,
ajutându-se de un baston, sculptat,
făcut din lemn;
capul semăna cu un leu,
urechile așteptau un semn.

L-am văzut lângă Ierusalim
cu ochiul îndreptat către porțile
orașului,
concentrare a minții, gură închisă.
Ochii i se întredeschid
în așteptarea răspunsului.

L-am văzut pe Mesia,
sucindu-și capul, uitându-se în sus în
toate părțile,
privind la oameni,
făcând o mișcare nedorită cu mâna,
privind în urmă,
îngăduind ochilor lui să se stingă din
nou;
întorcându-se în casa-i ca o grotă,
ascuns de muritori.

Poate că nu are încă destule fire
cărunte în barbă.

Singuri

Singuri pășim pe drumurile noastre,
pe același pavaj,
în aceeași direcție,
nu împreună.

Uneori, cu coada ochiului,
ne vedem unul pe altul,
uneori trecem
unul prin altul,
și nu ne întâlnim.

Trec ani până înțelegem,
ani până la convenire
și până atunci
ne-am obișnuit
să spunem:
acesta lângă acesta,
acesta cu acesta,
pe același pavaj
împreună.

Singuri mergem pe drumurile noastre

și acel care spune că a înțeles
și chiar acela care spune:
eu am știut,
toți mint.

Și eu mint.

Oameni împăiați

Oameni împăiați expuși în vitrine,
ei zâmbesc,
cuvintele de pe buzele lor sunt pentru
mine
și eu le pricep,
limba mea e chiar limba lor.

Deși prin fața mea se perindă oameni,
eu nu văd decât o cămașă frumoasă
încheiată corect la toți nasturii,
părul de pe piept bine ascuns.

La fel și prețul.

Mărfuri

Te-am cumpărat
și tu m-ai cumpărat pe mine,
iar amândoi am cumpărat un fier de
călcat.

Aburii lui își fluierau cântecul de la
distanță,
voind să acopere trupul nostru obosit.

Fierul de călcat încerca să netezească
zbânciturile anilor noștri.

Am rămas
numai cu certificatul de garanție.

Inel și cravată

Inelul era de aur
cum fuseseră zilele mele cu tine,
literele numelui tău se-mpletesc între
ele

pe un fundal negru.
Mi-l potrivesc pe deget, și-mi alunecă
—
să nu-l pierd, să nu-l pierd.
Astăzi, adăugat unor chei
între palma Hamsa deschisă, antidotul
pentru deochi,
și un pumn strâns s-aducă
noroc,
amuletele mele: Inelul, inutil,
(patru grame în plus la greutatea
legăturii de chei)
mă însoțește la fiecare ușă.

După ușa de la dormitor se află
cravatele,
e una cu dungi azurii și turcoaz,
romburi și diagonale.
A fost odată
legată.

Ți-ai potrivit-o într-o zi la gât
când m-ai condus la altar.

Un an și jumătate mai târziu
te conduceam eu
în ziua în care-ai lăsat în urmă
amintirile din lagăre
despre care nu spuseseși nimic.

Greu, un inel pe-o legătură de chei,
o cravată rămasă orfană,
albastră, nedeznodată.
Și tu nu mai ești.

Clovn în Ierusalim

Mulți nebuni se învârt
în orașul sfânt,
toți cred că sunt profeți sau mesagerii
lor.
Dar în cel mai bun caz sunt doar
anunțatorii furiei.

Și el, cel mascat, parfumat, ridicol,
știe

că aici s-a dat mila,
măsurată s-a dat mila,
și câteodată
s-a și uitat să se dea.

Inima lui s-a împărțit în multe
bucățele.

Asta e soarta unui oraș bătrân.
Și sacii de pe umeri sunt greu cărați.
El, cel mascat și parfumat, știe
că zâmbetul lui, poate, va găsi locul
unde se ascunde mila.

MENACHEM M. FALEK

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Centenarul unei mari iubiri:
1918-2018

NAȚIUNEA ÎN STARE DE VEGHE

NOTE ȘI COMENTARIILE SOCIOLOGICE LA ROMANUL MARII UNIRI (III)

1. NAȚIUNEA ROMÂNĂ ȘI „IMAGINEA DE SINE”

Un aspect important al conținutului sociologic și psihologic al romanului *Sacrificiul* este „*imaginea de sine*” a românilor în epoca Marii Uniri.

Nu cunoaștem o altă creație literară în care „*imaginea de sine*” a românilor în anii care au precedat Marea noastră Unire să fie atât de atent și de nuanțat evidențiată ca în romanul *Sacrificiul*.

Constatăm astfel că relația dintre sociologie și arta literară în *Sacrificiul* este nu numai atent urmărită de Mihail Diaconescu, ci și convingător realizată din punct de vedere artistic.

Organizările sociale sunt preocupate, din nevoi de ființare și afirmare, pentru menținerea unei imagini dezirabile a comunităților și organizațiilor pe care le încorporează. În același timp, construcțiile socio-politice, respectiv imperiile și feudele, sunt preocupate din interes de mărire și dominare, pentru a-și construi și impune imagini *dorite* în fața altor entități similare.

Imaginea constituie, în esență, *reprezentarea sau ideea pe care și-o formează oamenii unui mediu social sau politic față de ei înșiși, în raport cu ceilalți*. Imaginile constituie expresii ale capacității și modalităților prin care oamenii cu diferite roluri organizațional-instituționale procesează informațiile sociale, din perspectiva valorii, interesului sau nevoii sociale.

Nu știm dacă romancierul Mihail Diaconescu a urmărit în mod special să realizeze epic această *imagine de sine* a românilor în epoca Marii Uniri.

Sigur este faptul că ea are forță revelatoare, așa cum are și putere de atracție artistică în actul lecturii. De aceea, în cele ce urmează îi vom acorda o atenție specială.

Imaginile pot fi veridice, conforme cu realitatea, sau deformează realitatea. Sursele interpretărilor neechivalente și eronate ale imaginilor și reprezentărilor sociale despre națiuni sunt *ideologiile*, iar ale celor răuvoitoare, agresive, sunt *ideologiile antinaționale*.

Neechivalența între aceste capacități a condus la diversitatea imaginilor despre națiuni, precum și la diversitatea abordărilor problemei națiunilor, care au generat diferite teorii, unele sociologice, altele așa-zis sociologice, iar unele geopolitice, respectiv propagandistice.

De regulă, în analiza imaginilor despre națiuni au fost luate în seamă mai ales două categorii de teorii: teorii constructiviste – care pornesc de la sinteza datelor senzoriale, reacțiilor și acțiunilor *concrete* ale oamenilor asupra realității și teorii fenomenologice – care pornesc de

la experiențele personale și de comportament, contribuind la devenirea națiunilor, pe măsură ce investigarea lor a produs *concepte*.

În acest registru se înscrie și conceptul „*națiune*”. Acesta s-a clădit, în timp, pe măsură ce etno-organizările au evoluat de la anticele

„*gens*” și „*ethnos*” la națiuni („*natio*”), ca organizări sociale care au păstrat ca suport etnicul („*natio*”).

În accepțiunea sa modernă, conceptul „*națiune*” a început să fie folosit din secolele XV-XVIII, pe măsură ce au apărut posibilități de procesare performantă a informațiilor sociale. Conceptul „*națiune*” a evoluat semantic în secolul al XVIII-lea – „*Secolul Luminilor*” –, ca produs al filosofilor politici, în paralel cu cel de „*patrie*”, produs al acelorași filosofi, fără a se ține seama că națiunile există de la facerea lumii. Ambele concepte au fost gândite și înțelese ca *surse de legitimitate în viața politică*.

Prima definiție a „*națiunii moderne*” este atribuită italianului Pascal Mancini, care aprecia că „*națiunea*” este o „*societate naturală de oameni*”, evidențiată prin „*unitate de teritoriu, de origini, de obiceiuri, de limbă, adaptată unei comunități de viață și de conștiință socială*”.

Odată ce s-au constituit imaginile sociale despre națiuni, a apărut preocuparea pentru investigarea lor. Astfel, a fost conștientizată *legătura organică dintre starea națiunii și imaginile despre ea*. Fiecare națiune s-a preocupat pentru a obține o interpretare cât mai bună a imaginilor sale în raport cu alte națiuni. În timpul războiului franco-prusac din anul 1870 s-a iscat controversa între două școli de gândire, care au impus o anumită viziune pentru definirea și caracterizarea națiunilor: astfel, școala franceză, prin istoricul și politologul Ernest Renan a caracterizat „*națiunea*” pornind de la contribuția elementelor culturale în definirea ei; „*națiunea*” a fost redusă la „*voința politică*”, din care rezultă un „*plebiscit*”, ca expresie a consimțământului și dorinței clar exprimate de a constitui viața comună; școala germană a pus însă accent pe limbă, teritoriu, rasă și cultură.

În cazul națiunii române, interpretările cele mai frecvente ale conștiinței „*de sine*” au drept consecință construirea imaginilor „*despre sine*”. Acestea se cristalizează în funcție de loialitatea și respectul oamenilor față de trecutul, prezentul și viitorul națiunii, de cunoașterea, acceptarea și interierizarea normelor, valorilor, tradițiilor și culturii naționale, precum și de influența potențialului educativ al națiunii asupra oamenilor.

O bună parte a romanului *Sacrificiul* evocă *imaginea de sine* a națiunii române din Ardeal. Este imaginea unei națiuni glorioase prin trecutul ei istoric, prin personalități emblematiche precum Horea și Avram Iancu, dar oprimită de străini la ea acasă.

Chiar în primul capitol al romanului, imaginea simbol a lui Horea Martirul apare în visul lui Romulus Brad, unul dintre personajele principale. →

AUREL V. DAVID

Horea Martirul este un simbol polivalent. Simbolul acesta ne vorbește despre conștiința de sine a personajului literar Romulus Brad, dar, mai ales, despre *conștiința de sine* a românilor din imperiul dualist austro-ungar. Este o conștiință de sine activă.

Imaginile despre națiunea română au fost, de regulă, construite prin diferitele caracterizări ale acesteia. Vreme de un secol, într-o accepțiune de uz general, *națiunea* (deci, și *națiunea română!*) a fost percepută ca *forma de comunitate umană stabilă, istoricește constituită pe baza unității de limbă, de viață economică și de factură psihică, manifestate în particularitățile specifice ale culturii naționale, ale conștiinței comune și ale destinului comun*.

Prin interpretarea respectivă „*națiunea română*” a fost percepută ca *formă statică de organizare*, și nu ca organizare *dinamică*, aflată în „*stări departe de echilibru*”.

Definirea aparține ideologilor, care s-au raportat la procesele socio-politice stabile, accesibile într-o anumită localizare spațio-temporală dată și în orizonturi informaționale care au afectat capacitatea oamenilor de a procesa informațiile sociale.

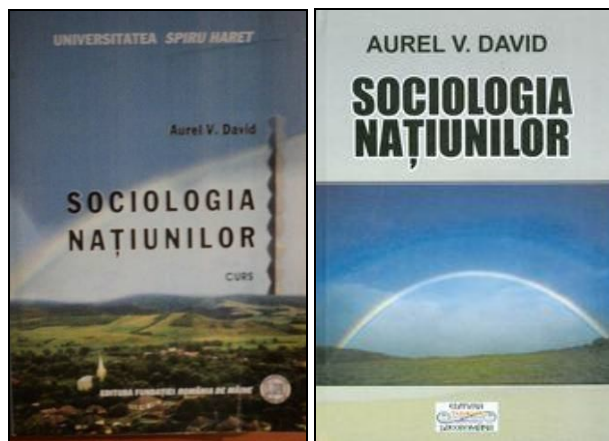
Procesele sociale care au însoțit devenirea națiunii române au fost susținute organic de „*conștiința de sine*”. De aceea, imaginile despre națiunea română au cuprins atât modalitățile de conservare a reprezentărilor privind valorile, cultura și normele sociale, cât și realitatea trăită de oameni. În esență, imaginile „*de sine*” ale națiunii române, precum și imaginile despre lumea în care ea trăiește sunt expresia experienței proprii, a capacității de a-și construi modele-cadru de interpretare.

În lucrarea *Emergența și reproducerea națiunilor* (tipărită în 1996), sociologul Lucian Culda a susținut cu argumente că diversitatea de interpretări, din interes ori necunoaștere, explică de ce națiunea română este, în același timp, *omagiată, admirată, susținută sau blamată* în modalități figurative, verbale sau muzicale, de ce ea face obiectul unor interpretări simbolice sau analitice și de ce este susținută sau negată ideologic sau agresată prin manipularea informațiilor și a imaginilor despre ea.

Blamarea națiunii române în Imperiul habsburgic este, așa cum rezultă din numeroase pagini ale romanului *Sacrificiul*, opera unor oameni politici, ideologi, pseudo-savanți, trepăduși de presă, dar mai ales a instituțiilor represive de la Budapesta. Blamarea se realizează prin exprimări mereu repetate despre „*plebea valahă*” și în acțiuni propagandistice de lungă durată. Teama de o posibilă revoltă a națiunii române generează și întreține această blamare mereu repetată. Opresorii construiesc imagini profund negative despre întreaga națiune română.

Există în acest sens o luptă între imaginile pe care națiunea română și le construiește despre sine și cele alcătuite în mod dușmănos de opresorii ei.

Imaginile adecvate despre națiunea română, aflate în totală contradicție cu ideologia opresorilor ei, sunt expresia capacității sale de a-și afirma identitatea. O condiție esențială a acestei capacități este „*conservarea imaginilor*”, deci păstrarea și conservarea memoriei, care, prin excelență, este socială, iar reconstrucția imaginilor are funcție simbolică. Din experiența adunată de-a lungul veacurilor reiese cu claritate faptul că pierderea memoriei sociale este echivalentă cu pierderea memoriei istorice.

Aceasta are consecințe perverse, îndeosebi în plan social, întrucât memoria socială legitimează „*ordinea socială*”.

Națiunea română generează mai multe categorii sau tipuri de imagini, în funcție de caracteristicile procesorilor care le produc sau le receptează. Acestea sunt obiectivate și transmise de la sine, se pot conserva prin „*tradiție*” și „*cultură*” și se pot îmbogăți cu elemente noi, acceptate sau asimilate în funcție de evoluțiile care se produc în mediul social. Aspectele relevante în formarea imaginilor despre națiunea română sunt cele care o individualizează și îi asigură reproducerea: cultura națională, funcționarea statului național, starea economică etc. Definitorii pentru întreținerea imaginilor sociale sunt procesele culturale naționale.

Înțelegem astfel mai bine motivele pentru care în romanul *Sacrificiul* luptele culturale ale românilor din Imperiul austro-ungar sunt evocate atât de insistent și de nuanțat în pagini descriptive și dramatice de neuitat. Sunt lupte cu un puternic impact emoțional asupra celor care citesc romanul.

Ca operă literară cu caracter epopeic, romanul *Sacrificiul* ilustrează această luptă culturală a românilor din perspectivele unor criterii și exigențe strict actuale.

De aceea, putem spune că *Sacrificiul* este o carte despre trecut, scrisă pentru cititorii de azi.

Nu există o imagine „*în sine*” despre națiunea română, ci numai imagini ale oamenilor despre aceasta, în raport de caracteristicile procesorilor de informații. Aceste imagini sunt diferite, întrucât sursele lor pot fi: *oameni din interiorul națiunii și care se raportează la națiune; oameni aparținând națiunii, care conlucrează în cadrul națiunii respective; oameni aparținând unor națiuni concurente sau agresive*.

Recunoașterea națiunii române în procesualitatea socială este expresia capacității ei de a construi statul (*statul național*) și de a-i asigura funcționalitatea pentru a susține, apăra și promova interesele națiunii și a regla raporturile cu alte state, în numele națiunii. Prin capacitatea de a construi statul, națiunea română își protejează și își afirmă simbolurile. Din această perspectivă, *imaginea* este asociată cu imaginea de națiune dezvoltată sau subdezvoltată.

Imaginile despre națiunea română sunt marcate de „*civilizația*” pe care o generează și de statisticile care reflectă „*absorbția de civilizație*” și contribuie la construirea „*imaginii-robot*”. →

Constatare

Improvizăm de pe o zi pe alta,
Și facem totul, cât se poate pe picior,
„Las` că e bine, merge și așa”,
Cât mai comod posibil și ușor.

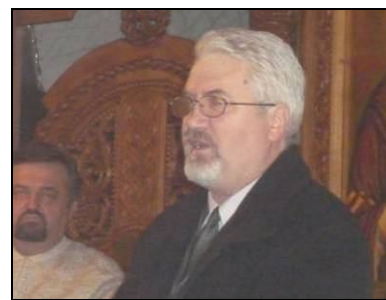
Luăm în răspăr orice lucru sau fapt,
Vinul suficienței ne înmoaie buze,
Apoi ambalăm justificările noastre,
În fabrica ce duduie de scuze.

Cum să fie atunci „dovlecii cât
berbecii”,
Dacă unim pauzele fără număr, „de
cafea”,
Și facem din muncă o Cenușăreasă,
Pusă-n coada listei, la eccetera?

Când ni se pune încă-un sac în spate,
Nu-l scuturăm, ci mulțumim frumos,
Și parc-am cere chiar o zgardă,
De cum ne gudurim pe lângă-un os.

De se ivește-n stradă vreo
nemulțumire,
Solidaritatea e ac în car de fân,
Nimeni n-o găsește niciodată,
Și respirăm egoiști, cu un singur
plămân.

Privim triumfători cu ochelari de cal,
Înveliți într-un soi de nepăsare,
Explozia bulei de săpun ne găsește,
Neajutorăți și singuri în cătare.
Ne certăm cu sonorul de la televizor,

Protestăm la imaginea ce ne intră-n
casă,
Popor viteaz, în camera lui mică,
Stând între perne, cu perdeaua trasă.

RĂZVAN DUCAN

29 octombrie 2014

NOTE ȘI COMENTARIILE SOCIOLOGICE...

→Există interpretări corecte, eronate sau răuvoitoare, agresive, în funcție de cantitatea și calitatea informației de care dispun oamenii și organizațiile, dar și de modul în care este procesată. Acestea creează continuu *tipuri de imagini*, cele mai multe nefavorabile națiunilor oprimate, deoarece sunt produse, în general, de „*centrele de putere*” transnaționale și de către ideologi. Istoria arată că centrele de putere transnaționale, supranaționale, sunt și antinaționale.

În *Sacrificiul*, respectiv în câteva capitole de o mare tensiune epică, imaginile eronate sau răuvoitoare ale clicilor grofești care se tem de „*plebea valahă*” sunt puse de Mihail Diaconescu în relație cu politica agresivă a guvernanților de la Budapesta.

Legile lor, administrația lor, funcționarii lor, jandarmii lor, propaganda lor fac din asuprirea și batjocura la adresa naționalităților dominate de Budapesta un obiectiv al unei preocupări constante.

Imaginile și reprezentările despre națiunea română constituie sisteme de referință pentru orientarea comportamentului oamenilor în interiorul familiilor, grupurilor, instituțiilor sau organizațiilor. Astfel, apar tendințele privind falsificarea deliberată a imaginii, care concură la manipularea ei prin cultivarea de imagini false, cât și prin agresarea acesteia de către ideologi sau structuri oculte.

În zilele noastre, cele mai uzitate manipulări sunt cele privind capacitatea națiunii române de a produce imagini și reprezentări „*de la sine*”. De aici decurge necesitatea gestionării imaginilor sociale. În acest proces devine relevant rolul statului național, al intelectualilor, al partidelor politice, al presei scrise și vorbite, precum și al cercetării științifice. Imaginile sociale constituie premisa *reprezentărilor sociale* despre națiunea română, relevante mai ales în situații de criză socio-politică sau de criză politico-militară.

Preocuparea națiunii române pentru protejarea și afirmarea *imaginii de sine* este magistral surprinsă de romancierul Mihail Diaconescu în romanul „*Sacrificiul*”. Aceasta iese în evidență mai ales în momente de criză socio-

politică, de răscruce istorică și de destin colectiv, și se manifestă, îndeosebi la elitele sociale, preocupate de asigurarea educației tinerei generații.

Romancierul surprinde două lumi opuse în esență, sens și semnificație, ambele preocupate intens de imaginea de sine: lumea imperială austro-ungară – , arogantă, luxoasă, cinică, iresponsabilă, imorală, exclusivistă și violentă, plină de cruzime, dar care vrea să pară civilizată, și lumea românească –, apăsată de nevoi, alungată de la resursele existențiale și de la actul de decizie, de la instituțiile culturale întreținute de statul bicefal prin munca și impozitele supușilor săi. Lumea românească este preocupată permanent să evite agresivitățile fizice ale jandarmilor, dar și epitelele înjositoare din partea ticăloșilor care se credeau pe vecie stăpâni de oameni.

Fiecare lume și-a construit *reper simbolic* la care s-a raportat atunci când relațiile dintre ele au devenit conflictuale: lumea imperială i-a împins în față pe „*bunul împărat*”, pe prințul Franz Ferdinand, moștenitorul tronului de la Viena, și pe contele István Tisza – elite politice prin excelență, iar cea românească și-a apărut *imaginea de sine* prin amintirea nepieritoare a unor eroi ca Horea sau Avram Iancu, dar și prin elitele sociale ilustrate de personalități emblematice precum Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida-Voevod, Aurel C. Popovici, Roman Ciorogariu, Elie Miron Cristea, Aurel Lazăr, Teodor Mihalyi și alții.

Astfel, prin pana măiestrită a romancierului, istoricului, psihologului și sociologului Mihail Diaconescu, *imaginea de sine* a românilor se definește ca fenomen uman, de esență națională, cu o puternică încărcătură morală și spirituală, integrat organic în cultura care ne definește prin elitele noastre sociale, politice și culturale.

Imaginea de sine a Vienei, capitala mereu arogantă, care anunță însă agonia unui imperiu construit „*din petice*”, imagine surprinsă prin ochii tinerilor români bihoreni Romulus Brad și Nicolae Bolcaș, personaje literare de neuitat, exprimă iluzia pe care o trăiesc în final toți cei care se cred predestinați să ocupe vatra de viețuire a neamurilor oprimate și să le stăpânească de-a valma, fără să dea nimănui socoteală.

Convorbiri duhovnicești cu **† Ioan al Banatului**

„Cei ce ne simțim risipitori ai darului lui Dumnezeu să învățăm de la fiul risipitor să ne cerem iertare, din adâncul inimii, Tatălui Ceresc.”

Luminița Cornea: Prin introducerea pe care Înaltpreasfinția Voastră o faceți când începeți un cuvânt de învățătură, ascultătorii își închipuie că sunt chemați de însuși Hristos, Fiul lui Dumnezeu, să stea împrejurul Lui și să asculte cuvânt dumnezeiesc, așa cum au ascultat contemporanii Lui.

Î.P.S. Ioan: Contemporanii Lui au primit direct glas divin, pentru că acesta a fost unul din rosturile venirii lui Hristos în lume, să nu trimită mesaje doar prin profeti, ci să le spună direct El.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, în predica pe care ați ținut-o după pericopa evanghelică a Fiului risipitor, ați uimit credincioșii printr-o întrebare simplă: cum este trecută în calendarele noastre ortodoxe duminica respectivă. Răspunsul s-a știut, însă Înaltpreasfinția Voastră doreați să le treziți curiozitatea asupra cuvântului de învățătură, după care s-ar putea ca ceva să se schimbe, „poate îngerul lui Dumnezeu să scrie altceva în calendare”, respectiv în loc de „Duminica Fiului risipitor” să scrie în calendare „Duminica fiilor risipitori.”

Î.P.S. Ioan: Vă aduceți aminte de sărbătoarea *Întâmpinarea Domnului*, de pe 2 februarie, că se spune despre un înțelept care traducea *Vechiul Testament* din ebraică în greacă, când a ajuns la capitolul șapte din *Isaia*, versetul 14, unde scrie „*ci Fecioara va lua în pântece și va naște*”, el traducea cuvântul din ebraică „alma”, care înseamnă „fecioară”, cu „doamnă”. Așa a scris pe papyrus, iar dimineața a găsit cuvântul „doamnă” șters și scrisese îngerul lui Dumnezeu cuvântul „Fecioară”. Așa am spus atunci ca să vedem dacă un înger nu va modifica denumirea *Duminicii Fiului risipitor*, în calendarele noastre.

L.C.: Desigur ați determinat credincioșii să asculte cu mare atenție. Eu cel puțin eram foarte curioasă să aflu ce veți spune în continuare. Vă rog să revenim la parabola despre fiul risipitor.

Î.P.S. Ioan: Parabola rostită de Mântuitorul Hristos, pe care a consemnat-o Sf. Apostol Luca pentru noi, a fost pusă în contextul vieții cotidiene a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Chiar dacă El făcea binele

absolut era mereu judecat. De cine? De farisei și de cărturari, oameni care într-un fel erau cei mai aplecați asupra studiului, asupra citirii *Vechiului Testament*. Aceștia L-au judecat zicând că îi primește și mănâncă cu cei păcătoși. Iată cum era acuzat de către contemporanii săi Hristos, că îi primește și mănâncă cu cei păcătoși! Iată ce „mare greșală” săvârșea Hristos, Fiul lui Dumnezeu, pe pământ! Îi primea și mânca cu cei păcătoși! De aceea vă îndemn și pe frațiiile voastre să primiți judecata semenilor frațiilor voastre și să spună despre dvs.: omul acesta umblă mereu la biserică, dar el, după ce iese din biserică, stă împreună și cu cei păcătoși și mănâncă cu ei. Să dea Dumnezeu să vă judece și pe frațiiile voastre lumea așa cum L-a judecat și pe Hristos, când era pe pământ.

Și ca să le spună cât de important este să-l primești pe cel păcătos, nu să-l alungi, nu să-l judeci, le-a spus parabola aceea cu un om care avea o sută de oi. Una s-a rătăcit și bietul om a lăsat pe cele 99 și s-a dus și a căutat-o pe cea rătăcită, bucurându-se foarte.

Sau mai consemnează Sf. Apostol Luca și parabola cu o biată femeie care având zece dinari, a pierdut unul dintre ei. S-a întristat foarte tare și a căutat în toată casa și s-a bucurat găsindu-l. Spunându-le acestea, le-a spus și pilda fiului risipitor: un om avea doi fii și cel mai tânăr, într-o zi, și-a cerut partea de avere de la tatăl său. I-a dat-o, a plecat în lume, a risipit-o, au venit necazurile peste el. A ajuns să pască porcii într-o țară străină. Văzând greutatea vremurilor, „și-a venit în sine”, spune Mântuitorul, și a îndrăznit să se întoarcă la tatăl său, acasă, gândindu-se ce bine trăiesc argații tatălui său și cât de rău a ajuns el. Și spune atunci hotărât: mă voi scula și voi merge la tatăl meu și n-am să-i cer să ajung la demnitatea la care am fost, de fiu, dar măcar ca pe un argat al său să mă primească.

L.C.: Cred că este foarte important

că fiul își începe drumul cu o rugăciune adresată tatălui.

Î.P.S. Ioan: Își începe drumul cu o rugăciune, spunând: Tată, am greșit la cer și înaintea Ta, nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul Tău. Da, o rugăciune. Acum întreb pe cititori, pe toți credincioșii. Câți dintre noi începem ziua, începem săptămâna, începem anumite momente și cărări din viața noastră, zicând: Doamne, am greșit la Cer și înaintea Ta și nu mai sunt vrednic să mă numesc Fiu al Tău, să mă numesc creștin.

Și spune, mai departe, Mântuitorul, în parabolă, că văzându-l tatăl său, de departe, n-a mai avut răbdare să-l aștepte în poartă, ci a alergat spre El. A căzut pe umărul său, l-a sărutat și l-a primit în casa sa. A făcut un ospăț de bucurie, l-a îmbrăcat, i-a dat inel, încălțăminte, a înjunghiat vițelul cel gras și a fost bucurie în casa tatălui său. Dar venind celălalt fiu, mai mare, de la țarină, auzind zgomot, a întreat pe slugă ce se întâmplă acolo și i s-a spus că s-a întors fratele său. Aflând cum l-a primit tatăl său, s-a întristat și n-a mai vrut să intre și el în casă, acuzându-l, judecându-l pe tatăl său, că el i-a slujit toată viața și nici măcar un ied nu i-a dat să se veselească și el cu prietenii săi. Dar răspunsul înțelept al tatălui spune: Fiule, acest frate al tău a fost plecat, mort a fost și a înviat, de aceea se cuvine să ne bucurăm de venirea lui.

L.C.: Desigur, Înaltpreasfințite Părinte, că se poate generaliza la fiecare dintre noi, la fiecare creștin, anume cum ne-am comporta dacă am fi unul din cele trei personaje ori fiecare pe rând.

Î.P.S. Ioan: Și noi suntem fii ai părinților noștri și suntem fii ai Tatălui Ceresc. Ar trebui să ne punem și noi întrebarea ce fel de fii suntem, nu cumva și noi am risipit averea părinților noștri? Poate va zice cineva: Părinte, părinții mei au fost săraci, nu mi-au dat nimic ca avere, n-am risipit nimic. Dar să nu uităm, prin părinți, Dumnezeu ne-a dat fiecăruia dintre noi darul vieții. De ce trăiesc eu astăzi? Trăiești pentru că o binecuvântată mamă te-a purtat în pântecele ei, te-a purtat apoi pe brațele ei și te-a purtat și te poartă toată viața în rugăciunile ei. Pentru cine varșă o mama o lacrimă? Pentru fii. Când erai mic, te hrănea de la pieptul ei, după ce ai fost mare te-a hrănit cu lacrimile ei.

Eu și frațiiile voastre, care ascultați ori citiți, am fost crescuți cu lacrimi de mamă, nu numai cu pâine. Nu →

A consemnat LUMINIȚA CORNEA

numai pâine mi-a dat mie maica mea, ci și lacrimi. De aceea suntem astăzi și suntem cei ce ne aflăm în biserică, pentru că am fost hrăniți cu lacrimi de mamă. De aceea suntem astăzi în biserică!

Cei ce nu umblăm pe cărările maicii noastre ne-am rătăcit, am risipit lacrimile maicii noastre, am risipit omenia, am risipit dragostea, am risipit bunăcuvința pe care ne-a învățat-o maicile noastre. Iată câte am risipit noi în viața aceasta!

Dar n-am risipit doar lacrimile mamei, ci am mai risipit și dragostea lui Dumnezeu Tatăl, a Fiului și a Sfântului Duh. Dar n-am risipit doar iubirea Prea Sfintei Treimi, ci am risipit ceva și mai grav. **Am risipit sângele lui Hristos care s-a vărsat pe cruce pentru mine și pentru tine. O! De câte ori mai presus suntem noi risipitori decât fiul din parabola rostită de Hristos!** El a risipit câțiva dinari pe care îi dăduse tatăl lui, însă eu am risipit iubirea, am risipit sângele lui Hristos vărsat pe crucea Golgoetei pentru mine.

Care suntem oare astăzi mai risipitori? Cel din Evanghelie sau eu? La această întrebare răspund primul. Eu sunt mult mai risipitor. Hristos în cuvântul Său a fost mult mai blând, mult mai mângâietor cu acei contemporani ai Săi.

L.C.: Atunci, Înaltpreasfințite Părinte, în zilele noastre care ar fi cuvântul Mântuitorului? Cum s-ar purta cu noi, mai iertător sau dimpotrivă?

Î.P.S. Ioan: Dacă, astăzi, Hristos ar fi venit aievea aici, la microfonul acesta, n-ar mai fi spus această parabolă așa cum a spus-o în urmă cu două mii de ani. Ne-ar fi spus: de ce ați risipit iubirea mea? De ce ați risipit sângele meu? Așa ne-ar fi spus. Însă, ce ai risipit în lume, Dumnezeu îți mai dă o șansă să alegi, să aduni totuși ce ai risipit. **Ne-a mai dat șansa pocăinței**, așa cum s-a pocăit fiul, „și-a venit în sine” fiul risipitor din parabola știută, venind să-i ceară iertare tatălui său.

Cei ce ne simțim risipitori ai darului lui Dumnezeu să învățăm de la fiul risipitor să ne cerem iertare, din adâncul inimii și al ființei noastre, Tatălui Ceresc. Iată acest fiu s-a întors la tatăl său prin pocăință, prin spovedanie adâncă, din adâncul inimii sale, și l-a primit.

Oricare dintre noi, oricât de risipitori am fi fost cu darul lui Dumnezeu, în viața aceasta, încă poarta Raiului e deschisă pentru cel ce se pocăiește, pentru cel ce-și recunoaște greșeala și vine, cu lacrimi în ochi, în fața Tatălui Ceresc.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să ne vorbiți și despre celălalt fiu, despre fiul cel mare care a stat acasă și a muncit.

Î.P.S. Ioan: Al doilea personaj din această parabolă, fiul cel mare, n-a greșit, după cum reiese din contextul parabolei, înaintea tatălui, înaintea lui Dumnezeu și totuși, când a văzut atitudinea pe care a avut-o tatăl său pentru fratele său, el n-a mai trecut prin poarta iubirii, ci a bătut la poarta judecății și l-a judecat pe tatăl său. Iată, unul îi cere iertare și celălalt frate îl judecă pe tatăl său. De aceea să luăm aminte și la imaginea celui de-al doilea personaj, al fiului cel mare. Mai ales noi, cei ce mereu-mereu pășim pragul bisericii, și, de multe ori, când vedem pe un frate străin, pe care nu l-am văzut de multe duminici la biserică, zicem: dar ce caută și acesta aici că nu l-am văzut tot anul la biserică!?

Fiul cel risipitor a fost durerea și tristețea tatălui său, însă el, prin pocăință, s-a transformat în bucuria cea pierdută a tatălui său. Iată ce este omul pe pământ! Suntem bucuria Tatălui Ceresc, însă ar fi bine să nu ne pierdem și să fim bucuria Tatălui Ceresc mereu, în viața aceasta. Să se bucure Dumnezeu de viața noastră și de faptele noastre aici, pe pământ. Îi spune tatăl fiului celui mare că fratele tău mort era și a înviat. Iată ce este omul care trăiește în păcat! Este mort, de aceea parabola aceasta, într-un fel, este și o prefigurare a Învierii. Mântuitorul a spus-o către sfârșitul vieții sale pământești: mort a fost și a înviat.

Știm cu toții, ne uităm în calendar și vedem când prăznuim, în fiecare an, sărbătoarea Învierii Domnului. Dar ar fi bine, când veți fi acasă, să aruncați un ochi asupra calendarului și să faceți acolo un semn, ziua și ceasul, când a fost învierea ta, când te-ai întors tu din lumea păcatului, când te-ai întors la Dumnezeu. Aceasta este una din cele mai scumpe zile din viața noastră, când am înviat din păcat. Așezați-vă fiecare, spuneți-le și celor din familie să-și aleagă cât mai curând, căci nu știm ceasul venirii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, o zi din calendar, unde să scrie: azi este ziua învierii mele.

L.C.: Prin urmare, Înaltpreasfințite, ne recomandăți nouă creștinilor să gândim mai mult la păcatele noastre, să le mărturisim în fața Tatălui ceresc, ceea ce este echivalent cu învierea noastră din păcat, iar momentul acesta, fiind foarte important, este bine să-l notăm în calendarul personal.

Î.P.S. Ioan: În literatură, se amintește un scriitor care face o

ficțiune literară, în care scrie despre un tânăr care, tot așa, a plecat din casa părintească și s-a întors după mulți ani. Mai întâi, el a tras la un han care era la marginea satului. Acolo, stăpânul hanului era chiar un prieten din tinerețea lui. S-au bucurat că s-au întâlnit. A întrebat fiul: părinții mei ce mai fac? A spus prietenul din pruncie că sunt bine, la casa lor. Fiul a plecat. Era noapte și a bătut la casa părintească. A văzut că părinții nu l-au cunoscut. L-au întrebat: cine ești? A spus că este un călător și dacă puteți să mă găzduiți noaptea aceasta. Și au spus da. L-au văzut că era bine îmbrăcat, avea bagaj substanțial. Și peste noapte, tatăl său a mers în camera pe care i-o dăduse și l-a ucis, zicând că tot ce avea el în bagaj va fi al lor, că este noapte, nu-i vede nimeni și ei vor avea pentru bătrânețele lor toate cele de trebuință. L-a ucis, l-a îngropat în taina nopții undeva și a doua zi, tatăl fiului s-a dus la han – a cerut ceva de acolo. Și stăpânul hanului i-a spus: ei cred că de-acum ești foarte bucuos, căci am văzut că a venit fiul tău. Atunci și-a dat seama că cel pe care îl ucisese era chiar fiul său.

Iată, de multe ori, cum ne primim noi fiii care s-au rătăcit în lumea aceasta! Chiar dacă nu-i ucidem, dar nu-i iertăm, îi batjocorim și nu le dăm șansa pocăinței și iertării lor.

L.C.: Înțeleg, Înaltpreasfințite Părinte, că vorbiți despre un alt sens, un alt mesaj transmis prin parabola fiului risipitor, bineînțeles adus în actualitatea noastră.

Î.P.S. Ioan: Astăzi, Mântuitorul nostru Iisus Hristos probabil ar fi spus altfel parabola aceasta. Aici, la noi, în România, n-ar mai fi vorbit despre un fiu care a plecat de acasă, în lume, ci ar fi vorbit despre un tată care a plecat departe, într-o țară străină și nu mai trimite niciun bănuț soției lui, ca să-și crească copiii. Auziți ce-ar fi spus astăzi Hristos?! De aici, de undeva, cunosc un tată care a plecat într-o țară îndepărtată și n-a mai trimis niciun bănuț soției, ca să-și crească copiii. Așa se întâmplă astăzi în multe familii creștine din țara noastră. De aceea, dacă cunoașteți asemenea familii și mame ai căror tați au plecat departe și nu-și mai aduc aminte de familie, ar trebui cu toții să ajutăm mama al cărei soț s-a dus să-și risipească viața departe, nemaîntorcându-se la fiii săi.

Dar îngăduiți-mi două fraze să vă mai spun și despre un alt fiu, tot din Evanghelie. Mai cunoaștem un tată care El și-a trimis Fiul în lume, nu să risipească iubirea Cerului, ci să se →

Pâinea iubirii

(II)

Și mai este ceva deosebit. Știm că au fost două ocazii în care Iisus a făcut aceeași minune. M-a mirat faptul ca ambele evenimente se derulează cam la fel. Oamenii sunt flămânzi, Iisus spune ucenicilor să le dea de mâncare... Ucenicii întrebă: Cum o să-i hrănim noi... Două întâmplări, aceeași întrebare. Două întrebări același răspuns. Un răspuns veșnic, pe măsura întrebării, pe care nu l-a mai auzit nimeni până atunci: „**dați-le voi să mănânce**”. Și cu asta i-a obligat pe ucenici să rămână cu luare aminte la necazurile oamenilor și să intervină ei, nu să-i lase să se descurce, cum s-ar putea zice: „Lasă, că s-or descurca ei cumva!”

Vor reuși ei să se descurce singuri în viitor? Iată o întrebare ce se adresează nouă tuturor. Dumnezeu este același pentru fiecare dintre noi, indiferent de mărimea contului din bancă, de numărul diplomelor sau al prietenilor. El nu Se schimbă niciodată. El va continua să existe, chiar dacă noi credem sau nu acest lucru. Și Sfânta Scriptură ne spune că „**noi suntem lucrători împreună cu Hristos**”. Dumnezeu ne-a adus pe lumea asta pentru a fi fericiți în ea. Dar fericirea nu este rezultatul bogăției sau al reușitei în carieră. Un pas important spre fericire este de a-i face și pe alții fericiți.

Povestea cineva nu demult, că, în fiecare zi, la containerul blocului în care stă, vin săracii. Ei nu cerșesc, ei caută în gunoaie. Mă tot întreb, oare ce or afla acolo? Cum poate trăi un

om cu mâncare din gunoaie. Nu au familie, prieteni, rude. Nu au paturi, nu au acoperiș, nu au frigider, telefon, internet, palton, cacao cu lapte. Iar eu am celular, televizor și dorm într-un pat comod, la căldură. Oare ce părere are Hristos de toate acestea? Că stăm și discutăm cum să ne petrecem timpul liber cu folos. Cu siguranță iubiților Domnul Hristos ni se adresează și nouă când spune: „**Dați-le voi să mănânce**”.

„**Un om de bine mergând prin oraș, întâlnește o fetiță în zdrențe care cerea de pomană. Își îndreptă gândul spre Dumnezeu și spuse: „Doamne, cum poți permite una ca asta? Te rog, fă ceva.” Pe seară, la telegazeta, omul nostru văzu diverse secvențe cu morți și copii muribunzi și cu trupurile chinuite. Se rugă iarăși: „Doamne, câtă mizerie. Fă ceva!” În timpul nopții, Dumnezeu îi spuse direct: „Am făcut deja ceva: te-am făcut pe tine!”**”

Ce pot face eu pentru omul acesta care-mi vine în față și pe care de fapt nu îl cunosc, ci Dumnezeu mi l-a trimis în față? Un gest de bunătate, de atenție, de bunăvoință, de respect poate salva un om, pentru care viața și-a pierdut sensul. Aceasta e pâinea iubirii.

În literatura duhovnicească, găsim descrisă o întâmplare care vrea să arate că există o singură tristețe îngăduită: tristețea de a nu-i putea bucura îndeajuns pe alții. „Un părinte, cunoscut pentru înțelepciunea sa, trăia la poalele unui munte și ducea o viață foarte săracă. Când era plecat de acasă a venit un hoț, i-a cotrobăit prin casă, dar n-a găsit nimic să fure. Pe când încă mai cotrobăia, părintele s-a

întors acasă și l-a surprins pe hoț la treabă. I-a zis: „Ai făcut un drum lung ca să mă furi. Nu poți pleca cu mâinile goale”. I-a dat hainele de pe el și pătura de pe pat. Hoțul, complet derutat, le-a luat și a plecat. Părintele, după ce hoțul a plecat, s-a așezat pe pragul casei și, privind luna strălucitoare de pe cer, se gândea în mintea lui: „Bietul de el! Ce mult aș fi dorit să-i dau luna aceasta frumoasă de pe cer!” Acest om trăia ce scrie Tolstoi: „Cunosc un singur mod de a fi fericit: acela de a-i face pe alții fericiți”.

Am citit nu demult o poveste, a lui Bruno Ferrero, care m-a impresionat și pe care vreau să v-o spun și dumneavoastră. „Un om care nu intrase în Biserică de douăzeci de ani, s-a apropiat șovăitor de Sfântul Altar. A înghincheat și, după o clipă de ezitare, a povestit printre lacrimi: „Am mâinile murdare de sânge. Era în timpul retragerii în Rusia, în fiecare zi murea câte unul dintre ai mei. Foamea era înspăimântătoare. Ne spuseseră să nu intrăm în case. Și dacă trebuia să intrăm, trebuia să avem o armă în mână, gata să tragem la cel mai mic semn de... Unde am intrat eu, era un bătrân și o fată blondă, cu ochii triști: „Pâine! Dați-mi pâine!” Fata s-a aplecat. Am crezut că vrea să ia o armă, o bombă. Am tras hotărât. A căzut la pământ. Când m-am apropiat, am văzut că fata strângea în mână o bucată de pâine. Omorâsem o fată de 14 ani, o inocentă, care voia să îmi ofere pâine. Am început să beau ca să uit; dar cum să uit? Mă poate ierta Dumnezeu?”

GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

CONVORBIRI DUHOVNICEȘTI...

→jertfească pentru noi, să ne mântuiască. Pe Acesta L-a trimis Tatăl.

Hristos n-a venit în lume cerând o parte din iubirea Preasfintei Treimi, s-o risipească, ci a venit să ne iubească și să se jertfească pentru noi.

A venit acest Fiu, a vindecat pe orb, pe șchiop, pe uscați, l-a înviat pe Lazăr, pe fiica lui Iair, pe fiul văduvei din Nain, i-a înviat din morți. A adus Evanghelia iubirii de Sus. Și acum și El vrea să se întoarcă la Tatăl, dar eu am stat de pândă ca un tâlhar, la marginea drumului și n-am vrut să-L las pe Hristos să se întoarcă la Tatăl

Său. L-am luat și L-am legat, L-am vândut și L-am dat aceluia să-L răstignească.

Iată câte ipostaze de firi sunt în viața noastră a Bisericii și a Sfintei Scripturi! De aceea și astăzi, noi Îl pironim pe Hristos pe cruce și nu-L lăsăm să meargă la Tatăl Său.

Priviți la mâna aceasta cât este de aspră! Este atât de aspră! Am bătut atâtea cuie în palmele lui Hristos, Fiului ce dorea să se întoarcă în iubire la Tatăl Său. Să-L lăsăm pe Hristos să nu-L mai pironim! Să-L lăsăm să se întoarcă înapoi la Tatăl iubirii Sale!

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, cred că asemenea interpretare este absolut originală. După un astfel de

demers teologic, ajungem ușor la... mai mulți fii risipitori.

Î.P.S. Ioan: De aceea spun că Sfântul Luca, în *pericopa evanghelică a Fiului risipitor*, din bun simț n-a scris, n-a gândit decât la cei doi fii, însă el a stat și s-a cumpănit dacă să mai scrie și despre mine. Eu sunt al treilea fiu din această Evanghelică, care sunt mai rău și decât fiul risipitor și decât cel ce era acasă. Eu am risipit sângele lui Hristos în viața mea. Prin urmare, poate că îngerul lui Dumnezeu a corectat, în calendar, scrisul în dreptul acestei duminici și cuvântul „fiu” de la singular articular este scris la plural, fiind vorba de *Duminica fiilor risipitori*.

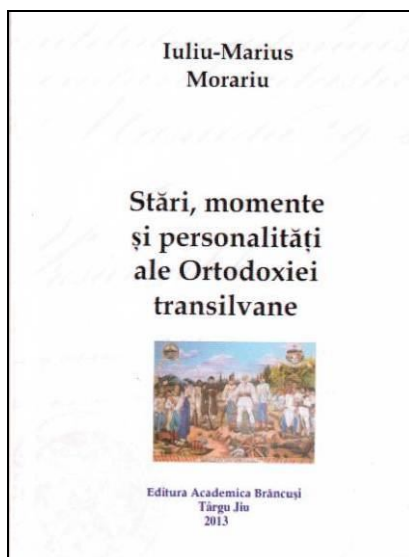
Stări, momente și personalități

Istoria bisericească a românilor transilvăneni a fost, de-a lungul secolelor, una zbuciumată. Având în suflet această idee, tânărul Iuliu-Marius Morariu a scris și a tipărit volumul *Stări, momente și personalități ale Ortodoxiei transilvane*, apărut la Editura Academică Brâncuși, Târgu-Jiu, 2013. Afirmăm de la început că este o carte care invită cititorul să pătrundă în lumea și în dinamismul vieții ortodoxe a Transilvaniei de odinioară. Cuprinde mai multe studii cu structură proprie, având ca numitor comun istoria Bisericii Ortodoxe din Transilvania. Mai întâi de toate este o carte ce cuprinde excelente studii de cercetare. Dar să nu uităm subtitlul menționat de autor, o explicație binevenită „*Pasaje insuficient reliefate istoriografic.*”

La ce anume se face referirea? Despre ce fapte istorice insuficient cercetate din punct de vedere istoriografic este vorba?

Studiile din volumul semnat de Iuliu-Marius Morariu au în centru unul dintre evenimentele care au marcat istoria Transilvaniei secolului al XVIII-lea, prin eroismul protagoniștilor răscoalei ce a avut loc la Salva-Năsăud, în 10 mai 1763. Eroismul lor a constat, în principal, în curajul și în statornicia în credința strămoșească. Răscoala se plasează în contextul înființării de către Maria Tereza a celui de-al doilea regiment de graniță de la Năsăud, care urma să fie compus din locuitori ai celor 21 de comune de pe valea Rodnei. Acestora, stăpânirea le promitea o serie de drepturi, între care scoaterea de sub stăpânirea Bistriței și scutirea de o serie de taxe, dar nu se ține de cuvânt, motiv pentru care, în momentul depunerii jurământului, în fața recruților iese bătrânul Todoran, care rostește o cuvântare mobilizatoare, manifestându-și revolta împotriva autorităților, pe motiv că nu li s-au acordat cele promise și că nu vor să treacă la unirea cu Roma și să-și lepede legea strămoșească sau Sfântă.

Mesajul transmis de Tănase Todoran este deosebit de profund, cu puternic caracter ortodox și dimensiune apologetică: „*De doi ani suntem cătane, adică grăniceri și carte n-am căpătat de la înalta împărăteasă că suntem oameni liberi. Ne-au scris iobagi, dăm dare, facem slujbe cătănești; copiii noștri vor merge până la marginile pământului să-și verse sângele, dar pentru ce? Ca să fim robi, să n-avem niciun drept, copiii noștri să fie tot proști, ori vor învăța ceva, ori ba? Așa*

nu vom purta armele, ca și sfânta lege să ne-o ciufulească tisturile. Jos cu armele! Alungați păgânii din hotarele noastre! Auziți, creștini români, numai atunci vom sluji când vom vedea carte de la înalta împărăteasă, unde-s întărite drepturile noastre; până atunci nu, odată cu capul! Ce dă gubernia și cancelaria din Beciu e nimic, is minciuni goale de azi până mâine!”

Cuvântarea bătrânului Todoran a avut un efect imediat, provocând o adevărată răscoală, în urma căreia, ulterior, bătrânul va fi tras pe roată, trei dintre colaboratorii lui vor fi spânzurați, iar alții vor fi aprig pedepsiți. Cuvântarea și răscoala au avut și un rol benefic, pentru că la mai puțin de un an, Maria Tereza emite patenta în care se prevedeau nu numai obligații, ci și drepturi și dezrobirea pentru românii grăniceri, precum și respectarea ritului grecesc.

Răscoala aceasta nu a fost un simplu eveniment local, ci a devenit un moment de mare importanță, dovedit prin faptul că eroii săi au rămas mereu vii în conștiința și memoria urmașilor. Martiriul lor și țaria cu care țărani în frunte cu bătrânul Todoran și-au apărât credința au rămas până astăzi în sufletul oamenilor din Țara Năsăudului. Autorul volumului Iuliu Marius Morariu demonstrează convingător că memoria lor a străbătut barierele timpului.

În analiza transtemporală realizată, Iuliu Marius Morariu evidențiază truda și vrednicia unor personalități locale care au păstrat mereu trează memoria eroilor martiri ai răscoalei de la Salva, din anul 1763. Exemplificăm prin numele profesoarei Ana Filip din Salva, „un dascăl de neegalat al plaiurilor martiriului”, care are meritul de a fi făcut cunoscut acest eveniment istoric, de-a lungul deceniilor de activitate didactică, tinerilor, cărora le-a insuflat

dragostea de Tănase Todoran și de ceilalți împreună cu el. Are de asemenea meritul de a-i fi făcut cunoscut autorităților eclesiastice. Astfel prof. Ana Filip, având în suflet glasul și durerea strămoșilor săi, i-a povestit vrednicului de pomenire mitropolit Bartolomeu Anania despre martirul centuagenar Tănase Todoran. Așa s-a făcut istoria!

O dovadă de prețuire a venit târziu din partea Bisericii Ortodoxe, care în semn de recunoștință pentru jertfa lor, i-a trecut în rândul sfinților, prăznuindu-i anual la data de 12 noiembrie, ziua mărturie lor mucenicești, ca Sfinții Martiri și Mărturisitori Năsăudeni: Atanasie Todoran din Bichigiu, Vasile din Mocod, Grigorie din Zagra și Vasile din Telciu.

Capitolele cu titluri semnificative: *Tănase Todoran, icoană vie a credinței și a istoriei neamului; Tănase Todoran în memoria urmașilor; Sfinții martiri năsăudeni: credința mai presus decât viața însăși; Monahismul ortodox în Transilvania celei de a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea și acțiunea distructivă a baronului Buccow*, au în prim plan răscoala de la Salva și pe protagonistul ei, Tănase Todoran (80 de pagini).

Alte studii se încadrează în aceeași tematică a istoriei meleagurilor transilvane: *Situația românilor din Transilvania în perioada 1894-1918; Protopopul martir Aurel Munteanu – model de cleric și patriot; Activitatea național-bisericească a protoiereului Grigore Pletosu; Activitatea pastoral-misionară și catehetică a lui Grigore Pletosu la Gimaziul Grăniceresc Năsăudean în perioada 1880-1900; Biserica Ortodoxă din Maramureș în timpul ocupației hortyste.*

Fiecare studiu are un demers logic. Autorul folosește un foarte bogat material bibliografic analizat științific. Nu întotdeauna subserie unor opinii bazate pe tradiția istorică nefundamentată documentar, explicațiile din note sunt deosebit de consistente. De menționat că, în acest volum de 180 de pagini, bibliografia însumează 250 de titluri catalogate în *Izvoare, Dicționare și enciclopedii, Volume auxiliare, Studii și articole.*

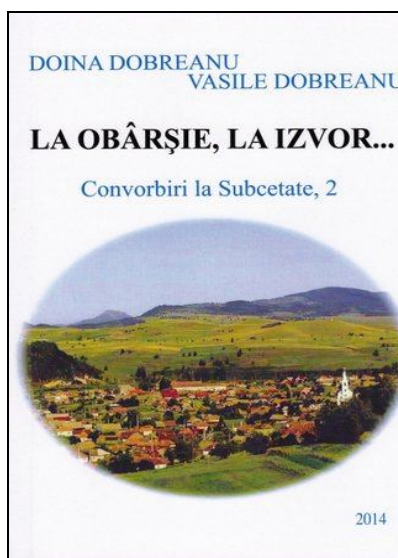
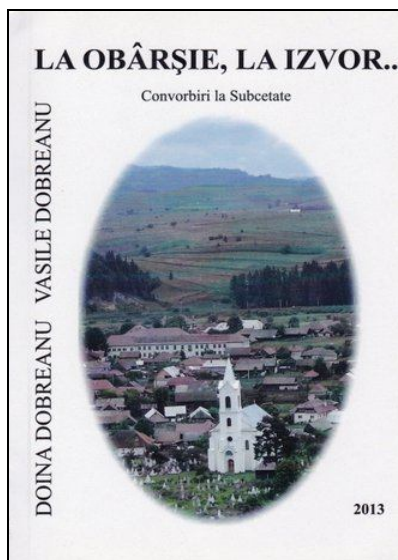
Apreciem în mod deosebit competența științifică de înaltă performanță a tânărului teolog și istoric Iuliu Mariu Morariu și considerăm volumul *Stări, momente și personalități ale Ortodoxiei transilvane* ca o contribuție substanțială la cercetarea istoriei bisericești din Transilvania.

LUMINIȚA CORNEA

LA OBÂRȘIE, LA IZVOR

Fac abstracție de orice alte amănunte, și consider că, în prezent, Doina Dobreanu și Vasile Dobreanu sunt un tandem de monografiști unicat în România. Atestă acest adevăr mulțimea de volume publicate, dacă nu toate, aproape sută la sută dintre ele se referă la o localitate, aceeași, stoarsă de cam toate informațiile legate de existența sa. Este vorba despre Comuna Subcetate-Mureș, Județul Harghita, care, în câțiva ani, dintr-o localitate aproape anonimă – fără supărare! – a devenit un centru important de patrimoniu nu doar de nivel harghitean. Investigând și exploatând informații privitoare la istoria locului, scriitoarea Doina Dobreanu, în special, a trimis spre nemurire, prin cărțile publicate, datini, obiceiuri, argumente ale continuității sau, pur și simplu, amintiri ale localnicilor mai vârstnici. Dedicată trup și suflet acestui demers, ea s-a dovedit a fi nu numai un monograf important, ci și un ilustrator fidel – texte sau fotografii, dialoguri sau intervenții directe ale unor locuitori – al vieții social-economice sau/și cultural/administrative din zonă. Nu a fost și nu este ușoară o asemenea întreprindere, dimpotrivă cred că elementele unui asemenea demers se constituie într-un efort uriaș, iar utilizarea datelor, o responsabilitate de același calibru. Îndelungatele, meticuloasele și-ade-sea complicatele sale cercetări, personale sau prin intermediari, toate așezate cap la cap cu inteligență, dăruire și talent, au contribuit, fiecare cu „procentul” său, la apariția unei personalități puternice în domeniul monografiei românești. Revin: probabil, sau sigur, puține localități din țară, de nivel rural, se pot bucura de-o asemenea prezentare detaliată precum Subcetate-Mureș din Județul Harghita! Iar pentru a-mi argumenta afirmația, notez aici câteva dintre volumele publicate sub semnătura Doinei Dobreanu și, câteva, și sub semnătura lui Vasile Dobreanu: *Subcetate-Mureș. File de monografie* (1999), *Cusături artistice din Subcetate-Mureș* (2008), *Acasă la Subcetate* (în colab. Cu Zorel Suciuciu) (2012), *La obârșie, la izvor... Convorbiri la Subcetate* (vol. I, (2013), *Subcetate. Un secol de istorie*

în imagini (2013), *La obârșie, la izvor... Convorbiri la Subcetate* (vol. II, (2014) etc. Să ne înțelegem: am „omis” intenționat și alte titluri de volume circumscrise perfect în comentariul de față, referitoare, de asemenea, la patrimoniul cultural, etno sau social al localității, tocmai pentru a evidenția clar intenția și realizările celor doi autori. De altfel, într-un *Cuvânt înainte* de la primul volum, Valentin Marica subliniază: „Ceea ce întreprinde Doina

Dobreanu, în colaborare cu Vasile Dobreanu, este exegeză afectivă și, în același timp, cercetare științifică, documentul de arhivă întâlnindu-se cu documentul pe care îl etalează, deodată, mintea și sufletul, sentimentul apartenenței la un spațiu identitar în care tradiția înseamnă și continuitatea valorilor morale.” (p. 8).

Extinzând nițel spațiul ideatic pornind de la titlul grefat excelent pe

conținutul celor două volume, consider că autorilor li se asigură în acest fel statutul de pionierat în domeniu, cel puțin la nivel de localitate, fapt consfințit și de notorietatea și aprecierile de care se bucură, pe bună dreptate, nu doar la nivel de județ. M-a impresionat în timpul lecturii grija autorilor nu numai de a reda prin convorbiri/interviuri care pot risca să cadă în derizoriu, răspunsuri, adesea neașfermecătoare, din care se degajă, perfect mulată pe idei, ambianța vieții dintr-o localitate de munte. Mulți, cei mai mulți dintre *convorbitori*, au făcut sau fac parte din arealul existențial al comunei, contribuind, prin ceea ce fac, la îmbogățirea nu doar a zestrei sale spirituale, ci și la ridicarea prestigiului localității sau, cel puțin, la menținerea sa la o cotă respectabilă creată *dintr-o și printr-o* îndelungată tradiție. La acestea, iată, (și) prin amintirile, gândurile/trăirile exprimate, ei își exprimă sentimente care, nu o dată, „suferă” acut de afecțiune, de... imixtiune fain-elegantă în problemele comunității, care nu sunt puține. În acest larg context, profesia parcă nici nu mai contează, deși este grăitoare imaginea unui întreg focalizat spre lumea de-acolo... Aceste elemente constitutive – psihologiile intervievaților – se contopesc ideal în creuzetul complex al... Varvizului – numele comunei folosit, încă!, destul de frecvent de către localnici. Și, dacă tot veni vorba, pentru a-mi „apăra” afirmațiile de până aici, autorii au avut în vedere, sigur, o reprezentativitate destul de... echilibrată a profesiiilor: învățământ, informatică, literatură, medicină, armată, psihologie, aviație, jurnalism, transport feroviar, arta plastică, diplomație, tehnică... Se vede limpede: de-a lungul timpului, cam toate domeniile de activitate au fost „acoperite” de născuții în Subcetate-Mureș deveniți personalități distincte într-un domeniu sau altul...

Și, în final, profesiunea de creștină a Doinei Dobreanu: „*Mi-am propus să scriu nu doar despre mine, ci și despre satul obârșiei mele, în care mi-am înrămurat aproape întreaga viață, un sat care și-a asigurat dănuirea, cel puțin până în prezent, prin oamenii săi.*” (La obârșie, la izvor..., vol. I, p. 59)

...Care mă scutește de alte comentarii.

DUMITRU HURUBĂ

Dialog cu sociologul Mirel Bănică

Pelerinajul – o călătorie spiritual-duhovnicească de la moarte la Viață, de pe pământ în Cer...

(IV)

– În loc de încheiere – epilog - pelerinajele sunt un foarte bun barometru al felului în care mass-media și noi ne raportăm la fenomenul religios...

Din alt unghi sau punct de vedere, stimate domnule Mirel Bănică, ce reprezintă pelerinajul pentru un sociolog?

– Reprezintă o formă simplă și eficace de cunoaștere a modului în care funcționează religia ortodoxă astăzi. Mulți dintre noi ne întrebăm încotro o va lua religia ortodoxă, cum răspunde ea modernității, ce se schimbă și cum se schimbă percepția/trăirea religioasă între generații. Nu poți răspunde însă fără să te focalizezi pe un anumit aspect al său. Eu am ales pelerinajul pentru că mi s-a părut foarte ilustrativ, e un soi de fir roșu al comportării Bisericii în lumea modernă.

– La ce vă referiți când spuneți „Bisericii”?

– La Biserica Ortodoxă în ansamblu, a clerului și laicului deopotrivă. Pentru că în toate pelerinajele creștine distingem două componente. Una este cea de religie populară – oameni care vor să vadă, să audă, să simtă, să stea la rând, să mănânce sarmale, nimic rău în asta, să-și cumpere suveniruri religioase etc. – și alta este Biserica oficială, cu ierarhia sa, care organizează pelerinajul, cea care are în grijă moaștele și care are grijă de dramaturgia evenimentului în sine...

– Dramaturgie...?

– Vă va șoca, poate, dar un pelerinaj reușit este ca o piesă de teatru în care fiecare actor are locul și rolul său. De la forțele de ordine, Jandarmeria, la preoții care stau la raclă, la cei care organizează rândul, la seminariști, la cei care împart pomana sau florile, acatistele – totul este foarte bine pus la punct.

– Altfel spus, pelerinajul devine un loc de studiu...

– Care îmi arată cum evoluează practica religioasă, cum răspunde Biserica provocărilor modernității, cum ne adaptăm noi, dar mai ales care sunt tensiunile între Biserică și religia populară, care au existat mereu în istorie.

– Bine, atunci vă întreb și ce reprezintă pelerinajul pentru un credincios?

– Mi-e greu să mă pun în pielea credinciosului, pentru că este o dilemă epistemologică majoră pentru un sociolog: cât de empatic poți să fii cu un fenomen religios. Mai mult, s-au scris cărți întregi pe marginea întrebării dacă un sociolog poate fi credincios, și viceversa. Pentru că sociologia și antropologia religiilor sunt științe pozitive. Adică ele te „dezbracă” de haine, de aparențe, pentru a vedea *Adevărul*. Dar în domeniul religios, adevărul este uneori neplăcut sau greu de afirmat. Vezi și lucrurile imperfecte, a căror formulare publică ar deranja... Oricum, un sociolog, după mine, poate fi și un om al credinței. Iar în lumea ortodoxă ai acest dublu avantaj, ca sociolog: că înțelegi fenomenul din interior. Am citit un studiu al unei cercetătoare din SUA care a fost la Iași, la jumătatea anilor '90, la pelerinajul de la Sfânta Parascheva; concluzia ei principală era că la Iași este singurul loc în care românii și rromii stau împreună. Nu a putut înțelege fenomenul din interior, repet.

– Atât a văzut ea din acel fenomen extraordinar...?!

– A fost una dintre singurele ei concluzii clare... Da, desigur, așa este, dar dacă ar fi intrat mai în profunzimea lucrurilor ar fi văzut că rromii care vin la Iași aduc acolo covoare, iar acelea sunt mai mult decât niște simple covoare, niște ofrande. Rromii au fost întotdeauna vehicule ale diseminării diferitelor credințe și tradiții religioase. Ei au pătruns în secolele 14-15 în Europa venind din Asia, via Grecia. Iar covoarele lor sunt un simbol și o reminiscență a spațiului sacru de la Mecca. Ei spun: „Noi facem un *haram* aici”. Iar *haram* știm că este incinta spațiului sacru de la Mecca! Cu alte cuvinte, este o reminiscență a sacralului musulman. Așa cum cuvântul „moaște” are la bază cuvântul slavon *mošti*, ce însemna la început

„putere miraculoasă”. Vedeți deci câte sensuri sunt ascunse pe teren, în pelerinaj.

– Să revenim totuși, la întrebarea inițială: ce este pelerinajul pentru un credincios?

– Este foarte greu să definești credinciosul, practica religioasă a fiecăruia dintre noi diferă, dar să încercăm totuși. Sunt mai multe categorii de credincioși la pelerinaj. Mai întâi, cei care-mi plac cel mai mult și care sunt pe cale de dispariție: „bunicile” noastre. Oameni de la țară, din mediul rural, care vin la Cuvioasa an de an, care fac mari eforturi, cu bani strânși cu greu la batistă sau la ciorap – ei sunt și cei mai atinși de criză. Gesturile lor rituale sunt foarte simple, credința lor este foarte curată, nu există pentru ei niciun obstacol când stau în *rând* (ploaie, vânt, frig, arșiță). Oamenii politici – atenție! – sunt asimilați unor încercări pe care ți le dă Dumnezeu. Ei sunt și foarte toleranți față de ceilalți. Ca sociolog, în timpul studiilor, am jucat diferite „roluri”, stând în *rând*. Femeile de la țară mi-au dat busuioc, mi-au dat să mănânc, m-au învățat gesturile rituale de bază etc.

Apoi sunt acea categorie de credincioși, cei care au nevoie să vadă minuni, să fie uimiți, să simtă că trăiesc religia puțin *altfel* decât ceea ce li se spune în bisericile lor. Este o categorie destul de amestecată, sunt oameni pe la 60-70 și un pic de ani, proaspăt ieșiți la pensie, venituri mici, dar stabile, nu prea știu ce să facă cu timpul liber. Își caută identitatea foarte puternic, ei sunt și pătura cea mai interesantă din perspectiva studiului, pentru că de foarte multe ori se plictisesc sau vin la pelerinaj doar fiindcă este un fenomen de grup; ei socializează, practic, plus puțin turism mănăstiresc... Tot ei prezintă și cea mai puțină profunzime teologică a actului religios în sine. Pelerinajul e un gest pur ritual, cu proprietăți curative, și nimic mai mult. Eu îi numesc pelerini de *Formula AS*; revista aceasta, pe care o stimez de altfel foarte mult pentru calitatea ei, mi se pare oarecum ilustrativă pentru această categorie. De fapt, ei aproape că au scăpat oarecum de sub controlul canonic al Bisericii, prin pelerinajele pe care le fac autonom cu microbuzele, prin forma lor de organizare spontană. Sunt și foarte influențabili, sunt împotriva a orice, de la actele →

STELIAN GOMBOȘ

Patericul egiptean

Între maladiile zilei, vine, iar, cartea să fie semn ordonator. *Patericul egiptean*, tipărit cu binecuvântarea IPS Irineu, la Editura Reîntregirea din Alba-Iulia, cu subtitlul *Cuvinte folositoare ale Sfinților Bătrâni*, e cartea-îndemn întru înnoirea vieții (Rom. 6,4).

Genul de literatură duhovnicească *patir* (al Tatălui, al părintelui duhovnicesc) are capitole relevante, gândindune, bunăoară, la *Patericul atonit*, *Patericul Lavrei Sfântul Sava*, *Patericul de la Optina* sau cel din Sinai, precizând, însă, că *Patericul egiptean* este cel dintâi sau, cum i se mai spune, patericul prin excelență. Este cartea efortului ascetic, a acumulărilor impresionante de viață duhovnicească, a experiențelor de netăgăduit întru despătimire și înnoire dumnezeiască, acestea devenind invincibile argumentum al reordonării lumii prin forță spirituală. Este cartea celor aleși, cartea jertfelniciei, propovăduind în numele Duhului Sfânt nevoia de a ne ridica o cetate Acropole în cuget, care, mai departe, să ne edifice ființa, să fim acolo unde e pace cu adevărat (pe această idee glosa și criticul de artă Dan Hăulică în *Nostalgia sintezei*).

Patericul egiptean e carte esențială, apropiindu-ne de miezul lumii (să ne reamintim că N. Bălcescu vorbea de *esenția lumii*), îndepărtându-ne de

barbaria cotidiană, de măștile și neputințele timpului prezent, ciuruit de vicii, anomalii, de prea-repetata izgonire din Rai. Este o carte în apărarea ființei, prinsă, dramatic, în *era vidului*, a narcisismului (vezi și *Diagnoze* de Andrei Marga) și *vicleșugurile finitului*. Cuvioșii asceți din târâmurile Egiptului au îmbătrânit în iscusință și înțelegere, fără a fi feriți de ispită și deznădejde, de *tulburarea gândurilor* (ca încercări!), numai că ei au izbândit, au supus *robia vrăjmașului*, știind că prin apropierea de vremelnice cum sarea în apă se topește și piere, așa se vor topi și vor pieri și ei.

Alături de orchestrări filozofice, parabole care dau savoare paginii, irizări poetice, *Patericul egiptean* își așează înscrisurile într-o voită (tainică!) *amibiguitate* care îndeamnă la exerciții de interpretare dintre cele mai diverse, pornind de la reflecții de genul: *Prima și a doua oară fugi! A treia oară, fă-te sabie!* (v. Avva Pimen)

Apoftegmele *Patericului*, concluziile de viață duhovnicească îndelungată, incandescentă, sunt ale clipei, ca revelații, dar trecând în teritoriile de înțelepciune ale timpului etern: *Supunerea cu înfrânare supune fiarele; Dragostea izgonește frica; Nu avem trebuință de nimic decât de minte trează; Omul trebuie să fie treaz la lucrurile sale, ca să nu se ostenească în zadar; Omul dacă își păzește rânduiala nu se tulbură*. Această încărcătură ideatică a *Patericului*, în cadențe (versete!) învăluitoare, îi dau

monumentalitate. Verticalitatea *înlauntrului* devine lumină roditoare și *nesațiu de veșnicie*. *Patericul* este încrustat de unda infinitului și de întinderea mâinii divine, de deslușiri, nădejdi și mărturisiri de o frumusețe tulburătoare: Zis-a avva Agathon: *De mi-ar fi fost cu puțință să găsec un bubos să-i dau trupul meu și să iau pe al lui, bucurie aş fi avut, căci aceasta este dragostea cea desăvârșită*.

Patericul egiptean e cartea vindecării. Cuvioșii asceți se vindecau mai întâi pe ei înșiși, apoi îi vindecau pe alții. Preacuviosul Părinte Teofil Părăian, de la Mănăstirea Brâncoveanu, interpretează astfel *Patericul egiptean*: cartea prin care înveți să te ferești de rău, iar pentru ce nu putem face noi înșine e cartea prin care aflăm cum să-i cerem ajutorul lui Dumnezeu.

Rămânând în registrul esențial al problematicii duhovnicești, atenuând un gol bibliografic (exegetic!), *Patericul egiptean* pare a fi deschiderea spre interogativitatea lui Paul Claudel, Gabriel Marcel, Berdiaev, Lewis sau Lev Șestov, asigurându-și veridicitatea prin clarviziune: *Va veni vremea când oamenii vor înnebuni și când vor vedea pe cineva că nu înnebunește se vor scula asupra lui zicându-i că el este nebun pentru că nu este asemenea lor*. De aici până la piesa lui Eugen Ionescu, *Rinocerii*, nu a fost decât un pas.

Prof. dr. VALENTIN MARICA

→biometrice la vaccinul anti-polio, fără a ști de fapt prea bine despre ce este vorba.

O altă categorie de pelerini, foarte interesantă, dar restrânsă, sunt acei tineri urbani care provin din păturile ASCOR ale anilor 1990 și 2000, foarte instruiți, foarte cultivați, cu venituri bune, stabile. Ei se disting imediat în rând, pentru că îi vezi cum sunt îmbrăcați – parcă pleacă pe munte, echipați cu haine de *Goretex*, cu bocanci tip *Thinsulate* etc. Este drept că pelerinajul este o probă fizică majoră, mai înainte de orice. Iar acest pelerin de multinațională este foarte bine echipat pentru lupta cu elementele naturii.

În sfârșit, ultima categorie de pelerini, dar din ce în ce mai numeroasă în ultima vreme: pelerinii electorali. Sunt cei care combină turismul electoral cu o mică „pasă” magică... Primarii au găsit o nouă modalitate de „trezire” a electoratului, ceea ce în limbaj corporatist ar fi *Corporate Social Responsibility*

(CSR). Ei fac o „firmă” de responsabilizare electorală plătind autocare pentru pelerini. E o practică mai mult valahă, sudică... Se pleacă dimineață, se ajunge la Iași pe la prânz, dar pelerinii nu sunt pregătiți nici fizic, nici sufletește pentru ceea ce îi așteaptă. Când ajung acolo devin elemente perturbatoare, nefiind încărcăți spiritual pentru *rând*. „Domnu’ șofer, ați spus că stăm o oră, dar stăm de șapte!” *Rândul* este o ființă vie, se încarcă cu această tensiune și lucrul se resimte în nervozitatea jandarmilor, a preoților însoțitori etc.

– *Care a fost cel mai impresionant moment pe care l-ați surprins la un pelerinaj?*

– La Iași, în timpul unei averse cu 25 l/mp, cu vânt și un frig de 2-3 grade. Atunci s-a format un sentiment de comunitate, foarte special. Oamenii erau obosiți după ore și ore și atunci s-a petrecut ceva ce nu vom vedea niciodată în viața obișnuită, la români: cu toții au scos umbrele, nailoane,

pelerine, saci de plastic și au făcut un corp comun. *Rândul* nu mai era individualizat, ci era o singură ființă vie. Toți am devenit frați și creștini adevărați, pentru jumătate de oră!

– *Cum a evoluat pelerinajul în România postdecembristă?*

– Pelerinajele au izbucnit în spațiul public în 1995-96, atunci când a fost adus capul Sfântului Andrei. Existau și până atunci pelerinaje, dar erau departe de amploarea publică pe care o au acum. Atunci, în acei ani, Biserica a construit aproape de la zero genul acesta de pelerinaj: sub forma unui *rând* lung de așteptare. Motivele din spatele acestui gest eu le pot doar bănui... Motivele sunt o trezire a credinței, ca răspuns unei cerințe din partea credincioșilor de miracol, de îmbunătățire sufletească, de educație a voinței, a fost o modalitate de vizibilitate publică, dar și de colectare de fonduri pentru opera misionară și caritabilă a Bisericii. Ar fi multe de spus aici...

Minunile vremurilor din urmă

Trăim vremuri apocaliptice. Cine nu a înțeles acest lucru doarme un somn adânc” Părintele grec Elpidie

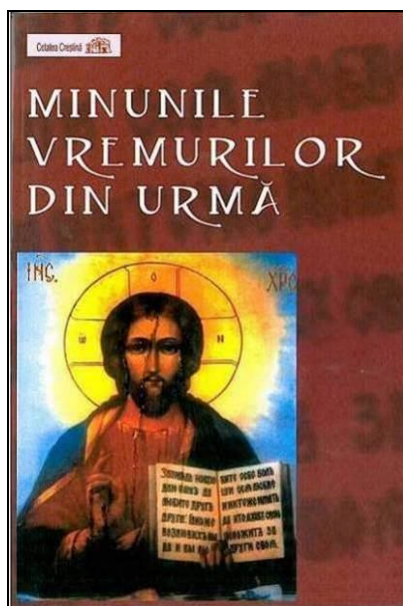
Vagianakis din Rodos

Să contemplăm și să îngenunchem, cu sufletul în rugăciune la această icoană a Mântuitorului care sângerează. Icoana este atașată pe coperta cărții „**Minunile vremurilor din urmă**”. Cartea este scrisă de Ieromonahul Trifon din Rusia. Iar Icoana e din Derzavino. Să ne amintim și din Sfânta Evanghelie acele clipe de rugăciune ale Mântuitorului când sudoarea s-a făcut picături de sânge: “Iar El, fiind în chin de moarte, mai stăruitor se ruga. Și sudoarea s-a făcut ca picături de sânge care picurau pe pământ” (Luca 22, 44). Trebuie să vă mărturisesc că m-a impresionat acuratețea certitudinii împlinirii semnelor prevestitoare ale Venirii Mântuitorului. Iată-le sintetizate profetic de Ieromonahul Tiron: „**Deja s-au împlinit toate semnele prevestitoare ale celei de-a doua Veniri a Domnului nostru Iisus Hristos, care va avea loc curând. Din clipă în clipă va ieși la suprafață și se va arăta în mod oficial fiara, antihristul, falsul Iisus.**

Antenele lui se văd deja în toate țările. El va domni 42 de luni înainte de venirea lui Iisus. Creația lui, sistemul mondial computerizat, în care nu se folosesc bani, va pătrunde peste tot. Este condus de computerul principal, care poartă numele de „Fiară”.

Numărul dat fiarei este 666. Cartelele electronice speciale vor înlocui banii. Acestea sunt cartelele fiarei. Pe ele se află codul fiarei și numărul personal al fiecărui locuitor al planetei noastre. Cifrele nu pot fi văzute de ochiul obișnuit. Aceste cifre au început deja să fie puse pe mâna dreaptă sau pe fruntea omului. Aceasta este pecetea fiarei. Dacă vrei, de exemplu, să mergi la discotecă, doar pui mâna sub pecete!

Numărul fiarei se întâlnește tot mai des pe produsele alimentare și pe cele industriale. Fiecare cod (de bare) are acest număr (trei bare duble la începutul, la mijlocul și la sfârșitul codului; ele sunt puțin mai lungi decât celelalte bare – sunt grupuri de șase). Acest număr a pă-

truns în televiziune, la radio, în medicină, în artă – în toate sferele vieții umane. Are loc codificarea omenilor. Deja au apărut chiar pașapoarte noi, iar pe ele se află 666.

Trezește-te, omule, deschide Evanghelia și citește Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul. Cu aproape două mii de ani în urmă, descriind vremurile noastre, el ne-a vorbit despre fiară, ne-a arătat numărul ei, 666, și ne-a avertizat că trăsătura fiarei sau numărul ei va fi pus pe mâna cea dreaptă sau pe frunte. Aceasta este pecetea lui antihrist. Și ea este drumul direct spre iad.

Despre antihrist au scris mulți Sfinți Părinți de-ai noștri. Cu toate acestea, omenirea își îngăduie să se prostească și se târăște spre antihrist așa cum se duce iepurele în gura șarpelui”.

M-au cutremurat dar m-au și trezit din apatie și letargie dărele de sânge care curg din capul Domnului Iisus Hristos, de acolo, din locul unde soldații i-au îndesat cununa de spini. Și atunci am zis în sinea mea că e bine să citesc Apocalipsa. Dar, din Filocalie, un Sfânt Părinte ni se adresează tuturor că Evanghelia și Noul Testament trebuie trăite. Că dacă numai le citim, Hristos rămâne ascuns, acolo, în Evanghelie și Cuvântul nu se naște în inima noastră.

Am început să citesc sfânta carte a Apocalipsei și după primele 12 capitole am ajuns la concluzia că Mântuitorul sângerează în Icoane, când vede, cât de puțini dintre noi, vom ieși biruitori din războiul cu Satana.

E important să înțelegem că nu vom primi mântuirea (salvarea sau transfigurarea), - dacă nu vom lucra și învăța și noi, cele ce țin de viața eternă.

Am fi aidoma unui copil alintat care merge la școală dar nu se străduiește să învețe literele și să scrie. Vrea ca totul să-i facă învățătorul. Nu se obosește să lucreze cu cifrele. Nimic nu vrea să facă. Deci, îi vor fi inaccesibile toate tainele frumuseții divine, dacă nu va învăța să citească simbolurile aflate în cărțile sfinte. Că așa de frumos spune și Goethe despre poezie, anume că este încifrată în metafore, în cultură și în divinitate. Nu pot avea acces la marea poezie cei care nu cunosc Biblia. O spune marele Lucian Blaga în prefața traducerii operi Faust.

Aduc aceste citate în ajutor pentru a scoate în evidență că, fără cunoașterea cărții Apocalipsei și a trăirii mărturiilor de acolo, morți vom rămâne și habar nu vom avea de nimic despre Venirea a doua a Mântuitorului și sfârșitul lumii acesteia. Mulți spun că acestea sunt scorneli. Dar cu toții trebuie să admitem că orice lucru care are un început are și un sfârșit. Să facă excepție pământul și lumea? Dar iată șase versete din Apocalipsă din care se vede marea iubire a Domnului către noi și care conțin făgăduințele ce la va primi cel care va birui în războiul cu diavolul, cu lumea și cu voința proprie: „**Cine are urechi să audă ceea ce Duhul zice Bisericilor: Biruitorului îi voi da din mâna cea ascunsă și-i voi da lui o pietricică albă și pe pietricică scris un nume nou, pe care nimeni nu-l știe, decât primitorul” (Apoc. 2 : 17).**

„**Și celui ce biruiește și celui ce păzește până la capăt faptele Mele, îi voi da lui stăpânire peste neamuri” (Apoc. 2 :26).**

„**Cel ce biruiește va fi astfel îmbrăcat în veșminte albe și nu voi șterge deloc numele din cartea vieții și voi mărturisii numele lui înaintea părintelui Meu și înaintea îngerilor Lui” (Apoc. 3: 5).**

„**Pe cel ce biruiește îl voi face stâlp în templul Dumnezeului Meu și afară nu va mai ieși și voi scrie pe el numele Dumnezeului Meu și numele cetății Dumnezeului Meu, – al noului Ierusalim, care se pogoară→**

VALERIU TĂNĂSĂ

Gânduri scrise pentru semenii

„Lumea ni s-a dat pentru comunicare între noi, pentru a ne ajuta, prin ea, pe noi înșine”

(Părintele Dumitru Stăniloae)

De curând, am primit în dar pe unul din coridoarele școlii o carte, care parcă mi s-a lipit de mână, încât am deschis-o imediat și am început să o citesc. De la început mi-a acaparat toată atenția, și-a „făcut cale către inima mea”, fiind scrisă pentru oamenii preocupați de tot ce înseamnă viață „în care se găsește și o cale cât de cât creștin” și ajunsă acasă am citit-o și am recitit-o. Mă bucur mult că o pot avea de acum în biblioteca sufletului meu.

„Vreau să trăiesc viața ca pe o bucurie, ca pe o binecuvântare de la Dumnezeu”, mărturisește preotul Ion Petrică, autorul cărții primite, *Meditații pentru contemporani* (ediția a II-a revizuită), Ed. Nepsis, Ed. Eurobit, Timișoara, 2010; și eu așa a-

MINUNILE...

→din cer, de la Dumnezeul Meu – și numele Meu cel nou” (Apoc. 3: 12). „Celui ce biruiește îi voi da să șadă cu Mine pe scaunul Meu, precum și Eu am biruit și am șezut cu Tatăl Meu pe scaunul Lui” (Apoc. 3: 21). „Cel ce va birui va moșteni acestea și-i voi fi lui Dumnezeu și el Îmi va fi Mie fiu” (Apoc. 21: 7).

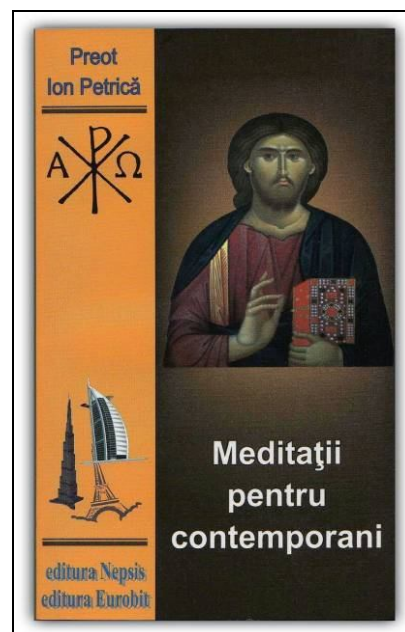
Acum trebuie să specificăm adevărul că noi creștinii și mirenii nu știm nimic. Acestea, ce sunt scrise mai sus, le-am găsit în Apocalipsă tocmai din dorința sinceră și mai ales speranța că vor fi citite de vreo câțiva frați și câteva surori și aceștia își vor veni în sine, din împrăștierea și sălbăticierea care ne-a cuprins pe majoritatea.

Evidența clară care se desprinde la o primă citire a sfintei cărți a Apocalipsei este certitudinea că aceia dintre noi care vom primi pecetea antihristului nu vom intra în Împărăția Cerurilor, nu ne vom mântui, nu ne vom lumina sau altfel spus nu ne vom transfigura. Nu vom ajunge preoți ai Dumnezeului nostru cum ne făgăduiește Îngerul Mântuitorului: „Și ne-a făcut pe noi împărăție, preoți ai lui Dumnezeu și Tatăl Său. Lui fie-i slava și puterea în vecii vecilor. Amin!” (Apoc. 1: 6).

dăuga că bucuria cu care-și trăiește viața ar dori să o împartă cu semenii săi, dovadă sunt preocupările lui, atât ca preot slujitor, cât și ca profesor de religie, lector universitar, doctor în sociologie, inspector de specialitate la Direcția Generală de Asistență socială și Protecția copilului - jud. Caraș-Severin și, nu în ultimul rând, scriitor.

Cartea cuprinde gânduri condensate în cuvinte simple, dar edificatoare, o adevărată hrană spirituală adresată atât celor care abia se instruiesc în tainele creștinești, cât și celor deja cunoscători, spre a-și desăvârși educația religioasă creștin-ortodoxă. De asemenea dezbate subiecte legate de viața cotidiană ca de exemplu: *Cartea – o nepăsare sau un lux?, Dumnezeu ne-a dat viață, nu agitație, Iubirea - destrăbălare sau sfințenie?, H.I.V. – răul creat de oameni, Manelizarea culturii, Iubește și fă ce vrei (despre ziua îndrăgostiților și Sfântul Valentin), Bucuria de a fi liber ș.a.* Nimic nu e scris la voia întâmplării, părintele autor cunoscând forța cuvântului. Tocmai prin forma lor mai puțin vastă, prezentate sintetic, articolele, și de la sine înțeles temele dezbătute, pot să pătrundă în sufletul cititorului mult mai ușor, decât dacă acestea ar fi de întindere mai mare, iar ideile mult dezvoltate. Este o lucrare grăitoare despre dorința autorului, după cum mărturisește chiar el, ca „lumea să fie mai bună, să fie ancorată cu adevărat în tumultul valorilor esențiale și purificatoare ale vieții”. Autorul ni se dezvăluie ca Homo Socius, dar și ca Homo Eruditus, propunându-și un amplu program de misionariat întru iluminarea neamului său din perspectiva de a urma cel mai înalt model de virtute, acela de a trăi întru Iisus Hristos: „Vreau să fiu contemporan cu Hristos” și „O lume fără Hristos este o lume fără sens... prin Hristos aflăm viața adevărată” (p. 127), mărturisește el. Cititorul nu va găsi în această carte o demonstrație despre existența lui Dumnezeu, cu toate că autorul observă cu tristețe că „pe zi ce trece oamenii experimentează din ce în ce mai mult o lume fără Dumnezeu”. Nu trebuie neapărat căutați vinovați, în realitate problema se prezintă foarte simplu, pentru necredincioși este sigur că Dumnezeu nu există. Ei sunt, de fapt, într-o stare de inconștiență.

Cei adormiți nu simt existența lui și pretind că nu există. Depinde de o

om dacă lucrurile există sau nu pentru el. Să se trezească și va simți că Dumnezeu se află viu în jurul său și în sine sa. Ne îndeamnă la a nu fi nepăsători și a asculta tăcerea vorbitoare a lui Dumnezeu, pentru că „Dumnezeu nu poate fi înțeles cu mintea, doar ancorați în credință ne putem atașa de adâncul dumnezeirii” (p. 48).

Preotul Ion Petrică reușește să se ridice deasupra problemelor dezbătute, să le privească în ansamblu, ajunge să tragă concluzii pertinente și adevărate. Creând se autodepășește, se înalță spre părțile superioare ale spiritului și astfel poate exercita o bună influență asupra celor ce îl ascultă sau îl citesc. Iată calea celei mai bune metode pedagogice prin care poate produce transformări binefăcătoare în ansamblu, atât la oamenii cât și la situații. Este adeptul unei unități între creștinism și știință, fără ca cele două să se contopească una cu cealaltă, pentru că „lumea contemporană are nevoie de o astfel de unitate în diversitate” (p. 102). Ca să ne desăvârșim cunoașterea, orice informație din această lume „în care totul se mișcă în jurul acesteia” (p. 78), trebuie căutată cu discernământ, nu luată așa cum ne este afișată.

Chiar dacă finalul este oarecum sceptic, privind societatea omenească în ansamblu, autorul nu își pierde speranța că „echilibrând viața noastră, vom echilibra și viața planetei” (p. 105), iar „triumful echilateral adevăr-iubire-frumos” (p. 112) va reuși să dăinuiească.

Prof. MONICA-MARIA CONDAN

OAMENI PE CARE I-AM
CUNOSCUȚ

Gad Calmanovici (1927-2001)

Gad Calmanovici, inginer constructor, coleg de serviciu la un institut de proiectări din București cu soțul meu, a fost fiul inginerului Emil Calmanovici, condamnat în procesul Pătrășcanu, singurul din lot care a murit în închisoare în martie 1956, după ce făcuse o grevă a foamei și fusese hrănit cu forța de autoritățile închisorii din Adjud.

L-am cunoscut pe Gad prin anii 60. Era cu peste zece ani mai în vârstă decât soțul meu, dar între ei s-a cimentat o strânsă prietenie. Gad avea o mare ușurință la limbi străine, știa vreo 6-7, lucru pe care soțul meu, totalmente netalentat în acest domeniu, îl aprecia grozav. Prietenia celor doi bărbați s-a extins la întreaga familie și așa am făcut cunoștință și eu cu Geta, soția lui, cu fetițele Ina și Liana și cu mama lui Gad, Cecilia Calmanovici (pe care o strigau Coca), bunica fetelor. Prietenia familiilor noastre a fost puternică și durabilă.

Despre Inginerul Emil Calmanovici (1896-1956) și procesul în care a fost implicat se pot găsi informații detaliate pe Internet. Gad avea sub 30 de ani când s-a petrecut drama tatălui și, drept urmare, a suferit un lung și puternic șoc de care, se pare, nu s-a mai putut vindeca. Mi-aduc aminte că Gad îi povestise soțului meu cum tatăl lui, când era în închisoare, se înțepase în deget ca să scrie cu sânge, pe un cearceaf, că era nevinovat.

Gad era foarte înalt, soțul meu era mult mai scund, dar asta nu i-a împiedicat să facă lungi partide de înot, vara, la strandurile de pe malul lacurilor bucureștene și, de fapt, toate poveștile mai „importante” erau spuse în timpul acestor „plimbări” aquatice, singura formă în care lui Gad nu-i era frică să vorbească liber, lucru explicabil în anii 60. Este interesant cum, deși în 1968 tatăl lui Gad, Emil Calmanovici, a fost reabilitat printr-un decret dat de Ceaușescu, Gad a rămas înfricoșat și a continuat să fie prudent. De înțeles! Să nu uităm că în 1968 Ceaușescu îl reabilita pe Emil Calmanovici, în schimb, în 1985, îl ucidea, în închisoare, pe inginerul Gheorghe Ursu, cu metode barbare asemănătoare celor folosite la uciderea lui Emil Calmanovici.

Gad locuia cu soția, fiicele și mama lui într-o casă de pe stradă Popa Șapcă, pe lângă Foișor, destul de aproape de noi. În fotografia alăturată, care este

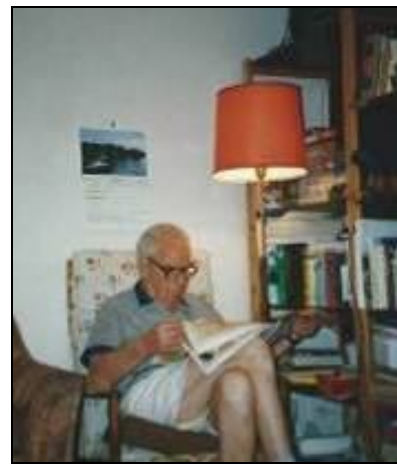
luată chiar în fața casei lor, Gad e la dreapta, Geta la stânga și, între ei, o mătușă a lui Gad cu nepoțica ei. Mergeam destul de des la ei în vizită, de cele mai multe ori ne proiectau pe perete diapositive cu fetițele. Geta era, spre deosebire de Gad, o femeie calmă, iar fetițele, Ina și Liana, erau foarte atașate de bunica lor, mama lui Gad. Pe figura ei se vedea că trecuse prin încercări grele. Le răsflăta un pic pe nepoate cu prăjiturele, mi-aduc aminte că făcuse odată niște biscuiți lipiți între ei cu cremă de ciocolată. Mi-a dat rețeta și mi-a spus că le pune cremă de ciocolată pentru fetițe, altfel, rețeta originală e cu magiun între ele. Eu mai folosesc și azi rețeta ei cu magiun între cei 2 biscuiți, dar adaug și câte o nucă pe biscuit, înainte de a se coace.

Ina, fata cea mare, acuma arhitectă, discuta mult cu soțul meu, semăna la temperament cu Gad, era deschisă și comunicativă, în timp ce Liana, fata mai mică, semăna cu Geta și poate și cu bunica, era mai interiorizată.

Gad și cu Geta ne-au fost prieteni apropiați, iar Gad, la serviciu, era un fel de idol pentru soțul meu. De aceea, prin anii 79-80, când Gad a plecat și rămas definitiv în Suedia, soțul meu a fost foarte deprimat și dezorientat.

Eu mă întâlnisem în vara lui 1979, la Viena, cu fratele meu, care venise din Canada la un congres. Primisem aprobare de plecare din România numai eu, lăsând copilul de 2 ani și soțul la București. După revenirea mea în țară, ne gândeam la reîntregirea familiei în Canada, cu fratele meu și fiul lui, dar încă ezitam.

În 1981, când am aflat că familia lui Gad Calmanovici a hotărât să facă cerere de plecare în Suedia ca să fie împreună cu Gad, soțul meu a prins curaj: dacă Gad, la peste 50 de ani, a avut curajul să schimbe țara, atunci și cineva cu peste zece ani mai tânăr o va

Gad, Suedia 1999

putea face. Și așa am hotărât și noi să emigrăm în Canada, trecând astfel, simultan cu Geta Calmanovici, prin aventura completării actelor și pregătirilor pentru plecarea definitivă din România.

Ne-am cumpărat atunci, împreună, o mulțime de lucruri asemănătoare. Suedia, unde se duceau ei, era tot o țară nordică, precum Canada, unde ne îndreptam noi. Cea mai formidabilă achiziție au fost cratițele de oțel inoxidabil. Geta îmi spusese că în occident toate lumea le folosește, așa că am cumpărat amândouă, de la Bucur Obor, un set de cratițe de toate dimensiunile, cu capace, din inox. Au ținut foarte bine, acum mai am doar câteva capace din set și, întotdeauna când le folosesc, mă gândesc la familia lor.

Gad s-a descurcat bine în Suedia și, având talent la scris și la limbi străine, a lucrat, printre altele, ca jurnalist. Când a devenit cetățean suedez și-a schimbat numele în Gad Calgram. Vorbeam uneori cu ei la telefon, ne trimiteam felicitări de anul nou și speram ca într-o bună zi să ne revedem.

N-a fost să fie. Gad a părăsit lumea noastră în 2001, la 73 de ani, iar soțul meu în 2013, la 72 de ani. În fotografia luată în Suedia în 1999, cu 2 ani înainte de a muri, este același Gad “al nostru”, iubitor de cărți și cultură.

Mare mi-a fost bucuria când acum, după peste 30 de ani de la despărțirea de ei, căutând niște fotografii pentru articolul de față, am ajuns, printr-o verisoară a lui Gad, la Ina, fiica lui cea mare, care mi-a scris un email. Ne ținuse minte, pe mine și pe soț. Sunt hotărâtă ca, în viitorul email, s-o întreb dacă mai știe rețeta prăjiturelelor făcute de bunica ei și, dacă nu, să i-o trimit eu...

VERONICA PAVEL LERNER

Geta-Adela Mendelsohn-Maya
Shalmon-Gad

SARE PE RANĂ

Pulbere

Tu sosești la răsăritul soarelui.
Îți spăl praful de pe picioare
Și în ligheanul cu emailul sărit
Sclipesc solzi de aur.
Călătorim mai departe
Pe liniile aeriene
Ce se încrucișează periculos de real
Cu aripile unei păsări tăiate.
Ochiul meu de sticlă subțire
Vede toate punctele slabe
Și semnele vremii
Ce ne vremuiește regește.
Drum în pulbere este șezlongul meu
zburător,
Spațiul delimitat pe plaja unde
Grebla de bambus trasează viitoare
hotare.
Nisipul scrâșnește în dinți și
Neantul de sub tălpile-mi goale
Freamătă în vis.
Am fost o vreme fără vedere
Și azi citesc printre stele,
Țin prelegeri despre libertatea
absolută
Trișând cu cifrele răstignite
Peste cadranul ceasului desenat
Pe gămălia arsă a unui băț de chibrit.

Fereastra

În dimineața asta plouă cu soare.
Eu rezem fereastra pe sub care
Trec copiii cu ghiozdanele pline
De cărămizile anilor ce urmează.

Podurile de lemn se cariază în ceață
Și scârțâie carul triumfal al
nimicniciei.
E vremea cifrelor clare
Și a merelor coapte în spuză.
Mă spăl cu săpun bun
Până la brâu
Printre spinii de roze.
Dintr-o clipă în alta
Sângele va curge
Și voi deveni transparentă
Ca sticla de lampă.
Ehehei,
Este un exercițiu de forță
Jocul pe care îl repet de o mie de ori
În văzul publicului care plătește
Spectacolul de jonglerie
Fără să crâcnească.
Pe gardul din sârmă ghimpată
Volbura din anul trecut
Mai aruncă un pas către aer,
Doi pași face
Pe buza fântânii în care
Melcii lasă dăre strălucitoare.

Detalii

E treaba ta să alegi
Din care unghi al
Paginilor albe
Vei prinde și povestea aceasta.
Pe cutiile pline cu pietrele
Extrase din fiere,
Eu continui să sculptez
Portretul iederii ce se prinde
Cu disperare de mamă
De zidurile ce abia au învățat să
vorbească.
Vom sărbători împreună despărțirile
Și toate întâlnirile de pe când
Te priveam cu ochi de copil
Rătăcind prin bălciul
Cu înghițitorii de săbii.
Nu mai cred demult că suntem
Lemn de trandafir înflorind doar
parfum
Și că ar trebui să zburăm
Cum fac larvele de fluture
În embrionul de fruct.
Pe peluza grădinii centrale
Bâncile au dat muguri
De salcie plângătoare.

Troițe

Torc, țes, cos la cămașa
De pe manșeta căreia
Vom face saltul mortal
În arena împodobită cu flori de
salcâm.
Sunt un soi de poveste veche
Și complicată;
Mi-e mult mai la îndemână
Să cumpăr decât să-mi vând
Amintirile din vreme de pace.
Iau notițe la fiecare discurs pe care
Tu îl ții în fața publicului indiferent
La pericolul ce ne paște.
Caligrafiez lătratul de câini
Pe cel mai ascuțit dintre spinii
Cununii
Unui Iisus decupat din tablă zincată.
Răstignirea mea este gata!
Blândă, fără de pată,
Cămașa altui tânăr tâmplar
Se înalță
Pe vârful picioarelor.

Tren personal

Untul de arahide unge osia
pământului.
Alunec mai departe
Prin noaptea
În care abia de mai disting
Apele reziduale ale metropolei tinere.
Vagonul nostru are ușa închisă.
Stăm înghesuți pe bagaje străine,
Printre mii și mii
De povești personale.
Alți pasageri se agață
De paralele și meridianele hărții
precare.
Brațul fotoliului dintre noi
S-a îmbibat cu sudoare caldă
Și teama sare dintr-un gând în altul.
Biletele de călătorie flutură-n aer.
Se aud și cuvintele,
Scrâșnite în măsele.
În rest,
Este doar fum de cărbune
Alb ca un
Înger.
„Înghețată cu vanilie!!!”,
Ne îmbie negustorul
De pe peronul
Unde
Cele mai insignifiante obiecte
De la facerea lumii încoace
Au prins aură neagră.

Umbre de dimineață

Mă debarasez de cuvintele
Care nu au avut curaj să se nască la
vreme.
Luna pleacă goală goluță din lampă
Și dâra ei albă
Astupă porii caldarâmului
Peste care noi jucăm șotron
Mai departe.
Sărim peste casele decupate
Din peisajul maestrului orb
Și zgură de vorbe prea des folosite
Se cerne peste poporul din cer.
Nebun și frumos ca un înger miop
Contingentul meu se grăbește
Să prindă loc liber între cele o mie
De lacuri iscate din lacrima
Peste care zboară doar rața sălbatică.
Vă urăsc și vă iubesc
Umbre cu cicatrici de acnee juvenilă
Pe sub ridurile a o sută de manechine!
Un mecanism dezarmant
Trage draperia cu franjuri de ață
Și altă zi fără consistență precisă
Se juoiaie de piele
În zațul cafelei
Din care beau metodic
Pe muzică retro.

MELANIA CUC

Starea prozei

Pe o bancă

La câteva clipe după ce trenul a oprit în gară, s-a auzit de la megafonul stației, un anunț stupefiant: Acceleratul va rămâne pe loc cel puțin patru ore, întrucât, mai la vale s-au descoperit grave avarii la podul de peste Someș. Geamul de la compartiment era blocat, pe culoar se deschidea doar unul, în capătul celălalt al vagonului, or, Egreta avea, după o oră de călătorie, senzația că nu are aer și că, din pricina transpirației, i se va topi pielea.

La azul anunțului, își lăsă geaca și sacoșa nimănui și sări pe peron. Nu puțin dintre călători făcură la fel.

Se afla un mic bazin cu o țâșni-toare, nu putea fi socotită arteziană, important era că oamenii dădeau de apă. Câteva bănci flancau clădirea gării, dar nici vorbă de umbră. Avu deodată alt gând și Egreta trecu în piața gării, unde găsi un mic local cu plăcinte și sucuri. Își luă o apă minerală și se lăsă tentată de alea de castani, care, aprecie ea, se întindea preț de un sfert de kilometru. Presupunea că, la capătul ei, fie e centrul orașelului, fie se dă în șoseaua națională.

După teroarea din tren, începea să se simtă bine; regreta că nu a avut ideea, înainte de a sări din vagon, să-și schimbe blugii cu una din fustițele pe care le avea în sacoșă. Îndată o înfioră un gând. Se apropia un adolescent pe alee și îl întrebă cum se numește localitatea. Acesta îi răspunse binevoitor, dar oarecum amuzat.

Locul nașterii sale !...

În cei 20 de ani ai săi nu a pus niciodată piciorul aici. De la Iași la Timișoara a călătorit tot timpul cu trenul, doar câteodată mica stație CFR îi amintea de întâmplarea venirii sale pe lume. Adineauri, coborând din tren, copleșită de caniculă, nici măcar nu o interesase ce gară este. În fond, pentru ea, an de an, nu era decât același traseu: Iași-Timișoara și retur, adică de la mamă la bunică. Interesul pentru tatăl se isca rar, rezumat doar la o banală curiozitate. Cum o fi arătând? Mama nu i-a spus niciodată despre el nimic. Doar la bacalaureat, spre mirarea fetei, ea a rostit cu ciudați ochi umezi: „Barza te-a adus doar pentru mine.”

Trăia acum o stare de confort sufletesc. Umbra castanilor ferea de

căldură răcoarea timidă de-a lungul aleii, dar și ocrotea liniștea. Își aminti de o zicere a cuiva: „Liniștea e mai de preț decât banii”. Stânga-dreapta, câteva clădiri erau chiar plăcute, printr-un fel de baroc sobru al înfățișării lor. La primul seminar de istoria arhitecturii o să lanseze sintagma asta „baroc sobru”.

La capătul aleii constată că nu se înșelase: trecea o foarte aglomerată șosea. Dar, dincolo de ea, se lăfăia o altă promisiune de umbră: un parc cu stejari centenari și frasini falnici. La capătul parcului, abia acolo, părea să fie centrul localității, căci, printre rămurișul copacilor, se insinua silueta unei biserici reformate și, alături a uneia ortodoxe, de mărimea unei catedrale.

Traversă prudent și intră în parc, observând la capătul unei alei un chiocș cu ziare. Numai bine! Cumpără o revistă cu integrale, iar vârstnica femeie de dincolo de teighea avu inspirația s-o întrebe dacă nu cumva are nevoie și de un pix. Chiar așa! Avea două, dar în sacoșa lăsată în tren.

Auzi, deodată, din spate, din marginea parcului, un hohot bărbătesc de răs, pe un ton de „No, prostovane!”

Pe o bancă de-alături, doi tineri stăteau aplecați asupra unei table de șah. Purtau pantaloni scurți și câte un tricou alb. Egreta se apropie, simțind că nu atât curiozitatea, cât o stare de a fi ghidușă o face să urmărească partida. Cei doi însă păreau să fi înțepenit în postura aceasta. Ea nu avea să știe rândul cui e, dar, brusc, se apropie de urechea tânărului în spatele căruia se oprise și-i șopti: „Calul...”

Și se îndepărtă în grabă, căci apucase să prindă căutătura urăcioasă a celuiilalt.

La câteva clipe, din spate, auzi un voios „Mulțam !”

Banca ce o interesa se afla de unde îi parvenise veselia de adineauri. Un grup de bărbați – mai în vârstă, mai

Ion Alin Gheorghiu, „Pasărea Phoenix”

tineri –, o înconjurau, se vedea, fie amuzați, fie, curioși. Apropiindu-se, Egreta se lămuri: se jucau cărți. Ea nu știa decât șeptic.

Se îndreptă spre ei, fiindcă nu observase din partea lor vreo mirare. Unul dintre jucători – 40-45 de ani ?-, era un bărbat plăcut la vedere, își ținea spatele drept, parcă autoritar, iar cărțile din palmă erau parcă gata-gata să se deschidă în evantai.. Avea un nigel deasupra sprâncenei drepte.

Involuntar, Egreta își ridică palma deasupra sprâncenei drepte, unde avea ea însăși un astfel de nigel. Imediat, bărbatul își duse degetele spre nigel.

Ea se depărtă, cu gândul unor pași alene pe alei. Cei doi șahiști plecaseră, dar se așezase pe bancă o multă, colorată și zgomotoasă familie de țigani.

Simțea nevoia să revină acolo unde se jucau cărți, mai cu seamă că, la un moment dat, simți o bruscă și nedeslușită căldură în nigelul de deasupra sprâncenei. Ajunsă la un pas de bancă, îl văzu pe bărbatul acela cum duce palma la frunte, deasupra frunții drepte.. Instantaneu, făcu și Egreta la fel. Îl auzi rostind cu satisfacție;

– Țâști-bâști !

Egreta tresări și o năpădi o stare de agitație.

La o vârstă foarte mică auzise o voce bărbătească exclamând întocmai.

Emoția se potoli îndată când își duse palma la nigel. Celălalt avu același gest. Apoi Egreta nu mai putu să-și dezlipească privirea de pe chipul său.

Bărbatul se ridică, adresându-i-se răstit:

– Ce vrei!

– Nimic, tată..., șopti ea.

CORNEL COTUȚIU

STAREA PROZEI

DRACUL GOL

Fusese o dimineață frumoasă și trecuse așa de repede, încât nici nu ne-am dat seama când a venit amiaza și trebuia să plecăm acasă. Oile se îmbuluciseră din cauza căldurii și ședeau la umbră, sătule. Mai trebuia să bea apă din Aninoasa și le băgam în obor. Până spre seară, când se mai potolea vipia zilei de vară, nu le mai aveam grija. Le mai scoteam puțin pe marginea Aninoșii sau pe coastă și era gata ziua. Scăpam de oi.

Trecuse așa de pe nesimțite dimineața, pentru că ne întâlniserăm cei patru copii ai Aninoșii cei mai pricepuți în jocul numit „Ciocănelul”: Gelu, Nicu, Aurică și eu. Perechile erau făcute de ceva timp și nu le mai schimbam. Gelu făcea pereche cu Aurică, iar Nicu cu mine. Ne băteam, cum se spunea pe la noi, în parte. Nici o pereche nu putea spune că este mai bună decât cealaltă, învingea când una, când alta. Eram și prieteni și nu ne certam niciodată. Alți copii nu aveau nicio șansă să câștige împotriva oricărei perechi dintre cele două. Când erau și alți copii, făceam alegere.

Eram în Fundul Câmpului, terenul era amenajat, dar trebuia să scăpăm de oi, căci erau porumbi în apropiere și nu vroiam să avem neazuri cu oamenii. Am rezolvat repede cu baba Vârzoaica și cu Lecă. Erau și ei cu oile și i-am rugat să se uite și la ale noastre, să nu intre în porumbi, că după-amiază le luăm noi pe-ale lor. După-amiază, da, dar la Paștile Cailor, în mintea noastră. Doar și minciuna și promisiunea sunt și ele vorbe.

Atunci, la joc, băieți. Ei, am și dat în ciocănel, dar am și alergat după el, până când am scos limba de-un cot. La sfârșit, eram leșinați și unii și alții. Baba Vârzoaica și Lecă își luaseră oile și plecaseră acasă, iar ale noastre stăteau la umbră. O mâncare bună și pe săturate, un somn la umbra dudului din curte – dacă mă lăsau găștele și rațele mării să dorm –, era tot ce îmi doream la plecare spre casă.

Am ajuns, am băgat oile în obor și m-am îndreptat lălăind spre casă; nu știam cânta, dar de lălăit, în felul meu, lălăiam toată ziua, mai ales când eram bucuroși. Acum, eram.

Dar până în casă...

Când am urcat în prispă, am și strigat:

– Mamă, mi-e foame! Mi-e așa de foame, că aș mânca și mămăligă cu ceapă.

Așa zicea un vecin de-al nostru, Titi al Catrinii lui Mititelu, iar noi ziceam în batjocură: „Dă-mi, mamă, mămăligă cu ceapă”.

Nu-mi răspunde mama. Mă lasă să intru în casă și, hop! apare cu un ciomag în mână în urma mea. Îl ținea în mână, gata să mă ardă cu el. Nu dădea ea tare, dar dădea totuși și dureau.

– Veniși, Gogule?

– Venii, mamă, da ce-i? Țăleste ciomagul meu și de când îl caut eu. Ia fă bine și dă-mi-l.

Se oprește în prag, își pune mâna stângă în șold și cu cea dreaptă ține ciomagul. „Ei, îmi zic, stai deoparte, dacă nu vrei să-ți ia pielea foc”. Mă țintuiește cu privirea și zice:

– Mă, Gogule, tu ești dracul gol! Nu știi dacă ți-am mai spus, dar ascultă la mine, ești dracul gol. Dracul gol, auzi?

Și ridică ciomagul în semn de amenințare. Mă trag câțiva pași îndărăt și repede:

– Dacă mi-ai spus, mamă? Oho! De câte ori îmi zici numai într-o zi, aș putea deveni Scaraoschi, tatăl dracilor. Da nu cred că sunt io ăla, zici tu așa...

– Ba tu ești. Pe tine te cheamă Gogu, nu mai am alt copil cu numele ăsta.

– Păi, seamăn eu cu dracul, mamă? Cu ăla din cartea din care ne citește Titi, seara?

– O, cât de bine. Ia dă-ți tu cămașa jos, lasă-te în pielea goală, ia funingine de ici, de pe coș, uite de-asta neagră-neagră, și mânjește-te pe față și pe piele. Pune-ți pe cap cornițele vătuiului pe care l-a făcut tac-to pastramă și țopăie în vârful picioarelor, să vezi nu semeni cu dracul, ba ești chiar dracul în picioare, muică. Și-ți bagi coada peste tot și faci rele.

– Da are și coadă dracul? Încerc eu s-o dau pe glumă, dar mi-am dat repede seama că mama nu glumea deloc.

– Are, muică, are. A ta e colo, atârnată în podul șoprului. Acolo ai pus și coarnele vătuiului. Și spune tu, cine mai este ca tine? Cine mai face ce faci tu?

– Ce fac, mamă? Ce fac?

– Dacă ar trebui să ți le înșir, mi-ar trebui o zi întregă și nu cred că le-aș termina. Cine se mai bârâcă în plopul babilii Vetii, din marginea Aninoșii și pe râpa lui Costică al Dudii? Nu vezi că nu mai ai piele pe piept, pe burtă, pe picioare, ești belit peste tot? Cine mai intră în fântână, ca să scoată apă? Cine se duce la găște la fântâna Cocoșoaică și le ia la goană, să zboare acasă și el ia drumul Oltețului? Nu te pot lua cu mine la bălci la Ciuturoaia sau la Laloșu, că mă faci de râs, urlând să-ți cumpăr tot ce vezi tu. Așa ai făcut cu șuiericiu, cu fluieru, cu fofeaza și câte și mai câte drăcii. Ai uitat că nu te-am putut lua de lângă gard de la Teodorini, de la podul Dobricenilor, până ce a venit paznicul acela și ți-a dat pană de păun? Iei vâile și dealurile la rând, colinzi pădurile după cuiburi de păsări. Te lăudai la frații tăi că știi peste o sută de cuiburi de păsări și că te poți duce la ele și noaptea. Bine măcar că nu le strici cuiburile și nu le spargi ouăle bietelor păsărici. Și câte și mai câte. Dar să culegi și tu un braț de dudău și să arunci la porci, să mănânce și ei, nu poți; să toci și tu niște urzici ori foi de floarea-soarelui sau de dovelete la rațe, cu satârul, colea, în bățătură, că le auzi cum măcăne, nu poți! Da să faci pe dracul și să sparii oamenii, sara, poți?

– Taci, mamă, din gură. Mai oprește-te!... I-auzi, mă strigă Gelu. Mă duc să văd ce vrea. E timpul să dăm drumul oilor și eu nici nu mâncai.

Am zbughit-o afară și-am luat-o la picior, auzind ce spune mama. De la cine o fi aflat? Că noi am făcut asta în mare secret? Noi, adică eu și Gelu lui Julea, prietenul meu de peste Aninoasa.

Gelu m-a ajutat să-l sperii pe unul, pe Mărin al lui Trocan. Țăleste era măi mare decât mine și mă înșelase cu o lanternă, de m-a bătut Titi, frate-meu, ca să-i spun →

GRIGORIE M. CROITORU

ce-am făcut cu lanterna lui, fi-i-ar lanterna a dracului, să-i fie. Frații ăștia ai mei mai mari parcă nu sunt întregi la minte. Vin și-mi pun în față obiecte care îmi fac cu ochiul. Ei nu știu că la mine ce văd ochii nu lasă mâna? Mai întâi, a fost nenea Ion, zis Balamuc, cu ceasul. Ce, parcă eu mai văzusem ceas până atunci? De mâna. Cu curea, cu niște limbi și făcea tic! tic! tic!. Îl pune pe masă, în casă. Eu îl văd și, de, cum să mă duc eu cu găștele până la Băurel fără drăcia aia, că nici nu știam cum se cheamă. L-am luat și până seara l-am făcut praf. Niciun șurubel n-a mai rămas în el. Am scăpat lesne. Mi-a șters o palmă peste cap, mi-a dat un picior în cur și mi-a zis:

– Când vei fi mare și vei avea bani, îmi cumperi un ceas, cum va fi atunci, auzi?

Atunci, am auzit și eu cuvântul *ceas* și-am înțeles că ținusem în mână un asemenea obiect.

Cu Titi n-a mai mers așa.

Venise de la București și adusese o lanternă. O minunăție, nu alta! Era nouă, avea niște butoane și trei culori, pe lângă cea obișnuită: roșie, verde și albastră. Și-a pus-o și asta pe masă. Cum dracu' s-o lași?!

Am băgat-o în sân și-am plecat cu oile pe Vâlcea. Era iarbă bună și umbră. Oile vor paște și eu mă voi juca cu lanterna. Ca să ajung în Vâlcea, treceam cu oile pe la poarta lui Trocan. Mărin era la poartă și-mi vede lanterna în mână.

– Ce ai, Gogule, în mână? Ia dă să văd și eu.

I-o dau, se uită la ea, o întoarce pe o parte și pe alta, o aprinde și el și mi-o dă.

– Pe unde te duci cu oile? Pe Vâlcea sau pe Valea cu Stoboru? mă întrebă, în timp ce îmi înapoia lanterna.

– Pe Vâlcea.

- Poate vin și eu cu văcuța.

Și a venit. Lanterna îi făcuse și lui cu ochiul și a reușit să mi-o ia. Mi-a dat în schimbul ei o cutie cu cretă colorată. Cum am făcut schimbul, s-a și cărat de acolo, ca să nu mă răzgândesc, probabil.

Seara m-am dus acasă cu creta colorată. În sinea mea îmi părea rău după lanternă, dar schimbul se produsese și Mărin nu mai era de găsit, dispăruse, parcă intrase în pământ. Acum, ce-o fi o fi.

Când a venit Titi acasă și n-a găsit lanterna, s-a coborât pe pământ propădul. M-a luat direct:

– Gogule, dă-mi lanterna, că plec deseară pe drum și-mi trebuie.

– Ce lanternă? Eu nu știu de nicio lanternă...

- Nu știi? Stăi că-ți amintesc eu!

N-am mai putut fugi, fuga fiind arma mea de apărare când eram la strâmtoare. Frate-meu m-a prins și m-a plesnit, de-am văzut stele verzi.

– Stăi, nu mai da! am strigat.

– Vezi că-ți aduci aminte? Unde e?

– La Mărin al lui Trocan. Îmi dete o cutie de culori pe ea.

– Te duci, acum, și i-o ceri. Spune-i că te-am trimis eu. Dacă nu ți-o dă, spune-i că mă duc eu după ea. Fuga. Veniși?

Mi-a dat Mărin lanterna și i-am adus-o lui frate-meu. Da, dar cu bătaia rămăsesem și nu mă împăcam cu gândul că o încasasem, n-aveam nici lanternă, nici cretă colorată.

I-am povestit lui Gelu pățania. Împreună am hotărât să-i facem o figură, ca să aibă și el ce să nu uite. Știam că se teme noaptea. Pe la noi erau niște locuri bântuite de stafii, de draci, de scoafe cu purcei care te strigau pe nume, și se băgau printre picioare, de arătări care te luau pe sus, te duceau și te abandonau prin locuri necunoscute. Și câte și mai câte. Niciun om din sat nu întâlnește așa ceva, dar zvonurile circulau și, dacă erai mai slab de înger, te cam lua cu fiori când treceai pe lângă asemenea locuri.

L-am pândit când s-a dus cu vaca pe la Măgură și, seara, l-am așteptat la gâldanele noastre. Întunecase binișor. Când a ajuns în dreptul gâldanului lui Gelu, a fost primit cu niște plesnituri în apă. S-a apropiat de vacă și a încercat s-o prindă de corn. Atunci, am ieșind eu țopăind din baltă, în pielea goală, dat cu funingine pe piele, cu cornițele de țap pe cap și cu coada de drac, legată de mijloc cu o nua de salcie. A început să țipe și a luat-o la fugă, strigând în gura mare: Dracul! Dracul! Dracul!

Am fugit și noi. În ziua următoare, am aflat că Mărin al lui Trocan s-a întâlnit cu dracul în Aninoasa și este bolnav. De spaimă, cică.

Își va reveni el. Sigur își va reveni. Dar mama. De unde a știut mama că dracul am fost eu?!

Chiar am fost... dracul gol.

Mesteacănul

Urc, în fiecare vară, zilnic, de peste trei decenii, Muntele Rosohata – 1224 m altitudine - unde mă așteaptă o oază de liniște, împrumuită de brazi. O poiană proprietate unde îmi vărez și vitele, loc de pe care văd satul meu de pe obcini ca „în palmă”. O priveliște care, în momentele de răgaz, de aici, mă determină să mai uit puțin de grijile zilnice, revigorându-mă și cu aerul nepoluat al înălțimilor.

Tot aici, vrând, nevrând, am trecut pe lângă un releu de televiziune montat înainte de 1989 și care, pe măsura trecerii vremii, „se usucă pe picioare”. Nu știu acum ce rost mai are, doar nu e nici în funcțiune, deoarece, ca pretutindeni în țară, și la noi „a prins rădăcini” televiziunea digitală prin satelit. Deci construcția e ruginită, antenele de pe ea, la fel.

Prin acest releu prindeam programele TVR 1 și, înainte de instalarea lui foloseam diferite antene improvizate din sârme, îndreptate spre releul de pe Rarău sau întoarse spre nord, captam cu ele unele posturi rusești, din care mulți nu priceam o iotă...

Mai deunăzi, ajungând, ca de obicei, cu vitele în poiană și uitându-mă mai atent la releu am observat chiar lângă el un mesteacăn. Micuț firește. Și nu știu de ce mi-a răsărit, ca din senin, un gând. O dorință mai bine spus. Anume ca acest copăcel delicat și pur, prin învelișu-i alb, să crească mai înalt ca releul și, cu timpul, să-i ia locul, dominând prin măreție pădurea din juru-i, ca un stăpân al muntelui prieten.

DECEBAL ALEXANDRU-SEUL

Ancheta „Vatra veche”:

Muzeul Memorial „B.P.Hasdeu”

sau Castelul „Iulia Hasdeu” de la Cămpina (II)

Tadeu Hâjdeu, bunicul scriitorului B.P. Hasdeu, este o personalitate cu înclinări diverse. Amintindu-și de blazonul de „cavaler” al tatălui său, Tadeu Hâjdeu luptă împotriva turcilor la Novi-Bazar în 1788 (avea numai 19 ani), fiind grav rănit. Scribe poezii în limba polonă și în spirit luminist (ode, satire, fabule), traduce și publică în două volume, în 1803, opt drame din August von Kotzebue.

În manuscrisele lui Tadeu Hâjdeu în limba polonă, au rămas multe alte încercări, între care și culegeri de folclor românesc (legende), după ce, în căutarea moșii vechi ale neamului său, se stabilește la Cristinești în ținutul Hotinului, când limba și cultura poporului român câștigă prioritate sub impulsul unui cald sentiment patriotic.

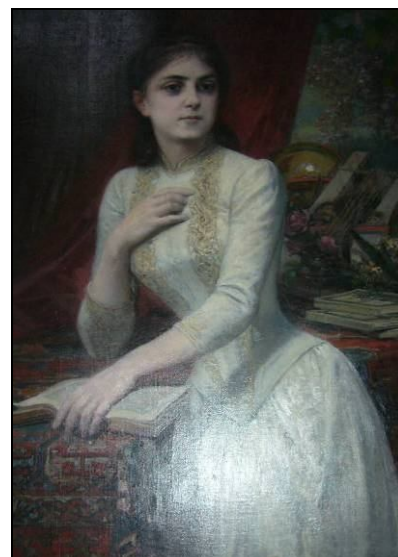
În ultima parte a spițelor genealogice ale Hâjdeilor se perindă un întreg șir de nume poloneze. Fiul lui Tadeu Petriceicu-Hasdeu, Alexandru, tatăl lui Bogdan, a studiat la München și este om de litere, scrie nuvele, poezii și are preocupări filologice, istorice, arheologice. Este membru al *Societății de Istorie și Antichități* din Odessa, profesor de statistică și istorie la școlile din Polonia. Această linie de ascendenți, care urcă în timp până în secolul al XVII-lea, dincolo de Efrem Hâjdeu, coboară până la 26 februarie 1838, când se naște la Cristinești B. P. Hasdeu. Mama sa, Elisabeta Dauksza, coborâtoare dintr-o veche familie lituano-polonă, se stinge brusc din viață, în 1848, când Bogdan avea 10 ani. Urmează anii de școală, la Chișinău, Harkov și Kiev, manifestându-se ca un remarcabil talent literar.

Dar B.P.Hasdeu și-a adunat o cultură uriașă nu de pe bănci de școală și universitate, ci prin lectura particulară, făcută cu mare pasiune intelectuală. În sensul depășirii

învățăturii din orice fel de școală, el a fost un autodidact, cu pasiunea cărții. Când, în 1857, trece în Moldova, cu lăzi întregi de cărți, B.P. Hasdeu deținea deja o comoară de informații despre istoria și cultura poporului român, cu preocupări de istoric, filolog, lingvist, folclorist, creator și critic de literatură, publicist, militant politic antifeudal și antimonarhic. Urmărind arborele genealogic, înțelegem că în această genială personalitate s-au înmănunchiat toate înaltele preocupări și înzestrări intelectuale ale strămoșilor.

În altă sală a muzeului, se păstrează un ceas de masă, stil Biedermeier, prevăzut cu cadran astronomic și barometru, care a aparținut lui Alexandru Hasdeu, o vitrină cu un pocal din cristal albastru cu încrustații de argint, sceptorul, pumnal cu mâner și teacă de fildeș, sculptat de hatmanul Sobieski, dat lui Dumitrașcu Caragea în lupta de la Hotin (1673).

În stânga, din rotundă, privim pianina Iuliei cu sfeșnice de argint și reflectăm, având în față imaginea bustului ei în marmură, sculptat de Ion Georgescu, la miracolul care a fost Iulia, care până la 19 ani scrie poezii în franțuzește: *Au bord de la mer, Cousin et cousine, Feuille verte de chène, Doine roumaine*, volumul de versuri *Bourgeois d'avril*, nuvele, povestiri, piese de teatru, mistuită de aceeași sete de carte, ca și tenacele său tată, de a ridica pe culmi numele Hasdeu. Avea șaisprezece ani când era studentă la Sorbona, la *Facultatea de Litere și Filozofie*, și grupase crea-

Iulia Hasdeu

țiile literare, semnate Camille Armand, în patru cicluri de poezii, proză și piese de teatru. Remarcată curând de profesori, celebrități în epocă, Iulia acumulează mereu mai mult, ia ore particulare de greacă, latină și pian, de desen, pictură și canto cu profesori renumiți, bucuroși să modeleze un astfel de talent.

Studentă la Sorbona, Iulia Hasdeu susține lucrări asupra *Cărților* lui Herodot, i se propune să colaboreze la materiale didactice și-și alege subiectul tezei de doctorat *Filozofia la români în literatura nescrisă*. Dar în cei doi ani în care trebuia să-și prezinte lucrarea de doctorat, a rămas, în amfiteatrul facultății, un loc liber. Un ultim drum către țară, o fereastră deschisă tot timpul către curtea Arhivelor de pe dealul Mihai Vodă, până în ziua de 29 septembrie. Atunci, pe brațul fotoliului, a rămas neterminat poemul *Muza și poetul* și s-a închis o existență pământească: „Și ce devine frunza lăsată în voia bății de vânt/ Oare poartă și ea ca noi, dictat deznodământ?! Nimic nu piere-n univers/ Suflatele spre cer în alte planete strălucesc/ Trupul nu moare, căci din el cresc/ Flori și câmpii întru Domnul se zidesc” (Conf. univ. Crina Decusară Bocșan, *Aniversară*, Arad, Buletin informativ, nr.3-4, octombrie-noiembrie, 1994, pag.3)

Noua concepție a muzeului→

LUMINIȚA CORNEA

reface, insistând asupra stării de spirit a marelui savant B. P. Hasdeu, atmosfera din acești ani, când după drama existenței sale duce o altă viață spirituală, retras din lupta și contradicțiile vieții, un itinerar interior în care este nestinsă o lumină, „Julia”. De aceea lipsesc facsimile și manuscrise, titluri ale operelor care l-au înălțat pe Hasdeu în șirul prezențelor geniale, lăsând să se aștearnă, în prim plan, o stare de spirit care l-a împins în alt făgaș al vieții.

Ceea ce copleșește pe vizitator sunt reperele vieții spirituale ale Iuliei Hasdeu care s-a format la izvoare ale eternității: Petrarca, Dante, Hugo și Goethe. În forma actuală, muzeul, respectă gândul creatorului, de a încrusta în sufletul vizitatorului simbolul puterii etern și infinit creatoare. Cu aceste gânduri, privim domul înalt al donjonului din centrul clădirii, de o uimitoare originalitate, în care s-au cristalizat idei uneori contradictorii: credință, creștinism, spiritism, Dumnezeuire, toate coborând din forța morală a perpetuării unui geniu frânt în plin avânt creator - Iulia.

În mijlocul sălii circulare, stă un stâlp masiv, de zidărie, de culoarea marmurei trandafirii, pe care se reazimă două scări de fier ușoare, care suie lateral în interiorul donjonului. În partea din spate a stâlpului, împotriva ușii de intrare, e o scară care suie la celelalte două. Deasupra stâlpului, pe care se reazimă scările, este un pod susținut de stâlpi subțiri de fier, unde se află, sub domul albastru, statuia Mântuitorului, o dată și jumătate mărime naturală. Statuia este lucrată în ipsos și colorată, amintind stilul baroc, de sculptorul Raphael Casciani din Paris. Războiul, cutremurele și ignoranța umană au afectat de multe ori castelul, dar statuia lui Iisus nu a fost niciodată atinsă. Mântuitorul pare să se înalțe deasupra unor nouri, către cer, cu brațele deschise, cu privirea în jos, spre pământul pe care-l părăsește, binecuvântându-l. Din ochi îi picură lacrimi și în picioare se văd urmele

cuilor, iar pe frunte ale ghimpilor. El se înalță cu fața spre răsărit, spre izvorul luminii. Deși în reconstrucție, vârful de azi al domului ni-l amintește pe cel azuriu, cu ochiul lui Dumnezeu, înconjurat de stelele infinitului. Domul este luminat de trei uși, comunicând cu trei terase și de o fereastră rotundă, întretăiată de o cruce, cu geamuri în felii, colorată galben și roșu. În galeria circulară, în spatele Mântuitorului și sub fereastra rotundă se află bustul asemenea colorat, al Iuliei Hasdeu, acoperit de un văl subțire. Privirea ei pare a se adânci în infinit către „Marele Centru”.

Iată cum descrie I.L. Caragiale, aflat în vizită la familia Hasdeu, atmosfera castelului: „...*stilul ospitalității la castelul Iuliei Hasdeu e cu totul deosebit, un amestec de grand seigneur naiv, savant, patriarh bătrân și tânăr artist. Atmosfera întregă este plină de bunătate – bunătatea însăși, dna Hasdeu – și plină de scânteii de spirit – spiritul însuși, dl Hasdeu, – plină de frumusețe – amândoi soții frumoși, prin frumusețea supremă a părului alb*”.

Tot la parter, se află într-o încăpere și biroul din lemn sculptat, cu călimară și o scrumieră din bronz. Sub cristal, privim medalia de aur acordată lui B.P.Hasdeu de regele Carol de Hohenzollern „pentru Arte și Științe”, ca un semn de prețuire. Aici este și mescioara de lucru a Iuliei, din timpul studiilor la Paris (1882-1888). Pe o placă de marmură neagră este sculptată pe un portativ, cu bronz, o melodie, „*Sursum*”, compoziție a Iuliei. Caseta de corespondență, un presse-papier și tabloul lui Sava Henția „*Visul Iuliei*”, întregesc atmosfera. Din birou, intrăm în dor-

Portret monorimic

Purtând pe cap mițoasă scufă,
– crezând că-i la talent o mufă –

el vede viața ca pe-o fufă,
înghite-o poale-n brâu, o trufă,
și scrie-o poezie bufă
așa cum storci impur din rufă.

Dar Sacrul Foc arzând în tufă
va mistui mintea-i zăzdufă.

La balul negru

La balul cârțiților negre
S-a rătăcit un nufăr cast.

Dar prea mult alb și prea-n
contrast,
Iar dumnealor fiind integre,
Au hotărât să mi-l omoare
Pentru abuz de impudoare.

Și-a zis o hâie altei hâie :
„Ne-am murdărit de poezie”.

GEORGE POPA

mitorul Iuliei, care are pereții îmbrăcați în motivele florale preferate, flori de cale - Camera cu cale, unde se află păpușa Iuliei, bustul Iuliei Hasdeu, realizat de Ioan Georgescu, din marmură de Carrara, realizat în 1890. De asemenea, aici se afla jurnalul și caietul de matematică al Iuliei.

Într-o stare psihică, greu de definit, ducem cu noi un complex original, amestec de uimire, admirație, expresie a unei gândiri uriașe, a celui mai adânc gol al durerii: Lumina și Voința nemărginită de a depăși Nimicul, infinitul misticism, sublima fantezie bazată pe o solidă și rece logică, stil bizar, parcă din altă lume, în care Hasdeu a nemurit durerea și pe Iulia.

Ca niște pelerini muți, părăsim la ceasul înserării acest lăcaș, urmăriți parcă de privirea lui B.P.Hasdeu din tabloul lui Grigorescu, care găsește lumina în Gol, a Iuliei din sculptura lui Ioan Georgescu și cea mântuitoare a imensului Crist al lui Raphael Casciani.

Tăiați sunt plopii

Tăiați sunt plopii de pe drumul bisericii.

Tăiați și vânduți drept lemne de foc.

Ei, ce au prins în scoarța lor imaginile celor plecați pe ultimul drum.

Imagini sparte în mii de picuri ce s-au scurs cu seva arborilor în țărână, în țărâna de la rădăcinile lor,

ca într-un alt soi de mormânt.

Acum, se vede ieșind prin hornuri fumul acestui caleidoscop.

Însă cine are credință

știe că ochii morților

se recompun din funingine,

să mai privească de sus satul nins pentru ultima oară.

Ca o răsplată amară pentru pedepsa urcatului la ceruri.

Amintiri proletare

Coșurile fabricilor deasupra blocurilor

nu mai fumează, nu mai sufocă orașul.

Au tăcut cuptoarele neînsuflețite de cântecul focului.

A rămas doar râul de asfalt negru ce curge printre stâncile măcinate și turnate în prefabricate reci de beton.

Între blocuri și coșurile mute oamenii au rămas prizonieri în țara nimănui.

Tăcuți, triști, își ascund neștiuți trecutul

în sacoșe, în buzunare, în gânduri.

Doar noaptea,

când la semafoare au verde visele,

pe apa neagră a asfaltului

fantomele lor curg spre cuptoare, să le reaprindă, ca altădată.

Să ardă, să iasă fumul amintirilor lor mândre

pe coșurile acum pustii,

să polueze orașul.

Elegie de toamnă cu arini

Au îmbătrânit în zăvoi arinii copilăriei mele.

Inelele lor sunt tot mai subțiri și tot mai strâmbe

sub coaja ce arată ca brazdele arse de brumă.

Inelele tinereții lor, acum moarte,

sunt îngropate adânc în trunchiuri.

Copilăria mea, la fel înlemnită,

e prinsă în inelele sufletului.

Rezemat de coaja lor privesc, privim înainte.

Înainte noastră stă zidul de beton care ține prizonieră apa Oltului.

Deasupra norii fug speriați să nu se înece în oglinda ei cenușie.

Odinioară apa lor spăla coaja arinilor, scâldea ochii mei de copil.

Rezemat de trunchiurile lor ascult, ascultăm.

Nu se mai aud ronțăind carii pe care îi altădată îi prindeam sub coajă.

În spatele nostru, sub scrâșnetul drujbelor

mut cade lemnul,

tăcut e sfârtecat chipul meu de copil.

În urma noastră doar dinții de fier ai drujbelor.

Înainte doar zidul de beton,

zidul de beton care ține prizonieră apa Oltului.

Petre Velicu, "Cavalerii"

Înainte ta

Când speranța a murit, nu mai ai nimic de pierdut.

Când ți s-a luat totul, chiar și de frică ai fost jefuit.

Pustiul din tine se urcă și-ți împietrește în privire.

Sângelui nu-i mai pasă dacă va mușca gustul țărâni.

Abia atunci palma are puterea de a se face una cu fierul.

Abia atunci curajul știe să pășească pe cărbuni încinși.

Pentru că nu-ți mai face trebuință să știi dacă înainte ta vei mai fi tu.

Pași prin foc

Între noi nu mai este nimic de spus.

Toate cuvintele bune s-au dus

să se scufunde în marea de după apus. Să se curețe acolo, nevăzute, de rușine, de ură,

așteptând triste chemarea

de-a ni se cuibări iar pe gură.

Între noi vorbele rămase, vorbele rele, vorbele otrăvit descântate de ieie,

clădesc ziua un deșert fierbinte, dogoritor,

prin care umblă nestingherite fantasmelor lor.

Mirajul acesta ne aruncă în depărtare, ne arde lacrimile până le prefăce în sare,

cu ochi orbi să vedem cum de sus, din înalt

ne strivesc gândurile lepezile cerului de bazalt.

Frica ne întoarce fețele arse către apus,

chemăm cu glas mut cuvintele care s-au dus,

cerându-le să zboare prin pustietate, înapoi,

să se reclădească pe întinderea dintre noi.

Să ne învețe iar ce nu mai știm pune la loc,

doi pași, două cuvinte, unul spre altul, prin foc.

Reveria, mușcată în glastră

Singurătatea e ca o fereastră.

Reveria, ca o mușcată în glastră,

mă hipnotizează,

silindu-mă dincolo să privesc.

Atunci toate cele ce trăiesc

dincolo de sticla sufletului meu,

mor sau învie,

după cum vederea mi-e oarbă sau vie.

Când irisul e plin de doar roșul florii

supernove cum explodează în mine.

Blânde fantasme devin acute, mobile.

Când le privesc

timpul curge neștiut prin pendule,

timpul se petrece.

Când mă întorc în chenarul ferestrei,

în închisoarea sticlei,

devine metalic și rece.

Voi fi

Până să fiu pământ, voi fi vânt.

Până va ninge, voi fi sânge.

Pân' să fiu jale, voi fi cale.

Cât voi arde nimb, voi fi timp.

Când voi fi moarte, voi fi carte.

Când n-o să mai fiu, aș vrea să mă știu.

MIHAI OPRÎȘOR

***Mihai Oprîșor**, născut la 15.02.1959 în comuna Pleșoiu, județul Olt. Absolvent al Institutului Politehnic București, 1984. În prezent, inginer la SSH Hidroserv Slatina. Romane scrise – 6. Romane publicabile – 3: „Gura de pește” (în curs de editare), „ARO pe motorină”, „Inamicul poporului”. Poezii scrise – nu foarte multe. Poezii publicabile – mult mai puține. Poezii publicate – ceva prin vremea studenției.

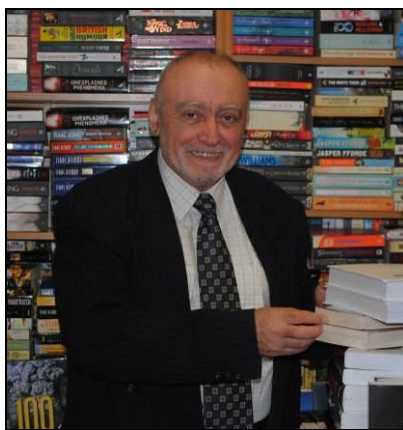
(Prezentare Maria Nițu)

ABSENȚE CU VECHIME

Chiar așa: Cine sună adunarea să facă apelul morților? Apelul solemn. Apel de seară. Am dreptul să întreb, ca militar. Ca unul care nu mai răspund la apel. N-ar mai trebui să răspund, fiindcă mi-am pierdut, ca pe-o virginitate, și ultima calitate de om al orelor exacte obligatorii. Din motiv de ani la activ (ca pasiv!) am trecut din statusul de rezervist în cel de retras. Un ofițer în retragere este o fosilă vie, pe când unul de rezervă (în rezervă!) mai putea fi chemat la oaste și trimis dacă nu la Cotul Donului ca dusul Niță Tindeche pe care tocmai l-am vizitat, invocat, pomenit și tămâiat, măcar la al Niprului, unde s-a reaprins flacăra sovieto-leninist-stalinistă a închisorii popoarelor din vremea Rusiei țariste. Asta e, am ajuns o inutilitate utilizată doar la făcutul umbrei pe pământ, și aceea degeaba! Un mort cu dispensă de viață.

Când am ajuns la poarta cimitirului Adunați, acolo unde se pregătea masa de pomenire, mi s-a părut că vreo doi tinerei se uitau la mine mirați: „Acesta unde mai pleacă? N-o fi vreun evadat din vreo criptă?!” O studentă, la Bravus, mi-a zis într-o zi că umblu neîmbălsămat pe alei, iar colegul ei de giugiuleală m-a etichetat fosilă expirată! Nici măcar moaște demne de respect sau, ca-n Tolstoi, cadavru viu. Ori suflet mort, ca-n Gogol, că tot veni vorba de ruși și de certatul lor cu oastea, ori cu arătatul pisicii negre (petrolul) și a celei brune (gazele) către cei ce nu-i lasă să facă pe cocoșii care cântă pe gardul vecinilor.

Apelul morților! O datorie a viilor. Să le „nemurim” numele pe monumente, mausolee, memoriale. Să le săpăm nemurirea în piatră, în bronz și marmură. Materiale nemuritoare. Să le păstrăm numele în înscrisuri solemne. Chiar și în catastihuri electorale. Morți votați! Acest fapt nu e solemn, nici moral, dar e folositor. Contribuie la desăvârșirea adevărului stalinist încă valabil, potrivit căruia nu contează cine și câți votează, ci care și de partea cui sunt cei ce numără voturile! Acesta-i pontul lui Papașa Djugașvili. Am pontat! Am *piuit*, cum se zice la activitatea de marcare electronică a

prezenței la Academia Bravus!

Pentru mulți dintre cei rămași, duși sunt potențatori de sărbători. De festinuri religioase. Sâmbăta morților, pomenirea morților, dezgropatul morților. Nu acela de după șapte ani de care fu vorba, ci acela din acumulările gnomice, vecin cu expresia „mortul de la groapă nu se mai întoarce!”, pe care o foloseam în pariurile din copilăria vâliseceană, a căror miză era cuiele de coșciug. Adică țigările fără filtru Bărăgan, un leu snopul!

Acum, ca scribă bătrân (scrieci cum îmi spunea Scritoricul, când mi-era prieten și știam că se mai numește și Nell Roth sau Vanea Kolesov, când era Nelu Roată și atât!) am revelații mai ales familiale. Pe unele le-am inserat deja în romanele trilogiei existențiale de după accidentul „mortal”, cum este și volumul *Uzina de otravă* de unde extrag acest pasaj: „*O clipă, în oglinda de la wc, unde mersei să-mi stropesc ochii cu apă, îl văzui pe tata. Îl mai văzusem în ultimul timp, că m-apropii de vârsta când el a plecat pe Curmătură, în cimitirul bisericii Călugărița. Culmea este că chiar azi se-mplinesc exact douăzeci de ani de absență fizică a lui Costică Trucală. Și mai zici că nu e telepatie, subliminalitate, paranormal! De ce l-am visat azi noapte că mă dojenea fiindcă o tachinez pe soru-mea Domnica și mai ales pe fiica acesteia, Miliana care s-a căsătorit cu un țigan din Toporoveni, cartierul Țigănești? Mă dojenea să nu le mai critic fiindcă ele l-au jelit când a murit, spre deosebire de mine care mi-am permis să stau internat într-un spital atunci când el a făcut cadou soției și tizei sale și mamă a mea, Tanța Trucală, chiar de ziua ei, coincidentă cu Dragobetele, plecarea lui în satul de sub sat ca o pădure de cruci.*”

Dacă n-ar fi unde sunt (cu oasele sub pământ și cu sufletele hoinărind), Costică Trucală, tatăl meu cel cu domiciliu flotant în satul de sub sat Călugărița (zic flotant fiindcă n-am nici un motiv să nu-i dau crezare lui popa Chițu – pământ și el acum! – care zicea că va veni o zi a învierii morților, după modelul lui Iisus Christos!), și Dora Tindeche, soacra mea alternantă (ca mamă adoptivă a Catelei!) domiciliată (temporar, așijderea!) în pădurea de cruci din Adunați, s-ar fi aflat pe bățutura Trucălarilor, pe aceeași Vale Seacă (a tuturor – adică a celor doi, cuscri și a noastră doi, eu și Ela, soți!) la o ceașcă de rachiu de prună afumată cu mahorcă denumită țigări Mărășești, cele duhănite de părintele meu, și Carpați, cele supte cu nesaț de „mama-soacră poamă-sacră”, cum îi spuneam și îi plăcea s-audă! Ar fi cinstit țuică și-ar fi duhănit, laudându-și sculele, ca țiganii în proverbe. Adică scoțând în evidență fiecare calitățile copiilor lor, deci ale subsemnatului *eu*, Ștefan Trucală (ofițer tânăr și activ atunci, deși catalogat cărpă-n cur de poama soacră!) și ale susemitei *ea*, Cateleta Tindeche (la fel de tânără educatoare școlită la Veselești unde domiciliază „suburban”, deși s-a născut tot aici, de la noi a treia casă, în gospodăria lui Andrei Bizubac zis Tilici legionarul, nimeni altul decât fratele Dorei. După cine știe a câta ceașcă de trăscau golită, ar fi venit vorba de acest aspect – al părinților care-au făcut-o și al celor care au crescut-o! – iar madam Tindeche s-ar îneca și ar tuși de i s-ar umfla gogoșile ochilor ca la broșatele din bălăul lui Andrei Împușcatul din Valea Voinii!

Dar, cei doi cuscri de conjunctură (că nici tata n-a vrut să intru în neamul de hoți al Gâjgănarilor, cum erau cunoscuți vecinii Andrei și Frusina Bizubac, dar nici poama acră și sacră de la Obligați n-a dorit să-și dea odrasla după un vlăstar al sărăntocilor de Trucăleri, cum erau cunoscuți Constantin și Constantin, părinții mei!), însă și cuscri de fapt împlinit, (fiindcă noi, copiii, nu le-am ascultat sfatul și ne-am însoțit), au trecut peste momentele grele și au acceptat *statu quo*-ul.

Spre bucuria Suveicii (porecla Gâjgănoaiei celei născătoare, care mă aprecia în →

NICOLAE ROTARU

cuoștință de cauză, ca vecin!), dar și a lui Niță Tindecu (supraviețuitorul de la Mariupol și Odessa, căruia îi plăcea să dialogheze cu un militar de carieră despre eroismul lui de combatant de pe front în calitate de ordonanță a unui general român!) Mama n-a participat la vot, la fel ca și Tilici, deși viitorul socru de mână întâi mi-a maculat dosarul personal, atunci când a trebuit să dau examen de admitere la Academia Militară și cadristul unității din care făceam parte a venit să-mi afle originile. Deși eu nu-l inclusesem în tabelul de rude, el a aflat de vizita ofițerului respectiv, a venit în curtea noastră și s-a prezentat drept tată socru al candidatului. N-a încheiat cu „Trăiască legiunea și Căpitanul!”, dar nici mult n-a mai fost. Acum, Bizubac se află tot sub glie, la Călugărița, dar nu lângă consoarta lui, cum... conlocuiesc la Adunați soții și socrii mei de eșalon doi, Tindecu. Frusina zisă și Fleașca, recunoscută a avea două calități majore – îngălăciunea și habotnicia – a lăsat cu suflet că vrea să-și doarmă veșnicia lângă una dintre fete care s-a prăpădit de tânără, deși, la fel ca și Catela, fusese și ea înfiată către altă soră a lui Gâjgan! Suveică a dorit astfel post-mortem fiindcă destul a dus-o rău cu tatăl celor patru copii ai ei, bețivanul Gâjgan, ce și-a făcut-o nevastă după ce, mai întâi, a violat-o! Așa i-a fost vrerea, așa-și dorm somnul de veci alde Frusina și Andrei Bizubac.

Parcă mai contează! Pentru ei, decedații și înhumații, n-are nicio importanță unde le zac și unde li se descompun trupurile plecate din pământ și ajunse din nou humă. Important e pentru cei rămași care se laudă în ziua înmormântării cu „regrete eterne”, „amintire veșnică”, pentru cei care trec prin satul cu locuințe subterane și porțile mereu zăvorâte și-și amintesc, cu ajutorul înscrisurilor de pe cruce ori apelând la musafirii veniți să plângă, să aprindă lumânări, să așeze o floare ori să tămăie ce și cum despre defuncți. Ca noi cuplul Fane-Tela veniți mai mult sau mai puțin întâmplător, eu, la țară, ca locuitor, chiar cetățean de onoare, al fostei comune Adâncata ajunsă un sat al Lerodenilor, iar ea, ca membră a cartierului veseleştean Adunați care, și el, a fost o așezare rurală suburbană, ca și urbea Obligați a Tindecilor.

De-ai zic, dacă n-ar fi – și perechea întâi de socri, și cea de-a doua – la locuri de odihnă, de repaus și cu verdeț, primii, în Călugărița adâncăteană, unde deschizător de drum (pe Curmătură) și de alee (printre morminte) a fost tata, iar ceilalți, în Adunații veseleşteni, sub o salcie pletoasă de pe aleea ce duce la calea ferată Veseleşti – Constanța, s-ar așeza ca niște neamuri cu rădăcini rurale temeinice, la una mică și îndelung tănuț, pe bățutura lui Cotonogul, adică tata, după cum îi place să-i zică și după moarte, nurorii sale și consoartă a mea, educatoarea pensionară Catela Trucală. Ar fi stat la o sămânță de vorbă afumată cu tutun și ar fi pus țara la cale, dacă în calea copiilor (eu și Tela) n-au putut să stea. Culmea e că, alde sărântocul de tata nu ne-a promis nimic, dar tot ne-a lăsat ceva – curte, casă, binale, pământ, livadă, pădure – chiar dacă va trebui să vina la partaj și soră-mea Domnica Musca, mai ales progenerurile ei din două căsnicii: Miliana Mușța și Andrei Viemele – , în timp ce „bogătanul” Tilici (zis și Milici comersantul) ne-a promis un ARO și drept de moștenire din casă și avere, dar a plecat și ne-a lăsat praful de pe tobă, casa și averea ocupând-o doar sora supraviețuitoare din cei patru copii ai Gâjganarilor! Așa-mi trebuie dacă am vrut două perechi de socri! Chiar, de la obligăteni a rămas (doar pentru Doamna K) o dărăpănătură așezată în două sute de metri pătrați, a cărei renovare m-a costat mai mult decât aș fi obținut dac-o vindeam. Am zis, declar și susțin: m-a costat! O investiție la care, la o adică, nu pot emite nici o pretenție. Și unde nici nu merg, fiindcă peste tot văd stafia poamei sacre și-i aud tusea tabagică!

„Noroc, cuscră, hai să mai și trăim că destul o să murim, după 80-90 de ani încolo, că mie la zodie zice că am

Constantin Artachino, „Pe prispă”

prima cumpănă la 96, vârsta de-acum a unchi-mii Zamfira, vecina noastră și cumnata mamei!” parcă-l aud pe Costică Trucală îndemnând-o pe apt combatanta alimandrocului, Dora, una din cei patru copii ai lui Bizubac al bătrân, sora lui Andrei.

Gluma cu trăitul și cu cumpăna, în ceea ce-l privește pe Cotonogul Trucală, frate de sticlă cu Costică Obădatul, cum îi zicea directorul școlii din Adâncata, fostul lui coleg de primară dar și de marioare cu drojdie date pe gât în spatele magazinului mixt, Aurică Belmeață, s-a cam îngroșat și nu i-a priit, fiindcă a fost primul care a ales mutarea în lut din pădurea cu cruci.

„Hai, măi cuscre... dracului... umpluși ceașca iar...să nu mă îmbăt, că mai gollii vreo două, dacă nu cumva trei...” parcă o aud și pe soacra ce-și zicea cucoană de Capitală (sanchi, comuna suburbană Veseleştilor, adică Obligați, nu făcea parte din Capitală, Catela căpătând buletin de oraș mare și cu acces interzis, abia după căsătoria cu mine, mutatul de la Câmpina la Veseleşti, în interesul serviciului, ca ofițer al Internelor!), prefăcându-se abținută, deși toți știam că băuse de patru, cinci ori mai mult.

(Of, Doamne, de câte ori am cărat-o ca pe un sac și am trântit-o, plină de urină, în pat, iar a doua zi, când se trezea, tot eu jucam rolul prostului convingând-o că n-a băut, că nu s-a îmbătat și că i s-a făcut rău de la mâncare sau de la țigară!)

„Care, bre, cuscro, asta e a treia! Și, vorba, ardelenilor, ceașca este cât un cui, când o pui la gură, nu-i!” zise și tata în auzul meu și-i văzui șirul dinților din metal lucios sub teul întors al mustății, cum se-ntâmpla mereu când îl umfla râsul!

Pe cât era de îndărătnic în a împărți cu altcineva băutura, pe atâta era de darnic, când venea vorba s-o puie în dificultate pe fosta vecină și actuala mea soacră, despre care umblă vorba că așa și pe dincolo cu ea, în tinerețe, mai ales că, se știe, Dora, ca și o altă soră a sa (care, și aceea, și înfiat o altă nepoată, fata mijlocie a soților Frusina și Andrei Bizubac, adică sora Catelei, ce s-a prăpădit de tânără, așa cum spusei) nu făceau copii.

Nu făceau, dar amor (conjugal și mai ales extraconjugal!) făceau, la greu, amândouă. Se știe, deși una trăia →

la Obligații de lângă Veselești, iar cealaltă, în Adâncata de lângă Gănești. Asta, dacă judecăm după domiciliu, dar madamele aveau arie de cuprindere și oferte de năbădăi la curul gol, mai ales în afara spațiului rezidențial. Când i se pupăza văzul, poama-sacră-mamă-soacră se-apuca să invoce aventurile ei cu comisarii de politie unde fusese angajată agent, ca și cu generalul Modreanu, la care Niță Tindeche fusese ordonanță pe front.

Mi se pare că țeasta mea ocupată cu o halcă de encefal original-originar și cu un petic de creier sintetic de import, aud dangătul de bronz al clopotului din turla bisericii vechi, de secol XVII, aflată în curtea cimitirului Călugărița. Imediat auzii și vocea lui tata:

„Hai, cuscră, dă-l pe gât că mă cheamă popa Chițu și mă tem să nu pățim vreo rușine! Că dacă nu mă găsește cu apelul la domiciliul forțat, vecina Nunuța lui Orban atâta așteaptă: ne dau în primire una, două, ea, agitatoarea comunistă, ca și Manda lui Tită Nadoleanu, verișoara dumitale, că parcă erai dată de-a suratele cu Fofoloanca Hornoaia a lui Tită Hoarnă, ne pârâsc fiindcă le roade invidia! Hăi noroc, bea-l ca pe suc, dă-l pe gât că eu mă duc!”

Femeile invocate de Costică Trucală fuseseră vecinele noastre și se mutaseră *acolo* după el, se așezaseră lângă dușii lor bărbați, dar asta nu le împiedica să-și continue, în amintirile vâliscenilor, vechile îndeletniciri, dintre care multe erau metehne de țate. Mamei colegilor mei de joacă și de căprărit, Lilă-Lole (plecat și el pe Curmătură, pentru traiul de dincolo!) și Mițilică, îi ziceam tanti Leana, iar mamei lui Sorin Nadoleanu, alt coleg de generație, îi spuneam țata Mândica. Așa apucasem. Cum căprăresei celei bătrâne, care-mi cumpăra, la fiecare târg de Sântilie, fluiet cu șase găuri, îi ziceam Tușa Leanca, iar croitoresei de lux și soție a lui Tega, notarului comunei, îi spuneam coana Tana. Pe aproape centenara Zamfira Trucală, vecina și ruda noastră cea surdă, dar și prefăcută, o strigam lele sau, pe scurt, lea. Leatul ei – lea Codina, lea Ioana, lea Gheorghiuța, lea Dumitra – s-a dus de mult, peste dealul bisericii, de unde, când și când, în vreun vis al copiilor, ginerilor și nurorilor, nepoților sau vecinilor, ele măi apar

și spun ba că le e foame, ba că le e frig, ba că le e sete, așa încât, la sărbătorile religioase, urmașii, împart de sufletul răposatelor, ca și de al foștilor lor soți morți pe front, câte ceva de-ale gurii sau câte o țoală.

(Cred că nu-ți vine greu să urmărești, prietene Adi Arinescu, fiindcă te-ai cam familiarizat cu personajele mele care se tot perindă, ca parteneri de rol pe o scenă, unde se joacă piese sau doar fragmente din dramatica noastră comedie umană...)

Curtea unde, la masa rotundă cu trei picioare, stătuseră la taclale cu aromă de rachiu tata și soacră-mea Dora a dispărut, ca o filă cu un desen făcut de nepotul Matei pe un caiet, ruptă fiindcă n-a ieșit potrivit așteptărilor.

„Hai, Dora, tu, nu mai veneai? Ne-așteaptă Frusina cu masa pusă! Hai, că v-a drăcuit și v-a înjurat fratele Tilici până adineauri și pe Gâjgănoaia, și pe tine, și bucatele. Dar ce te-mpleticești așa: băui eu și te-mbățași tu?”, auzii glasul lui Niță dojenindu-și într-un fel consoarta, dar și informând-o în ce ape se scaldă Andrei Bizubac, gazda lor pe timpul evadării la țară, ca să se recreeze și Cateluța, c-o fi obosit și ea de-atâta învățat.

Pe gârlă, de fapt ulița Valea Seacă, fiindcă pârâul secase, cei doi soți – unul înalt și drept precum crucea de Vlașca, iar ea, o ghindoacă și o cocârjată ca mărul parmen auriu al Trucăloaiei – abia s-au deplasat de la noi a treia casă, pe prundiș, în buza seriei, de parc-ar fi fost aidoma.

„Să mă pupați în cur amândoi!”, rosti madam Tindeche și ținu drumul drept, adică șerpuit, către veceul din fundul grădinii, unde se află coliba Hancarezilor socotiți proștii satului, dar rude de sânge cu Gâjgănarilor! Cotolae chiar era la post, se zgâia printre uluci la fofoloanca coanei – cucoană de la oraș, care nu închisese ușa acelei gherete a stărilor de necesitate. Tindeche era obișnuit cu evoluțiile consoartei pe care le considera o continuitate a sngvinității de familie, așa că nu a reacționat la invitația adresată lui și fratelui ei, atât de tranșant, scurt și grăitor.

Fleașca băigui Tatăl nostru și se închină, în timp ce *legionarul șef de cuib*, bărbatu-său, bolborosi prin somn alt lot de înjurături nominalizate. Și Niță Tindeche scuipea des, tușea și-și aprinsese o

Wanda Sachelarie-Vladimirescu,
„Plutire”

țigară așteptându-și consoarta de la căcăstoare. Deodată, din bucătăria improvizată, ieși un motan cu ditamai bucata de carne friptă în gură! Nu mai așteptase, ca de obicei, să i se arunce oasele și să i se dea să... spele vasele, c-așa făcea Gâjgănoaia curățenia blidelor, după care le ștergea cu o cârpă și le punea în dulap numai bune de a fi refolosite. S-au repezit amândoi cumnații – Niță și Frusina – după motan strigând să lase jos trofeul, dar acesta s-a ascuns sub maldărul de crengi stivuite lângă closetul de unde își făcu apariția, speriată și cu băsănaul dezvelit, madam Tindeche. Se trezi și proprietarul și se porni, din nou, pe înjurat, după care salută regulamentar (Trăiască legiunea și Căpitanul!) și adormi la loc.

Din fața ochilor mei, ca o a două filă ruptă din caietul pe care își exersa îndemânare de desenator nepotul meu, dispăru și imaginile cu sonor, în care evoluaseră cele două dublete de socri, cei legali veniți în vizită la cei naturali, ne se știe în ce calitate: de cuscrii sau de frați și cumnați.

Ce mai contează acum când prezența lor e o absență cu vechime! Când același dangăt de clopot tras într-o limbă i-a chemat la apelul dușilor din așezarea de sub cruci, chit că nu toți au vize de domiciliu în Călugărița.

(fragment din romanul
SATUL DE SUB SAT)

Marin Iancu – 65

ÎNTRU SINGURĂTATEA BIBLIOTECII ȘI CATEDRĂ

Pe 10 martie a acestui an, Marin Iancu a împlinit 65 de ani, ajungând, cum se spune, în prag de pensionare. Ne-am cunoscut cu peste trei decenii în urmă, întâmplându-se să ne reîntâlnim după ani buni de despărțire, bucuros să aflăm că, între timp, în paralel cu o frumoasă activitate ca profesor de limba și literatura română, Marin Iancu a trăit în cultul cărților, s-a instruit și s-a cultivat, împlinindu-se spiritual puțin câte puțin, găsind la capătul acestei experiențe o parte dintre răspunsurile care l-au ajutat să devină scriitor. Născut la 10 martie 1950, în satul Alunișu, jud. Cluj, din imediata vecinătate a masivului Vlădeasa, din părinți țărani, urmează cursurile Liceului „O. Goga” Huedin, județul Cluj, la absolvirea căruia, în 1969, se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, de unde, din anul al II-lea, trece prin transfer la Facultatea de Litere a Universității București (1973). Profesor titular de limba și literatura română la Colegiul Bilingv „George Coșbuc” București și la Școala Gimnazială Nr. 1 Voluntari, jud. Ilfov, din 2008 până în prezent, inspector școlar general al jud. Ilfov și inspector de specialitate la Inspectoratul Școlar al Municipiului București (1988-2004). Doctor în filologie cu teza *Personajul în proza lui Marin Preda*, conducător științific prof. univ. dr. Al. Hanță (2002). Membru titular al Uniunii Scriitorilor din România (2003). A colaborat cu eseuri, articole critice și teoretice la numeroase reviste literare din țară (*Convorbiri literare*, *Ateneu*, *România literară*, *Cultura*, *Lucașăruț*, *Jurnalul literar*, *Ramuri*, *Destine*, *Adevărul literar și artistic*, *Convorbiri didactice*, *Axioma*, *Limbă și literatură*, *Tribuna învățământului*, *Bucovina literară*, *13 Plus*, *Vatra veche*, *Pro Saeculum*). Debut publicistic cu reportaje în *Scânteia tinereții* (1985), iar editorial în vol. colectiv de reportaje *Călătorie spre izvoare* (1986). Autor de manuale școlare de limba și literatura română, clasele V-XII. Exeget al operei lui Marin Preda, despre care a scris: *Personajul în proza lui Marin Preda*

(1995, în colab.), *Marin Preda. Amintiri, reflecții, confesiuni* (2010), *De la Siliștea-Gumești la „Cheia” Rosetti* (2013) și *Marin Preda, el însuși. Antologie de reflecții, opinii literare, confesiuni și pilde morale* (2013), încercând o aprofundare a operei autorului *Moromeșilor* în toată complexitatea acesteia. Alte preocupări vizează investigații în operele literare ale scriitorilor G. Coșbuc (*George Coșbuc. Interferențe literare*, 1996), G. Călinescu (*Dicționar de personaje călinesciene*, 2001), Ion Creangă (*Creangă, altfel*, 2008) și Al. Piru (*Al. Piru. Studiu monografic*, 1995; *Al. Piru. Severitatea spiritului critic*, 2013).

Cercetător avizat al trecutului nostru literar, Marin Iancu pune accent pe cercetarea interdisciplinară a fenomenului literar, mergând de fiecare dată spre izvoare, supunând documentația unei permanente stoarceri de ideile și sugestiile fertile pe care le poate exploata, oferind cititorului căile de acces cele mai performante spre înțelegerea mecanismelor esențiale ale operei literare. În articolele, studiile și cărțile sale, Marin Iancu mizează întotdeauna pe latura confesivă a acestora, pe coeficientul de moralitate și eficiență educativă pe care le conțin, cu trimitere specială la procesul de creștere și îmbogățire spirituală al tinerei generații. În acest fel, critica simpatetică pe care o practică are ca scop principal surprinderea imaginii spiritului creator în datele lui esențiale, ca și rezistența în timp a modelului transmis. De unde și preocuparea sa de a oferi repere sigure în această direcție, cum se poate vedea din cartea sa de interviuri *Nevoia de modele* (2003), pentru care beneficiază de o excelentă prefață a lui Geo Șerban cu titlul semnificativ: *Ce face un dascăl când coboară de la catedră*, de fapt o mică, dar elocventă caracterizare a prestației critice a lui

Marin Iancu: „Departat de a rămâne în simpla postură de martor sau contemplator al eforturilor altora, contaminați de dorul desăvârșirii, Marin Iancu le calcă sânguincios pe urme. Fiecare dialog este dublat (dacă nu chiar triplat) de note alcătuite după înregistrare, de fapt completări, aprofundări, colectări de informații suplimentare, lucrate astfel încât ele incită la un schimb aparte de opinii”.

Activitatea de critic și istoric literar a lui Marin Iancu poate fi împărțită în mai multe domenii de competență. Cel dintâi dintre ele e domeniul consacrat școlii și învățământului românesc, căruia i-a dedicat ani de muncă și de slujire devotată, cu rezultate dintre cele mai strălucite. Acestea au fost materializate de-a lungul anilor în interesul său prioritar de a asigura învățământul românesc de toate gradele cu manuale școlare, elaborate cu o grijă specială, atât pentru latura științifică a parametrilor în funcțiune, cât și pentru latura pedagogică, de care nu se poate face abstracție în acest caz. Cu o abnegație demnă de un veritabil pedagog, dublat în permanență de un bun observator și cunoscător al învățământului nostru, Marin Iancu a știut să selecteze și să le transpună într-o ordine viabilă și extrem de accesibilă acele texte care se impun prin valoare și care sunt reprezentative pentru stilul artistic al unui scriitor sau al altuia, ca prin lectura lor, cei cărora li se adresează să accedă la un spațiu privilegiat al culturii literare, să poată cunoaște în termeni adecvați momentele cele mai importante din „arta scriitorilor români”, să le poată descifra mesajul și să deprindă metodologia analizelor literare și a specificului acestora. Privind panoplia bogată în realizări a acestui demn pedagog și cărturar al timpului de față nu se poate face abstracție de opera sa valoroasă și de repercusiunile pe care aceasta le-a avut în procesul de creștere și formare culturală a tinerelor generații. Citind manualele școlare ale lui Marin Iancu, se poate constata în fiecare dintre ele prestanța textului literar adecvat, o selecție bazată pe gust estetic și etic exigent, o experiență didactică majoră care își spune cuvântul.

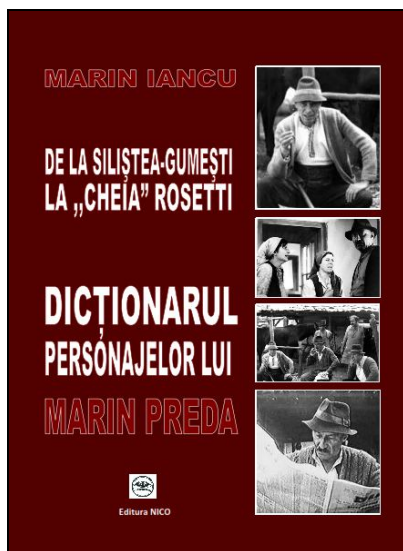
Al doilea palier semnificativ al demersului interpretativ al lui →

MIRCEA POPA

Marin Iancu îl constituie munca de valorificare și restituire critică a unor texte și scriitori importanți, printr-un proces de asumare valorică de tipul „revizuirilor” lovinesciene. E cazul unor scriitori clasicizați, precum Creangă (*Creangă, altfel*) și Coșbuc (*Interferențe literare*) sau a unui critic cu valoare încă nefixată (*Al. Piru, „severitatea operei”*), pe care Marin Iancu îi redă circuitului național de valori printr-o grilă nouă de lectură demnă de interes. În alte cazuri, punctul de plecare al investigațiilor sale l-a reprezentat tot obiectivul de natură școlară, prin elaborări de „dicționare de personaje”, opere lexicografice care aruncă noi punți de legătură între construcția narativă și realizarea operei prin personaj. Este cazul *Dicționarului de personaje călinesciene* (2000) sau al aceluia mai special, din 1995, *Dicționarul de personaje Marin Preda*, reluat din noi și ample perspective în masivul volum din 2013, *De la Siliștea Gumești la „Cheia” Rosetti*, prin care Marin Iancu extinde cercetarea la totalitatea prozei lui Preda, realizând o adevărată operă lexicografică de mari proporții. *Dicționarul personajelor lui Marin Preda* deschide o perspectivă cu totul nouă spre cunoașterea operei, lumea personajului său fiind lumea reală și ficțională a unei Românie rurale, de o arhitate emblematică, dar aflată în pragul unei crize structurale vizibile, surprinsă cu acuitate de prozator, și transpusă auctorial prin actanții ideatici care sunt personajele sale. Lumea imaginarului artistic al lui Marin Preda este chiar lumea personajelor sale pe care Marin Iancu o redă în vasta ei panoramă intangibilă și inalienabilă. Interesul pentru opera lui Marin Preda este dovedit, de asemenea, și printr-o lucrare de mare acuratețe științifică intitulată *Marin Preda. Reflecții, amintiri, confesiuni*, realizată în 2010, care aruncă lumini exegetice de reală importanță asupra bagajului cultural, filosofic și moral al gândirii creatoare a lui Marin Preda, ceea ce l-a determinat pe Eugen Negrici să afirme că Marin Iancu, autorul acestui «dicționar de idei» alcătuit în genul prestigioaselor culegeri «par lui mème», a citit și răscitit, cu o stăruință și o neodihnă în marginea nebuniei, a unei frumoase și atât de rare nebunii, absolut toate scrierile

prozatorului (beletristică, amintiri, eseuri, confesiuni, articole, interviuri) pentru a extrage acele texte cu valoare de mărturie care vorbesc, într-un fel inconfundabil, despre viață, istorie, politică, artă, morală, sentimente etc. Sunt nu mai puțin de 2200 de texte ordonate tematic și distribuite alfabetic și care, oricum ar fi citite, metodic sau la întâmplare, își relevă actualitatea și forța”. Marin Preda ne apare aici ca un purtător de cuvânt al umanismului veacului XX, pentru el „condiția umană”, ca la Malraux, fiind cea esențială, cea care trebuie să primeze.

Tendința de a oferi portretistica unor „oameni care au fost” îl conduce pe Marin Iancu și la elaborarea unui interesant studiu de caz, intitulat *Portret de grup. Albatros, Sârmă ghimpată, Gândul nostru* (2013), cartea unor încercări ale unui grup poetic de elită de a se afirma liric într-o atmosferă politică și spirituală tot mai tulbură și mai apăsătoare. Generația și comilonii lui Geo Dumitrescu fac cu toții parte din așa-zisa „generație pierdută” sau „generația războiului”, în care „libertatea de a trage cu pușca” era dirijată numai într-o singură parte, iar tragerile în poligon aveau loc sub cea mai aspră cenzură, adică sub „sârma ghimpată” a regimului autoritar antonescian. Cele două reviste literare și placheta de versuri pregătită de ei au meritul de a fi apărut libertatea de creație și libertatea cuvântului într-un climat de constrângere, pe care Marin Iancu îl reconstituie documentar, ideatic și estetic ca o lecție de demnitate civică și de curaj existențial.

AH, SĂRMANE YORICK!

De ce zâmbesc ruinele în soare?
Ce minuni enigmatice dețin?
Cunosc oare adevărul genuin
Și secretul dreptății arzătoare?

Dar de ce uneori mai plâng din senin?
Au trăit cumva clipe de oroare?
Au văzut urgii potopitoare
Sau nu vor să-și piardă harul sibilin?

Unde li-s măreții ani de glorie?
Ce fac stăpânii fastelor palate
Și bravii conducători de armate?

Dar regii aclamați de istorie?
În ce pustiiri s-au spulberat toate?
Dacă mai poți, răspunde, memorie!

PASTEL TRAGIC

Pe bolta azurie a unui gând
Răsare un curcubeu de ezitări,
Îmbrățișează patern arzânde zări,
Galaxia de simboluri colorând.

Mii de constelații ard în irizări,
Eterul se îmbată de lumină când,
Una după alta, stele ies din rând
În spațiul ce nu cunoaște limitări.

Auzi inefabilul ecou din cer,
Mesaj al eternității de smarald,
Ce ne învață cum toate-n lume pier

Și se scufundă în oceanul de mister?
Poți fi slugă, rege, sau herald,
Tot rămâi pe veci în al uitării fald.

MIHAI MERTICARU

(Din vol. FLACĂRA DIN PIATRĂ,
în curs de apariție la Editura
Inspirescu)

Cărțile de critică și istorie literară ale lui Marin Iancu mărturisesc, în ansamblu, respectul pentru documentul literar, pentru informația verificată și de aleasă extracție memorialistică, pentru o bună contextualizare a subiectului și o exegetică de tip superior.

CARTE POȘTALĂ DIN CANADA **CĂLĂTOR ROMÂN, ÎNTRE ROMÂNI, LA MONTREAL** (IV)

Ca orice român ajuns în Canada, cauți să te informezi despre comunitatea căreia urmează să îi aparții pentru un timp... Ești ceea ce se cheamă „visitor” și vrei să te întorci cu tolba plină de impresii și povești acasă.

Locuiești într-una din suburbiile Montrealului, în Rive-Sud, adică în partea de miazăzi a fluviului St. Laurent, unde viețuiește o numeroasă comunitate românească. Cel mai sigur loc în care poți auzi vorba de acasă și în care poți afla informații este biserica. În cartierul tău, la câțiva pași doar, e Biserica ortodoxă românească „Sfântul Gheorghe”, al cărei paroh, preotul Daniel Sandu, descinde de pe meleaguri moldovene, fiind originar din Hârlău. Duminica se umple biserica de enoriași: tineri și vârstnici, femei și bărbați, copii, mulți copii... Părintele are o voce frumoasă, caldă, cultivată. Închizi ochii ascultându-l și gândul tău hoinar se tot preumblă pe unde vrei, pe unde nu vrei.

La biserică, găsești câteva publicații românești care apar la Montreal și care se distribuie gratuit. Fiecare te informează despre tirajul său și care sunt punctele în care se distribuie.

La sfârșitul slujbei, oamenii nu se grăbesc să părăsească sfântul lăcaș, socializează între ei, se salută, își povestesc întâmplări, își amintesc de vacanțe și de țară. Fără să întrebi, aflu în trecut o grămadă de lucruri, pentru că românii sunt comunicativi din fire. Îți sunt prezentați oameni care vin din diverse colțuri ale României. Tânăra înaltă și subțire, cu plete castanii bogate, vine de la Craiova, are o fetiță de vreo șase ani, este economișă. Bărbatul înalt, cu mustață neagră, este zugrav. A venit demult în Canada, fugind peste Dunăre. Nu avea acte, dar a devenit, până la urmă, cetățean canadian. A fost marinar pe un vapor, la Halifax, apoi a peregrinat o vreme, ca să-și cunoască noua patrie. S-a așezat la Montreal, are familie și este tatăl a

trei feciori și câștigă foarte bine cu zugrăvitul. Bogdan a venit după ce n-a reușit în afacerea începută la Brașov și a pierdut totul... Claudiu este inginer, Vasile informatician, Gabriela are o agenție de imobiliare, Petre este șofer de cursă lungă...

Cea mai interesantă poveste ți se pare cea a lui Cristian. Are în jur de șaiszeci de ani. A plecat clandestin din România, a ajuns la Marsilia. Spune că nu era marinar, dar a reușit cumva să se strecoare pe un vapor, a rezistat, împreună cu alți doi români, închis într-un container, o săptămână, traversând Atlanticul, fără să vadă nimic... Au fost debarcați la Boston, unde au aflat cât de greu este pentru cei veniți ilegal în State să dobândească acte, că ar fi mai lesne să se descurce în Canada. S-au sfătuit ce și cum să facă, s-au interesat cum se poate trece granița și pe unde... Hotarul nu era prea departe, la vreo cincizeci de kilometri... Au „împrumutat”, vorba vine, biciclete din câteva curți... Pe acolo nu sunt garduri la case, nu se fură, așa că oamenii nu-și lăcătuiesc lucrurile ca la noi, le lasă la locul lor, la vedere.

Era noiembrie și se făcuse frig. Pământul era înghețat bocnă, fulguia și un vânt tăios le frigea obrajii. Măinile li se înțepeniseră pe ghi-doane. Se apropia noaptea, locul era necunoscut pentru ei, trebuiau să se adăpostească undeva. Au pus ochii

pe grajdul unei ferme...

S-au strecurat tiptil, prin spatele clădirii, au dosit bicicletele după niște baloți de nutreț, s-au furișat între animale, pe fân. În grajd era bine și cald. Au adormit buștean, înghesuiți unul în altul.

Când s-a luminat de ziuă, au dat să iasă, furișat, ca și la venire, fără să fie văzuți de careva. Au întredeschis ușa grajdului și... surpriză! Pe o tavă, îi așteptau trei boluri cu mâncare și o pâine... De frig, mâncarea înghețase, dar, pentru că foamea le răscolea măruntaiele, au consumat-o ca pe înghețată, topind-o mai întâi în gură și apoi înghițind-o duminicată cu duminicată.

Au înțeles că acolo, la ferma aceea, nu aveau a se teme. Un înger bun îi veghea... Au încălecat pe biciclete și, la doar o azvârlitură de băț, era hotarul... L-au trecut prin mijlocul unui câmp. Ajunși în Canada, și-au căutat de lucru, au găsit, si-a făcut fiecare un rost, și-au făcut acte, au luat cetățenie nouă, și-au adus familiile aici. Cristian a fost holtei multă vreme. S-a însurat și el într-un târziu. Cu o româncă, bineînțeles!

A aflat că pe unde trecuseră el și tovarășii era vadul imigrării ilegale. Pe acolo treceau mexicanii, sud-americanii plecați în căutare de lucru. A înțeles rostul bolurilor cu mâncare de la ușa grajdului și, în fiecare duminică îl trece în acatist pe binefăcătorul lui fără nume...

Oameni și povești, istorii adevărate...

ANICA FACINA

CARTEA IERTĂRII

Document tătar

Güner Akmolla, profesoară de Limba și Literatura Română, membră a Uniunii Scriitorilor Tătari din Crimeea, membră a Uniunii Scriitorilor din România, director al revistei de cultură, bilingvă, trim., EMEL / IDEAL (ed. I – 2002; ed. II – în lb. turcă, 2003 – ed. III – 2015)

Vanitas vanitatum, omnia vanitas...

Este cartea durerii din anii 1944-1989. Ea s-a născut din dorința de a uita și ierta.

Dorind să fiu cât mai apropiată de cititor, cât mai bine înțeleasă, m-am interpus deseori în personajul real pe care l-am intervievat pentru a umple paharul cu otrăvă.

Am urmărit adevărul unor ani înmormântați în minciuna propagandei comuniste, care, dacă mai dura mult, ne-ar fi sufocat spiritul.

Pentru copiii și nepoții noștri, pentru copiii copiilor lor, am cules cât am putut din durerile îndurate de tătarii mei, atât de „greșit” cunoscuți în această parte a lumii.

Tătarii din secolele al XV-lea, al XVI-lea și de atunci încoace nu sunt tartari, nu sunt nomazi, nu sunt barbari, nu sunt cu nimic mai altfel decât oricare popor din vestul, centrul sau estul Europei.

Civilizația noastră este mai veche decât civilizația Occidentului, ea este o dezvoltare amplă de acum 5.000 de ani, o dezvoltare a respectului pentru adevăr și valoare umană.

G. AKMOLLA

Partea întâi Capitolul I

23 August 1944... România geme sub stăpânirea rusă. Așa începe o jumătate de veac de întuneric pentru o populație cutremurată de vibrațiile sângeroase ale celui de-al doilea război mondial.

Printre popoarele de origine turcă, care, de aproape trei sute de ani, se zbat pentru supraviețuire, prinși în țesătura politică brutală de exterminare, sugrumați în manifestarea existenței lor naționale, tătarii crimeeni au cunoscut cea mai sângeroasă și barbară persecuție.

În Dobrogea trăiau alături de români și de celelalte populații minoritare, în armonie, tătarii, stabiliți pe aceste meleaguri în valuri succesive, a căror origine ar trebui căutată prin secolele al X-lea, al XII-lea, poate și mai devreme, cunoscuți ca adevărați dușmani ai expansiunii ruse. Pentru că niciodată nu s-au întrerupt relațiile cu frații lor aflați în Crimeea, ei știau ce înseamnă politica de deznaționalizare a imperiului țarist sau bolșevic.

Existând acum ca a patra sau a cincea generație a unor fugari din Crimeea (istoria noastră nescrisă atestă că sate întregi din Crimeea s-au strămutat în Dobrogea), ei trăiau în sate înșirate în sudul Dobrogei, de-a lungul Mării Negre, fericiți că au ajuns pe „pământul făgăduinței” numit „alb” (Ak toprak), urmând obiceiuri și tradiții din Crimeea, păstrând cu sfințenie credința islamică a strămoșilor, sperând, în ciuda evoluției social-politice din lume, că, într-o bună zi, se vor întoarce în patria lor eliberată!

Era ziua de 23 August 1944! Soldații ruși mărsăluiau în țară. La intrarea în sat, de pe deal, din pădure, turmă după turmă, umplând aerul și pământul, ei se așezau ca noii stăpâni. Soldații ruși au înconjurat drumurile de acces în sate, au spart ușile și au luat din case, cerând sau nu, tot ce era de mâncare. Cine nu a știut să-și ascundă animalele în pădurile din jur, în câteva ore a pierdut tot ce a adunat în mai multe generații de muncă.

Printre soldații ruși erau cunoscători ai limbii turce sau tătare, ei au cerut populației înfricoșate să li se dea, pe lângă pâine... și fete! Aveam trei ani. Eram o fată de tătar dintr-un sat aproape de granița maritimă, satul Albești (Akbaş),

așezat la 12 km de Mangalia. Nu am uitat cum au ieșit din pădure, de la marginea de răsărit a satului, valuri nesfârșite de soldați blonzi, cu păr galben, cum spuneam noi, copiii, cu ochi albaștri, cu fețe aspre, având pe spate bagaje doldora, având buzunarele umflate de „amintiri românești”, spriind populația cu privirea lor dușmănoasă.

Dacă aș fi bănuț măcar câtă durere și câtă suferință vor aduce ei, poate că aș fi terminat cu viața prin ajutorul lor...

Veniseră soldații ruși. Începând de astăzi, satul și orașul vor respira doar cu voia lor! Tinerii și bătrânii plângeau, neștiindu-se clar de ce, că s-a terminat războiul, sau, că încep alte suferințe, iar casele noastre se micșoraseră în întunericul spaimei. Ne închisuserăm în case, cu ferestrele și cu ușile închise, urmărind cu lacrimile ochilor, cum grupuri indisciplinate cutreierau, urlând cu vocile lor stridente, pustiul din ogrăzi, îndreptându-se apoi, prin cealaltă margine a satului, spre satul vecin. Simțeam de la bătrânii din casă și din sat că: „neamțul a plecat, rusul a venit.”

După Războiul de Independență din 1877, tătarii trăiau izolați în satele lor sărace, cu o organizare proprie, neuitând patria de unde au venit, sperând o reîntoarcere deplină, de aceea, după plecarea nemților, venirea rușilor însemna, încă o dată, stingerea flăcării speranței, pentru cât timp? Erau tătari stabiliți și la oraș, dar adevărata civilizație tătarească exista numai la sate, unde dorul de neam și de patrie se mai putea alina, iar cei de la oraș precum Constanța, Tulcea, erau deja speriați de procesul lent dar sigur al românizării. Satul, o societate mică, cu preotul musulman, cu școala tătarească, cu cafeneaua prăfuită, cu dramele și bucuriile lui, satul deci, trăia între vechi și nou, opintindu-se împotriva modernizării.

Obiceiurile de primăvară, „hîdîrlez, tepreș”, care erau de fapt serbări preislamice și islamice ale anului nou adus de anotimpul primăverii, împletite cu serbările de Bayram, Kurban și Ramazan Bayram, cele două mari sărbători ale Islamului, echivalând cu Crăciunul și Paștele, nunțile, se perindau în bucurie, în timp ce înmormântările acopereau satul cu durere. Copiii învățau limba tătară, turcă, lecțiile de religie se→

GÜNER AKMOLLA

desfășurau prin învățarea citirii Coranului în alfabetul și în limba arabă, se preda limba română, istoria și geografia României în limba română de către același învățător, rar, profesor. În limitele cunoștințelor sale, anual se organiza examenul absolvenților cursurilor de Coran, cu fast pentru mica comunitate.

Majoritatea satelor aveau o școală primară de 4 clase. Elevii tătari s-au dovedit înzestrați, buni bilingvi, disciplinați, așa că, foarte ușor, au putut continua școala de 7-8 clase gimnaziale, fie în orașele apropiate, fie cu examene particulare, puțini din cei înstăriți trimițându-și copiii la studii înalte, la București sau la Istanbul. Majoritatea fetelor se nășteau, creșteau, deveneau la rândul lor mame, nepărăsind satul. Bărbații urmau un alt destin, ei făceau armata, prilej de cunoaștere a altor mentalități, sau urmau Seminarul Musulman Teologic din Medgidia, care se bucura de mare prestigiu, întrucât în cei 8 ani de studiu educația culturală a tânărului devenea valoroasă.

În aceste sate erau câțiva țărani înstăriți, Bay, tot ei deveneau hagio prin pelerinaj sfânt la Mekka; mai era un hoge, care era și învățător uneori; ei împăcau certurile, ei pedepseau sau ocroteau, după caz, conform legilor islamice, șeriya. Era atâta cinste, încât casele nu aveau chei, nimeni nu încuia ușa!

Dar al doilea război mondial, aducând la sfârșitul lui ocupația rusă și orânduirea comunistă, intervenea brutal în existența tătarilor, impunându-le un nou sistem de viață, cel de fapt fără sistem! Anul 1944 a trecut cu vești despre evoluția trupelor de luptă, încât nunțile și înmormântările nu mai prezentau importanța de altădată. Puțini tătari știau de existența unui comitet de într-ajutorare pentru refugiații din Crimeea, care soseau în ascuns, începând cu retragerea germană de pe frontul de răsărit. Acest comitet funcționa datorită unor personalități de seamă, precum și unei rețele de patrioți tătari care erau de fapt intelectuali satelor, hoggii, învățătorii, gospodarii.

Primăvara lui 1945 deja aducea un val de schimbări. Voci din ce în ce mai clare se auzeau printre tătari că vor veni la putere comuniștii, că vremea bogătașilor apune, că puterea va fi luată de cei mulți și săraci, că toți oamenii vor trăi fericiți...

Cei care avuseseră în casă tătari crimeeni refugiați reținuseră de la aceștia că: „întâi se va da pământ săracilor, câștigându-i pentru partidul comuniștilor, în anul următor se va lua pământul, formându-se cooperative, nemairămânându-i omului nici un fel de libertate.”

În martie 1945, un val de bucurie a cuprins satele noastre: țărani săraci au primit pământ.

Tătarii sărăciseră din cauza încercărilor de a emigra în Turcia sau în urma unor situații personale ori familiale ori generate de conflicte armate precum cele două războaie balcanice, deoarece ei fuseseră împrăștiți la venirea din Crimeea de către Pașă (în 1860). Reforma agrară din martie 1945 a împărțit satul în două tabere, săracii se bucură, în timp ce gospodarii se îngrijorează. Primarii satelor, foști preoți sau învățători, au dat fiecărei familii cel puțin 3 ha de pământ, primind 5 ha de pământ, cei care fuseseră pe frontul antihitlerist. Moscheile au primit și ele câte 5 ha de pământ, iar partidul comunist și-a deschis larg porțile pentru a primi membri devotați. Oamenii cei mai săraci, analfabeții, vâcarii, ciobanii, beșivii, leneșii, au devenit comuniștii satelor. Gospodarii, preoții, haggii, au rămas deoparte, reținându-se de la orice poziție clară.

Oamenii trăiau într-o așteptare fără speranță, neștiind ce va urma, întrucât unii au părăsit satele, averile, angajându-se la orașe în orice serviciu, moșiile de peste 50 de ha

Max Wexler Arnold, „Cap de tătaroaică”

Nicolae Băciuț
ATSIZ TUIMLIQ //
SĂMÂNȚA FĂRĂ NUME

„Amin, amin, diymen: boğday tuvımı, topraqın üstüne tuşe, olmese, canğız qalar; eger olse, kop bereket ketirer.”
(Yioan Kutsal Evangheliya, XII b6l.24)

**Bo tuvım, yaqında
topraqtan şığa
adı yoq
daqqasıda yoq
yoq pencireside
cariğda qalmağan
ece söz bolmağan;
tuvımlıq
tuvıl mezarlıq
qapılarıda qalmay
aqşam sıprası bolmay;
bo tuvımlıq
otlığın tamırı tuvıl
mevsimde tuvıl
yuquda bolamaz
sade tış qalmaz
denişmek parası bola
o da kopten yasaq qala.
Bo tuvım şekırdeği
yaqında oler mı.
Ayt mağa, tuvımlıq şekırdek,
ne ıstersın, barmı sonra ketmek?
Traducere în limba tătară crimeeană
de GÜNER AKMOLLA**

dispărând în reformă. Se cântau cântece noi, slăvind comunismul:

„Rânduri, rânduri cresc porumbii,
Să trăiască comuniștii.”

Din primăvara anului 1944 – în unele sate din toamna anului 1943 – familii de refugiați crimeeni se bucurau de ospitalitatea tătarilor localnici, unii aflându-se aici chiar din 1942. Erau intelectuali, artiști de mare valoare, doctori, profesori care încercau să scape astfel de prigoana rusă. Mulți au plecat în Turcia, dar cei care au rămas ne-au învățat să cântăm, să dansăm, să punem piese patriotice pe scenă, piese cu subiecte din istoria noastră.

Odată cu venirea rușilor, pentru ei au început marile probleme. Cei care nu s-au ascuns, care nu au plecat din România, erau rând pe rând vânați de slujbașii epocii, fie ei tătari, ruși, armeni, închiși în lagăre și trimiși în Siberia. Unul câte unul dispăreau din satele noastre crimeenii – argați neplătiți și prieteni disprețuiți, jertfe ale istoriei oarbe!

(Nota autoarei: A treia ediție, în limba română va apărea în primăvara acestui an)

Trup versus suflet

Trupul se-ndepărtează tot mai mult
de mine
trece ca un tren spre un tunel fără
nume
nu-i știu direcția, nici planurile
în timp ce sufletul se-adâncește în
sine
are nenumărate membrane
capătă în mers experiența zborului,
desprinderea de lume
când treptat,-treptat va uita
memoria acestei vieți
suspendată ca o cămașă
pe sârma de rufe a unei
case îndepărtate...

Îmi mai plăcea

Îmi mai plăcea să fie vară
Soarele-n aur să picure-n gând
Iar dragostea mea deplină, stelară,
S-o ascult doar șipoturi curgând.

Și stolul de prigorii l-aș fi vrut
Să fie aici, aproape, lângă mine
Plecarea lor departe m-a durut
Cum sufletu-i tăcut e glăsuire.

Și îmi plăcea să mai rămână
Aceiași oameni pe care-i știam
Dar o mână cerească, din lună
I-a scărmanat pe rând și nu-i mai
am.

Despărțire

Motto: *În mine se mai vorbește și
astăzi despre tine* (L. Blaga)

Plecarea mea sideful scoicii
printre prietenii cenușii rămase
suflete deșirate dureros
într-o încremenire stranie
releau forme ale Materiei goale
într-un regret fastuos
așa cum spre-ndepărtate lumi
s-au pierdut stelele necunoscutelor
ceruri.

Atât de puțin

Viața trăită de-a valma
te mistuie, te consumă
precum iedera se consumă
în propriul urcuș
până cuprinde totul –
Pe zodiacuri sordide
mimăm viața monoton,
înfrișător și fără speranțe
aflând atât de puțin
pentru ce mergi Acolo

pentru ce trebuie să cobori
înspre abura lumii,
cum te va chema
și cui o să aparții

Când vom continua primăverile

Mă uit în ochii câinelui meu
el îmi acceptă moartea
cum și eu o accept pe-a lui
îngândurat ca un înțelept
înțelege câte ceva despre plecarea
finală

într-o zi va fi umbră
sub teiul din curte
vor cădea florile rând pe rând
și-n liturghia vegetală
trupul câinelui mereu fosforescent
va ascunde comoara din adâncuri

ne vom alunga singurătatea
dincolo
ne vom reface diminețile
vom continua primăverile toate
agățate de memoria noastră
comună –
flacăra ce arde mocnit
în spațiul lucrurilor mărunte
cu care te simți atât de fericit

e prea multă tristețe în lucrurile
mărunte
ele ascund mici drame, fiori
consumați surd
pe care în decoruri variate
norii le poartă grijiului în pânțele
lor plimbător...

VERONICA STĂNILĂ

Ion Popescu Negreni, „Cană cu
flori”

N. 21 februarie 1964, în Comănești,
județul Bacău. Este absolventă a
Facultății de Filologie a Universității
„Vasile Alecsandri” din Bacău, secția
română-franceză, în prezent activând
ca profesoară de limba română în
cadrul Catedrei de specialitate a
Liceului Teoretic „Spiru Haret” din
Moinești. Masterul în Științe literare
și culturale în cadrul Universității
băcăuane (2005-2007), cu o lucrare
importantă: **Simboluri și coduri
literare în opera lui Vasile
Lovinescu** (îndrumător, prof. univ.
dr. Vasile Spiridon). A debutat cu
poezie în săptămânalul **Steagul roșu**
(1980) și, apoi, în revista de cultură
Ateneu (1985), creația sa fiind
distinsă cu premiile revistelor
Convorbiri literare, **Porto Franco**,
Hyperion, **Unu**, **Antiteze**, **Junimea
Moldovei de Nord**, de **Radio XXI** și
de **Monitorul de Bacău**. A mai
publicat, de asemenea, poezie și
eseuri în **Amurg sentimental**,
Cartea, **Credința ortodoxă**,
Flacăra, **Lucefărul**, **Plumb**, **13
Plus**, **7 zile din 7**, **Constelații
diamantine**. Câștigând Concursul
Național de Poezie „Nicolae Labiș”,
Grupul Editorial Mușatinii. Bucovina
viitoare i-a publicat placheta
Palimpsest cu intertext (Suceava,
1999), acest debut editorial fiind
urmat de volumele de poezie **Ochiul
Minervei** (Editura Studion, Bacău,
2005) și **Îngeri decapitați** (Editura
Corgal Press, Bacău, 2011), precum
și de exegeza de **Termeni de
stilistică și de poetică a textului**
(Editura Grafit, Bacău, 2007),
realizată în colaborare cu profesoarele
Ecaterina Crețu, Coca Alexandrescu,
Rodica Hanu și Valeria Ojog.
Poeziile de față fac parte din volumul
Prințesa Nimicului, încredințat
editurii băcăuane Corgal Press.

(Cornel Galben)

BIBLIOTECA BABEL

Octavio Fernández Zotes

Octavio Fernández Zotes s-a născut în anul 1935, în orașul León, din Spania.

După 37 de ani de activitate ca medic pediatru, hotărăște să se dedice în întregime poeziei.

A fost unul dintre directorii revistei „Ambiente” și figurează în mai multe cărți colective, antologii, precum și în diverse reviste.

Cărți publicate: „În rugii drumului”, Editura Erroteta, 2005; „Memorial neterminat”, Ediciones Hontanar, 2006; „Călător anonim”, Ediciones Hontanar, 2009; „Neliniștea copacilor limitei”, Ilustrații poetice pentru fotografiile lui José Domingo Gutiérrez, León, 2012; „Am ajuns târziu iar Dumnezeu a plecat”, Ediciones Lobo sapiens, León, 2012.

CĂLĂTOR ANONIM

Anonim călător când vei auzi
în seara aceasta sunete suave de iarnă:
nu te opri.

E freamătul iernii ce cade
peste încrucișarea ținută a
drumurilor:

doi plopi negri, patru brazi și niște
flori
răzvrățiți în fața frigului iernii.

Se săvârșesc în suflet
ultimele cuvinte, imagini
strălucitoare precum jărtecul;
metafore retorice ce ard
și lasă doar praf mut și cenușiu
de silă și acalmie.

Astfel, spiritul se umple
de luciu nebulos, de pași decolorați
care acum doar așteaptă
termenul sigur al călătoriei în spirală.
Spirale de fum în urmele de pași

unde acum se topesc,
florile iernii,
plopii negri desfrunziți,
brazii tremurători
și suflete ce rătăcesc incoerente
în căutarea destinului.
În fiecare răgaz există un freamăt de
zăpadă.

DUPĂ CE VOI FI PLECAT

va fi o nebulosă spirituală oscilând
de la uitare la aducere aminte, de
la aducere aminte la uitare.

Frânturi de existență,
precum smocurile de lână
încălcite în rugii traiectoriei.

Râni dospite;
râni nevindecate, râni
rânite.

O ultimă carte în conștiință.

Răul unui vis furtunos
smuls din grădina utopiei.

Sunt pentru tine;
asta e și rămâne în scris
cu deget transcendent, ca
o ultimă suflare
spre cerul nou... care te așteaptă.

FĂRĂ ALTE FRONTIERE DECÂT LIMITELE FRIGULUI

am ieșit din lume
și nu știu pe unde
se intră.

Mă întorc cu speranța
omului fără valiză;
cu mâinile în buzunar
și cu privirea lungă.

Fără alte frontiere decât limitele
frigului
urmez cotiturile
ca să însălez timpul.
Până atunci, merg,
poate că într-o zi...
un cuvânt...
mă va elibera din încercuirea tăcerii.

LUME MICĂ

Uneori lumea pare atât de mică
că îmi vine
să ies într-o dimineață la plimbare
și să mă uit la ea de departe, din
viitor.

Să-i privesc multiplele aspecte,
ca o oglindă spartă ce reflectă
toate privirile celorlalți.

Și apoi, toți laolaltă,
să ne așezăm la o masă, într-o
cofetărie-concert

[să zicem în Madrid, în Lima, în
Acapulco]
și să refacem puzzle-ul, piesă cu
piesă.
Să ne dăm seama că puține lucruri ne
separă
și că distanțele se micșorează.
Să știm, că chiar și diferiți,
să ne dăm seama, că în fond,
avem aceleași vise, și aceleași
dorințe;
și pe toți ne copleșesc dorurile.
Să ne uităm la un punct anume;
acest punct e comun în depărtare;
Cât de slab e locul rămas pentru
temeri!
Și ce mare e locul speranței!

CUM DOR PAȘII CÂND CEASUL MERGE ÎNAINTE!

Era o vreme când vremea
trecea foarte încet,
descălcind bucla celor mai lungi
ceasuri.
Câmpiile erau fertile
iar zilele diafane.
Astăzi – peisajul e uscat –
nimic nu oprește fuga ultimelor
păsări.
S-au dus stegarii
care marcau ritmul
și au rămas singure;
fără repere și neînsoțite pe drumul
întins.
Orizontul se arată cu amenințătoare
limite.
Noaptea tulbure, cu stele
descompuse,
e un câmp cu dărâmături și margarete
moarte.

Ziua trece în grabă și pleoapele cad
îngreunate.

Era o vreme în care macii
sfășiau verdele potecilor,
și ochii tremurau...
râurile ne înghițeau limfa purpurie.

Pe atunci aveam
inimi înflăcărâte și sângele
ne picura pe toate drumurile în praf...
Dar un vânt blestemat ne-a uscat
lacrimile.

Ne rămâne doar să răscolim în
noroiul zilelor
să recuperăm amețeala și lucii
ceasurilor iuți.

**Traducere și prezentare
ELISABETA BOȚAN**

Vatra veche dialog

cineastul Ben Todica
Melbourne, Australia

(I)

Pe Ben Todica l-am cunoscut prin intermediul internetului. Așa i-am ascultat emisiunile de radio, în limba română, așa am conversat și tot așa, i-am citit cartea.

Cred că ceea ce impresionează la Ben este franchețea trăită cu ochii și sufletul mari, deschiși, spre un final fericit. Viața lui este una de film hollywoodian, o viață animată între lumea minerilor și cea a poveștilor pe celuloid, o viață împărțită între lumea comunistă și cea capitalistă, între emisfera nordică și cea sudică. Vă propun să-l descoperim împreună pe acest neobosit trubadur pentru păstrarea unei identități românești în Australia, fără ca să sufoce nicidecum deschiderea lui și a noastră, spre marea lume care ne înconjoară.

Cristina Mihai: Ce a însemnat să trăiești într-o zonă minieră? Pentru cei de azi, meritul pare doar o poveste gri. Cum ai văzut tu viața ta de la Ciudanovița?

Ben Todica: Înseamnă forfotă, mulțime de oameni de diferite etnii și funcții, multiculturalism, entuziasm, mister, sete de a cunoaște și izbândi, prietenii, cultură, înțelepciune, dezvăluiri, achiziții de talent și, cel mai important lucru pentru toți, banii. Aici nu era diferență de clasă. Toți eram la fel de săraci și posedam doar sufletul. Unii conduceau, alții se lăsau conduși, iar în mod special, la Ciudanovița erau și pușcăriași, deci și Securitate, armată și dacă sunt mulți bani pentru că minerii câștigau de cinci ori mai mult decât unul într-o fabrică obișnuită, atunci erau din plin: mâncare, băutură și distracții. Și, unde e băutură sunt și bătaie, violuri, furturi, evadări, accidente și sinucideri, iar în final, să nu-i uit pe cei bolnavi de tuberculoză, silicoză și radiații. În mulțimea de mii de locuitori să nu uităm copiii, să nu mă uit pe

mine, care am trăit raiul pe pământ, raiul tuturor celor mari care au scris despre el. Eu aici am crescut și am descoperit lumea și nu am avut etalon de măsură precum cei maturi, care au venit aici să-și construiască o viață văzută sau visată. Povestea gri apare după deziluzie și înfrângere, prin neatingerea scopului sau a nenorocului. Cazul morților și apoi a schimbării regimului care a schimbat toate orânduielile devenite de o viață lege. După ce ai visat o viață să-ți faci o casă și să te aduni pentru o pensie fericită la bătrânețe, a venit prăpădul și ai pierdut totul. Griul a devenit dintr-o dată griul țării. În Ciudanovița, am prins aripi și am început să visez frumos până în momentul în care am ieșit din ea.

C.M.: De unde a apărut dragostea ta pentru film?

B.T.: Dragostea pentru film a început în sala de cinema. La început, aveam două în Ciudanovița, unul vechi într-o baracă, peste râu de vechea Poștă, lângă cazarma pompierilor, unde mergeam cu părinții când apărea câte un film renumit adus din Rusia și unul nou, în Casa de Cultură construită din cărămidă dublă. Lumea stătea frumos la rând. Intrau mai întâi civilii, apoi câte un pluton militar și, foarte rar, pușcăriași. Eram pentru prima dată în viața mea într-un mare amestec de oameni, care stăteau cu fețele țintite spre ecran, râzând sau plângând în funcție de cum se derula imaginile pe ecran. În acel moment, am fost sedus de magia filmului, de acea forță care avea puterea de a face omul fericit. De aici, a început călătoria mea, urmând razele de pe ecran prin vizete în cabina de proiecție. Dacă stau să mă gândesc, de fapt filmul m-a ales pe mine. Au trecut câțiva ani și, la scăldat, am descoperit ceva scriitor pe fundul râului. Erau bucățele de film în culori de 35 mm, aduse de ape. Am pornit în susul râului, căutând noi bucăți, până am ajuns în spatele cinematografului, în locul unde operatorii aruncau resturile de film, care se rupeau în timpul proiecțiilor. Am

ajuns ucenic de mic în cabina de proiecție, unde am simțit mirosul de celuloid, zumzetul aparatelor, vocea actorilor, luptele și muzica care m-au sedus. Am descoperit limbajul și ritmul filmic, povestea... „Deci, de aici vine magia care aduce fericirea, mi-am zis și, din acel moment, mi-am dorit să fiu parte din această lume.

C.M.: Știu că ai avut ocazia să-l întâlnești pe Sergiu Nicolaescu și, mă gândesc, și alți mari cineaști. Descrie-ne puțin perioada aceea a unor orizonturi culturale care astăzi par îngropate demult în lumea avidă de bani.

B.T.: La vârsta de 12 ani mi-am cumpărat primul meu aparat de filmat de 8 mm, am descoperit cineamatorismul și am înființat Cineclubul Apollo din Ciudanovița. Mai întâi independent și, pe urmă, sub umbrela sindicatului de la UCMMA Bocșa, apoi Exploatarea Minieră Banat din Ciudanovița și Oravița. De acolo, am început să particip la festivalurile de film din țară. Am visat să organizez un festival de film la Oravița, unde să-l invit ca președinte al juriului pe Sergiu Nicolaescu. De ce el? Pentru că îi admiram filmele și, în mod special, pentru că am avut ocazia să-l întâlnesc într-un concediu pe faleză de la Eforie Nord, unde am făcut un filmuleț cu el de un minut jumate. L-am rugat să mă lase să-l filmez. El mi-a examinat aparatul de filmat Meopta de 8mm și apoi mi-a zis: „Ce vrei să fac?” Bucuros, l-am rugat: „Coborâți în nisip, apoi urcați pe faleză, vă uitați în dreapta, apoi în stânga, alegeți stânga și vă îndepărtați spre oraș.” Așa a și făcut, i-am strigat „Motor!” și a executat instrucțiunile mele și la comanda mea de „Stop!”, a venit la mine, mi-a urat succes și ne-am despărțit. Filmul meu începea astfel: *Apollo Film prezintă un film cu Sergiu Nicolaescu, Scenariul și Regia, Benoni Todica*. După ce am dezvoltat filmul și l-am montat, am fost la București la el acasă ca să îl arăt, însă, din păcate, am găsit-o doar pe mama lui acasă. Nu am ajuns să-i arăt nici filmul și nici festivalul n-am reușit să-l organizez pentru că am fugit din țară. Pasiunea filmului este foarte costisitoare și, dacă nu ar fi existat sindicatul care să-ți ofere ajutor financiar, material și școlarizare, iubitorii de film care nu aveau șansa să intre la IATC nu ar fi avut nici șansa să se exprime prin acest format. Cineamatorismul luase amploare în România anilor '70 și, participând →

CRISTINA MIHAI

aproape lunar la festivalurile de film organizate prin județele țării, am avut ocazia să-i cunosc pe unii dintre cei mai mari realizatori și critici de film din România. Am avut și experiența „Oscarului”, atunci când filmulețul meu „Perseverența”, realizat pentru Casa Pionierului din Oravița, a luat Marele Premiu pe țară.

C.M.: Cum te-ai simțit, cum a fost atmosfera la festivalul unde ai luat premiul pentru primul tău film, cel cu Casa Pionierilor din Oravița?

Filmul finalizat l-am înmănat directorului Casei Pionierului, prof. Viorel Sperlea, și, după festival, într-o dimineață, pe la șapte, aud vocea educatoarei de la a cărei grădiniță am folosit copii și pe ea ca actori în film, că mă felicita. Auzise la radio, la Buletinul de știri, de succesul filmului.

La Casa Pionierului, directorul avea ochii în lacrimi când mi-a mulțumit, spunându-mi că el credea că va muri fără să-și imagineze că vreodată va fi fost posibil să audă și de ei țara și, iată, deveniseră cei mai importanți pentru județ. După acest succes, au început să-i doteze cu tot ce le trebuia.

Din acel moment, nu mi-a mai trebuit să mai întrec pe nimeni în festival, însă eu am câștigat premii și cu alte filme, primind medalii, trofee și mențiuni de la mai multe personalități: Florian Potra, critic de film, Călin Căliman, regizorii Alecu Croitoru, Bob Călinescu, Alexandru Satmari, Geo Saizescu și mulți alții.

Festivalurile durau câteva zile și erau construite pe calapodul celor de la Cannes, cu festivități, mese, baluri, conferințe de presă, excursii, ședințe, seminarii etc.

Participau cinești din toată țara de la instituții, școli și universități. Veneau câte 3-4 membri de cine-club și se adunau în număr mare, plus spectatorii în sălile de proiecție, pentru că atunci când erau multe filme, proiecțiile erau câteodată împărțite pe categorii – filme artistice, documentare sau pentru copii și erau proiectate în săli diferite, mai mici. Nu era ușor ca tu, un om modest de pe un șantier minier, să bați intelectuali și studenți specializați în domeniu.

Rezultatele mele bune au fost obținute pentru că nu am fost conștient de aceste diferențe, ci doar că am fost sincer în realizarea lor și, poate, această sinceritate și modestie le-a făcut originale și atractive pentru juriile care erau formate uneori și din câte 10 persoane, oameni specialiști din diferite domenii ale culturii române.

Jurnal de călătorie

Am văzut sfârșitul lumii

MAREA DE BIJUTERII (III)

Am rămas așa aplecat, inspirând des și repede, până am simțit că m-am liniștit, apoi m-am ridicat. De data asta eram hotărât!

– *Cheamă-l pe manager, te rog.*

– *Yes, sir!*

Tânărul a dispărut într-o clipă. Am răsuflat adânc și m-am uitat în jur. Printre siluetele sutelor de oameni care se perindau prin sala imensă, din când în când, răzbăteau până la mine sclipirile licărind stins ca niște stele pe cerul unui apus timpuriu ale comorii uriașe de pietre prețioase, perle, aur și argint. Mi se părea de neimaginat să poți cuprinde toată această bogăție adunată la un loc sub plafonul stupid de beton, și ochii minții m-au dus la peștera lui Ali Baba și hoții lui.

Ce mi-aș fi dorit cel mai tare, ar fi fost să-mi vâr mâinile într-o grămadă strălucitoare de pietre scumpe și să le răsfir în aer, să le las să-mi curgă printre degete...

Mi-am revenit, am tușit ușor, și am parcurs încă o dată vitrina mea cu ochii. Am ales un inel cu un mic safir pătrat care iradia o nuanță albastru deschis, ca un cer senin.

– *Sir...*

M-am întors. În fața mea se proptise într-o atitudine respectuoasă un bărbat tânăr cu o prestanță ușor de remarcat.

– *Numele meu este Robert, sir. Cu ce pot să vă fiu de folos?*

– *Îmi pare bine, Robert. Vreau să mă uit la inelul acela.*

Zdrăngănind dintr-un colan de chei mici, speciale, tânărul răsuci una în broasca vitrinei. Ușor, ca-n filme, o parte din ea alunecă fără zgomot într-o parte. Senzația de insolit crescuse în intensitate. Jumătate din comoară putea fi atinsă cu mâna... era atât de aproape, încât îmi dădea senzația că emană căldură.

– *Acesta, sir?*

– *Da.*

– *Ați făcut o alegere bună, murmură privind profesionist inelul pe toate părțile.*

„*Bună, nebună... să vedem prețul*”, am gândit.

– *Ăă... cât valorează...*

Izbutisem să mă corectez în ultima clipă! Inițial fusese „*cât costă...*”

– *După claritate și strălucire, 400 de dolari. E o piatră frumoasă, sir.*

După o scurtă pauză, ca să nu-i jignesc orgoliul, am spus calm:

– *Păreerea mea de neprofesionist dacă vrei... e 300.*

– *Sir...*

– *Nu vreau să mă tocmesc, vreau să-l cumpăr și ofer 300, am spus apăsât, ca unul care știe ce vrea!*

Liniște. Tipul studia concentrat piatra, ca și când ar fi vrut să-i mai găsească ceva calități suplimentare...

– *Ia să vedem, s-a zburdălnicit gândul, eu... sau el...?*

Încercam metoda despre care citisem adesea în ghidurile turistice dar pe care de-abia acum o adaptasem la situație, adică, la prima ofertă să reduci rezonabil din preț, lăsând astfel deschisă portița negocierii serioase... Majoritatea occidentalilor taie brusc, din neștiință, farmecul artei de a te tocmi. Eu eram decis să nu fac asta. Cel mai mare magazin de bijuterii din Asia, nu?

– *Sir, pentru dumneavoastră, 360.*

Un moment am fost tentat să spun 350, dar m-am răzgândit. Imaginea clipei când îi voi da mamei mele inelul a biruit... apoi, fața tipului care părea îndurerată de decizie, făcea toți banii...

– *OK, am acceptat ușurat, cu ton de boier.*

Când am ieșit din bunker cu mica cutie de catifea roșie în mână, eram fericit. Izbutisem să mă descurc! Credeam eu...

ALEXANDER BIBAC

Întoarcerea la Saint Gervais

Motto:

„Toate lucrurile care sunt pline de amintiri degajă o visare, care te îmbată și care te face să mergi rătăcind mult timp...”

Victor Hugo

(III)

Legătura cu Statele Unite n-a fost întreruptă nicio clipă de către Dumitru Sinu, pe tot parcursul șederii sale la Saint Gervais: el venea aici în fiecare an pentru a-și achita taxele față de statul american.

Avea o afacere în derulare care trebuia manageriată și supravegheată și mai ales trebuiau întocmite declarațiile de impozit pe venit, la începutul fiecărui an, pentru anul precedent. Cu toate că Saint Gervais a constituit pentru el și familia lui o perioadă din viață minunată, cu amintiri de neuitat, un loc în care s-a simțit în largul său, unde a avut un cerc de prieteni de elită care l-au apreciat și l-au iubit, se pare că America, forța care atrage aici oameni din întreaga lume, inclusiv din state cu un stadiu avansat de dezvoltare economică, l-a determinat să revină în Lumea Nouă. „America e tot America!”, este locul care l-a chemat dintotdeauna, unde și-a văzut visul împlinit de cum a pășit pe pământul ei. După opt ani petrecuți la Saint Gervais, nea Mitică decide să se întoarcă în Statele Unite și de data aceasta se va stabili la Reno, în Nevada. Despărțirea de Saint Gervais nu a fost ușoară, mai ales că Sandra și Nicolae, cei doi copii ai săi au rămas acolo pentru a-și termina studiile, dar hotărârea era luată și nu a dat un pas înapoi. America îi lipsea și nu putea să nu răspundă acelei chemări venite de undeva din interiorul lui. Nicolae s-a întors în SUA după câțiva ani, după ce a terminat liceul, iar Sandra s-a căsătorit cu un francez și a rămas acolo.

Copii realizați, părinți mulțumiți – familie fericită!

Sandra și Philippe, soțul ei, locuiesc și astăzi la Saint Gervais. Au doi copii, un băiat și o fată. Periodic își vizitează părinții, dar mai ales nepoții sunt cei care ajung mai des, la Phoenix. Nea Mitică e mândru de ei, se simte un om împlinit și din acest punct de vedere, mai ales când vede că sunt realizați și nu uită nicio clipă de rădăcinile lor românești. Philippe deține o companie de prelucrări metalice unde confecționează la marea artă articole de tâmplărie, obiecte de interior, garduri, balustrade și accesorii ornamentale de interior sau exterior, toate executate într-o manieră deosebită, remarcându-se

prin unicitatea produselor de acest fel în Saint Gervais și în împrejurimi. Îmi povestește nea Mitică despre utilajele performante pe care le-a achiziționat ginerele său și despre standardul ridicat la care lucrează. E mulțumit și mândru în același timp pentru că-și știe fata în siguranță și fericită alături de un bărbat care o iubește, care este foarte harnic și priceput. Și ca mulțumirea și bucuria lui Dumitru Sinu să fie și mai mare, Sandra și Philippe au răscumpărat în Sebeșul copilăriei sale casa lui părintească. Au renovat-o, au utilat-o cu tot ce este necesar într-o gospodărie ca să fie confortabilă, să se simtă bine în ea și merg în fiecare an în România. Copiii lor iubesc muntele, adoră traseele montane din împrejurimile Sebeșului de Sus, reușind să parcurgă de mai multe ori tot ce se putea parcurge pe muntele Suru și Negoiu, dar au vizitat și mare parte din restul Munților Făgărașului. Nepoții francezi, născuți și crescuți în Saint Gervais dar și cu părțica aceea de sânge românesc curgându-le prin vene, când ajung în Sebeșul lui nea Mitică, nu o dată sunt oprîți pe ulițele satului de câte-o femeie neaoșă sau de către vreun nene care le spune: Păi eu știu cine sunteți voi! Voi sunteți ai lui nenea Niculiță! (bunicul lui nea Mitică). Ei nu cunosc decât câteva cuvinte în limba română, dar legăturile lor cu Sebeșul de Sus sunt puternice; aici s-a născut bunicul lor și prin ei, prin venirea lor aici, an de an, cu dragoste de oameni și de locuri inima lui nea Mitică va fi mereu acasă și va continua să bată românește. „Tot ce are omul, la un moment dat nu mai are valoare” - îmi spune nea Mitică, făcând referire la perioada Saint Gervais! Anii petrecuți în acest orașel au avut farmecul lor, copiii au urmat școli franțuzești, așa cum își dorise, avusese parte de fericire, de liniște și de prieteni, dar parcă începuse să se sature de toate și-atunci revenise în Statele Unite.

Fusese frumos, fusese bine, dar viața familiei Sinu trebuia să-și urmeze noua traiectorie...

Plin de viață ca de obicei, nea Mitică îmi spune zâmbind în finalul acestei întâlniri: „Pe toate nu poți să le ai, că n-ai unde le pune!”

OCTAVIAN D. CURPAȘ
Phoenix, Arizona

BIBLIOTECA BABEL

Pierre Brandao
(1966)

Vilanelă

Dă-mi acest sărut tăcere
Să respir ca lumea iar
Vreau să sari peste durere.

Claustrarea nu-i plăcere
Funia s-a strâns de par
Dă-mi acest sărut tăcere.

Inima răgaz nu-mi cere
Un prieten bun e rar
Vreau să sari peste durere.

Porți poetul prin mistere
Nu mai sunt vizionar
Dă-mi acest sărut tăcere.

Plânsul tău nu-i decădere
Nici nu-i totul în zadar
Vreau să sari peste durere.

Fii prin mine adiere
Survolând orice hotar;
Dă-mi acest sărut tăcere,
Vreau să sari peste durere...

Firicel de suflet

(vilanelă)

Un firicel de suflet dintr-un surâs scăpat
Când mă cuprinde somnul se-narcă de lumină:
Atras de-o muză visul în el m-a proiectat.

El poate să sfîdeze acest firesc regat
Unde ca rege veșnic cu-ardoare mă alină
Un firicel de suflet dintr-un surâs scăpat.

Din cauza uimirii am glasul sugrumat;
Privirea mi-i, la rându-i, de buimăceală plină:
Atras de-o muză visul în el m-a proiectat!

Cât să-mi distingă râsul ea s-a apropiat
Și numele-i în vorbe l-a strecurat, calină,
Un firicel de suflet dintr-un surâs scăpat.
Dansează vesel, duhul de ea mi-i clătinaț,
Un licurici ce știe mireasma s-o mențină:
Atras de-o muză visul în el m-a proiectat!

Trecutul de martiră când mi l-a-ncredințat
A spulberat și clipa ce-n veci n-o să mai vină...

Atras de-o muză visul în el m-a proiectat:
Un firicel de suflet dintr-un surâs scăpat...

Traducere de
ION ROȘIORU

Scena

CEHOV, „LIVADA DE VIȘINI”

în viziunea lui Gheorghe Harag
JURNAL DE REPETIȚII
(IX)

Repetiția IX – 28.02.1985

Harag: Voi cum învățați textele? La București (la Teatrul de Comedie, Gyuri pusese în scenă „PROCESUL”, de Suhovo-Kobîlin, cu Amza Pelea în rolul principal), era o modă că stăteam la masă o lună jumătate. Am asistat la niște repetiții unde la masă începeau să interpreteze. „Se băga” trăirea. Când au trecut la mișcare, totul s-a schimbat. Îmi place dacă acasă se învăță textul. La *Hamletul* lui Brook, cu Paul Scofield, am întrebat: Cât ați repetat? – 6 săptămâni. În Anglia, se repetă între 11 și 17 săptămâni. Dar toată lumea a venit cu textul învățat. La ruși, am văzut un Gorki care se repeta la masă de 8 luni, regizorul încă dădea indicații. Eu obișnuiesc să fac această analiză la masă și îmi pică bine la mișcare că deja sunt creionate unele scene. E foarte dificil când stai cu textul în mână pe scenă. La noi există o obișnuință foarte ciudată că actorul e foarte pudic în lucru și dacă nu știe ce să facă, atunci nu face nimic, să nu pară în fața celorlalți penibil, într-o stare de fals. Mie îmi place să realizez niște momente pe loc. Baza tuturor lucrurilor e starea. Jan Kott a spus: Romeo și Julieta cât mai adevărați, momentele importante ale lor pot fi realizate numai de actorii secolului nostru care joacă în filme. E o clipă în care doi tineri se zăresc, schimbă două cuvinte și se sărută în două minute. Chestie de montaj. Asta nu poate fi explicat prin teatrul psihologic. Am avut vreo două nereușite cu Shakespeare, când am vrut să realizez spectacolele în sistem stanislavskian. Au venit la mine niște colegi entuziasmați după spectacolul meu cu *Macbeth* ... eu am crezut că s-a născut Living Theatre în România. S-a ridicat cortina și în mijlocul scenei era un morman de tineri, o grămadă, morți, răniți, unii mai mișcau, vrăjitoarele s-au ridicat dintre ei. Reveneau, când *Macbeth* se oprea lângă un morman de schelete. Deodată am văzut o lumină printre ei – ce credeți, unul dintre figuranți (student la medicină) citea sub mormanul de corpuri cursul pentru examen la o lampă mică ! Ce faci aicea, măi?! Am examen la patologie mâine, domnu' regizor...! Nu întâmplător Stanislavski n-a reușit niciun spectacol după vreo piesa de Shakespeare. Acest

stil de montaj, când momentele sunt dispersate. ...

Cred că cel mai bun spectacol al vieții mele l-am făcut la Târgu-Mureș – *Szerelem* – am găsit câteva momente. Sunt trei fete într-o casă de oameni săraci și nu se pot mărita. Există o stare nesănătoasă în casă. Piesa e scrisă în manieră realistă, dar am eliminat. Vizavi, stă un tip ciudat, galben, Komoroczi, parcă e din Dostoievski, un conțopist. Fetele vor să-l cunoască, îl cheamă, îi fac semne. În piesă scrie: două dintre fete stau în cameră cu mama, se bate la ușă și intră Komoroczi. Nu-mi ieșea intrarea actorului, (Lohinsky Lorand) un moment simplu de fapt. Atunci mi-a venit ideea să dau actorului o momeală, nu în sensul șmecher, ci de care să se poată sprijini și să creeze o lume. În scena goală, se aud bătăi în ușă, apoi ușa se deschide, intră Komoroczi și e singur. Zice „K.K. Jenó, funcționar de bancă”. Se prezintă, dar nu e nimeni. Intră în vârful picioarelor și iar spune „K.K. Jenó, funcționar de bancă”, iar merge în față, iar spune. Deodată, o fată trece prin spate ca o pasăre și dispăre. Deci, logica primară, că el intră și e primit, e firească. Dar și asta e firească. Aparent, n-are nicio logică comportarea unui personaj, dar în contextul spectacolului îți dai seama că nu știi de ce, dar a ieșit bine.

Mai e și o chestie de efect teatral. Spectatorii s-au manierizat pe anume gen de spectacole. Știu dinainte convenția. Or, la spectacolele deosebite, nu cunoști regula jocului dinainte, surprizele vin pe neașteptate. Când nu ai surprize – e trist – spectacolul poartă amprenta manierei de joc și nu te mai poate surprinde. A făcut Magelli un Goldoni la Ploiești. La mijloc, era întinsă o plasă de circ și nu era un coridor. Mai săreau pe plasă. E o găselniță bună, dar de ce trebuia? Nu mai era surprinzător după zece minute. La un teatru din Praga, se pusese în scenă „Jucătorii de cărți”, de Gogol - și a fost invitat la BITEF la Belgrad. Noaptea erau chemați la televiziune, când se termina spectacolul, studioul îi invita pe principalii creatori și ceva cronicari. Vorbesc realizatorii, apoi cronicarii „Cine a fost boul care a invitat teatrul ăsta la BITEF”? Altul „Mie nu mi-a plăcut spectacolul, e manierist...” Răspunde Danek – directorul teatrului – „Noi cu spectacolul am fost în toată lumea ...dar aici am fost chemați de organizatorii festivalului”.

o Povestește filmul japonez cu bomba din tren și interdicția de a merge sub 80km/h (după care s-a

făcut un remake în America, cu Sandra Bullock).

Harag: Cred că actul IV trebuie să fie ceva aparte față de celelalte.

Dan Ciobanu: Mie mi se pare că Cehov în actul ăsta a făcut dramă. Lumina e foarte importantă.

Cornel Popescu: Ce ne facem că Cehov a zis că e comedie. Dar e tot mai greu de dobândit spre final.

Monica: Eu m-aș întoarce la imaginea de la început cu cortina.

Dan Ciobanu: E de-ajuns o vorbă bună și Lopahin îi dă bani lui Trofimov.

Silvia Ghelan: Părăsirea scenei nu o facem prin sală?

Harag: Ba da.

Răileanu: Ei se tachinează, dar sunt foarte legați (Trofimov și Lopahin)

Harag: Copii, eu am o idee genială. Vedeți, noi ne legăm întotdeauna de o capcană în care cădem – aici în actul IV. 2/3 din actul patru e construit că se fac pregătirile de plecare. Toți au căzut în febra plecării. Eu am o altă idee: (Hm, hî-gî .... mestecă biscuiți). Totul e împachetat. Totul e pregătit. Nu mai fuge, nu mai iese, nu mai intră nimeni. Și stau. Nicio persoană nu e agitată și se întâmplă un lucru foarte ciudat: nu există nicio dramă, nicio suferință, nicio nostalgie. Și începe discuția. Toată lumea e vioaie. Cunoașteți acea stare de euforie exagerată! Începe discuția sus, exagerat. Trofimov merge în patru labe, căutându-și galoșii. E un antren susținut și înspăimântător. Au ajuns la situație limită - toată lumea. Ce se întâmplă dacă scena dintre Varia și Lopahin se va desfășura în fața tuturor? Toți se prefac că nu vor să plece, lumea e euforică, dar peste măsura normală ! Și când vine replica „Acum trebuie să plecăm” – Ranevskaia începe să urle, pe urmă toți încep să plângă, să strige. De aici totul se oprește pe lume. Și pleacă în grup prin sală, ca bătuți, umiliți. Firs e ascuns și iese afară, se uită după ei. În așa fel, momentul ăsta ar fi ridicat la o psihologie adevărată dar și la o disperare cumplită. Howgh !

CRISTIAN IOAN

Eusebiu Ștefănescu - despărțire în martie

Actorul Eusebiu Ștefănescu s-a născut la 3 mai 1944 la Câmpina, județul Prahova, a murit la 15 martie 2015, la București.

Absolvent al Institutului de Artă Cinematografică și Film din București, promoția 1967. A jucat timp de peste 16 ani la Teatrul din Ploiești, apoi la Teatrul Mic din București, iar din 1996, la Teatrul Național „I.L. Caragiale”.

A fost profesor universitar doctor și decan al Facultății de Arte din cadrul Universității Hyperion.

A jucat și pe scenă și în film, zeci de roluri, a susținut sute de recitaluri de poezie, fiind, alături de Ovidiu Iuliu Moldovan și Ion Caramitru, printre cei mai străluciți mesageri ai poeziei.

În teatru, a jucat, la Naționalul din București în piesele "Numele Trandafirului", de Umberto Eco, "Generația de sacrificiu", de I. Valjan, "Moartea unui comis voiajor", de Arthur Miller, "Și mai potoliți-l pe Eminescu", de Cristian Tiberiu Popescu, "Vedere de pe pod", de Arthur Miller, "Tărâmul celălalt", de Dusan Kovacevic, "Eduard al III-lea", de William Shakespeare, etc.

A jucat în filmele *Departee de Tipperary* (1973), *Ana* (film TV, 1976), *Falansterul* (1979), *Cine mă strigă?* (1979) – Tulbure, *Întorcerea lui Vodă Lăpușeanu* (1980) - prințul Iacob Eraclid, *Dragostea mea călătoare* (1980), *Destinația Mahmudia* (1981) - căpitanul aviator Tudor Ionașcu, *Liniștea din adâncuri* (1982), *Acțiunea Zuzuc* (1983), *Ringul* (1984), *O lumină la etajul zece* (1984), *Colierul de turcoaze* (1986), *Noi, cei din linia întâi* (1986), *Pădurea de fagi* (1987), *Figuranții* (1987), *Maria și marea* (1988), *Momentul adevărului* (1989), *Liceenii Rock'n'Roll* (1991), *Miss Litoral* (1991), *Vinovatul* (1991), *Ce zi frumoasă!* (film TV, 1992), *Telefonul* (1992), *Trahir* (1993) - milițian, *Somnul insulei* (1994) - consilier al guvernatorului, *Triunghiul Morții* (1999), *Meurtres sous hypnose* (2001) - Le directeur de thèse, *Ce lume veselă...* (2002),

Bolondok éneke (2003) - directorul spitalului, *Merge și așa* (2004), *Hacker* (2004), *Despre morți numai de bine* (2005), „15” (2005), *Păcală se întoarce* (2006) - deputatul „Câinii cu covrigi în coadă”, *Duminica pierzi sau câștigi* (2007), *Coraline* (2009) - PISOIUL (voce), *Iubire elenă* (2010), *Winnie de pluș* (2011) - narator (dublaj), *Jocul* (2012).

A publicat volumele "Retorica limbajului scenic — Magul captiv" (2003), "Magister vitae sau magia oralității" (2006), "Arhivarul clipei — Din culisele scenei" (2009, memorii), "Glasul sângelui" (2011), "Preschimbarea la față" (2012, poezii).

În 2003, a fost declarat Cetățean de onoare al municipiului Ploiești și în mai 2012 al municipiului Fălticeni.

În 2011, Eusebiu Ștefănescu a fost distins cu Premiul de excelență "Ștefan Iordache", pentru activitatea didactică și artistică, în domeniile teatrului și filmului, acordat de Asociația culturală "Diallog".

*

Ne-am întâlnit și ne-am regăsit de aceeași parte a unei mari iubiri, Nichita Stănescu, la Ploiești, în martie 2013. Se-ntorcea, cum a făcut-o de atâtea ori, acasă, ca să-l spună pe Nichita Stănescu așa cum numai el o putea face, el, care simțea în toate articulațiile lui spiritul Ploieștiului în care „locuise poetic” și el, ca și creatorul „necuvintelor”.

Ne-am regăsit în aceeași poveste cu Nichita Stănescu, cel care obișnuia să le arate cine știe cui, casa lui Slavici, în care, spune Nichita, Eminescu ar fi scris „Kamadeva”. Dacă cu Eusebiu Ștefănescu au împărțit, spunând pe rând, câte un

vers din „Kamadeva”, mie Nichita mi-a spus integral poemul eminescian cu acele inflexiuni ale vocii care-l făcea și în rostire nu numai în scris, unic, original.

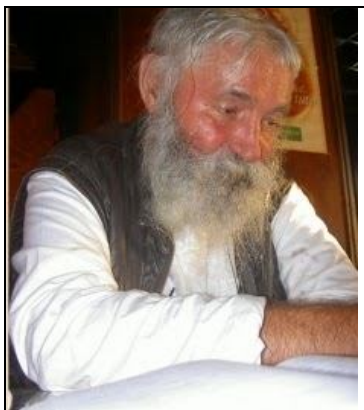
Cu Eusebiu Ștefănescu am înțeles ceea ce am refuzat cândva cu brutalitate: Nichita Stănescu l-a influențat pe Mihai Eminescu și nu doar Eminescu pe ploieștean. Spunea Eusebiu Ștefănescu, și i-am dat dreptate, că, citindu-l pe Nichita Stănescu îl poți înțelege altfel pe Eminescu. Nu e un joc de cuvinte doar, ci o realitate a percepției poetice.

Recitalurile din Eminescu și din Nichita Stănescu, în regia sa, nu erau doar o proiecție a artisticului, erau și lecții de semiotică, prin care semnele poetice ale celor doi revelau noi adâncimi.

Eusebiu Ștefănescu duce cu el o lume, făcându-ne mai săraci, dar lasă moștenire o lume, atât în teatru cât și în film și în rostirea poeziei, în care ne vom regăsi mereu, ca într-o referință a determinării.

NICOLAE BĂCIUȚ

A murit MIHAI OLOS

(26 febr. 1940 – 22 febr. 2015)

Încă de aseară pe Facebook circula vestea tristă a plecării dintre cei vii a cunoscutului pictor, sculptor, poet, cântăreț și om de cultură Mihai Olos. Azi dimineață vestea ne-a fost confirmată din Germania, unde artistul trăia din anul 1991. Cunoscut în țară și străinătate pentru ideea sa de oraș universal, pentru prietenia cu mari oameni ai culturii de la Mircea Eliade, Petru Comarnescu, Constantin Noica, Ioan Alexandru și pînă la Miya Kosei ori Joseph Beuys.

Născut în Ariniș, Maramureș, a studiat la Cluj, apoi a locuit în Baia Mare, iar după multe peregrinări s-a stabilit în Germania.

Are lucrări în toate colțurile lumii. Prietenii se pregăteau să-l omagieze la cei 75 de ani pe care-i împlinea zilele următoare. Revista *Cultura* și revista *Vatra veche* în numerele recente i-au dedicat pagini consistente.

Scriu îndurerat despre un mare artist, cel mai mare artist pe care l-am cunoscut și care mi-a acordat cu mărînimie prietenia.

„Gătai gardul de găteje
casei strâmte ca o nucă
pentru zilele betege
îngrădii o grădinucă.”
(MIHAI OLOS)

Dumnezeu să-l odihnească în pace!
ȘTEFAN JURCĂ

ALEXANDRU VLAD

(31 iulie 1950, Suceag - Cluj –
15 martie 2015, Cluj-Napoca).

Șaizeci și cinci de ani – în copilărie, despre o astfel de vârstă spuneam că e a... „bătrânilor”. O vârstă care n-ar mai avea nimic de spus, de adăugat. Acum, în interiorul vârstei mele, nu foarte departe de 65, mai îndrăznesc să spun că, cel puțin, mă simt tânăr și că, oricât „timpul crește-n urma mea”, încă se mai vede foarte departe... înainte!

La 65 de ani, Alexandru Vlad mai era și el... tânăr. Economicos cu timpul, nerisipitor cu talentul său. Mereu enigmatic parcă, purtător de mari taine, în vâltoarea aburilor de cafea și a fumului de țigară din „Arizona” clujeană, în anii studenției mele, Alexandru Vlad impunea prin alura sa de prozator american, cu barba sa de cow-boy, cu nelipsita-i pipă ținută tacticos, în colțul gurii.

A fost scriitorul care s-a mulțumit cu funcții obscure, fără să-și revendice pretenții în cine știe ce ierarhii profesionale, motivate altfel, fiindcă el stăpâna o lume a lui, cu personaje create de el, cu atmosfera în care ele să se miște în voie.

Biografia lui a avut trasee și prin Târgu-Mureș, fiind, o vreme, până când i s-a îngăduit, și redactor al revistei „Vatra”, al cărei prestigiu l-a ridicat și prin simpla sa prezență în colectivul de redacție.

Pentru că, altfel, el a fost clujean toată viața și va rămâne clujean toată

moartea, ca să-l parafrazez pe Nichita Stănescu.

Biografia lui este însă opera lui, de prozator și traducător, după debutul în *Echinox*, 1973, și după absolvirea Facultății de Filologie a Universității Babeș Bolyai din Cluj-Napoca, în 1974, cuprinzând volumele: *Aripa grifonului*, povestiri, 1980, *Drumul spre Polul Sud*, proză scurtă, 1985, *Frigul verii*, roman, 1985, *Fals tratat de conviețuire: trei tablouri din secuime și un malaxor* (în colaborare cu Daniel Vighi, András Visky, într-o versiune concepută și editată de Marius Lazăr), 2002, *Sticla de lampă*, 2002; *Viața mea în slujba statului*, povestiri, 2004, *Iarna, mai nepăsători ca vara*, 2005; *Curcubeul dublu*, 2008, *Măslina aproape gratis* (proze asortate), 2010, *Ploile amare*, roman, 2011, *Cenușă în buzunare*, 2014.

A fost prezent în antologiile *Nuvela și povestirea românească în deceniul opt*, 1983; *Chef cu femei urâte*, 1997; *Generația 80 în proza scurtă*, 1998; *Competiția continuă*, 1994; 1998.

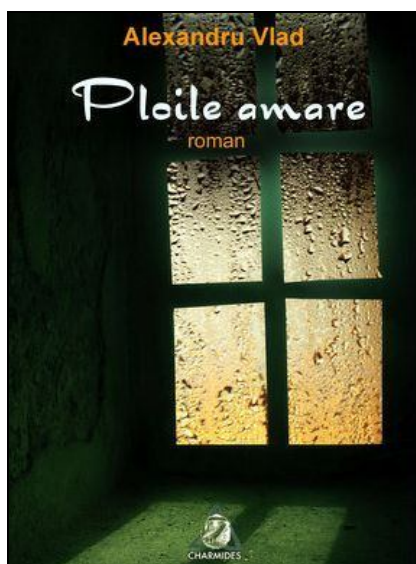
A tradus din Joseph Conrad, W.H. Hudson, Vladimir Tismăneanu. A fost tradus în germană.

E mult, e puțin? Câteva recompense vin să confirme valoarea operii sale: Premiul UR pentru debut, 1980, Premiul Academiei Române, 2011, Meritul Cultural în grad de Cavaler, 2004, și în grad de Ofițer în 2010, Premiul „Observatorul cultural”, Premiul „Radio România”, Premiul Festivalului „Liviu Rebreanu” de la Bistrița.

Critici importanți au găsit cuvinte de laudă ca să-i aprecieze opera.

Dar opera lui rămâne să depună mărturie pentru un destin, pentru speranța într-o lume mai bună. Trebuie doar (re)descoperită. Fiindcă merită cu prisosință. Prin ea, verbul *a fi* al lui Alexandru Vlad va putea fi mereu conjugat la timpul prezent.

NICOLAE BĂCIUȚ

Ultimul romantic în muzică: Eugen Doga

Muzica e prima și ultima mea iubire.

Nu cunosc o muzică mai frumoasă decât vocea mamei. Am învățat de la marele Enescu să caut muzica pretutindeni, în folclor, în natură, fără prejudecățile snobilor.

Eugen Doga

(II)

Comentariile la diversele video-uri cu muzica lui Doga pe Internet conțin aprecieri copleșitoare: O melodie dumnezeiască! În armonie cu natură. Sugerente. Hermoso. Maravilloso vals. Nostalgia. Super. I dont know why, but at this song I forget for a few minutes everything and indulge myself in an "other" world. Never heard it before. Just Wonderful waltz. Amazing. Bravo. Великолепно. Обожаю. Слов нет; Когда слушаю, всегда плачу от восхищения! ...

Sunt comentatori pe Internet care se întrebă: „Ce știe Reagan despre muzică?” Alții care contestă validitatea deciziei speciale a UNESCO prin care valsul lui Eugen Doga „Dulcea și blânda mea fiară” este recunoscut drept una dintre cele patru capodopere muzicale ale secolului XX. Dar cu toții știm că nici o apreciere oficială, niciun premiu, fie el și Premiul Nobel, nu au atâta putere cât părerea publicului larg.

Ce este special despre Eugen Doga? Prolificitatea impresionantă, spontaneitatea, flexibilitatea.

Atenția îndreptată spre Eminescu „poetul național” al României și Moldovei. Înduioșat de povestea de iubire dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle, Doga lucrează în prezent la opera „Dialoguri de iubire”. Contribuția lui la lansarea tinerelor talente, și lista e lungă.

Dorința de a îmbunătăți lumea prin muzică

În interviurile luate lui, vocea lui Eugen Doga este blândă, inspiră bună-tate și căldură sufletească, și optimism. „Misiunea noastră este să fim fericiți” – a spus el la sfârșitul concertului din 2012, la Ateneul Român.

În ciuda numeroaselor premii și distincții și poziții obținute, nu a devenit un materialist înverșunat. Adesea își dăruiește muzica pe gratis, doar pentru bucuria de a îmbunătăți lumea prin ea.

Se consideră român. Deși născut în Transnistria, părinții lui erau originari din Delta Dunării, mama, și din Carpați, tatăl. A învățat limba maternă doar la 20 ani, pentru că studiasse în ucraineană

și rusă. A fi „mai român decât românii din țară” e un fenomen pe care l-am întâlnit la mulți dintre cei pe care soarta i-a aruncat departe, cum e și cazul lui Eugen Doga.

Acum mai mulți ani, am fost cu ocazia unui Congres al Academiei Româno-Americane de Artă și Științe (ARA) la Chișinău și mi-am dat seama cât de români sunt moldovenii de dincolo de Prut. Își doreau să vorbească românește, să cânte cântece populare românești, să studieze la București. Nu e deci de mirare că Doga, imediat după 1989, a revenit la numele lui românesc, Eugen; că e foarte prezent în Moldova fostă sovietică, și că, cu toate succesele avute în Uniunea Sovietică și în Republica Moldova, deși a dat concerte la Marea Sala a Kremlinului, visul lui a fost să cucerească publicul din țară și muzica lui să-i fie cântată la Ateneul Român din București, pe care îl consideră „casa mare a neamului”. Și și-a văzut visul împlinit de două ori, în 2008 și 2012. **Picture from revista tango.ro** http://www.revistatango.ro/galerie_17397.html

Toamnă Romantică la Ateneul Roman. Concertul maestrului Eugen Doga

România a început să-i dea atenție. Pe 29 septembrie 2008, Președintele de atunci al României, Emil Constantinescu, a vorbit la Muzeul George Enescu, București, la lansarea cărții lui Doga „În Oglinda Clipelor”, pe care o prefăcuse, carte care reflectă gândirea profundă a compozitorului Eugen Doga asupra lumii.

În vara anului acesta, Eugen Doga a fost protagonistul unui eveniment de amploare – „Gala extraordinară Eugen Doga” organizată la Iași în cadrul Festivalului Internațional al Educației (FIE), ediția a II-a. Apoi, cu ocazia sărbătoririi Zilei Limbii Române, Doga s-a bucurat de două evenimente la București: pe 31 august, a fost invitat la spectacolul de excepție organizat de Primăria Sectorului 3 în Parcul Titan, unde a dat concertul „Muzica tinereții

Eugen Ștefan Boușcă, „Lada de zestre”

noastre”, acompaniat de Orchestra Simfonică din Capitală, dirijată de Tiberiu Soare. Tot în august 2014, i-a fost cântată piesa Gramofon la Ateneu unde Uniunea Muzicienilor Interpreți din România (UNIMIR) i-a acordat Medalia și Diploma de Membru de Onoare.

Adesea știm mai multe despre personalități din trecut (Brâncuși, Enescu, Lipatti) decât știm despre contemporanii noștri ... Sigur, trecerea timpului consacră sau șterge artiști, compozitori, scriitori, actori, dar a-i face cunoscuți cât sunt în viață este, după mine, important. Trebuie deci să se știe, că avem un compozitor prolific ca Doga și care simte foarte românește. Vedeți-l! Ascultați-l!

ILEANA COSTEA

© Autoarea retine drepturile de copyright pentru acest material

Referințe

<https://www.youtube.com/watch?v=Ds4JltgWyIw#t=279>

Serial: „100 români celebri născuți în Moldova” – serialul despre Eugen Doga (HD), **FlacaraFilm TV**.

<http://www.dogamusic.com/en>

Site-ul oficial al compozitorului Eugen Doga (în engleză și rusă).

http://www.radioromaniacultural.ro/unimir_sarbatoreste_ziua_limbii_romane_la_ateneul_rom_an_26_august_2014-19449

UNIMIR sărbătorește Ziua Limbii Române la Ateneul Român, 26 august 2014, Radio România Cultural.

https://www.youtube.com/watch?v=RrAXpmkoz7M&list=PL8i3JsQ_p4ShaLC-ymLw9qcFF5CJfffc6&index=4
Baletul Luceafarul – integral, 1983.

https://www.youtube.com/watch?v=1p0pe-1_xUk (MrJohannStraussViena; Eugen Doga - Gramofon Waltz/Gramophone

https://www.youtube.com/watch?v=0mSHQgp eCbQ&feature=player_embedded

“My sweet and tender beast” video cu scena dansului de la nuntă din filmul după “Un accident de vanatoare”, de Cehov.

<http://www.historyrundown.com/top-200-classical-music-pieces>

Top 200 Classical Music Pieces. O lista completa a celor 200 cele mai bune piese de muzică clasică compuse pe lume de la Simfonia a 5-a a lui Beethoven la Valsul Op. 64 a lui Chopin.

www.youtube.com/watch?v=K40sKEUJg-E

„Toamnă Romantică” la Ateneul Român. Concertul maestrului Eugen Doga.

<https://www.youtube.com/watch?v=9qtOX9sZYI4>

Emil Loteanu – Lăutarii (1971) – integral (în română)

*safire

sorb veninul de șarpe
ca o vrăbie împăcată cu soarta
de-a fi în orice clipă
sugrumată

prin colții lor
Dumnezeu din mine
încearcă să respire
sparge o boabă de rouă în dinți
și rănilile strălucesc

*cronica unui strigăt mut

îmbătrânesc senină
cu moartea pe umeri
sunt tot mai firavă

la fereastră se rostogolesc
nămeți de fericire amară
un cearcăn obosit-
noaptea
răstoarnă zori fumurii

încerc să țin cerul
lună neagră foșnește mereu

prin trup –
veveriță flămândă de nimic
umbra de om caută ieșirea
dincolo de mine
un copil plânge
pe zidurile nimănu

*din tăcerile schimonosite ale bufniței

strânsese în dinți mai multe amurguri
decât ar fi încăput pe străzile orașului
unde se zăvorau câinii

de teama lătratului

se ascundea când într-un liliac
și-atunci umbra îi creștea cât peștera
aproape o înghițea nemiloasă
când într-un mers împiedicat de arici
cât mai lipit de ziduri
să nu se ciocnească de alții

pretutindeni se zvârcoleau urechi
ca niște frunze bântuite de toamnă

auzea scrâșnetul coborând în oase
ca un taur înjunghiat de un toreador
uneori pufnea
pe nas scotea gângăanii
prin tălpi ofta orașele la care ani
întregi visase

în arenă un singur spectator asista
la nașterea mirosind a poem

MIHAELA AIONESEI

Literatură și film

LUMEA CARE UITĂ CĂ MOARE

Nikita Mihalkov a început să ecranizeze piesa *Platonov* de Cehov și – deodată – s-a trezit într-un teritoriu prea limitat, de aceea a urcat pe „planeta” Cehov, plonjând în întreaga dramaturgie a autorului, iar din complexa aventură s-a născut în 1977 filmul *Piesă neterminată pentru pianina mecanică*, cu Elena Solovei, Alexandre Kaliaghin, Oleg Tabakov etc.

După succesul cu *Soare înșelător*, regizorul a declarat că nu își propune să creeze cinema : „ceea ce fac e mai degrabă un compromis între cinema și mine, iar rezultatul este un film”.

În universul cehovian, dorința personajelor de a face ceva, se împotmolește în examen de conștiință, în proiecte derizorii.

B. Amenguel compara *Piesă neterminată* cu *Nunta* lui Wajda, în sensul că în ambele filme „o lume uită că moare visând că se apără”.

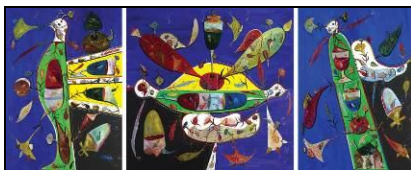
Răsfoiesc mereu una din cărțile mele de căpătăi – *Pescărușul* de Cehov. Cartea reunește întreaga dramaturgie a autorului, iar traducerea aparține lui Mihail Sorbul, Moni Ghelerter etc. (B.P.T., București, 1967). Ciudat cum alcoolul

scoate personajele din muțenie. Fiecăruia îi vine rândul la „spectacol”, fiecare are partitura lui, monologul, criza... Unul spune: „Când bei, mai seamănă puțin a viață”. Chiar dacă Astrov e conștient că „la om totul trebuie să fie frumos: și fața și îmbrăcămintea și sufletul și gândurile”, el conchide, totuși, că „starea normală a omului e să fie caraghios”. În filmul lui Mihalkov, vorbesc chiar și perdelele, dușumeaua, pălăriile, scaunele. O vază cu flori lângă o pălărie uitată. Cineva adoarme într-o lume care are mereu răbdare. Elena Solovei joacă magistral cu nuanțe de pleoape mișcate, în vârtejul unui *spleen* filtrat prin sentimente înăbușite. Frustrările se maschează cu priviri furtive. Un copil rătăcitor (mai târziu va dormi cu spatele spre noi, ca o revoltă) amintește de *Călăuza* lui Tarkovski. Iluziile seamănă cu paloarea lămpilor și cu micile lumini ale trenului. Dezabuzarea plutește în plecări și reveniri. Ei se duc împreună, ca într-o

expediție ridicolă. O ceată de oameni cu umbreluțe de soare, fără percutări sociale de tip Bunuel. Într-o natură darnică, în acorduri de muzică de operă, copilul se desparte de adulți. Ceialți se ascund după vorbe, până când, deodată, izbucnește CRIZA. Cineva încearcă să se salveze, să rupă cu trecutul. Strigă în gura mare că nu a făcut nimic, că e un ratat, că nu e bun de nimic. Ar vrea altceva decât bavardajul ieftin, târârea cotidiană ; ar dori chiar „să-mi iau zborul de lângă voi toți” – care, iată, se trezesc din apatie, ascultă și se sperie. Și atât!! Planeta Cehov nu are limite, de aceea Mihalkov a preferat titlul *Piesă neterminată*... Crizele se vor relua periodic, letargia cuprinde din nou saloanele indifferente, unii vegetează, în timp ce Elena Solovei își mușcă lasciv buzele... Mihalkov a câștigat pariul: filmul său egalează cu evlavie suflul inimitabil cehovian.

ALEXANDRU JURCAN

Ștefan Pelmuș, „Horus, Cronos, Angelus”

Inedit

Aurel Vlaicu văzut de Justin Capră

„Aurel Vlaicu s-a prăbușit pentru că, în zbor, a făcut infarct”

– Vă rog să ne spuneți la ce ați lucrat sau la ce lucrați după ce, în februarie 2013 ați împlinit 80 de ani?

– Ca să nu mă plictisesc, lucrez la un triciclu care, sper eu, să fie mult mai economic și mai vandabil decât ce am făcut până acum.

– Ce înseamnă „mai economic”, că la dvs. toate sunt economice?

– Economic înseamnă că va fi electric și energie consumată pentru o zi va fi la nivelul de 1 kW, maxim 2, ceea ce înseamnă câțiva lei. Asta pentru o distracție de 10-15 km. Nu pot să spun că e o lucrare foarte importantă. Mai mult studiez această perioadă, caut soluții practice pentru că inginerul, spre deosebire de savant, care e teoretician, trebuie să fie om practic.

– Dar dvs. sunteți din ambele categorii!

– Deși mi-a plăcut partea practică, m-a interesat și filosofia, adică întotdeauna m-am întreat „de ce?”

– Mulți copii, de obicei, în jurul dvs. Ceva planuri noi cu ei?

– La începutul verii, au venit vreo 20 de copii supradotați după ce profesorul Florin Colciag a venit cu ideea de a realiza o tabără pentru copii supradotați. Pornim de la ideea că acești copii au un loc special și nu la școala obișnuită, pentru că sunt mult avansați față de copiii de vârsta lor. Ei se încadrează între 5 și 12 ani. De exemplu, o fetiță de 5 ani mi-a cântat o oră de Mozart la pian. Mai sunt copii, unul de 12 ani, care se ocupă de fizică cuantică. Chiar a rămas să mergem împreună la un congres de cibernetică. Mi-a spus de antipatia lui pentru Einstein, pentru că ecuația $E = mc^2$ îi aparține lui Lorenz și lui Raymond Planak.

– Deci ăla micul a sesizat furtul evreului. Și sunt multe de spus...

– Da, el a continuat, deși i-am spus că Einstein are meritul lui de a se fi ocupat intensiv de relativitate. Oricum copilului îi place mai mult Niels Bohr. E ca în cazul lui Iisus, pe care îl considerăm părintele iubirii, deși înaintea lui a existat Orfeu. Oricum, pentru acești copii, mentorul lor este profesorul Florin Colgeag.

„Am o idee nouă, dar nu o pupă nemții”

– În cazul comemorării lui Aurel Vlaicu, ce noutăți sunt?

– La 13 septembrie se împlinesc 100 ani de la moartea inventatorului român. Fac parte din comisia care se ocupă de acest eveniment. Am reușit, prin relațiile pe care le avem, să obținem o sumă suficientă pentru înființarea unui muzeu „Aurel Vlaicu” la Bănești Prahova. Acolo vom prezenta avioanele de epocă.

– Foarte rar e cunoscută corect epopeea Vlaicu. De ce s-a prăbușit? Eroare de pilotaj, avion care s-a defectat, altceva?

– E bine de știut adevărul. Atunci Aurel Vlaicu a aterizat la Ploiești și și-a făcut plinul cu benzină. Au venit Silișteanu și Magnani cu bidoane cu benzină. Nu existau benzinării atunci și deci i-au făcut plinul. A decolat, a ajuns la Paralela 45, unde nu s-a simțit bine și a vrut să aterizeze, dar din cauza unei păduri de salcâm care era acolo nu a putut. A mai încercat și în alt loc, dar tot din cauza unor pomi nu a reușit. A mers mai departe, s-a simțit mai bine și a ajuns la Câmpina. Acolo s-a simțit rău, s-a întors și s-a prăbușit la Bănești, pentru că a murit în aer. Am citit raportul medical. A fost stop cardiac. La avion a ajuns șeful jandarmeriei din Bănești și l-a găsit mort. Avea fracturi peste tot, dar nicio urmă de sânge, dovadă că a murit în aer.

Am aflat de la un mare aviator și constructor de mașini și avioane, nea Jenică Bobocel, care a murit la 95 de ani, că Vlaicu se ținea tot timpul cu mâna de burtă și colegii i-au spus: „Măi Aurele, du-te și caută-te la doctor!” Dar le-a spus că pentru el, cel mai important e să zboare. Tot timpul mirosea a rom, își curma durerea bând alcool.

Am aflat multe amănunte de la Ciuru, mecanicul lui, cel care îi pornea avionul. Mi-a spus foarte multe despre acest geniu.

JUSTIN CAPRĂ

Probabil inventa ceva
Să ne aducă dinspre ceruri
Și iar, mașinăria sa,
Să fie prima din eteruri.

Probabil reușea-n final...
De mai întârzia în vârste
Și nu îl surprindea-n spital
Neșansa morților ilustre.

Stăteam de vorbă într-un timp
Cu geniul ce naștea mișcare
C-ar lua, din focul din Olimp,
Doar faptul că-i o altă zare.

De Henri Coandă pomenea
Ca de ceva ce veșnic este,
Și Vlaicu nu se prăbușea
Când îl prindea într-o poveste.

Geniul român mi-a precizat,
Când dinspre cer se lăsa seara,
Că nu va trebui uitat
Von Braun născut la Timișoara.

Acestui genial român
Speranța îi era eternuri
În care doar copiii rămân
S-o împlinească peste vremuri.

Și mai spunea că i-a plăcut
„De ce?” gând mare întrebare,
Că-n „România s-a născut”
Și “nu crede în emigrare”!

De zboru-i era continuat
Și n-avea moartea pe aripă,
Probabil că ar fi mutat
Eternitățile în clipă!

DANIEL MIHU

20.01.2015

– Ce vârstă avea Vlaicu atunci când a murit?

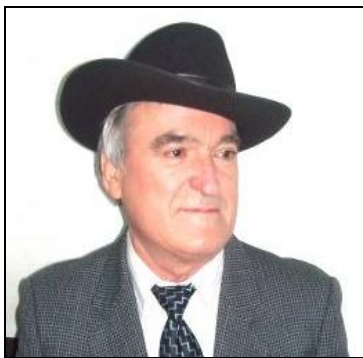
– Avea 32-33 de ani. El a făcut facultatea în Germania și a fost solicitat de Opel să îl angajeze. Spunea odată: „Am o idee nouă, dar nu o pupă nemții. O dau tot la noi, la români, deși el era din Austro-Ungaria. Din Ardeal. Dar era român, era ortodox, un geniu cu o putere de muncă extraordinară. Am cunoscut-o personal pe sora lui. A fost prima femeie care a zburat cu un planor.

– Unde e îngropat Aurel Vlaicu?

– La Bellu, în București.

DANIEL MIHU

LUMEA LUI LARCO

MĂRȚIȘOARE ÎN FAMILIE

Își împart la amândoi
Mărțișoare frumușele:
Ei, trifoi cu patru foi,
Lui... o sticlă cu trei stele.

DE 1 MARTIE

Primiți în dar o viorea,
Un tril, un susur de izvor,
Un răsărit, primiți o stea
Și-un alt guvern, drept mărțișor!

DE 8 MARTIE

I-aș dedica femeii versul,
Aș umple cupele cu vin,
I-aș dărui tot Universul...
Dar teamă-mi e că-i prea puțin!

LUNA MARTIE

E luna când s-agită norii,
S-adună ciutele în cete,
Vin rândunelele, cocorii
Și berzele în sat. La fete.

ÎNDEMN DIN INIMĂ

Să-i dați femeii, scumpă floare,
Un cer senin, un gând curat,
Căci e o stea strălucitoare...
Ce îl orbește pe bărbat.

CRONICĂ DE PRIMĂVARĂ

Dispare-al frigului fior,
În verde-i câmpul colorat,
Vin berzele la cuibul lor...
Dar pleacă tinerii din sat.

TAINA PĂMÂNTULUI

Chiar și-a pământului splendoare
O latură-i puțin umbrită,
Ne dă o viață de mâncare,
Ca, în final, să ne înghită.

BINE CĂ NATURA-I VERDE (acrostih)

Bun venit iar primăvară!
Iarna iată că abdică
Noaptea nu mai e „polară”
E din ce în ce mai mică.

(Ceasul îl vom da-nainte,
Asta-i de luat aminte)

Nu mai e de stat în loc,
Au trotil sub tălpi flăcăii,
Tropăie, se prind în joc -
Unde? Chiar în gura văii.

Rândunelele-s venite,
Au de construit căsuțe,
Iar pe drumuri prăfuite
Vin în stoluri vrăbiuțe.

E feeric pe la sate,
Râd bătrânii pe afară :
Dup-o iarnă grea cât toate,
Este iarăși primăvară!

NU AM GĂSIT MĂRȚIȘOR

Prea mult s-a supărat nevasta,
Căci oferindu-i ghiocei,
Pretinde c-am făcut prin asta
Aluzie la părul ei.

PASTEL DE PRIMĂVARĂ

Plugul intră pe ogor,
Mieii zburdă pe tâpșan,
Barza-și caut de zor
Cuibul părăsit de-un an.

Total e superb sub soare,
Armonie-i pe alei,

Lucia Dem Bălăcescu, „Clown”

Muza mea strălucitoare
Mândră e că sunt al ei...
Ah, de ce n-am vieți vreo trei!

Numai una am și-mi place,
Anii buni i-aș pune-n sân,
Însă nu știu cum se face,
Toți cei grei pe loc rămân.

Stai pe loc tu, vârsta-a doua,
Cu elanul tineresc,
Nu te trece precum roua,
Dă-mi răgaz să mai iubesc!

BALANȚĂ RURALĂ

Plecat e tineretul de acasă,
A ruginit cotiga, dar și grapa,
Hârlețul, grebla, plugul, furca,
sapa,
Demult uitată e în cui o coasă.

E-atât de greu de depășit etapa
Când mulți bătrâni nu au un blid pe
masă,
Iar celor înstăriți nici că le pasă
Și-și plimbă cu-aroganță zilnic
mapa.

Istoria întruna se repetă,
Averile s-adună într-o parte
Și nu neapărat la cei cu carte.

Ei mândri sunt și-o clipă nu regretă,
Spre cei săraci justificând cu fală:
Noi socotim, dar nu dăm socoteală!

RONDELUL PRUDENȚEI

C-un ochi sunt unii spre-nainte,
Cu celălalt, spre înapoi,
Așa fac cei de pe la noi,
Când au de-atins înalte ținte.

Pe timp de pace sau război,
De-i situația fierbinte,
C-un ochi sunt unii spre-nainte,
Cu celălalt, spre înapoi.

E bine de luat aminte,
Că sunt huliții marțafoi,
La treabă ce nu-s prea vioi,
Dar dacă află de plăcinte...
C-un ochi sunt unii spre-nainte.

VASILE LARCO

*Stimate maestre Nicolae Băciuț,
felicități pentru felul cum ați
menținut caldă „Vatra” toată
iarna, iar acum:*

**Prin aer nu sunt fulgi de nea,
Căci primăvara a sosit,
Ați pus pe „Vatră” iarna grea...
Și s-a topit!**

Vasile Larco

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Dragă poete,

Nu știu de unde ai luat adresa mea, dar îți mulțumesc mult pentru revista frumoasă și adevărată pe care mi-ai trimis-o.

"Vatra veche" este o bucurie într-un timp când revistele literare sunt niște sclavi ai unor falși idoli literari. M-a bucurat modul în care l-ați sărbătorit pe fratele nostru Grigore Vieru. Te rog să-mi trimiți și mie, în continuare, revista pe care o faci.

Cu prietenie,

Nicolae Dan Fruntelată

Stimate Domnule Nicolae Băciuț, nu pricepeam cum unii oameni pot fi dependenți de ceva, - droguri...orice.

Iată-mă! Am devenit dependent de *Vatra veche*; chiar dacă nu „mă văd” uneori, îmi trece, gândind că am trimis câteva rânduri.

Fie-vă însoțire Euterpe, Calliope, Fortuna și...la gândul nemuririi, - Calypso.

Cu prețuire,

Vasile Popovici

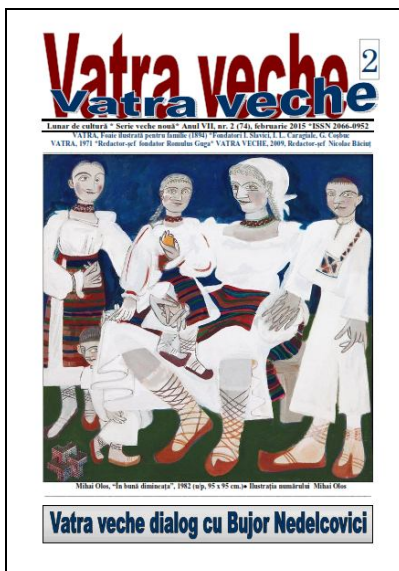
Stimate domnule Băciuț,

Numele meu este Maria Postu și am (re)descoperit revista dvs prin intermediul d-lui Corneliu Vasile, care mi-a făcut bucuria unei cronici a ultimului meu volum de versuri, *Cutia poștală a cerului*, editura ePublisher, București, 2013, în revista dvs.

Probabil că nu știți ca sunt membră a USSR, secția poezie, și nu mă laud cu asta deoarece în ultima vreme foarte mulți, mai ales din generația tânără, consideră că apartenența la Uniune nu este girul calității și al valorii. În ceea ce mă privește, fără falsă modestie, nu cred că au dreptate.

Am 7 volume de versuri și unul de proză scurtă, precum și un volum de eseu critic, teza mea de doctorat. Vă scriu spre a va ruga să citiți acest text în proză, dacă merită să fie publicat în paginile revistei. De fapt, eu pregătesc un volum de proză care va apărea la editura Eikon, și aveam nevoie, în felul acesta, să aflui dacă merită să continui sau sa abandonez ideea de a scrie proză, rămânând la poezie, care nu mi-a adus recunoașterea pe care eu credeam că o merit. (Deși am câteva premii naționale și internaționale, pentru grupaje de versuri, aici în țară, nu mi-a fost premiat un volum întreg, ceea ce m-a decepționat foarte mult).

Dacă veți spune că nu poate fi publicat, voi înțelege și voi încerca să schimb ceva, deoarece hotărârea de a scrie proză nu poate fi schimbată.

Vă mulțumesc foarte mult și vă doresc mult succes în activitatea dvs.

Cu apreciere,

Maria Postu

Distinse Domnule Băciuț,

A fost o încântare ca de fiecare dată să citesc revista. Am avut și surpriza să-l găsc în pagini pe Ben Todică, din Australia, cu care am făcut niște interviuri. Are file document despre mina de uraniu... fostă... la Cudanovita.

Paleta foarte largă de subiecte mă face să mă întreb când aveți timp... Și colaboratori de marcă... Felicitări!

Vin și eu cu o rugămintă: dacă vă e de folos, în paginația și desfășurătorul vreunui număr de revistă, luați vă rog în calcul, atunci când veți crede de cuviință, textele din attach. Sunt secvențe din VOL. pe proza poetică, "Orasul alb", {{{IERUSALIMUL}}} Cartea a fost prezentată în 8 ianuarie, anul acesta, în cadrul unui Medalion de Scriitor, la Ambasada României din Ottawa.

Vin sărbătorile de Sf. Paște... poate că se vor potrivi.

Cu alese urări și mulțumiri,

V. Bălaj

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru revista "Vatra veche" din luna februarie. Ca de fiecare dată, revista îmi deschide orizonturi de gânduri și de spiritualitate pe care le duc pe îndelete.

Am primit și întrebările pentru Anchetă. Voi încerca să răspund după ce voi cerne iarăși și iarăși la rosturile venirii mele, trecând gărla cea mare ca să ajung în Canada. Voi mai sonda iarăși la "câte-s albe, câte-s negre" etapele adaptării și cam ce am înțeles eu, după mintea mea, ce înseamnă strămutarea pe coordonate ale vieții atât de diferite față de celele care mi s-au zămislit de la începuturile ivirii mele pe pământ.

Mi-ar fi de folos să știu care ar fi termenul de expediere. Am în lucru pregătirea editării unui volum și mă tem să nu ies din timp afară cu răspunsul pentru ANCHETĂ.

Am mai trimis întrebările și altor persoane.

Cu deosebită prețuire,

Elena Buică
Toronto

... Edno goliarno blagodarja (Un mare mulțumesc) de pe malul drept al Dunării Albastre unde învăț limba bulgară ! Sper să-i învăț și eu pe bulgărași câte ceva despre teatru ... ! Adică facem o piesă împreună cu artiștii de la Sava Ognyanov din Ruse !

Sănătate și nervi de oțel !

Cristian

Domnule Nicolae Băciuț,

Am primit *Vatra veche* nr. 2/2015, mulțumesc. Un număr curajos, pune problemele din literatura română așa cum sunt, cu realism, cu lacrimă. Autori pasionați, texte cu suflet, bucuria lecturii. Am remarcat cartea dvs. *Întoarcerea lui Ioan Alexandru*. Felicitări pentru antologie, este o întoarcere la poezia poezie! Dacă se poate, aș dori un exemplar. Chiar și în format electronic.

Am postat revista pe blog. Primăvara vine cumva mai repede în cuvintele înmugurite!

Toate cele bune!

Constantin Stancu

www.costyconsult.wordpress.com

Stimate domnule Băciuț,

Deși n-am văzut apărut primul meu comentariu, la primul volum de versuri apărut în colecția "Poeți în Arania", Adrian Păpăruș - *Dresorul de fluturi*, așa cum am promis, vă trimit și al doilea comentariu, referitor la volumul al doilea din această colecție, *Lăcrimioara Iva - Ațipind semințe*, împreună cu coperta cărții în două variante.

Este posibil să nu fi observat vreun număr al revistei. Aceasta în situația în care eu nu primesc revista de la dumneavoastră, ci de la prieteni binevoitori de la București.

P.S. Întrucât a apărut antologia sonetelor mele, voi avea o lansare inclusiv la Târgu Mureș, pe 4 martie, ora 18, în studioul Radioului de pe Bdul 1 Decembrie 1918. Lansările mele sunt atipice, fără intermediari, și constau într-un recital al autorului, urmat de un dialog cu publicul. Dar, poate, despre asta voi reveni cu anunțul complet și cu afișul.

Cu prietenie,

Adrian Munteanu

www.adrianmunteanu.arts.ro

https://www.facebook.com/groups/sonete_adrianmunteanu/

Stimate d-le Băciuț,

Foarte mulțumesc pentru numărul 2/2015 al *Vatrei vechi*. Ca de obicei, e plin de

texte interesante, prezentare atrăgătoare. Cele referitoare la poetul G. Vieru și Valentin Marica m-au emoționat în mod special. Ca și cărțile apărute la editura dv. Vă rog să primiți felicitările mele pentru tot ce faceți!
Cu stimă,

Veronica Pavel Lerner
Canada

Vă mulțumesc. Este foarte frumos să încep săptămâna cu Eminescu la *Vatra veche!*

Horst Fassel

FELICITĂRI.. pentru numărul recent al revistei, în care ați abordat cu obiectivitate aspecte sensibile... Nici acest număr nu se dezmințe în ceea ce privește diversitatea și calitatea materialelor. Îndrăznesc să vă trimit o recenzie, lăsând la aprecierea Dv. publicarea...

Cu statornică prețuire,

Livia Fumurescu

Vă îmbrățișez cu sufletul și vă mulțumesc, păziți flacăra din *Vatra veche* mereu, ca limba și literatura română să nu se stingă!

Katalin Cadar

Mulțumesc, am citit cu interes!

B.U.

Stimate și dragă domnule Nicolae Băciuț - ...Vă mulțumesc, cu adâncă reverență, pentru trimiterea revistei "*VATRA VECHIE*", nr. 2/2015! Felicitări!
...Multă, multă sănătate!

Doamne,-ajută-ne, ocrotește-ne și ne călăuzește, înspre Sfantă Lumina Ta!
Cu, mereu, aceeași admirativă prețuire și caldă prietenie și frăție întru Duh,

Adrian Botez

Este un fapt îmbucurător că vă citiți e-mailurile. Dl. Ovidiu Dunăreanu din Constanța, la întrebări, zice: „eu îi iubesc pe tătari. Dar materialele d-nei Güner nu s-au încadrat în temă”. Și tot așa, trec luni, trec ani... trec. O singură mărturisire vă mai fac: este o povară cumplită să fii minoritate !

Ghiuner Acmoda

Stimate Nicolae Băciuț,
Mulțumesc pentru continuarea poemelor despre "șerpi", vedeți că mai aveți poeme, ale mele, *Cei însemnați cu degetul*, și ale lui Menachem M. Falek din Israel.
Un gând senin,

Dumitru Velea

Dragă Domnule Nicolae Băciuț,
În primul rând vă mulțumesc foarte frumos pentru numărul curent din Revista *Vatra veche!* Textele cuprinse, atât cât am putut să citesc până în momentul acesta, sunt foarte incitante, așa cum te aștepti de la o Revistă cu ținută!

Vă urmăresc postările și pe pagina Revistei pe Facebook, dar - sigur că atunci când textele sunt compacte, lectura este mult mai amplă și mai bogată. Sunt încântat în special de poeme (luminoasă M. Centeno), dar nu mai puțin sunt bucuros ca cineva îi mai aduce în atenția

noastră pe un profesor ca I. Șandru (la aniversare!) sau pe dl. M. Diaconescu (mult mai cunoscut ca scriitor decât ca teolog!).

Vă doresc multă sănătate și voie bună!

Liviu Mătăoanu

Cu mulțumiri și cu binecuvântare.

+Serafim

Te îmbrățișez, Nicolae. Admirabil, ca de obicei... Sunt fericit pentru „Picăturile de *Vatră veche*” pe care mi le-ai îngăduit...

În câteva zile le trimit pe următoarele...

Încă le gândesc (ono)logica...

Cu prețuire,

T.D.

Vă mulțumesc pentru mail și revistă. Am început să citesc câte ceva începând cu articolul despre cartea d-voastră.

Calde felicitări pentru faptul că ați și acționat concret în sensul celor ce ne propuneați la Nicula! Tot respectul și admirația mea!

Sper că acest proiect poate fi dezvoltat și să organizăm împreună un eveniment cultural prin care să comemorăm 15 ani de la moartea sa.

Acum vin cu două rugăminti la d-voastră:

1. Să-mi indicați, vă rog, cum pot practic să cumpăr de la editură câteva exemplare din carte pentru Primărie. În acest context, poate îmi dați o listă cu alte titluri ale editurii pentru a completa comanda dacă este cazul. Menționez că nu am găsit un site al editurii pe internet.

2. Dacă aveți cumva înregistrarea recitalului d-voastră de la Nicula, aș fi foarte recunoscător să mi-l trimiteți și mie pe mail pentru uz personal și dacă acceptați și pentru elevii și profesorii Școlii „Ioan Alexandru” din comuna Sînpaul.

Mă opresc din lipsă de timp.

Toate cele bune!

Ovidiu Colceriu

Primarul comunei Sînpaul, județul Cluj

Dragă Nicolae,

Îți mulțumesc pentru o *Vatră veche*... nouă! Ți-am răsucit ocheanul întors spre bucătăria tristă a plămădirii premianților, Am încetinit la recitarea parabolei lui Iov, am asistat la dialogul înlăcrimat la trecerea lui Vieru în cealaltă dimensiune - astea din mers, când mi-am descoperit în poșta ajungerea revistei.

Cu cele mai bune gânduri la câte se coc pe/in *Vatra veche*,

Iulian Filip

Mulțumiri din inimă, domnule Nicolae Băciuț, și sincere felicitări!

Redacția revistei *Itaca* din Dublin vă este, sufletește, aproape.

Cu prețuire,

Viorel Ploșteanu

Mulțumesc, Un număr reușit. Mi-a plăcut mult interviul de la rubrica „Alb de duminică” și dialogul cu Bujor Nedelcovici. Spor în continuare,

Edith

Domnule Nicolae Băciuț,
Am primit formatul pdf al revistei *Vatra veche*. Vă mulțumesc mult.

Mult succes! Cele mai alese și prețioase gânduri,

Valentina Becart

Vă mulțumesc pentru ultimul număr *Vatra veche*, trimis.

Multă sănătate și spor în tot ceea ce faceți!

La rândul meu, am expediat acest număr prietenilor mei, care nu mai sunt în țară și celor din țară, interesați de această revistă.

Toate cele bune!

Andra Dumitrescu

Citesc cu plăcere această revistă, fiind un cititor al *Vetrelor* de când s-au născut, uneori cumpărate, alteori la biblioteci - Iași, București, ba chiar am și fost publicat înainte de 1989 într-un număr de revistă, iar de-o vreme sunt bucuros a primi pe internet *VATRA VECHIE*. O observație am de făcut, prietenește: Dacă numele amintește de *VATRA* fondatorilor, vă rog, sau cum altfel zis, rogu-vă frumos a tipări-retipări și pagini din vremea mult anterioară (sau măcar citate, articole, poeme, descrieri de numere, fotografii, vignete...). Cordial,

Florin Grigoriu,

București, 15 februarie 2015

Mulțumiri pentru plăcuta zăbavă a bunelor lecturi. Cu stimă,

M.B.B.

Am primit revista dvs..Vă mulțumim și vă felicităm !

Minodora și Eus Platcu

Mulțumesc pentru revistă, interesantă, consistentă și ușor polemică. Vă doresc să continuați cât mai mult cu puțință.

Alexandru Păduraru

Mulțumesc pentru revistă, am citit pe nerăsuflăte tot, vă felicit!

Cu deosebită considerație,

Niculina MERCEANU

Mulțumesc frumos. O lectură interesantă, o revistă serioasă!

Conf. Univ. Dr. Aurelia Lăpușan

Universitatea Ovidius din Constanța

Vă mulțumesc pentru revistă. Am reținut paginile semnate Luminița Cornea, Arhiepiscopul Munților și Muzeul Memorial "B.P.Hașdeu", cronica la antologia *Întoarcerea lui Ioan Alexandru*, semnată Anca Blaga, *Pâinea iubirii* (Gheorghe Nicolae Șincan), paginile închinat lui Grigore Vieru.

Alături de *Vatra veche* am petrecut o frumoasă duminică. Încă o dată, mulțumesc!

Victoria Stoian

Mulțumiri, domnule Băciuț. Ca de fiecare dată, pentru noi, cititorii, o bucurie.

Veronica Oșorheian

Mulțumiri pentru revistă. Sănătate cu cele mai bune. Vera Mulțumiri și felicitări pentru revistă!
Cu prețuire, aceeași

Gabriela

Mulțumiri. Ca de obicei, un număr variat și dens. O lectură care sporește frumusețea din noi. Cuvintele despre "fratele Grigore" (frate și cu mine !) mi-au mers la inimă. Felicitări și toate cele bune !

Doru Motoc

Suzeze că a sărit calculatorul și a trimis scrisoarea fără ca s-o termin.

...Eu nu accept că sunt exilat, tot așa cum nu accept că cineva poate să-ți ia cetățenia pe care o obții prin naștere. Pe acești împărați care te amenință că îți iau cetățenia eu îi consider oameni bolnavi. O cetățenie îți poate fi luată de o instituție sau guvern, numai dacă ei ți-au dat-o. Cum este cazul Australiei, care m-a făcut cetățean australian. Ei mi-o pot lua pe ce-a dată, dar pe ce-a din naștere..., după logica mea pare absurd. Sigur, în lumea asta nebună, totul e posibil. Guvernele nu vor fi de acord cu mine.

Eu mă consider un suflet liber și un român stabilit de bună voie în străinătate.

Am să vă raspund cu plăcere la întrebări.

Cu stimă,

Ben Todică

Mulțumesc frumos, o zi bună vă doresc, din toată inima.

Constantin Ittu

„Î.P.S. Ioan: O cultură fără luceferi se afundă în adânc și așa se trage cortina ultimului act din ființa unui neam. Toți cei ce astăzi suntem chemați la lucrarea minții neamului, avem sacra datorie de a face tot ce ne stă în putință ca o picătură din sudoarea minții noastre s-o punem în candela culturii, ca aceasta să rămână întru dăinuirea neamului nostru românesc.”

Felicitări pentru acest număr, pentru tot ceea ce „puneți în candela culturii” zi de zi, cu fiecare carte, cu fiecare număr de revistă! Mulțumesc,

Doina Dobreanu

Mulțumesc mult pentru efortul Domniei Voastre. Cu stimă și respect pentru activitatea D-vs,

Vasile Mesaroș

Revista este frumoasă și foarte bună! Cred că am dezvoltat foarte tare reflexul condiționat (al lui Pavlov): se face 10 ale lunii, aștept "Vatra veche" și ea... vine!
Trimit cât de repede a 4-a "carte poștală" canadiană. Să fiți sănătoși și tare pe mai departe! Avem nevoie de revista dumneavoastră...

Anica Facina

Mulțumesc mult pentru revistă. O voi citi cu plăcere.

Ion Cristofor

Vă salut cu multă plăcere și respect. Mulțumesc frumos ! Numai bine !

Chifu

Mulțumesc! Cu voia dumneavoastră, am să mai contribui și cu altă ocazie.

Adrian Erbiceanu

Mulțumesc tare mult. F.f. substanțial, ca totdeauna. Felicitări

Dan Lupescu

Vă mulțumesc din suflet, distinse maestre, Nicolae Băciuț! Vă doresc multă sănătate, lericire și har!

Cu prețuirea dintotdeauna,

Victor Burde

Mulțumim, Nicolae! Sper că ai primit noua noastră revistă SCRIPTOR, în formula online... Cu prietenie,

Lucian

Mai tinere Neculai,

Mulțumesc pentru revistele trimise. O întrebare: ți-a parvenit exemplarul cu care închid tetralogia "Arta de a fi păgubaș", cu acțiune așezată în lumea presei postdecembriste? Ma refer la "Bordel nou cu steoarfe vechi" - metafora folosită pentru noua "Epocă de arginți".

Numai bine!

Nicolae Gheran

<http://cititordeproza.ning.com/forum/topics/revista-vatra-veche-2-2015>
e-manuel

<http://cititordeproza.ning.com/>
<http://www.netvibes.com/cititor-de-proza>
https://www.rebelmouse.com/Cititor_de_Proza/
<https://www.facebook.com/cititor.de.proza>
a.republica

Mulțumesc! Am primit și citit revista care, ca întotdeauna este la înălțime. O întrebare: puteți semnala o apariție editorială a unei cărți de poezii a subsemnatului? Cum trebuie să procedez? Cu stimă,

Nicu Doftoreanu

Mulțumesc pentru excelenta și densa revistă VATRA VECHIE.

Cele bune,

Ștefan Doru Dăncuș

Stimate domnule Nicolae Băciuț, Prin email am comunicat mai puțin, dar pe calea gândului și a spiritului nu m-am depărtat de *Vatra veche* și de problemele care au trecut în vârtej pe acolo. Vă trimit o lucrare pentru publicat dacă și când socotiți de cuviință.

Mă bucur pentru că vă știu acolo unde vă este locul.

Toate urările de bine,

Elena Buică

Stimate Domnule Editor, Nicolae Băciuț, Mă numesc Georgeta-Paula Dimitriu, am primit revista cu recenzia d-lui Larco și vă mulțumesc cu un catren:

În jurul *Vetrei vechi* ne adunăm,

Să o citim cu-nfrigurare,

Și totdeauna constatăm

Ca tot ce scrie-i de valoare!

În fișierul atașat vă anexez trei poezii personale și dacă le considerați potrivite pentru publicare, vă rog să-mi comunicați pe această adresă de e-mail.

Cu deosebită stimă,

dr. Georgeta-Paula Dimitri

Dragă redacție, "VATRA VECHIE"!

Mulțumesc red.-șef Nicolae Băciuț!

Vă scrie Raisa PLĂIEȘU, membru al Uniunii Scriitorilor din R. Moldova.

Vă mulțumesc din suflet pentru revista „Vatra veche”, care mi-ați trimis-o în formă electronică. E o revistă superbă,

care aduc felicitări colectivului redacțional pentru munca depusă în nr.1.

Cred că e reușită prin tot ce oglindiți.

Cuvântul din această revistă trăiește și respiră prin inima celui care scrie, aduce

în priviri valori literare care bucură cu nume noi literare. Casa cuvântului care

este cartea și încearcă să ne ducă într-un nou orașel al cărților, dându-ne noi adrese

cu nume de autori care te face să bați la ușa fiecărei case-cărți, să-ți deschidă și să

calci pragul în lumea lecturii. Vă mulțumesc pentru munca neobosită și

regia revistei care te încântă prin subiectele literare ale protagoniștilor.

Sănătate, voie bună în noul an și Domnul să vă binecuvânteze în tot ce faceți.

Sper că în viitor să avem o colaborare fructuoasă. Pentru revista "Vatra veche" vă

trimit un ciclu de versuri mai noi din creația mea, care sper că o să le publicați

pe paginile revistei. Vă rog să confirmați, dacă le-ați primit și să mă informați dacă

o să le publicați. Vă mulțumesc anticipat pentru înțelegere și colaborare. Cu

admirație și apreciere,

poeta Raisa Plăieșu

1 februarie. 2015, Chișinău

"DESPĂRȚIRE DE ÎNGER"....sosit într-un moment în care sufletul meu avea atâta

nevoie de alint, de poezie ....

Cu prețioase mulțumiri ...

Angelica Horciu

Stimate domn Nicolae Băciuț,

Mă numesc Lucia Bibart, sunt din Arad și aș dori să vă propun o colaborare literară, dacă veți socoti oportun.

Cu câteva luni în urmă mi-ați publicat în revista dvs. poeme traduse în limba germană de dl. Mircea Pop.

Vin cu recomandarea de-a vă trimite spre publicare, în limba română, altele.

V-aș ruga să-mi transmiteți dacă o agreați. Cu respect,

Lucia Bibart

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Am gătat încă o carte și abia acum e întocmită cu adausuri și renunțări. *Dealul*. Va fi lansată cât de curand. Îndrăznesc să o trimit pe aceasta formulă (când va fi tipărită musai vă voi trimite un exemplar). A apărut doar un fragment de la început în *Cronica veche*. Dacă decideți să publicați un fragment din ea, aș fi încântat de această primă colaborare (văd f. mulți ieșeni în revistă). De asemenea, dacă vreți să folosiți (pe post de cronică) Prefața dlui prof. dr. Nicu Gavriluță (confrate, fiind membru al USR filiala Iași) aveți acceptul dumnealui. Acum lucrez la vol.2 al unei cărți de dialoguri (realizate pe platforma ibs-tv și publicate în *Cronica veche* în mare parte). Ațaeș și coperta la care, ca și la text, nu voi mai face modificări. Citesc cu interes și plăcere revista pe care lună de lună faceți efortul de a o trimite electronic. Apare și în Iași (dar nu am mai ieșit pe la chioscurile din centru de 2-3 luni).

Dorindu-vă un an ceva mai bun, cu respectul pe care îl binemeritați în tot,

Aurel Brumă

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Numarul 2/2015, recepționat azi, oferă materiale multe, variate și foarte interesante. Vă mulțumesc și vă urez succes în activitatea dv.

Hans Dama

Mulțumesc, am primit-o. Abia aștept să o citesc.

Cu prețuire,

Benone Neagoe

Vatra veche nr.2? Un nou exercițiu de inteligență, cultură și perseverență! Felicitări!

Mihai Batog-Bujeniță

Mulțumesc frumos pentru ultimul număr al revistei. I-l voi transmite colegului meu de la Radio Romania Cultural, Cristian Bleotu, pentru emisiunea lui despre revistele literare/culturale.

Eu sunt acum mai mult artist liric decât jurnalist, pentru ca sunt soprană (dupa 20 de ani) în ansamblul coral ALL'S CHOIR <https://www.facebook.com/AllsChoir>

La RADIO ROMANIA CULTURAL realizez, alături de alți colegi, emisiunea NĂSCUT ÎN ROMANIA, dedicată tinerilor artiști, cercetători, animatori culturali cu performanțe sau...povești de pe alte meleaguri. Plecați sau întorși acasă...

Vă aștept cu drag când veți avea vreo sugestie despre asemenea oameni frumoși din Tg Mureș.

P.S. Trebuia să cântăm în Tg. Mureș anul trecut, cam prin vremea asta, la Palatul Culturii. Poate vom reuși anul acesta.

Spor în toate!

Ligia Necula

Recunosc și apreciez stăruința și continuitatea în bine și frumos. Rara avis! Felicitări!

Irina Iorga

Mulțumim foarte mult.

Cu stimă,

Anca Opris

Ambassadeur de Roumanie en Suisse

Mulțumim mult! Ne încălzim la focul sacru al „Vetrei...”!

Carmen Sima

Vă mulțumesc mult, d-le Băciuț.

Aș putea să vă trimit un articol - amintirile copilăriei mele - despre criticul literar, scriitorul și profesorul Romul Munteanu? Se apropie comemorarea sa...

Violela Deminescu

Vă mulțumesc pentru această revistă rară în peisajul cultural actual.

Folosesc acest prilej pentru a vă spune, dv. și colaboratorilor dv. că de câteva zile pot fi citite on line revistele publicate la editura Curtea Veche în colecțiile "Știință și Religie", "Știință, Spiritualitate, Societate" <http://it4s.ro/TSR.htm> <http://it4s.ro/T4S.htm>

Și la acestea vă urez lectură plăcută,

Magda Stavinschi

președinte al Institutului pentru Studii Transdisciplinare în Știință, Spiritualitate, Societate www.it4s.ro

Mii de mulțumiri. Cu prețuire,

Mariana Zavati Gardner

Stimate domnule Băciuț,

Vă rog să îmi trimiteți *Vatra veche* de acum înainte pe adresa (...)

Adresa mea de pe yahoo a fost hackerită și nu mai pot primi mesaje pe ea, pot doar trimite. Cealaltă adresă (...) e bună.

Vă mulțumesc și vă felicit pentru nivelul revistei: înalt și constant.

Numai bine,

Mihaela Mudure

Mulțumesc, domnule Băciuț, pentru amabilitate. Am citit întotdeauna cu plăcere revista Dvs.și sper că distanța și lipsa unei comunicări directe nu vor împiedica asupra bunelor noastre relații.

Cu prietenie

Gheorghe Zinescu

Dragă Nicu,

După ce am petrecut o săptămână de zile mai mult decât agreabile pe Semenice, la schi, revenind acasă am avut plăcerea lecturării revistei tale. În numărul acesta, pe lângă celelalte materiale, am fost încântat de cele ce ne readuc în memorie creatori de excepție, din păcate aproape uitați: Grigore Vieru, Dan Alecsandrescu, Irena Floru, Ioan Petru Pop... în fruntea listei găsim, firește, poetul național Mihail Eminescu.

Îți mulțumesc, te îmbrățișez,

Titus

Domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru amabilitatea de a-mi trimite noul nr. al revistei pe care o manageriați. E foarte bun, ca de fiecare dată. Iar pentru mine acum contează foarte mult pentru că lectura presei se reduce la online. Vă trimit și eu un material despre un scriitor și jurnalist român din Germania, ardelean de-al dv.,

fost invitat al Saloanelor de carte de la Iași. Sper să îl găsiți potrivit politicii dv editoriale. Vă doresc o primăvară plină de realizări,

Cu stimă,

Catinca Agache

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Am avut cinstea de a vă cunoaște, în primăvară, la "Caiete Silvane", când am schimbat și câteva cuvinte. Vă mulțumesc mult pentru că îmi trimiteți revista "Vatra veche" cu regularitate. Îndrăznesc să vă trimit și eu o proză scurtă, pe care, dacă o găsiți corespunzătoare pentru revista Dvs., vă rog să-i faceți loc, dacă nu, n-o publicați. Dacă vreți să știți mai multe despre mine, accesați: www.uniuneascritorilor-filialacluj.ro. La litera C, veți găsi numele meu, **Croitoru M. Grigorie**. Vă mulțumesc încă o dată.

Stimate Domnule Băciuț,

Se cuvine să vă mulțumesc, pentru gestul de a-mi trimite on line, Revista, ce o meșterăți cu atâta responsabilitate.

Un conținut remarcabil, fiecare lectură, o nouă provocare, de a merge mai departe. Un test de acuratețe și curtuazie pentru cititorii înamorați de subiecte interesante, ale acestei reviste prestigioase, ce-și cinstește numele. O primăvară frumoasă cu împlinirea proiectelor propuse. Cordial!

Mara Paraschiv

Domnule Băciuț, mulțumesc pentru revista. V-am trimis recent și o carte. Dacă vă interesează stilul pe care îl abordez - critica științifică, constructivă - v-aș putea trimite și eu unele colaborări. (temele le puteți sugera chiar dv). Personal, prefer cărțile de filosofie. Ancheta este în curs de publicare la **Bucureștiul.....**,

Cu tot respectul,

Nencescu

Mi-ați făcut o adevărată plăcere onorându-mă cu trimiterea frumoasei Dvs. reviste "Vatra veche".

Vă alătur o povestire de-a mea, din volumul în pregătire, al cărui nume va fi - probabil - "După colț" (povestiri-portrete scrise). Dacă doriți s-o publicați în revista dumneavoastră, mă va bucura mult. Vă voi putea trimite prin mail, dacă vă vor fi necesare și câteva scurte date despre subsemnatul. Sunt membru USR și am publicat în România 12 cărți.

Cu cele mai bune gânduri și urări de bine,

Carol Feldman

Stimate domn,

Vă mulțumesc și sunt mândru ca fiu al Bacăului de publicarea fragmentului de roman în revista pe care o redactați.

Deoarece Ministrul turismului din România a fost zilele acestea în Israel și în curând începe sezonul turismului, vă expediez reportajul de mai sus.

Succes și zile senine,

dr.Paul Leibovici

Suzana Fântânariu, „Femeie lascivă”

Marinela Măntescu-Isac, „Natură statică”

Andra Predescu, „Arhetip”

Colecția Lucian Pop

(Maeștri ai picturii românești)

În Târgu-Mureș a fost (re)descoperită pasiunea pentru colecționarea de lucrări de artă odată cu inițierea primei tabere de pictură privată din România, avându-i ca artizani pe Elisabeta și Gheorghe David, care au convertit o bucurie mărunță într-un fenomen de amploare, care și-a pus amprenta pe evoluția plasticii mureșene și aș îndrăzni să spun, naționale.

Într-un moment de impas organizatoric, colecționarilor Elisabeta și Gheorghe David le-a întins o mână de ajutor Mihai Iordache, care, la rândul său, având și resurse financiare proprii, a organizat câteva tabere de pictură, dar a devenit în scurt timp unul dintre cei mai mari colecționari din zonă, cu câteva sute de lucrări achiziționate.

Când elanurile păreau a se fi stins în privința emanipării în lumea colecționarilor și nu se mai arăta nimic la orizont, discret dar tenace, a apărut cred cel mai mare colecționar de artă din întreaga istorie mureșeană: Lucian Pop.

Spre deosebire de predecesorii săi, Lucian Pop și-a asumat condiția de colecționar de artă cu multă... artă, cu profesionalism, pasiune și cu... resurse financiare, pentru a putea să-și permită îndrăzneli de invidiat.

Mai mult, colecția sa și-a găsit și un spațiu adecvat de punere în valoare, cu pretenții muzeale, bătând la porțile acreditării expoziționale.

Colecția lui Lucian Pop cuprinde piese de mare valoare și din diferite etape ale istoriei artei plastice românești.

O colecție cu lucrări de Ioan Andreescu, Sava Henția, Nicolae Vermont, Ștefan Luchian, Theodor Pallady, Jean Alexandru Steriadi, Iosif Iser, Nicolae Tonitza, Henri H. Catargi, Paul Scortescu, Corneliu Baba, Ion Popescu Negreni, Ion Vlasiu, Teodor Harșia, Dan Hatmanu, Constantin Piliuță, sabin Bălașa, Vasile Grigore, Horea Bernea, Teodor Botiș, Doina Moiescu, Suzana Fântânariu, Ștefan Pelmuș, Andra Predescu... și lista e foarte lungă, nu poate decât să impună respect.

Peste două sute de lucrări cu astfel de semnături însemnă, cu o sintagmă uzată, dar adecvată de această dată, un patrimoniu inestimabil.

Pe de altă parte, și o investiție inteligentă, pe o piață a artei în creștere în ultimii ani și cu o perspectivă a deschiderii spre piața vestică.

O recunoaștere a valorii Colecției Lucian Pop a venit din partea Muzeului Național Bruckental din Sibiu, care, în august - septembrie 2012, a găzduit o primă selecție dedicată pictorilor clasici și moderni, ca în iunie - august 2013 să fie expuși și autori contemporani, cele două manifestări expoziționale fiind incluse în proiectul „Clasici, moderni, Contemporani - pictură românească.

A fost o punere în circuitul cultural care a onorat instituția gazdă, dar a și confirmat statutul de excepție al Colecției Lucian Pop.

Poate că această colecție poate fi oferită și ca model pentru cei care, imbinând utilul cu plăcutul, ar fi tentați să intre în... tagma colecționarilor particulari din România.

Când Colecția Lucian Pop va intra și în circuitul public, se va vedea că aprecierile noastre nu sunt de circumstanță, iar *Vatra veche* se simte onorată prin ilustrarea acestui număr cu o mică parte din lucrările colecției, fiind prima publicație care realizează o expoziție... virtuală a colecției târgumureșene.

NICOLAE BĂCIUȚ

OCHIUL CICLOPULUI

Nicolae Tonitza, „Pe verandă”

Binoclul

Venise din armată cu un binoclu. L-a luat ca să nu spună că nu s-a ales și el cu ceva după trei ani de cătănie. Altă zestre n-avea. Cu binoclul atârnat de umăr, ca o pradă de război, s-a întors la iubita lui, de care îi fusese tare dor.

În prima săptămână, aproape că n-a dormit. Dor, dor și iar dor. Apoi lucrurile au intrat în normal și, după încă

Directori de onoare

Acad. ADAM PUSLOJIC

Acad. MIHAI CIMPOI

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Vasile Gribincea, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Vasile Larco, Lazăr

un timp, în anormal. Adică a început s-o înșele. Pentru început cu privirea. Se uita cum ieșeau fetele primăvara din strânsoarea iernii, a paltoanelor și căciulilor, cu părul în vânt și fustițele luate și ele de vânt. Iar când soarele a început să încălzească pământul și inimile, a descoperit că la căminul situat peste drum de mansarda iubitei lui studentele făceau plajă în balcoane.

Atunci și-a amintit de binoclu. O vreme, obiectul i-a revigorat dorul de gazda sa, dar relația își consumase combustibilul. A plecat și, în semn de bun-rămas, i-a lăsat binoclul.

La tinerețe, viața curge repede. În locul lui a venit alt bărbat. Tot proaspăt eliberat din armată. Tot plin de dor. Până a descoperit și el studentele. Și, ca un făcut, binoclul.

Al treilea a ajuns și el la binoclu.

Din mania asta a foștilor soldați, de a-și apropia în mod fraudulos țintele la care n-ajungea pușca lor, gazda trăgea și ea un oarece folos. Dar nu de durată.

Până la urmă, sătulă de substituiți, femeia a pus mâna pe binoclu și l-a aruncat de la înălțimea mansardei, însoțindu-l cu o vorbă de adio: „r-ați ai dracului!”

Despre eroism

Spiritul de supraviețuire nu naște eroi. Naște, numai, oameni mai raționali în împrejurări mai puțin raționale.

Fără supraviețuitori n-ar exista nimic. Fără supraviețuitori n-ar exista nici eroi.

Supraviețuirea în viața reală pretinde mai mult eroism decât supraviețuirea în postumitate. Sunt necesare unele modificări în relația *eroism-supraviețuire*, deoarece s-au făcut prea multe jertfe în contul eroismului de paradă.

Jertfa, sacrificiul, eroismul trebuie lăsate pe seama literaturii romantice și, în general, în memoria soclurilor.

(Din volumul *Scurtisime, în pregătire*)

PAUL LOUIS LAMPERT

Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Loruțiu, Bianca Osnaga, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Miruna Ioana Miron, Liliana Moldovan, Cristian Stamatoiu, Gheorghe Nicolae Șincan, Flavia Topan, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Mirela Corina Chindea (Italia), Flavia Cosma (Canada), Darie Ducan, (Paris), Andrei Fischof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu (Franța), Dwight Luchian-Patton (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Raia Rogac (Chișinău), Claudia Șatravca (Chișinău), M.N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2015 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

